

Ш 24/4 (у кр)
НЗ 4

ЕТНОГРАФІЧНИЙ ЗБІРНИК

ВИДАЄ

ЕТНОГРАФІЧНА КОМІСИЯ

НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА

Т. IV.

ЕТНОГРАФІЧНІ МАТЕРІЯЛИ З УГОРСЬКОЇ РУСИ.

ЗІБРАВ ВОЛОДИМИР ГНАТЮК.

ТОМ II

КАЗКИ, БАЙКИ, ОПОВІДАНЯ ПРО ІСТОРИЧНІ ОСОБИ, АНЕКДОТИ.

У ЛЬВОВІ, 1898.

Накладом Товариства.

З друкарні Наукового Товариства імені Шевченка
під зарядом К. Беднарського.

КОРОТКИЙ ПАСПОРТ КНИГИ

X

Шифр ФР 1124(4жр)1134 Інв. № 2432841

Автор Н.Т.Ш. Етнографічна

Назва Коллекція свввв. Етнографічної збірки. Т.4. Етнографічна збірка свввв. Т.4. Колекція

Місце, рік видання свввв 1998

Кількість стор. VIII 254с.

-/- окр. листів _____

-/- ілюстрацій _____

-/- карт _____

-/- схем _____

Том 4, 2. частина _____ вип. _____

Конволют _____

Примітка:

19.02.02.

Ваша

Лав

18.08 - 4263ф

Бн 12640 - 4/2

ЕТНОГРАФІЧНИЙ ЗБІРНИК

ВИДАЄ

Етнографічна комісія Наукового Товариства імени Шевченка.

Т. IV.

ЕТНОГРАФІЧНІ МАТЕРІЯЛИ З УГОРСЬКОЇ РУСИ

зібрав ВОЛОДИМИР ГНАТЮК.

ТОМ II

КАЗКИ, БАЙКИ, ОПОВІДАНЯ ПРО ІСТОРИЧНІ ОСОБИ, АНЕКДОТИ.

У ЛЬВОВІ, 1898.

Накладом Товариства.

З друкарні Наукового Товариства імени Шевченка
під зарядом К. Беднарського.

Рк 24328
447

З м і с т.

Передне слово	Стор. VII—VIII
-------------------------	-------------------

І. К а з к и.

1. Баронський син в Америці	3—12
2. Модний „Робінзон“	12—14
3. Про Францка	14—20
4. Про двацять чотирох братів і про Палирожу	20—26
5. Крікус-Какус	26—29
6. Гонимарник і його вішчий слуга	30—33
7. Медвідь Іванко, Товчикамінь-Печиколачі, Сучи-Мотузок	33—39
8. Сучкир Янко і його подвиги	39—56
9. Про царя Ворона і його вояків: Голода, Мороза, Студінь, Теплоу	56—58
10. Як Контьюфіть дістав сонце і місяць	58—62
11. Як руський кральович з великим Янком сватав царську доньку	62—69
12. Про трох царевичів і царівну на Ясінській горі	70—75
13. Три брати: Вечеря, Північник, Зоря	75—81
14. Чудесний млинок, баранець і палиці	81—88
15. Чудесний столик, коза і палиця	88—92
16. Про барана, порток і палицю, що Бог дарував чоловікови	92—96
17. Про пушкаря, що розумів бесіду усякої животины	96—99
18. Про чоловіка, що розумів бесіду звіврів	99—101
19. Як Кудлош Янош був псом	101—106
20. Про Немтуду	106—112
21. Про сімох братів гайворонів і їх сестру	112—117

	Стор.
22. Про царя, що мав діти срібноволосі	117—122
23. Як царевич вирвав царівну у чорта	122—125
24. Про хлопця, що сім літ у колодязи сидів	125—128
25. Про царського похрестника	129—132
26. Марко багатий і подорож до сонця	132—137
27. Янко чарівник	137—140
28. Чорт наймитом	140—143
29. Чорт шибеник	143—146
30. Про нечисте місце	146—147
31. Чому громи бють	147
32. Звідки бере ся град	148
33. Як бідний забогатів через кумову шкіру	148—149
34. Як вийшов піп на гостині у чарівницю	149—150
35. Попада і її мертвий коханок	151—152
36. Циган воїн	153—157
37. Казка без правди	157—159
38. Казка-небелиця	159—161

II. А. Байки. Б. Оповідання про історичні особи. В. Анекдоти.

А. 1. Як медвідь боров ся з стрільцем	165—167
2. Про вовка, що не мав нігде щастя	167—169
3. Вовк і лисиця	170
Б. 1. Про Матяша краля	171—173
2. Про Матяша краля	173—175
3. Про Матяша краля	175
4. Про Матяша краля	175—176
5. Про Йосифа II.	176—177
6. Чому Кошутівці побирають пенсію	177
В. 1. Циган у царя	178—180
2. Про Галичанів	180
3. Як Крайняки йшли на вимолот	181
4. Як Верховинець висиджував лошака	182—183
5. Цигани косарі	183—185
6. Циган у монастири	185—186
7. Як циган свою маму ховав	186—187
8. Як циган заробив шатя і до церкви пішов	187
9. Як циган з паном обідав	187—188
10. Пан і циган на ловах	188—189
11. Чому цигани не сповідають ся	189

	Стор.
12. Піп і дяк	190
13. Піп і посестра	190—191
14. Піп і невіста	191
15. Як баба сповідала ся	191—193
16. Як дівки молять ся в осени	193
17. Проворний візник і пан	193—194
18. Парафраза гласів	194—196
Апостол	196
Посьміховини	196—197
Додаток	198—205
Показчик мотивів	206—233
Словарець угорсько-руських місцевих виразів	234—251
Похибки	253—254

На отсім томі кінчу я першу серию „Етнографічних матеріялів з Угорської Руси“. Невеличкі відривки, які ще полишали ся в мене — зрештою не великої ваги — сподію ся принагідно, при иньших материялах в своїм часі опублікувати. З ними вичерпають ся цілковито записки, пороблені в часі трьох моїх перших подорожий по Угорській Руси.

В другій серії маю намір подати любителям нашої народної словесности збірник прозових оповідань записаних мною в Бачці 1897 р. Кілька аркушів друку займуть там і пісні, які удалось мені виратувати від загибелі. На мою думку будуть материяли з Бачки в дечім навіть інтереснійші від надрукованих вже в першій серії. Сама мова в них звертає на себе увагу. Крім величезного впливу словацького, що відбув ся ще в XVII та XVIII віці, коли нинішні поселенці жили в північній Угорщині в сусідстві зі Словаками, можна добачити в ній сліди мови сербської та мадярської. Такі самі впливи, з додатком ще німецького, показують ся також на поодиноких, нечисленних зрештою мотивах, що ввійшли в устні оповіданя. Найде ся рівнож кілька оповідань перебраних впрост від Сербів або Мадярів. Та всеж загально руський характер цілої маси оповідань так що до мови, як що до змісту — з виключенем очевидно вандрівних тем не можна заперечити.

Як нічо не обходить ся без похибок, так само не обійдуть ся без них і мої материяли. Деякі з тих похибок мені дуже добре відомі, усунути їх однакож при найщиршій моїй охоті не був я в силі. На те склало ся много обставин, та не мало важна між ними й та, що мої материяли — то перша збірка подібного роду з Угорської Руси. З виїмком кількох народних переказів надрукованих в „Хрестоматії“ Сабова, доси не появилась ані одна, хочби меньша збірка, що доторкала би тої самої річи. Не диво отже, що я не маючи змоги своїх материялів з записаними тамже другими особами порівнати, мусів мимохіть спускати ся найбільше на самого себе. Да-

VIII

леко лекше можна тут було би дати собі раду з народними піснями; Головацький, Де-Воллан, Врабель — хоч як вони старалися народню мову зблизити до „літературної“, всеж перші леди проломали. З появою їх збірників не минула одначе потреба зібрати народні пісні Угорських Русинів і видати їх більше науковим методом, як то доси було.

З причин незалежних від мене мушу я на якийсь час занехати дальших дослідів над Угорською Русією, сподіюся одначе до них все ще повернути. Задачію моєю тоді буде переїхати всі комітати заселені Русинами, звидіти всі руські кольонії, подати докладне число Русинів, доси невідоме з ріжних причин, визначити етнографічні границі руські, списати назви географічні руські, усунені зовсім з уживання найновішою ухвалою мадярського пештенського сойму та звернути головну увагу на етнольоґічний бік, а не як доси обмежувати ся майже виключно на збирання устної словесности. З уваги знов на те, як велике значінє в етнографії мають ілюстрації, буду старати ся зібрати і подати їх найбільше. Програма моя, як видно, широка; на скільки її зможу виконати, трудно нині сказати; та всеж вільно мені надїяти ся, що за кілька літ не буду вже сам своїм проектом займати ся і старати ся його виконувати, але найду товаришів, що схотять зо мною трудами поділити ся. Тодїж не трудно буде мій намір сповнити.

У Львові, 17 червня, 1898.

Володимир Гнатюк.

I.

К А З К И.

1. Баронський син в Америці.

Із руського країу йиден баронський син дочьу са, же трійи царь-йови заженуть народ гльадати Америку. На тото са складовали — на три сто хлопа — і дали їм справити на тото шифу і на три роки хліба, кильчику. Баронський син сам собі ўзяў на три роки хліба — ішоў своїм кильчиком сам — жиби на нього ніхто ни кильтоваў другий, бо: кить пуйдуть до Америки на чісарьськум хлібі, ни будуть ў Америці пут своїоў властью, бо ни будуть мати свуй хліб до Америки — і ў Америці самі собі панувати ни будуть.

Що потрімно баронському синови? Двацать і пять патронуў од рахитлы. Де їх майи сховати? До чіжем міжи талпи: треба ми йинну бальту, бо йа йду ў світ; треба ми три ножи і йиден шоўковий мотуз; на тот мотуз кльуку, шчоби мала три гаки; бо там ни буди пана ў Америці, йак йа. Кидь йий найдеме, трійи кондохтори, кидь ми найдеме Америку! Бо тоті хлопи заганьять царь: кидь найдуть Америку, та долба їх, а кидь ни найдуть, та ничого дыльа, пумрут на шори. А кидь найдуть Америку, дасть са каждому збудовати дум і каждый хлоп буде ў Америці паном. Али йиннако старшого будуть мати нат собоў! А йа, баронський син, на своїм хлібу, сам на сьа кильтуу, ни доўжен ми ніхто росказовати ў Америці.

Йак набрали на три роки хліба, узьаў собі каждый пушку на плечи — три сто хлопа і баронський син — і посидали трійи кондохтори: будуть гнати до Америки.

Баронський син рожжаловаў са, жи: йа у свогого утца, у барона, лем йиден син; іс своїма товаришома промарниў-им дві части майитку, шчо мині муї отець лішиў; учиниў-им са хворий: ни буду ўже вєце с товаришома у йидно! Охабиў-им жону і матырь... Жона мойа груба:

можи бўди хлопиць, можи бўди дыўча — а йа йду до світа. Кўлько-м утратиў утцьового майїтку, та тўлько хочьу ў світы заробїти, кидь у туй путї ни умрў; а кидь йа у туй путї умрў, ни увїдїть нья моїа жонá, áни моїа мáти, áни тотá дытїна, шчо йа бавўу у путї за ньоў!

Вїпровáдили трїйї царї три сто хлопуў на шїфу: Ідыте і гляáдайте! Далї йїм рїшпїкцїйї ўшїткїм, шчобї з мórьїа позирáли дагдé зéмльу.

Ішли за три мїсьацы на вóды. У три мїсьацы пушли позирáти, ци мнóго хлїба. Шчо, Бóжи, робїти? На три рóки хлїба брáно, а ўже тўлько ззыденої, шчо ни йи ўже на чьум вéцей йти, йак за йїдén мїсьаць.

Ідыте на вїшнїй шток шїфи і хоть кóтрий — повїдaть кондóхтор — котрїй добрі знáйте на рїшпїкцїйї позирáти.

Бáронський син маў сам своїу рїшпїкцїйїу. Вїйшоў на трéтїй шток у ночї і увїдыў тїсьач мїль зéмльї ў Америкѣ блїско, шчо са свїтїло. І повїдaть: Обирнїте у тот бук шїфу, бо йа вїджьу там прáво свїтло і велїкїй дум.

Убернўли шїфу прáво до Америкї. Йїли смїло хлїп і мнѣсо, пїли вїпо рóскошно, бо ўже са рáдовали, жи найшли Америку. Прийшли у мїсьаць ід крайóви, бо йїм ни йшла добрі шїфа пéрет кáмїньом, пéрет велїкїма скáлами. І прийшли т крайóви: ішчїї на сто сьах бўла шїфа вит крайїу. Кóло крайїу мórьїа буў бéрех магнecóвїй. У шїфї бўло жельїзо. Тот бéрех шїфу йїмїў. Шчо, Бóжи, робїти? Чомў шїфа ни йде? Пушóў кондóхтор крайóm кóло шїфи, попозїраў, шчо йуй за хїба, повїдaть: Товáришї моїї, туй поумирáйїме, бо бéрех висóкїй у гóру на дéсaть сьах; ни мáйїме туй дóўгой лáзиво: тáбїсьме полóжили на шїфу, тáбїсьме вїйшли горї на зéмльу.

Повїдaть бáронський син: Йи ў мéни дóўгїй мóтуз, на мóтузї йїннá кльўка, на туй кльўцї три гáки. Котрїй би гóдин з мїжи вас, с три сто хлопуў, ід гóрї прáво метáти?

Так нїйїден, повїдáуть, ни гóдин верéчи, йак йїдén кондáс, бо тот найлeкчeй рóбїть, та лéхку рўку мáйї; бо котрїй тѣáшко рóбїть, та тот ни вїверже прáво, та са кльўка ни їмїть добрі бéрега.

Верх кондáс кльўку і їмїла са на бéрех. На кльўцї дóўгїй мóтуз. Но, пóдьме тепérь горї. Котрїй мух за рукáми вїйти у гóру, горї тим мóтузом, та вїйшоў на зéмльу — а котрїй ни мух, та зустанў тáмої у шїфї. За чотїри мїсьацы ішли водóў рóскошно, йїли й пїли помнóго: шчо на три рóки хлїба, та за чотїри мїсьацы йїм ни вїстало! Іс три сто хлопуў і с чотїри, та ни вїйшло горї на зéмльу до Америкї лем сто. Найшли там дéрево барáцки і почалї йїсти, почалї са рáдовати.

Назбирали много, понесли сим до шифи метати, шчоби й тамтоті з голоду ни померли.

Подьме глядати амеріцьких людій. Бірьме собі своїі гвєри, пушки і саблы, обисьме са могли ў Америкі видбіти!

Ідуть за путьоў, увідыли дум йидєн і гварили, жи: ачєй то цєрькоў, бо то дужи високой, а й широкой. Пришли там іт капурі, капюра з дєрева на три сьаги у гору висока. Там йидєн чоловік; і тот такий виликий, на три сьаги високий. Пришоў д ним і йїх рукамі до хиш подрїляў. Даў йїм їсти турєцькі орїхи: онї тотї орїхи ўшиткі радо йїдять; баронський син — нїт! Страшно са нанудиў, жи ачєй ун найпирши угїне, бо ун виликий роскош лїшиў дома, та пушоў собі глядати смерть: ужє смерть готова, бо йї лем мало бұлший йак вун по кольїна. Леў — тот чоловік са так кликаў — тогдї ўзяў три ружна, пушоў іт тим хлопум, йак йїх покормїў турєцькими орїхома, пороскапчоваў на них йїх гомбички і 'бзїрать, котрий дужи тучний. Та найгурши буў тучний кондас і йидєн кондохтор і з мїжи хлопуну йидєн. Розгорнуў йїх до гола, издыў од заду рожен — йому вїйшло крузь голову. Ушитких трїох продыў, ўпер йїх у стїну і наклаў огнѧ сєрет хїжі на зємљу, а сїх нагнаў до такої хїшки, шчо ни бұло стїн, лем такі шахїтки, шчо чєрез них ўшитко позїрали, шчо їс тїма трїома робить. Йак огєнь горїў, узьаў до йинної рўки двох, а до дрўгой йидного і так йїх упїўк, йак три птаки. Узьаў вилику мїску, пурваў на фалатѧ і положиў йїх на стул про своїу чєльять, шчо прїйди з роботи. Чим лєвўц тото зрїховаў; шчи прїйшло йидинацать таких лєвўў, жони і хлопї, і сьїли собі т столови і ун йїм повїдать, жи ту прїйшли дїкі вўўцы. Та йїм указуї крузь шахїтки. Та ўшиткі са божєкауть, а баронський син молить са Богу, жи: ни бұду йїсти нїгда, радньї умру з голоду; бо йакби йа буў тучний, та вун би й минє на тот рожен здыў і такби й минє спїук.

Пополунни забрала чєльадь у Америкі мотїки і пушли коло дєрева копати, бо унї ўшиткой дєрево окопували, та йїм окопуваної дєрево дужи добрий овоц родило, та лем с того жїли.

Тот йидєн застаў дома і пушоў назад іт тим хлопум і зась йїх почьаў обзїрати ўсѧгли, котрий дужи тучний. І продыў дрўгих трїох і зась упїўк і подробиў на фалати, жибї мала чєльадь на вєчур готовой, а сам собі постиліў на зємљу коло того 'гнѧ, почьаў спати. Баронський син просить своїх товаришуў скоро: Істѧгнїте мої чїжми долу з моїх нух! Істѧгнули і вун ўїмиў угтам двадать і пїать патрунуў, а на тото повїдать: Типєрька вїломїм дєрї, жибї с тої хїжі пушли іт тому чоловікови, шчо спить, іт тому лєвўцови. І тогдї йому до ўху положиў тотї 25 патрунуў, ўшиткі. І ўзяў тот баронський син

тоті три ружна, шче на них пйук його товаришу: йиден рожен йидному даў, другий другому, третій третьому. Виньаў зо жэбны такій гнут, шчо тоті патрѳни паліти і тоті патрѳни запаліў — али самі с хиш вон утеклі. — Йак тоті патрѳни стрілили тому лэови ў ўхах! Айбо вун ішчі са схѳпиў і почаў са ў хіжи обиртати у кружилку. А уні йому тоті два ружна до очій упхали, звернулі його долу на зэмлю, шчо вун упаў. Тогді с своїма войньськима збройѳма стрільати почьали до того великого чоловіка. Йак його забіли, тогді вѳломили са с хіжі, та стали утыкати гет. І тогді повідать собі, йак ўже утыкали: Нишчьасна Америка наша!

Прийшли, шчо стала нучь і вийшли на дэрево, бо са бойали на зэмли спати, бо того, шчо го забіли, рѳдичі, би йіх гльадали: ўни теперь злы за свогого утца, шчо йіх утца ўни добили, з йіх хіжи. Уні на дэревах сидьать, на зэмлю позирають: иде барз превеликий гад. Пришоў і трѳюх прожер. І йѳйкауть: Нишчьасна наша Америка, шчо такі у ньуй льуди, шчѳби нас у долоньях подавили, а такі гаді, шчѳби нас поили так йак мўшки. Типерька утыкайме назад на мѳре і мўсине у мѳрі з голоду помѳрти.

Йидныі других рѳзали, та йиден другого йіли, товариш товариша. До шѳфи долу тим мѳтувом изуйшли, лем за руками. Тогді кльуку зорвали долу. На третій день повідать баронський син: Откапчайме тот маленський гайуў. Кондѳхтор повідать: закапчайме шѳсть. І посидали хлѳпи, — до каждого пйать — забрали собі пўшки, — триццать хлѳпуў — і баронський син узьаў с собѳу бѳлту. Плавали по мѳри, найшли мѳжи водѳу суху зэмлю, та на тум найшли йидно йайце такой великой, шчо ни знали, ци тотѳ хлыў, ци дум, ци то бѳла скала. Повидать баронський син: Возьмите мѳю бѳлту і рубайте до ньѳго; кидь йи скала, та ни буди йти ничь из ньѳго, а кидь такой, шчо живѳй, та буде йти з ньѳго хоть кроў, хоть вода. Утьали раз бѳлтоў, почьаў йти бѳлок: Тотѳ, брата, йайце; кладьме у огень. Найшли там дэрево і кѳло того йайца наклали огень, уцеклі йайце: триццать хлѳпуў са найло, і шчи каждий по такому фалатови узьаў, кўлько бируваў нести. І посидали на гайѳви, та са верли назад іт шѳфи: несли йѳсти своим товаришум. Изйавила са на водѳи йинна тыньа: Позирайте, брата, баронський син повідать, витки тотѳ хмѳра йде. Уні попозирали: то ни хмѳра, то лем летить йиден великий птак йіх загубити. Чого ўни загубили його йайце? Почали дўжи утыкати водѳу до шѳфи. Чѳтири гайѳви утеклі — льуди до шѳфу — а з двѳх не застигли, шчо забіў тот птак на гайѳвикуў двѳх дѳсать хлѳпуў і зануріў і тотѳ мньасѳ ў воду. Шчо будемѳ робити? Ни йѳсти, ни пѳти.

Моїі товариші! великі-м майїтки дома лішиў, йа, баронський син: од грóфа са-м ўжеліў; йа маў по своїому утцў свуй богáтий хлїб і по своїуї жонї... а йа так мáрно лішиў, шчо ўжеби-м даўно смерть при-йáў, ки' буў-им тучній — а то-м сухій, та нья ничь ни хóчи. Типéрь мóльме са Бóгу: йак Бох хóче, так ньяї з нáми дасть.

Ізігрáло мóри, йак са почьалї Бóгу молїти, пунньалá са шїфа пó-вишче тóго великого дéрева, почьалї у шїфі 'гéнь клáсти і вит крáйу утеклї. Почьалї йти мóрьйом дому: хоть знáйиме, хоть і низнáйиме, де йдемé, хвáла Бóгу, колї шчи шїфа плáўле; чей шчи даколї свóго крáйу увїдиме.

Ішли мóрьйом. Опсудїли собї прáво: кáждий день са зболїкáли; котрїй найтучнїшшїй, тóго загубїли і с тим са живїли. Іс три сто ни зустáло лем йїдén сто. Ішли на вóды, зустрїтили шїфу дрўгу: вїста-вили бїлу фáну, почьалї на ньу трубїти, жеби дрўга шїфа, тотї кондох-тóри, ізрозмілы, жи ўни хотьáть погїнути. Од дрўгойї шїфи приїшли трїйї на малум гайóвику позирáти, хто там йи. Приїшли і поклонїли са, áйбо ни мóжуть са збéсїдовати, бо то льўди не с тóго крáйу, вїтки ўни áни ни с тóїї Америкї; лем йи край мїжи морьйáми. Та са збéсїдоваў із нїма тот сам йїдén баронський син. Повїдать: гїниме; пушлисьме Америку глбáдати, тáй-йїсьме найшли!

Тотї са звїдууть: Та кидь йїсьте найшли, та чогóсьте тáмої ни бўли, кидь йїсьте йїї найшли?

Там нидóбрї льўди вилїкї і гадї і грўбї птáки; шчо нас хóчи по-бїти чоловїк так йак мўшку, тáбо й гад зїїсти так йак мўшку і птáки такї вельїкї, шчо лем нас подзьóбле. Та типéрь ни знáйиме ўже, де бїднї ідемé.

Пóтьте до нас! повїдáуть тотї трїйї іс тóїї Америкї, шчо мїжи морьйáми. Ми йдемé дому. Прикáпчьайте своїу шїфу ід нáшуї. Пóйте з нáми!

Так тотї учинїли. Далї йїм тотї йїсти і пїти і звїдали йїх са: Йакú робóту знáйите?

Баронський син повїдать: Йа ни знáу робóту нїяку, бо йа пан, áли моїі товариші знáуть. Та ни бўйте са, пóтьте з нáми, та наш царь ачéй вас ни угубїть, ачéй вун вам порьйáдок дасть.

Приїшли до йїх крáйу, мельдовáли уў йїх пануў і ў йїх царьйá: Найшлисьме льудїй на мóри, шчо заблудїли, та ни знáуть де йїх край.

Ми мáйиме ту новинкї од ушїтких крáйуў, та ми бўдеме знáти ачéй, вїткїсьте.

Читáли новинкї, ни найшли тот край, вїтки тотї льўди.

Ачэй вы, льўди, дўжи із дáleка, шчо вас нiгда нiхто ту ни найде. Та ци хочите шчи дoма бyти, абo туй гaздовати?

Ми, бiдны, ни знайиме, де наш край; туй са ўшиткi пожениме.

А йа вам царь бyду, бо йа ту кaждому за цaрьйа у нашум крайу. Дaм вам зeмльу, будетe гaздовати. Дaм вам будiнки побудовати, дaм вам вoли i ўсилийaку худoбу на змaганьa.

Повiдaть бaронський син: Бо йа вoли ни хочy, бо йа пaн, йа з вyльми робiти ни знаy; бо йа ў тум крайi, йа богaтий пaн, aли пyшoў-им по свiтy вaндровати, та тiпeрь-им собi найшoў бiдy; рoскoш-им лiшиў, a тiпeрь робiти ни знаy, жибрати са гaньблy.

Ни буй са, кидь йа твoйiм льўдбoм царь, та й твуй. Йiм дaм зeмльу, a тибe прiйму у свoйiм дoмi до дaйaкoйi слyжби. Будeш пiсарь лeбo iнaш, котрий ти са лeкший хлiп вiдить.

Так вун учинiў: Цaрьйу, та будy iнaш.

Звiдуи са йoгo царь: Ци мaйиш женy?

У мoйум крайi мaу, айбo йа ни знаy, де му й край.

Му й любий iнaшу! ни знаy й йа.

Позирaуть до мaпуў, на котрyм мiстy йiх край стoйiть i не мoжуть знати.

Ни так ти зрoб, му й любий iнaш. Ти уж лeккo нiгда ни будeш дoмa ў свoйум крайу. Вoзьми дyўку мoйу, будeш мoйoму крайoви за цaрьйа; ни будиш слyжити, лeм будиш рoскaзoвaти.

Ун са зрaдoвaў, жи то шчи добрi бyди, кидь вун буў пaн дoмa, ай вун пaнoм i ў свiтy. Испрaвили oгласки: Прийшoў до нашoгo крайу нам мoлoдий царь, вoзьми нашoгo цaрьйа дyўку; вун ту будe пaновати ўжe, бо му ўшиткoй oддaйи царь зo свoйoў дyўкoў.

Порaдoвaли са тoму тoвaришi йoгo, котрi з ним хотyли пoгiнути на мoри: ачэй ми будeмe мaти iшчи шчaстьa, бо будe наш тoвaриш у тум крайу цaрьйoм, та нас ни дaсть убiти, aни зaгубiти.

Ун са жениў. Та на йoгo прiсьязьi, коли с цaрьськoў дyўкoў прiсьягaў, так пуп повiдaў: Йа вас лaу, жи мaйице вiрoзлyчнo жити до свoйийi смeрти; a котрoй пeршe умрe, ци муш, ци жoнa, та котрoй oпстaни iшчи живoй¹⁾, — та би йа увiдyў тoтy свoйy жoнy, шчо-м ужe з вьoў дaўнo прiсьягaў!

I тoгдi пoхвoрiлa цaрьськa дyўкa, йoгo дрyгa жoнa, у тум крайу мiжи мoрьйaми. Булa хвoрa i умeрлa; i повiдaуть, жи й йoгo пoхoвaуть.

Шчо йа собi у чьужyм крайу рoскaжу, кить ту тaкa вiстaнoвa, з умeрлiмa живiх хoвaуть. Зaбeру йа шчо дoрoгi вeци, найпeршe зoлoтo, йидeн цeнт свiчoк, дoрoгi нaпрaви, жeби ми дoхтoри дaли.

¹⁾ Ту мaв дaльшe пiп гoвoрити: „мусить дaти са пoхoвaти з умeрлим;“ бaр. син пeрeмiнив тi слoвa нa дaльшe нaвeдeнi.

Ўшиткой йому тотó поўбіцьáli. Праўльять трўну йогó жоньі і йому. Айбо йогó такá великá, шчóби до нэйі стáло: мéтер свічок і вун і на рук хлы́ба готóвого, печéного. Далі йому дóхтори такú направу, шчо йак тим кóло сэби попáхаў кóло нóса, ничь му ни смерды́ло.

Йак ви менé будетé ховáти, нáййасны́шый цáрьйу? Ци нья до зé-млы, ци до крiпту?

Ун йому повiў: Ту йи цiлóго вáроша крiпта у йидну́й горi, такóй вiбраной, йак вели́ка пиўни́ца; а на тум суть у дну чотiри пўти, та на тум суть шiни, та так са ховáуть.

Тай минé з вáшоў дыўкоў так дасьтé поховáти.

Прийшоў чьас дыўку цáрьську ховáти, мўсьиў живóй поховáти з омер-лiм у йидно, лем му трўну окрéме зробiти.

От тогó са напўднiў, жи ун живiй мўсiть лечi до зéмлы, колi йогó жонá пёрше умрé. Кидь би вун пёрше ўмер, та на то ун би ни збаў ничь, áли кидь жонá умрé, та тогдi шчо ун будé робiти? Повiдать свóму тэстьови: Нáййасны́шый цáрьйу! То нидóбрый прáво.

Чому́ сiне муй?

У нашум кра́йу умрé муш, а жонá опстáни, слобўдно йуй са оже-нiти, не мўсiть унá живá с свóйiм умерлiм мўжом до зéмлы льягáти. У нашум кра́йу так йи йак і ту, муй ньянью і панóви, ўсиллiйáкой прáво.

Та ў вас льўди бизбóжны, повiў йому царь, кидь унi ни ў йидно ўмираўть, бо уни на сiм свiты ни бўдуть ў йидно у цáрьствi; а наш нáруд ў йидно умiрять у нашум кра́йу і на сiм свiты у цáрьствi муш iж жонóў у йидно бувáуть,

Засмутiў са цáрьськiй зьать: Бодáй такóй прáво нiгда ни бўло! — Ни вiдыў там шўмну нивiсту. Лем у цáрьйа кiртыс шўмний і йогó жонá: дрўгi то ўшитькi ни шўмны. — Хоть і йа царь, áли льп-ши-бим льубiў, кибi нья Бог допровáднiў буў домў, йак туй на цáрьство! Почьали дыўку цáрьську ховáти; мўсьиў і вун до свóйи́й трўни лы-гáти. Набрáў зóлото — бо му жаль бўло, жи му гвáрили, жи ун цáрь-ськiй зьать — забрáў зóлото і ўшиткi дорогi вéци, набрáў собi хлы́ба; далi му дóхтори ўсиллiйáкi ворóшки і льух до трўни. Узьáў с собóў тот мóтус, котрiй з домў узьáў, колi шчи до Америки йшоў і тоту бáлту: Ни охабльў нiгде свóйу прáцу, бо йа узьáў свóйу прáцу собi на помучь, ачéй нья Бох або вiтти вiслободить, абó туй умрў! — Поховáli йогó до крiпту, привéзли го на чотiри пўти, та на йидну́ў, котрá цáрь-ська, поховáli. Там йогó охабiли.

На кáждый день по йиден кiфльiк йiў, та с тим за дóбу жиў. У тiждень умэр кiртыс. Поховáli з ним йогó живў жонў. Чьўйи вун, жи крiпта скрипiть, колi крiпту утварьйáli, кiртыса с кiртыскоў ховáli.

Скоро ун са схопиў і ўзяў собі ў руку ворóшки і зараз стаў кричати, хто там йи. Дужи зайóйкала кёртысова жонá, бо са напóдила, жи ўже й йийí там смёрть бóди.

Повідать йуї царьськíй звать: Буг із вáми, хто там йи?

Унá повідать йому: Йа кёртысова жонá.

Ун йуї повідать: А йа царьськíй звать. На тубí тоту ворóшку, жибí ми смирдыло! І тогди гварить: Ужé ми на сiм свiтi бóдеме двої бувати; ни будé царьська праўда, шчобí живi з умерлими ў йидно бóвали! — І тогди вун йийí полудíу на дрóгой мiсто і там са радьать: шчо будеме робiти? Кóлькой бóло зóлото у царьйа, та-м го ўзяў, áли з ньóго хуснá ни бóду мáти. А йáкби ми запалили свiчку, колi мáйме свiчок дост, тáбисьме пушли позирати по тум крiптовi, колi нам ниць ни смердiть? — Пушли і найшли дырú, шчо са проломiла крiпта з дрóгого бóку вáроша, звiтки ни вiдно бóло. Тогди ун йуї повiу: Пóдьме назáд iд мóйуї трóцы, там йи у мéни йиден мóтус і на мóтузi кльúка с трьйомá гáками. І забрали зóлото і унá свой, бо й унá бездыткiньа бóла, та банувáла за ўшиткiм свóйим, шчо дорогi вéци, таї унá забра́ла. Принесли пуд дырú, узвáў мóтус і вер вон горi на дырú. Там са кльúка хóпила. Имiу са рукама мóтуза і вiйшоу на тот верх, у кутрúм крiпта бóла і пушоу, найшоу йидну острóуку і приньúс і до тóйi дырi пу́стнiу, жебi вiйшли обóй. Забрали с собóу ўшиткóй, шчо брали на сесь свiт. Типерь, нибóго, утыкайме, бо кидь нас ту збáчьать, та нас росстрiльати дадúть, чогó йа ўхабиу царьську дыўку, а ти царьського кёртыса. Ци гонна ти знáти, кади трéба йти на шiфу, шчобисьме де у дрóгу Америку пропáли? Унá знáла. Прийшли на шiфу, звiдуи са вун: До котрóйi Америки пúйдеме? До тóйi і до тóйi. Тот повiу: Колi iшчи йа дóма буу, та до тóйi Америки льúди ходiли і йа чьуу. Прийшли до тóйi Америки, звiдуи са тих льудий: Вiтки ви?

А унi му повiдауть: Ми не вiтти валóушны, ми з рúського крайу.

Изь йáкóго вáроша?

Унi му повiдауть: Ис тóго.

А ун йим повiу: І йа с тóго вáроша, тáсьме ўшиткi. Та охапте тоту робóту, пóйме на кáсу.

Прийшли на кáсу, виньáу зóлото, золоты грóши і помiньáу на iншакi грóши і узвáў с собóу тих льудий і сам пушоу до свóго крайу. Прийшоу домú, уклонiу са свóйуї мáтери і свóйуї жоны і свóйому маленькому хлопцевi. Звiдуи са мáтерi: То чий йи тот хлопец?

Повідать: То сiне муї, наш.

Гурько заплакаў, жи вун такий богáчь і свóйу жóну мáйи, а вун са на такi мúки даў: Жóно мóйа, отпúсьть мi, бо йа чьужу жонú прилúдиу;

бо ми хотіли убій поумірати; ўжесьме були на смерть поховані, та нам Бох подароваў жытца.

Уна йому повіла: Їак йа мау фрайцімерку, так і ўна будэ маці. Ту жійи сто народа дарёмного, і уна будэ.

Тогдї ун са зрадоваў, жи йогó паны добра, приўказаў йуй свой зóлото і ушиткі свої грóші, кóлько вун заробіў мно́го у світы: найаў собі музикантуў, шчóби грали ка́ждий день, за́кля ун будэ жыти. Али ун тотó слóхати ни хóчи, бо йому ўсе на сэрци великий страх, йак ун хотыў умэрти ў Америкы, там де суть левуци: у дрóгум країи, мїжи морья́ми, йогó живогó поховали. Ішоў йиден жид вáрошом, та чьуў великий за́пах, шчо там йісти вари́ли у то́го богáтого пана. Повідать: Бóжи, йакóй ту добрó чьути! Ки́бим тотó покоштуваў, мно́го рóкуў доўше бим жиў. Тотó пан учьуў, скóро за тим жидом загнаў свогó йнаша і розказаў му дати, то́му жидові, дорогóй свой шáтца, жеби́ жид лахавий пéред ньогó ни прийшоў. Прийшоў йнаш: Полоште тотó желызо долу́, а пойте д мóйому пáнови, бо вас потребу́и. Прийшоў жит до ба́ронського бóрку, пéред ба́рона: Їакú робóту рóбиш, жиди? звiлуйи го са ба́рон. От склэпу до дрóгого склэпу желызо но́шу. — Окля́то дужи жит са напúдиў. — Ни буйте са! йа вам будú ка́ждий день йинну́ каску казати — йа, ба́рон, — а вам будú давати по тóлько, по кóлько ви на день заробили. Такий буў день, шчом заробіў дві златóўки. Кóлько чéльади ви ма́йте? Шість дьити́й. Їак са кльичи? І жид йому повіў. Написаў жид квiт до свóйи́й жоні, жеби́ са поста́вила на óбiд до вéлького ба́рона. Вéлький ба́рон вiнцаў два златóўки і даў жиду́ўцы: Твуй муж уж у мéни 'се будэ на робóты; ка́ждий день будэ ма́ти дві златóўки робiти ни бóде нич, лем сиды́ти; і будú му трiмати кóхарья і йнаша, бо йа бiду́ знау, та́бим ни хотыў, жиби́ ка́ждий бiду́ маў. Али свóйи ды́ти ни мош iти ўвиды́ти, лем там ма́и 'се йiсти а сиды́ти; лем на ка́ждой пóлунне, за́кля твуй муш у мéни бóди, за грóшми ма́иш прийтi ка́ждий день.

Пан ба́рон тотú припóвiтку два раз на день жидови приказоваў; робiти му не вельу́, красьны́ шáти даваў, красний кост, та сиды́ти. Жит сидыў за два тiжны́, та му з'унувáло: Муї любiй пáне! йа би хотыў виды́ти свóйи ды́ти. Кидь будэш виды́ти ды́ти, та не будэш бра́ти грóші. Йа ни збау, лем ньяй свóйи ды́ти ўви́жу.

Зат. в липни, 1896, від Михайла Пустая, в Збуо, Землинської столиці.

Паралелі: Мотив про людóдiв диви: I. G. Krauss, Sagen und Märchen der Südslaven. Т. I. Ч. 35: Der Waldmensch. — Руд-

ченко, I, Н. 39. — Драгоманов, Малор. Нар. Пред. Н 3. Песиголовцы-людодьды; ст. 384—385: Песиголовцы. — Гринченко: Этн. Мат. I. Н. 2. II. Н. 4. — Номис, Н. 4081. — Ястребов, Матер. Новорос. кр. ст. 80—83. — Этногр. Обзоръне, 1890, Н. 1, 94 і Н. 3, 236. — Moszyńska, Bajki i zagadki ludu ukraińskiego, Н. 4. — Харьк. Сб. II. 86. — Чубинський, Труды, II, Ст. 85—86. — Афанасьевъ Народ. рус. сказки Т. III. Ст. 100—101. Т. IV. 411—420. — Stier, Ungarische Volksmärchen. Ст. 148—150. — Haltrich, Deutsche Volksm. a. d. Sachsenl. in Siebenbürgen. Ч. 36. — Grimm, Kinder- und Hausmärchen. Т. II. Ч. 191: Der Räuber und seine Söhne. — В. С. Караджич, Српске народне приповијетке. Ч. 38: Дивљан. — Отечеств. Записки. 1840 р. Ч. II — Nowosielski, Lud Ukraiński. Т. II. Ст. 29—31. — Wolf, Zeitschrift für deutsche Mythologie. Ст. 210. — Афанасьевъ, Поэтич. возвр. Славянъ на природу. Т. II. Ст. 398—701. — Tausend und eine Nacht. Т. I. Ст. 117—140: Geschichte des Prinzen von Charisme und der Princessin von Georgien (лише початок). — Поодинокі епізоди дивн тамже: Ст. 336—363: Dritte, vierte, fünfte Reise Sindbad's, des Seefahrers.

Жона вмирає, а муж мусить з нею дати ся поховати: Grimm, Märchen, I, ч. 16, ст. 85, Die drei Schlangenblätter. Т. III. Ст. 29—30. — Ciszewski, Krakowiacy. Т. I. Ч. 86: Z podróży Syndbaba.

2. Модний „Робінзон“.

Буў ў Азійі йиден богаты купець. Маў імініи великой, а не маў лем йидного сина. Того даў виўчити за фішкальша. Йак умираў, та му наказав: Сине, майиш на чьум жити і ученний-йис чоловік; заказуу ти то, жебіс сьа на мори нігда ни пушчав. І ўмер. Син марнотратний буў, ўшитко промарний. На остаток прийшло му на мисль того, жи отець його ходив по морью, та так богачом зустан; так і вун собі погадав: Дармо мині отець заказував, жиби йа ни йшоў на мори. Йа пуйду і так буду богач, йак муї отець буў.

І так сьив на гайув і йшоў через море. Йакась риба гайув розривала на два страни; ўшитко сьа затопило до морья. Але вун сам окреме буў на йиднуй пулоуцы і йидлом, і водув. Вітор го хопив і через цылий рук волна го гнала перет себе. На остаток близь незнайомої землі на йидну скалу го пригнало і там стаў. Тогди справив собі човник і переплив на суху землю. Шчо за гори! Кить там жадна чоловіча душа ни була. Походив ўсвяди — ни були лем маупи, та дейакі звирки, але чоловіка жадного нит. Тогди ун із гайова, шчо маў хлиба, та поперевозив на суху землю. Ходить, ходить і раз увидит йидну хижу. Увойдит ў дну, на кухні тогди лем огень припелыв. Увойди до хиж і видит на столі йидно писмо і читать: „Кибі дахто так

нишчасливий буў, гі ми трійі, нхай собі нігда ни міслить, же вўтти вїйли абó жи даколи чоловіка ўвїдить. Лем нхай так кóпле, садить гі ми, абї маў ш чо́го жы́ти. І кїдьби ішчі минé ни розгнітого найшоў, нхай би нха погрїўб!“ Попозїрать ўсьагда і вїдить йидно́го чоловіка умерлого пуд лаўкоў. Пуўде до кїрты і вїдить два хрести на грóбах. І вун при них вїбраў йáму трéтьому і погрїўб го. Йак ўчэний чоловік ісправїў собі сам йидну́ тўрню над мóрем висóку і кáжду нуч огéнь клаў на верх тўрні, місльачи собі, же кидь на мóрьїу будé блудїти дахтó, жиби́ ід ньóму цыловаў. І так трўдно му бóло самóму дривá рубáти, носїти — но на шчáсьтя научїў йидну́ маўпу, іт собі призвичáйїў і тотá помагáла му рубáти, копáти, огéнь клáсти, вóду нéсти. І на тўрні, йак огéнь клáла маўпа, прибїгне до хиж, їмїть йогó за шáту і тьáгне вон і фéльвер му кáжи, жиби́ браў іс собóў. І ўкáжи йому, жи при мўрьїу там хтось йи. Прїйде вун із дáлеку нáдзьїрцы і позїрать; вїдить дїких льудїй, шчо нáших льудїй привезлі собі печї. Бўли там і хлóпи нáські, áле умерлы. А йак із гайóва йїх вїметали, таї йиднá дьївочка на спóды там бўла. Тотá ўже ни знáла о собі. Увїдыў вун тотó і дóраз мїжи дїких льудїй стрїлиў: двох забїў, а трéтьому лем нóги поранїў, шчо ни гóдин буў утечі на чоўник. Прїйде ід дьївоцьцы і дасць йуї сьа студéнойї вóди напїти. І реклá: О Гóсподи! комú йим у рука́х? Ци прїйáтельови, ци непрїйáтельови?

Ун прорéк: Бох с тобоў! ти прїйáтельови у рука́х; не буї сьа!

Тогó дїкого поранéного поўйзаў і прїньюс до хїжі і тогдї на ногáх вїмиў му рáни. Вїмиў, поўйзаў і гоїў. І вїгойїў. І наўчїў го на свóйу бесьїду. Дїкий чоловік ід ньóму прївїк і вїрний слугá му буў: ўшїтко мїсто ньóго робїў. Али ун сам захорїў. І пўчне дьїчá плакати і нарікáти: Чогóсь нха уд смéрти ментоваў, колї йа ўже у тум сьвїты ничь ни знáла, а тїпéрь нха лїшаш на дїкого чоловіка. Кáже минї, ш чим гóднабим тьа вїздоровити?

Ун отповідать, же ун лем з лўбости умирáти мўсїть, понева́ж дьїчїны нїгде ни хотьїў о тум, лўбвї, слóво речї.

Но унá му на то так реклá: Тадь вїдиш, жи йа ту дрўгого ни мау, áни ни мóжу мáти óкрем тéби; так ти будеш муї, а йа твоїа.

І так чоловік дóраз оздоровїў од рáдости. І росказáў дїкому слугóви і маўпї, жеби́ три рас тўлько готóвили на обїд, йак дрўгий рас. Тóти сьа окрўтно чўдовали, шчо то с тóго бўди. І так ун узьáў дьївїцьку за рўку і повїў на грóбний хрест і там прикльáк і обїдвой, йидно́ дрўгому вїрность прїсьагли. І так угóстили маўпу і дїкого чоловіка і себé. І жи́ли йак муж їж женóў. Мáли мéжду собóў двох хлóпцьуў. Слўчило сьа раз ў ночї, колї спáли, же йиднá зьвїрка до кóлына наносїла пїскú до хиж, котрїй пїсóк — бóло чїстой срїбло. Ну, там хуснá

іс то́го узба́ти ны́йя́к ни мо́гли. І да́лі ви́носити вон на йи́дну́ гро́маду. Ну, а́ле оге́нь на ту́рні ўсе го́риў. І так ві́тор при́дри́лиў там де́сять хло́нуў із га́йовом. При́шли — і ун йи́м роспо́вість ўши́тко, йя́к там сьа дуста́ў і жи ни мо́жуть ма́ти на́де́жду, же ў́ттам гет пу́йдуть. Але то́ти льу́де ме́жи собо́ў сьа ура́дили, із дво́х га́йовуў спра́вили со́бі до́бри́й га́йуў, набра́ли с то́го піску́, ку́лько лем га́йуў би́роваў і пу́стпи сьа мо́рьйом, низна́учи ка́ді. Ішли́, ішли́ і при́шли до а́нгли́цького кра́йу. І там пісо́к до́рого спрода́ли і шча́сли́во жи́ли.

Зап. в липни, 1896, від старого дяко-учителя Реная в Убли, Землинської столиці.

3. Про Францка.

Йиде́н Фра́нцко ў йи́дну́м ва́роши маў чо́тири до́ми, шчо ў них бу́ло по двана́цать хи́ш, а пото́мкуў ни маў, лем йи́нного́ си́на. Уме́р Фра́нцко, опста́ў його́ син іс старо́ў ма́тыроў. Поча́ў пи́ти тот його́ син, шчо опста́ў с старо́ў ма́тыроў. І то́му бу́ло ме́но Фра́нцко, його́ си́нови. Хо́диў на ва́рош із дру́гими ва́рошча́нами мо́лоді́ма. Йи́ў, пи́ў на ка́вейга́зы зо ўши́тками ва́рошча́нами; вун сам за ва́рошча́н плати́ў, шчо про́йли і про́пили. Прома́рниў ўши́ткі двана́цать до́муў, шчо му його́ оте́ць ли́шиў. Йя́к прола́ў тот двана́цати́й дум, ма́ти його́ ішчи́ од ньо́го одйо́йка́ла два сто́ўки, од йи́дного́ худо́бного́ чо́лові́ка на ко́нець ва́роша ку́пи́ти со́бі йи́дну́ хи́жу, же́би шчи ма́ла де нуч пере́ночова́ти. Йя́к прома́рниў ўши́ткою́, так йшо́ў на ка́вейга́з на́зад, же́би то́вариші йому́ плати́ли йи́сти і пи́ти. Ни да́лі йому́ ни́ч; хоты́ў з го́лоду уме́рти; пушо́ў на пи́ац со́бі да́йяку ро́бо́ту гля́дати. Ни схоты́ў го ні́хто до ро́бо́ти ўзба́ти: Ми його́ велько́мо́жним клі́кали, де́би ми йому́ роска́зовали у на́шу́й ро́бо́ты? Хоты́ў Фра́нцко́ з го́лоду ўме́рти. Отпови́ў сво́йну́й ста́руу́ ма́тери, жи йде ў сві́т гет, бо ун у тум ва́роши ни го́дин опста́ти. Пушо́ў Фра́нцко ў сві́т да́леко, де го льу́ди ни зна́ли. По́йидна́ў го йиде́н чо́лові́к. То бу́ў дя́бол. Пови́ў: Фра́нцку, найми́ са до ме́ни, дам ти ту́лько гро́ши́й — на ка́жду нуч ти́сьач ба́нко́вок. Тоті́ гро́ші із ва́рошча́нама ў йи́дну́ нуч ма́йиш про́пи́ти. Кить ти с ти́сьач зла́тих зу́стани сто зла́тих, та будеш би́тий, чо́м порья́до́чно ро́бо́ту ни ро́биш. Кидь ве́це йя́к ти́сьач, сто́ўку, дві а́бо й три ў йи́дну́ нуч прома́рни́ли, то́гди́ тьа по́хва́лю, жись му́й фа́йний слуга́, ўчи́ниўи́сь ми по́ дя́цці.

Так вун робі́ў. До́лу́маў со́бі за́йидна́ти ка́вейга́з, до ка́вейга́зу со́рок і чо́тири му́зика́нтуў, шчо́би му гра́ли за його́ ви́лікі гро́ші. Роска́зоваў йи́м йи́сти і пи́ти і ва́рошча́нум. Йя́к вун са ты́шить, шчо то́ту

службу рóбити, жеби і уні так. Ўсе прийшоў до́му на дру́гой ра́но, ўсе го дьа́бол похва́ліў, бо по трина́цать сто́вок ў йиде́н день і нуч ўсе змарніў. — Ни ма́йши ми ве́це за рук нич рóбити, лем готóві грóші марніти. — Дóбрий Францко слуга́ буў: за рук музикáнти гра́ли; ка-вейга́зник йі́сти ладіў, льуді́й гóстиў на роска́з Францкуў. У рук, у котр́ий день маў і́ти гет, попросіў го дьа́бол, жеби му йидну́ дьа́ку учиніў, до йидно́йі скóри льух, до тако́йі вели́койі, йак іс коньа́, а дьа́бол жеби́ го позакáпчаваў на гóмбицы ў нью́й. І даў му йидну́ бр́итоў: Йак ўчу́йи, жи лим скóра д́иркни, жеби ві́рзаў са гет іс то́йі скóри. Там уві́дить д́йа́ментуў мнóго, де го скóра понесе́ і зóлота. Ньа́й на-пакўйи до то́йі скóри по́ўно і с то́йі горі долóў др́илить, а сам ньа́й опста́ни та́мой. Йак дьа́бол іспр́йя́татъ зóлото і д́йа́минт, та́й за ним заже́ни скóру, шчо́би го ві́ттам знéсла, бо би сам ни зу́йшоў.

Че́каў на туй горі за три дни, ни загнаў дьа́бол скóру, жеби йшоў Францко грóші марніти. У три дни у дру́гий бук горóў Францко пушоў, каді са́мому мож бу́ло пуйті. Найшоў там по зéмли ўси́лийа́кі кóсти і спóзнайи, ш чо́го тотó йи: хóтьим йіў і пиў за рук, áли типе́рька ўже ўгіну́ на туй горі, бо то ку́ста́ з льуді́й; то йа ўже ни пeрши́й про дьа́бла д́йа́минт браў і зóлото! — Іде́ горóў да́ле, уві́дыў йиде́н дум Францко. Повіў: Хва́ла Бо́гу, жи ту ўже су́ть йакі́сь льу́ди!

Уві́дыў го Псогла́вецъ, шчо́ тотá гора́ його́ бу́ла і д́йа́минт і зó-лото. Псогла́вецъ маў йидно́й вóко вели́кой, а дру́гой малóй. Йак Францку уві́дыў, ід ньóму б́их ізі́сти го, бо ун його́ зóлото і д́йа́минт, доро́гі ве́ци, уд ньóго покраў. Францко са нап́удиў, бо шчи ні́гда тако́й страшно́й ни ві́дыў: йидно́й вóко чоло́вічо́й, дру́гой тако́й, йак пуўгилéтница. Францко спóзнаў, же тотó нидóбрий, та́ тотó його́ взі́сть. Прихилиў са д зéмлы на свóйі ко́лына, та́ та́к ньа́й го йі́сть. Прийшоў Псогла́вецъ ід ньóму: Йак ти ві́йшоў на та́ку висóку гору́ нога́ма свóйіма?

Францко йо́му повіў, жи вун за тотó рук служіў.

Йа́ку рóботу?

Ка́жду нуч прома́рниўйим т́исьяч зл́атих, а дако́лі по три сто ішч́і ве́це.

Похвалиў го Псогла́вецъ: Ти ф́а́йний рóбу́тник. Ішч́і ти дам по́куй, бо ту ни йи каси́но́ва áни музикáнтуў; ту будéш йі́сти за порьйáтком і п́ити. Ма́у дóста ві́на, йи шчо́ п́ити. Будéш ми с стúдны́ вóду носі́ти, про мэ́ни будéш сировóй мнья́со ладі́ти, про се́би варéной.

Подья́коваў Бо́гу Францко; ко́лі будé дóста ві́на, шчо́ п́ити, а хл́иб йі́сти і мнья́со, шчи му ни б́уди п́удло ж́ити, бо вун со́бі будé добр́і йі́сти ладі́ти. У Псоглаўца за рук служіў, ні́гда ни знаў, ві́тки ві́но Псогла́вецъ ста́тчить і му́ку ўси́лийа́ку і мнья́со. На туй горі мнóго бу́ло серн і во́лены, за́йаці — та́ вун іс свóйіх лэ́віруў жиў і Францко. Два

воли маў Псоглавець, шчо самі по горі ходили і на горі робили. Йидного тако́го, шчо з нїма газдоваў на хлыб і на вїно, шчо го тиш так скора вїнїсла. Добрий робўтник буў, та го Псоглавець ни губїў. Тот, шчо у Псоглаўца газдоваў, дўжи мно́го мух поробїти, Францко мно́го поцїти. У рук сидыли ко́ло стола Псоглавець і Францко. Повїў Псоглавець Францкови, жи вун буў го звїў, ки' буў молотший Псоглавець буў, а то ўже хотыў, жебї му служїти, та шче подароваў Францкови жїти. Росповїў му, йакї маїи воли і добрі зємлы на туй горі. Ти шчи, Францку, ни вїдыў мой газдўство. Нїч на свїты такої ни йи, йак ў мєни два воли. Нїгда шчи нїч на гору ни вїйшло на туту і' до-мны, лем тот дьабол, шчо нья ка́ждий рук опкрадуїи; мой зóлото і муї дїйаминт йа ни мау нїнашчо дома, лем сам про сєби. Йа йак на зóлото нарóблєу, óкрем йидного чóрта та вїтти ни ўкраде нїхто нїч. Ту йи на óколо скáла, шчо д ньóму ни вїйди нїхто нїкади — а зверьха шўмної пóли. Йи на чум газдова́ти, — йи дóста лысўў і пóли; рóдить са вїно доброй і ў туй горі лем ньяй кóпле зóлота дóста і дїйаминтуў. Йа ўже, Францку, старий і тамтот старий, шчо газдўїи, шчо на нас грóзно кóпле. Лєхкó вун пєрше ўмре; а ти шчи молодїй, тобї ўшїтко зустанї!

Зажурїў са Францко: на шчо йому́ то́го, кить вун сам ни маїи жонї. Псоглавець скóро увїдыў: шчóсь Францкови хибїть, жи са Францко журить. Шчо тобї йи, муї Францку?

Отповїў му Францко: Та йак унї минє ладьáть ту лїшити самóго, а йа ни мау жонї?

Отповїў му Псоглавець: На нашум пóлєу йи стўднья, шчо са хóдять купáти чотїри дыўкї, шчо йїх прокльáла отєць і ма́ти, жебї нїгда ту лїста ни ма́ли, та йїх вїттам узьáў вїтор, та йїх приньўс ту пут тоту́ гору́ до лыса. Унї там мауть йидєн дум, лытауть пта́кома. Де схóчи, там полєтїть гóлубом. Кидь ис сєби злóжить йидної пєро, — уна знаїи, котрої пєро — та опстáни гóла, справедлїва дыўка. Кить хóпить пєро, ў рўки, сотворїть са на ньуй пїрья і ўже летїть гóлуб. Ідї т стўдни на пóлудни, 'ни са прїйдуть купáти до нашої стўднї. Пїрья полóжать з бóку вóди. Прибєрь такий спóсуб, жебїсь укрáў уд них пїрья!

Унї на пóлудни прїйшли, Францко ўже вартоваў: полóжиў ко́ло вóди кльўку, шчобї на зємли лєжала і на конєць на кльўку йидєн дóўгий шпагáт. Йак унї пїрья склáли на зємлєу, самї поскака́ли ў вóду гóлы, почалї водóу пльўскати. Вун далєко вид них буў, шчо унї йогó ни вїдыли. Вун за шпагáт іт сóбї тьáгаў. Хóпило му са наймолотшойї пєро на туту́ кльўку. Притьáг іт сóбї, завїў до йидної хўсточкї, полóжиў до кишєнї, сам позирáў, шчо будуть робїти. Йак са вїкупали, пїрья захáпали і так полєтыли Читвєрта опстáла, почáла йóйкати, жи

ганьба, бо уна гола, ани ни годна ўже нігде пуйті. Вун йуй са указаў. Уна дўжи зйойкала, жи вун йий загубить: Почэкай ту ко́ло студны, йа тибэ ни загублю, ти будеш мо́йа, а йа твуй.

Принес вун йуй ша́ти, бо ў Псоглаўца бу́ли, йакі па́ни тре́ба бу́ло, бо Псоглавець до́брий га́зда буў, ўшы́тко маў. Прышла́ до до́му Псоглаўцево́го, Псоглавець йіх присьа́х, же́би ў йідно обойи бува́ли, же́би нігда́ го ни лішила на туй горі. Ста́ло са Францкови до́брі. Перебуў Францко ішчі́ три ро́ки. Начаў са жу́рити, шчо ни зна́йи, ци ўме́рла, ци жи́йи його́ ста́ра ма́ти. Відыў Псоглавець, же шчо́сь хи́ба Францкови: Шчо са жу́риш Францку?

Лішиў-им у йидну́м ва́роши, дем са ро́диў, сво́йу ста́ру ма́тырь, ни зна́у, ци жи́йи, або́ ўме́рла.

Псоглавець буў му́дрий. Так його́ пора́диў, же кить пу́йдеш до сво́його кра́йу, нігде́ ти ту ни бу́диш. Ту сам чо́ловік шчи нігда́ ни прійшоў, ани ни прійди, хи́баль з да́йакоў му́друсьтоў. Кидь йдеш до сво́його кра́йу, суть у ме́ни два во́ли й вуз, шчо лем по туй горі хо́дять по зе́млі, а інде́ нігда́ нігде́ ни хо́дять, лем лы́тауть, йак два го́луби і вуз за німа. Та за то́то, шчо́сь у нья ту́лько ро́куў служіў, набэ́рь собі́, шчо ти са лы́пше лы́бить: ці зо́лото, ці дийа́мнт, ш чо́го ў ва́шум кра́йу лы́пший хо́сэн будэ́. Пуста́ гора, Францку, опста́ни, бо ми два́йи ста́рі туй зу́стайиме́. Ти мо́лодй і' жоно́ў і жо́на ти ўже ды́тіну ма́йи, та ви йдетé гет!

Набраў Францко до во́за дийа́мнтуў і зо́лата, сиў собі́ ж жоно́ў іс сво́йоў ды́тіноў, полэ́тыли во́ли до то́го ва́роша, де вун хотыў. Ста́ли собі́ ко́ло пудло́йи хи́жи, де Францкова ма́ти бу́ла. Францко за зо́лото і за дийа́мнт у тум ва́роши наку́нйў по́льа і каште́льбуў, лы́пші ма́йитки, йак вун утцьо́ві пропйў. Купйў собі́ лы́сі, шчоби́ ходйў на ва́даску, бо го корты́ло у тум кра́йу хо́дйти с пу́шкоў. Во́ли спрова́диў Псоглаўцеви наза́д до́му, про дво́х ста́рих га́здова́ти. Перебиў Францко па́ру чьа́суў ко́ло ма́тери, пушоў на ва́даску; од ма́ло́йи ла́дички кльуч істра́тиў, де сто́йало жо́нино́й пéro. Жо́на нашла́ кльуч у по́стили, шчо са урваў зо́лотй ланцо́к. Ўсьа́нди ми́рьйала, де са прйда́сть тот кльуч: прйдаў са до ма́ло́йи ла́дички. Одомкну́ла, пéro с ху́сточки виві́ла, обла́ки роствори́ла, пéro узала ў жме́нбу, ды́тіну на ру́ку, сама́ т се́страм полéтыла да́леко ў сві́т, шчо там пі́ший чо́ловік нігде́ ни мо́жи ду́йтй. Францко на ва́дасьцы по́бзираў са по сво́йім ты́лы, ни йи ланца́, шчо вісыў на ньум кльучи́к. Зайойкаў ме́жи пана́ми ў лы́сы сво́йум, же про́пала жо́на його́; ўже ни ма́у па́ны! Охабиў ва́даску і ма́тырь сво́йу. Розду́маў собі́, же лем кидь би го́рами йшоў, та аче́й би пёрше найшоў, бо лем кльуча́ть го́ри за го́ру, усé да́ле. Ішоў лы́сом, шчо ўже а́ни пта́ка ни́яко́го ни бу́ло, такі́ пу́сты верте́пи. Нич ко́ло са ни маў, лем збруй,

2 432847

огень, та нуш і йидну́ пúшку дупла́шку, ў два цыўки. Йак зголодныў, забіў птака, клаў огень, пйук, та йіў. Дúжи му вилікнй жаль бúло за йогó жонóў, дúжи шумна бúла! Іде да́ле верте́нами, чьúли, шчо воробель кричítь; і вун іспóзнаў гóлос, жи йакій то птак кричítь: Ачéй ту близь валáл, вун дúйди до валáлу. Прийде іт тóму птакови, де кричítь, чьúйи, шчо лиш пишчítь, гі кідьби йий дашчó імíло. Вídить на лúцы тóравого конья́ і лéва кóло ньóго, шчо го хóчи ззісти. Тот купь тóравий буў: áбо бúло го застрíлити, áбо на такóй мíсто одвéсти, шчо там нич ни дохóдить. Тот пан жа́ловаў свóго конья́ забíти. Видўйў до гур, ньяй го зьвiрi ззидьáть. Увídыла миш чоловіка тóго, Фрáнцку, прореклá д ньóму с травí: Чоловiчи! Фрáнцко са нанúдиў. Подыль нас с тим тóравим коньóм. Йа нáйперши найшла́ тóго конья́, там ни моглá ўвалíти. Потóму воробель го найшóў: ни гóдин го роззісти — Найшóў го леў, та тот повíдать, жи ўшítко хóчи ззісти. Роздыль нас, запла́тимé ти дóрого. Будé ти хосна́ва нáша пла́ца. Такóй ти дам, такú серсть, шчо полóш собí пуд йазíк і схóваш са до зéмлы мiшоў.

Воробель повíдать: Прóшу тва, на мéни ўважáй. Йа ти дам льiншу пла́цу. Чогó би ти ў зéмли сидыў? Йа ти дам пéро іс сэби такóй, шчо кить собí до пiска тотó пéро полóжиш, йак йа полéчбу, так ти, де схóчиш.

Леў повíдать: Ни забíй нья, а криўду ни ўчинь. Роздыль нас іс тим коньóм, дам ти с сэби двi сэрсти, шчо йакій йа зьвiр льутíй і муцнiй, та ти два рас такiй будéш, кить собí до рóта пуд йазíк полóжиш.

Одрiзаў коньóви гóлову Фрáнцко, верг долóў лúкоў. Росказаў мiши, же́би пушла́ за гóловоў: Вийiзь мóдзок коньóви з гóлови і вóчи. — Увоўйи собí гныздó, та будé мáти каштiль! — Конья́ распорóў, бéбихи вiвалиў с конья́ вон на бук, же́би воробель тотó дзьóбаў, бо ў тум суть гуньякi, а воробель тотó льúбить. — А лéвови ўшítкой мнья́со. Похва́лиў го леў, жи шчи нiгда ни йiў такóй чистóй мнья́со. Типéрь хóчбу знáти, йакú ми пла́цу далi? Полóжиў пéро пуд йазíк, перемiниў са на воробля́, поньúс свуй товáр ўшiток воробльóм до йиднóго лы́са на висóку гóру. Вун дúмаў, жи ўже там, де ў Псоглаўца буў, там буў дрúгий гáзда, шчо лем вúўцы пас, з молокá а с сiра жиў. Кáждий день уд ньóго лéви вúўцы забирáли, наўчiли са два. Прийшóў вун воробльóм на тотú горú, зложiў пéро до пáпiрьiа, прийшóў т тóму дóмови чоловіком, шчобi ўвiдыў, хто там йи. Узьяў собí серсть мiсьчачу ў рúки; кидь увiдить дашчó пúдлой, полóжить сэрсть пуд йазíк, схóвать са мiшоў до зéмлы. Вiттам са ўказаў йидén гáзда. Звiдуйи го са: Вiткисьти чоловічи?

Ун йомú повiў, жи зо свiта.

За йакій штраф вас ту Бог даў?

Ун повіў, жи жонў глядатель.

Ту ви жонў ни найдиги, бо ту жони ни бувають, бо ту лем такі пудлы вертэпи, шчо нігда ніхто ни доходить. Наймі ти са ў мени помочі ми вўўцы пасти, бо са ни мѳжу обогнати перед двома лѳвома; хотьаць уд нѳа поїсти вўўцы. Шчо ѳа буду їісти, тай ви: сир, та молоко.

Ун отповіў, жи лыпши лѳубить мнѳасо.

Ішчы лыпши так лѳубльу, будетѳ їісти молоды сисакі, лем би вўўцы ни попойіли лѳви. Заплачьу вам дѳрого.

Ун са пойднѳў вўўцы пасти. Зайалі на-поли аш там, де ѳого жонѳ бувала, кѳло тѳї кїрти, кѳло ѳїї дѳму. Приїшли лѳви вўўцы їісти, ун полѳжиў два сѳрсти пуд ѳазік, тѳлько маў сїли, ѳак два лѳви. Ыак ѳїх у рѳки зымѳў, так дѳжи биў, ѳак два мачькі. Гѳзда тотѳ відыў, ѳакій вун хлѳпец, жи такі прокльѳты два зѳвїрі ни биў пѳшкоў, лем пѳлицеў. Ыак ѳїх пѳстиў, нігда вѳце рѳзи д вўўцам ни приїшли. Пас вун вўўцы там за мїсѳаць. Кѳждий день ўсе дѳте з вўўцьами ѳшли, бо ўже д ним лѳви ни прихѳдили; аш приїшли по тотѳ кирть, де бували закльѳты чѳтїри дыўкі, шчо ѳїх принѳус вїтор за штраф до бѳського дѳму — такої там бѳло, ѳак арѳшт бѳський — і ўни там бували голубами. Ыак увїдыў Фрѳнцко дум, повїдатель гѳздови: Пѳсьтьме вўўцы по туй кїрти!

Тот гѳзда повїў: Ни слубѳдно, бо там сѳть чѳтїри пѳны; та тотѳ ўже ни мой!

Почѳў са Фрѳнцкѳ звїдувати, шчо тотѳ за пѳны?

— То такі, шчо ѳїх мѳти пролѳла.

Фрѳнцко знаў, бо му жонѳ повїдала. То ѳомѳ са удабалѳ, шчо гѳзда повїдатель: Ідѳ ѳа до тѳго дѳму! Приїшѳў, жонѳ го спѳзнала: Шчо ту рѳбїш Фрѳнцку? Жонѳ са гѳзди звїдовала.

Ыїї сестрї звїдовали са од нѳї, ци знаїи унѳ тѳго чѳловїка. Унѳ отповїла, жи то вид нѳѳго тот хлѳпец: то ѳи муї пан!

Ышїткі го обїмѳли і цѳїловѳли, жи вун наш. Перебѳў вун за два рѳки з нїма ў тум дѳмі: Пѳдьме жѳно там, де ми раз бѳли, на туй гѳрї, де ѳа тибѳ їмїў, ци шче там дахтѳ жїїи.

Унѳ ѳомѳ отповїла: Кѳждий день два рѳзи на день там бѳвать. Там ўже нїѳакого гѳзди ни ѳи, лем самї два вѳли гѳздѳуть: пасѳть са ўсе.

Та пѳїме ми на гѳру, кить там ни ѳи нїкого!

— Унѳ ѳомѳ отповїла, жонѳ: Ыа самѳ гѳдна вїйти на тотѳ горѳ, ѳли бим тибѳ вїнесла — та нїт.

Ыа шчи гѳдин пѳрши вїйти, ѳак ти.

Уна узьала пéro у жмёнью, на рúку дьтíну, почала летьíти на гóру. Ун полóжиў пéro пуд йазíк із воробльá, ізробíў са воробльóм, íшчí пёрши вíйшоў на горú, чим уна. Там зустанí бувáти. Їа са вирнуў, та типёрька ту.

Зан. в серпни, 1896, від Михайла Пустая, в Збюю, Землинської столиці.

Паралелі: Казки Игнатія зъ Никловичъ, ч. V. (Жона утікае як ту). Тамже, ч. VI. (Перша частина). — Чубинський, Труды, II, Ст. 358—359. Про віночок царівни і шапку невидимку. — Деякі спільні мотиви з сею казкою пор.: Grundtvig, Dänische Volksmärchen. T. II. Ст. 194—218: Der Schusterjunge. — Gebr. Schott, Walachische Märchen. Ч. 19: Der verstossene Sohn (лише деякі мотиви спільні).

4. Про два́йцять чотирох братів і про Палирозжу.

Буў йидён худóбний чоловік і бóла му жона́ грóба. Їак жона́ хоты́ла злечí, заклíкали валáльську ба́бу: Уна́ ма́ла такíх дьтíй малíх, самíх хлопцуў, два́цять і чотíри. Ба́ба зобрáла тотó до кошарá, порáдили са, жебí тотó ў вóду верéчи. То бу́ло до дньá. Пан із йíх лóсного валáлу маў íтí десь до путí ду дньá. Ідé за гра́цькоў ў доли́ну, ва́рмецька ба́ба íс кошарóм са пúстила чéрез путь, же побíгне д вóды; пана увíдыла, до двора́ назáд ўтеклá. Пан на ба́бу скричáў, бо думаў, шчо ба́ба дашчó крадé: Чéкай, пой ту! Ба́ба прийшла́ назáд, бо мýсыла і кошáр принéсла. Шчо там нéсеш? Уна́ повíла, жи худóбний чоловік і жона́, та шчи йím Бох такú бídú даў, шчо пóвин кошáр дьтíй ма́йи; два́цять і чотíри, пани, хлопцуў! Пан іздихнуў до Бóга, же сíрохманьá тóлькí дьтíти ма́йи, а йогó пáньи, áни йидно́го! Пан тотó ўшíтко забрáў, вирнуў са домú назáд. Найáў плекоторí, до́йки, обí дьтíти плекáли. Їак хлопцы́ бóули бóльшí, даў йíх пан до шкóли. Фáйно ўни са ўчíли ўшíткí. А́йбо пан íсхудобны́ў, одогнаў йíх гет от сéби: Їа вам ни отéць, мо́йа пáньи ни ва́ша ма́ти!

Уни́ прийшли́ назáд до свóйого утцá — бо то ў йидну́м валáлы бóуло — і почвáли са рáдити, йак ўни мóжуть чинíти. Повíў отéць і ма́ти: Ідьтí дьтíти служíти, бо йа ни гóдин йím вас годовáти, бо йа ни ма́у хибáль вам на йидён обíд!

Íшли за путьóў слúжбу гльáдати, та ни хоты́ли са розривáти, жебi пойдён служíў, лем такóго гáзду гльáдали, шчóби ўшíткí ў йидно́ служíли. Прийшли́ до йидно́го ва́роша, де буваў царь. Там йíх прийáли

Їшіткіх до царьського двора служити. Кáждий йиден стуўку пойднаў. С тоїі плаці покупіли собі шумні шáти, жеби ў царьйá брítко ни ходили. Кáждому зустáла полóўка плаці. Купиў кáждий корóву; зайáли до утцá свóйого, жеби отець тотó годовáў: самі будеме служити, бо шчи нам трéба кóны. — Прийшли до царьйá, пугступиў йим царь плацу по сто по пйáдесать злáтих; пйáдесать на шáти, а стуўку на коньá. Йак служили дрúгий рук, заслужили чотíри двáцать кóний. Йак уш мáли рук дослужувати, у йиден читвэр рáно вййшоў на двур нáймолотший із маштáльни нáйперше — а тóму ўсе са спáти ни хотыло — і вйньус мáло сина, бо ў царьйá бóло пúдлой гáчья, шчо го ўже до маштáльни ни пушчяли. лем по дворí ходило. Та вун вйньус тóму гáчяти тотó сiно, шчо ўкраў, бо тóму гáчяти ни хотыли йисти давáти, жеби пёрши бiдá здóхла. Вун тотó сiно полóжиў пéрет гáчья. Гáчья прорекло, тот са напúдиў: Йак будеш вйтти йти гет, обйсь вит царьйá дрúгого коньá ни браў, лем мине. А то бóло по пúночи. Вун повiдать: Шчóби йá с тобоў чиниў? Мóйи брáтья би пушли на кóнях, а йá би зустáў с тобоў. Кидьби ти мине ўзьяў, та нйхто би такóго коньá ни маў, йак йá. — А тот дýмаў, жи нйхто би такóго пúдлого ни маў, а унó са хвалило. — Йакить собóў потрййасу, гварило гáчья, та такйй са з ньóго кунь сирáвить, шчо ни бúди по зэмли бiгати, лем попуд нéбо лытáти. I йá тобi приўкáжу! Йак собóў рас потрййасло, сирáвиў са з ньóго шумний кунь, полéтыло попуд нéбо. Увидыў вун, шчо то за кунь, жи такйх кóний вéце ни йи! Прийшло назáт, жи са раз искóрчило, ўже бiдá нипотрiбной.

Даў Бог, дослужили хлóпи, дайй царь кáждому по коньóви і йому, тóму нáймолотшому; тот ни хóчи брáти, лем тотó, шчо по смiтьу нипотрiбной хóдить. Царь му повiў: Шчо нáйкрасший кунь ў мóйуй маштáльни йи, та си возьми, а тотó ни дам, бóбись ми гáньби задáў!

Даў йому царь свóйого, котйй нáйкраший і тотó пудлой. Вййшли за кануру, та йак рас са пудлой запёрло, та го дóбрый кунь ни муг рúшити. Повило пúдлой свóму пáнови: Иди та куп ремины грубi і дóўги, жеби го закапчьяў тóго коньá д ньóму, доўйидно. Тот пúдлий с тим дóбрым злэтыў аш попут хмáри до тóго двора, до ййх утнá. Нáйперши прийшоў тот на двох кóнях. Прийшли ўшиткi синóви домó, повили утцóви, жеби даiде йшоў тóлько дывок до йиднóго гáзди глвáдати, áбо до пáна. Злáдили му бляшаний кáлац, жилызьны бочкóри, жеби йшоў свáтати. Опстáли дóма чотирé кóны і корóви годовáти. Двáцать пушло грóши зараблвáти, бо трéба на свáдбу кильтовáти. Нвáнько пушоў за синóў жóни глвáдати. Ишоў за сiм рóкуў, найшоў ў йиднóго попá двáцать чотíри дывок. Прийáў са пуп рáдо дати. Прийшоў домó, велiкóй богáство дóма найшоў, шчо нйгде такйй ни находиў: сiм тiсьяч синóви заслужили, сiм рас по трiцать ўже корóў бóло, кóний ачéй і два сто,

вóлуў сiлу вилiку — i тогли повiў: Синóви! Пóйме за жонами до трéтього краiу! Наймáли дiжи мнóго слугуў, кáждий син собi i про утцá, бо ўни йдуть з дóму; ни могли са на чьуджьiх лiудий збiзовáти, мусiў йидén з мiжи них дóма опстáти. Опсудiли самi мéжи собóў, же лем наймолотший зостáни, бо наймудрiший, ай тот дóма найвеце кóний мáйи. Ў котрóй рáно хотiли йти з дóму, наймолотшого кунь прорьiўк, шчо буў найгурши пiдлий, а найгурши лiтáти гóдин буў: Йак будé йти отéць твуй, йак прiйдуть до трéтього краiу, та ни будé лем такá малá рóвинь, ай з йиднóго бóку рóвени верьх висóкий дiжи бiди, ай з дрiьгого такий; ў середiньнi рóвень, долу рóвиньоў грáцька, кóло грáцькоий йиднá грiшка. Там бiди на твóйiх братуў дiжи сóнци грiти. Зáйдуть пуд грiшку до хóлоду кóны i ўни. Йак будуть вiттам iтi, жеби лiшили пуд грiшкоў грéйцарь, бо кидь не лiшать, та зáкльа са нáзад вёрнуть, дiáбол рóвень перемурiўи, ни будуть мáти кадi нáзад домi йти. Так йiм наkáж.

Уни йак тамтади йшли, отéць iз двáцать три синáми i пуд грiшкоў спочивáли, грéйцарь забiли лiшити. Прийшли до попá за молодiцáми, присагли са, пуп йiх погóстиў, даў свóйiм дiўкам двáцать чотiри кóний i кáждуй по стiўцы. Тотá наймолотша бiла найкрашша, а дiмала жи йийi гáзда жобрáк, жи ни прiйшоў, та дiжи йшла плачучi у туй путi. Прийшли на тотó мiсто, де спочивáли, де лiшити мáли грéйцарь, дiáбол рóвинь перемуровáў з вёрьха на верьх, жеби ни мáли кадi домi пуйтi i сам на грéцькуй кóло мiра сiў, пашчегу розньáў, хто вийди на мур, та го звiсть. Прийшли д мiрови, висадили утцá: кидь го шчо там за мiром вóзьме, та нiай го бéре, вун ўже й так стáрий, та го ни трéба. Йак стáрий вийшоў на мур, дiáбол му са спуд мiра стрáшний указáў i повiдать му, жи го за грáйцарь будé йiсти. Вун повiў, жеби грéйцарь даў — áли чорт ни хóчи; чогó тогди ни лiшиў, коли там спочивáў, бо вун ни бiди за дáрмо лiўдьом хóлот трiмати. Вéце тáди ни будетé ходiти, áни такi скупi лiўди ни будуть пуд мóйоў грiшкоў спочивáти. Йа ни жáдау за свóйу грiшку лем йидén грéйцарь. — Дiчьать са, бо дiáбол гвáрить, у чьум ни знáйти дóма, то минi дáйти, за тот грéйцарь.

Уни са польiчили: добрi йiх йи, двáцать чотiри, йак жун, так i хлóпуў. Дiáбол мiри розмитáў, бо му даў записáти тóго сiна, шчо за ньóго забiў, наймолотшого. I пiстиў йiх домi.

Прийшли домi, зáрас са почбали звiдувати, жи йак са дóма гáздiўи. Отповiдать наймолотший син ньáнькови: Хвáла Бóгу, ўшиткой добрi са гáздiўи, лем ви грéйцарь ни лiшили, дем вам наказáў. Бойáлисьти са, жиби вас чорт зiў, тáсти минé записáли, обi минé зiў.

На тот день, на котрий дья́бол собі ко́нтра́т спра́виў, же́би при́шоў! Зби́рать са тот на́ймо́лотши́й син на ро́скас поста́вити са. На жо́ну сво́ю ча́сть газду́ства ли́шиў. При́шоў до тре́тього кра́ю, у чо́рта на ми́льу зе́млі муст бу́у ко́ло його́ хи́жі. Тот ку́нь, шчо по́нут хма́ри ли́тыў, спра́виў са на ніч, шчо з нього́ ни бу́ло лем йидна́ кусть. Росказа́ў са по́ложити пуд муст: а ти сам іди́ мо́стом; а йак при́йдиш пе́ред нього́, та собі на ко́лына ста́нь і по́вїдзь му: тум па́ни!

Тот при́шоў і пе́рет чо́рта на ко́лына стаў: Но, до́бри, же́сь са на ро́скас поста́виў. Хто тибé на то́то пора́диў?

Отпо́виў му: Йа са сам пора́диў, кидь му́й ня́нько доўг начи́ниў.

По́вїда́ть му дья́бол: Кидьби́сь сам ни при́шоў, йак бу́у йа за тобо́ў пушо́ў, за свуй гре́йца́рь, та бу́ўбим тья на ка́пу́сту поруба́ў, до бо́чки скла́ў і так по́иў. Али ви́дзьбу, жись му́дри́й. Та́бим ти шчи жи́тьа подарува́ў, кидьби́сь і́зва черве́ного мо́рья́а при́йўў од йидно́го го́рдого дья́бла його́ шу́мну жо́ну, шчо тако́йі ні́где ни йи, йак уна́; хиба́ль би од не́йі йи́ї план укра́ў, ўже ни го́днаби бу́ти така́ кра́сна. Та кидь йи́ї од нього́ ўкраде́ш, або́ го загу́биш — а ми́ны дошику́йиш Палиро́жу за жо́ну.

Тот са при́яў, жи му допрова́дить. Даў му дья́бол гро́ши́й на путь. Тот пушо́ў мо́стом, ви́ньяў кусть, спра́виў собі ко́ня, си́ў на нього́, по́ле́тыў по́нут хма́ри іт чо́рному мо́рью́ви. Ко́ло мо́рья́а стаў ку́нь, росказа́ў му с хвоста́ ви́рвати йиде́н во́лос і ве́речи на мо́ри. С то́го са спра́виў муст. Пере́йшли мо́ри. Росказа́ў ку́нь узяти́ тот во́лос і по́ложити до кише́ны. Ішли́ да́ле. Найшли́ чо́рно́й (певно: си́ной) мо́ри. І так і там ви́ньяў во́лос іс кише́ны, ве́р на мо́ри і пере́йшли. Ішли́ зась че́рез йидну́ Аме́рику, ги́би че́рес тре́тьу. При́шли т черве́ному мо́рью́у, шчо го́рило. Пере́скочиў ку́нь черве́но́й мо́ри. При́шли ни́да́лико то́го до́му, де бу́вала Палиро́жа. А тот дья́бол, Го́рдўў, упе́реч Палиро́жі маў жо́ну Мишба́бу, шчо коли́ хоты́ла, та жо́на бу́ла, а кить са по́гны́вала, до ды́ри ўте́кла, до зе́млі. Тотá Мишба́ба його́ ўви́дыла і по́вїда́ть: Шчо там па́н?

Тот са по́бзираў ўза́д і пе́ред, ни ви́дить ни́ч. Вун у чьужьу́м кра́ю бу́ў, чьу́ го́лос, та так са бо́яў. Кра́сны подво́йў¹⁾, жи: Хто там йи́?

Уна́ са со́твори́ла шу́мно́у жо́но́у пе́ред ним ду́жи, шчо ун ду́маў, жи то тотá Палиро́жа. Роспо́виў ко́ло то́йі жо́ні, за чим ун йде́ і йак. Тотá са зра́довала, Мишба́ба і по́вила му: До́льбу ма́йиш, жи ми́не́сьти на пу́ті найшли́, бо йа буду́ вам ў по́мочи. Ки́би́ дем Палиро́жа сна́ла,

¹⁾ Говорив дуже чемно через „они“ (3 особу), а не через „ви“ (2 особу).

та йа вам йий дам. То вун, тот Гордүү, перший муї гáзда, а йа його жонá, та вун виминьаў за золотий перстень од индиого царьйа собi тоту Палирóжу. Даў му за нью такий перстень, шчо на чотiри миль зéмлы у но́чи са од ньóго свiтiло, а Палирóжу ўзьаў, а мнe за служницу убрицүү; Палирóжi зась ўльляў такий перстень, шо на пiять миль зéмлы од ньóго ў но́чi са вiдно.

Пушла ўперид ньóго за путьоў Миш-баба, али справила са мишоў, до Гордóвого дóма, ў котрúm бóли дванацетерi дверi, шчо хто хотиў до хиш увойти, мусиў дванацать раз отвирати дверi. Прийшоў вун на конi до тóго двора. Тим чýсом изнъалá с пáльца Миш-баба золотий перстень, с пáльца Палирóжи, шчо спáла i у пiску винисла перстень, подалá йому на коньá. Вун ўзьаў, здыў собi на мадзильний палець, ўсагди са вiдно бóло по тум двори. Гордүү перстины льляў. Увидыў на двори блиск тóму на пáлци, вийшоў iс саблью наперед ньóго i повiдать: Ачeй ви муї перстень укрáли?

Тот повiдать, шчо на конi сидiть: Пáни, шче ми нiгда нiхто таку гáньбу ни урвáў, бим са так дýжи заганьбиў!

А ун повiдать: Йа на свiт перстины льляу, та йа знау, ў кóго йакий перстень йи, жи такóго ни йи, лем у мóйийi Палирóжi.

Пáни, застáўме са; кидь ваш ни тáмої, та йа дам iствáти своiу гóлову.

Тот тоўстий буў, Гордүү. Зáкльá дванацетерi дверi ўтвориў позирати, ци ў Палирóжi перстень йогó, тот iссунуў с пáльца перстень, даў миши, миша ўзьалá до пiска i крусь стiну чéрес дырy скóро ўнесла i здыла наза́д на пáлиць Палирóжи. Ун увидыў, жи йогó Палирóжа спить i перстень на пáлци, зайóйкаў: Йа казáў, жи йа йогó зóгну, ун са зо мноў застáвиў, жи од мeни ни краў! Зáкльá тот помале на двур вийшоў вон, миш перстень узвáла, наза́т тóму виднесла на коньá. Вийди тот Гордүү i повiдать: Йа казáў, жи твá загублю, али праўда твоiа. Ни загуп ти мнe; у пуў гóдини такий ти перстень ульляу, шчо на сiм миль зéмлы будe са вiдно вид ньóго, лем нъай ни застáни дайка́ гора, абó дайакой дeрево.

Пушоў дьáбол i ульляў перстень за пуў гóдини другий. Миш-баба спльáччу Палирóжу йому на коньá на óблак подáла. Пóстыль бóла на ланцкóх. Баба ўзьалá за ланцкi та йому подáла. Виньус дьáбол перстень йому на пáлиць, Палирóжа ў ньóго на конi. Виньаў дьáбол саблью, повiдать: Зрубáу твá, бо ти йакáсь напасть мoйá. Шчо йа мау i ти тaкóй маийш; али перстень ти на.

Тот перстень ўзьаў i завiў до папирьйá, одложиў до кишeны. Пушоў дьáбол до хiжi позирати, ци тáмої йогó Палирóжа спить на пóстели, тот коньá стис, кунь iзлeтыў iс спльáчоў Палирóжоў у колiсьцi

аш чéрез мóри. Шчо вун мóри перéскочиў на сво́йум коні, дьáбол за ним бiжить. Прибiг д мóрьюви, уже зу́стаў стоiати, бо ни гóдин мóри перейти, бо мóри горьiачоi. Їак са Палирóжа пробудiла, звiдуи са, де ўна iи. Вун iуи росповiў, жи iак вун iиi дустáў, iакiм спóсобом i iак вун мýсьiў за ньoў так далéко iти.

Уна iому повiла, же: Ни буи са! Кить ти минé вiттам вiслободнў, а iа вiслободжу тибé вит тóго.

Зайшли до iиднóго чоловiка ночовати кóло чóрного мóрьiа. Коньá пýстнў пáсти, а сам пушóў до iиднói хiжи, шчо там ни буў, лем iидén старий дьiдо: рiби iимáў та пiук, та с тóго жиў. Звiдуи са Палирóжа: Чому кáжити, жи лем рiби iистé, а ўже три гóрци óнди мáйти.

А ун iуи росповiў: У iиднум гóрци вóда пiти, у дрóгум такá масть, шчо iа старий iак са ньoў помáшчью, та буду́ молодий.

А ў трéтьум?

Ў трéтьум такá масть, же кибi са помастиў молодий, тáби буў старий.

Издiльти нам двi шкатулки мáсти, молодói i старói.

Припровáднў Палирóжу до дьáбла, старoў мáстьoў са намастиў, жи вун старий дьiдо. Звiдуи го са дьáбол: Чому ти такий молодий буў, а типéрь такий старий?

Дужим собi розум ламаў, iак iа Палирóжу дустати мау, бо iа такий ўже слабий, старий, шчом де ни муг iти, та ньа Палирóжа нéсла.

Но, типéрька iди ти собi дому, а Палирóжа мóйа.

Отповiў вун дьáблови, жи вун нiгда вiттам ни iде, бо вун ўже ни гóдин, бо старий; з ньóго ўже áни пóрох дому би ни дуйшóў.

А Палирóжа дьáблови кáжи, жи: Вун тоби добри ўчиниў, бо вэа червéного мóрьiа жону дошиковаў, а ти iогó дому спровáджаш, старóго чоловiка. Будемé му давати iисти, та будé нам хiжи замiтати, i вóди нам ўнэсе.

Повiў дьáбол: Праўду мáйи Палирóжа. Дéби iа iогó губiў, кидь вун минé ратовáў.

Приiáў старóго за слугу. Пёрший день на вéчур повiў дьáбол Палирóжи, жи iогó на заўтра кличуть на зiльану гору на свáтбу, на дьаблўську. I рáно пушóў дьáбол росказати, жéби кóны ўпрьiагáў, бо iдуть на зiльану гору на свáтбу; а вострóжно будé iти, бо iде з ним молодá жонá. Палирóжа повiла тóму старóму дьiдови, жéби са скóро, наколи унi пуйдуть з дому, помастиў молодóу мáстьoў; а ту iи на клинци у дьáбла войiмськoй шáтвa, та жéби са обoльўк, жéби са ўчиниў прiнц.

Йак ўни пушли з до́му, ста́рий са уміў мо́лодоў ма́стьоў, обо́льк са ў во́ймські ша́ти, ві́ньяў ку́сть спуд мо́ста, со́твориў со́бі ко́ньа і по́чьяў дья́бла здога́нѣти. По́над дья́блого ко́ньа по́чьяў сво́ім скака́ти. Па́лиро́жа ка́жи: Ци скака́ў ти дако́лі так му́й па́ни? Уи по́вѣда́ть, жи скака́ў.

Та ану́ типе́рка йа́к би ти си́ на то́го ко́ньа, а офі́цір на коч, ци го́динби ти так?

Повіў дья́бол прінцо́ви, жи: Де ви йдете?

Йа йду на згльа́ну го́ру на сва́тѣбу.

Тогди́ дья́бол повіў: Йа сьа́ду на ва́шого ко́ньа, а ви до мо́го ко́чѣа.

Тот си́ на його́ ко́ньа, ку́нь з ним зле́тыў по́пуд не́бо, а так ним уда́риў спуд не́ба на гра́цьку, шчо пак уна́ў, та са з ньо́го ко́ломазь розо́льа́ла. Ні́гда ве́це раз на ко́чи а́ни ни ко́ні ни буў. Па́лиро́жа са з ним ви́рну́ла до́му. Там бува́уть ішчі а́чеї і днѣска.

Зап. в серпни, 1896, від Михай́ла Пуста́я в Збу́ю, Земпли́нсько́ї сто́лиці.

Б. Крі́кус-Ка́кус.

Два ка́туни ўты́кли с ка́ту́н, та ўсе йшли бо́ком хашча́ми, бо бо́йали сѣа, ож і́мьть йі́х да́тко ў селы́. Ду́жи йім тья́шко бу́ло, бо ни ма́ти шчо йі́сти і грóши́й ни ма́ли, шчобі́ за шчо со́бі ку́піти йі́сти. Найшли́ ў ха́шчи йинну́ ви́ліку пи́ўніцьу і зайшли́ ў ону́ і ві́дѣаь, шчо там мно́го гордо́воў. І то́ди ка́жи йиде́н катуна́ ід дру́гому: Но та хо́ть вина́ будеме́ пі́ти, кидь ны́шчо йі́сти! Позира́уть гордо́ў, а гордо́ў поро́жний йиде́н, дру́гий, ўсе́ поро́жні. Раз на по́сьлыт, по́сьлынний гордо́ў позира́уть, а оно́ тот тья́шкі́й гордо́ў: Ага! ка́жи, ў сым йи́ вино́! — Розде́нчѣаь гордо́ў, айно́ ў то́м гордо́ві дру́гий ме́нший гордо́ў. Розде́нчѣаь тот ме́нший, а оно́ ў то́м о́пья́ть гордо́ў шчи ме́нший. Розде́нчѣаь тот шчи ма́й ме́нший і ў то́м найду́ть та́кий гордо́ў гі йинно́ ві́ко. Розде́нчѣаь тот, шчо та́кий гі ві́ко, а оно́ ў то́м шчи ме́нший і до́ти наході́ли гордо́ви, шчо найшли́ та́кий гордо́ў ге́й лы́скóвий о́ріх. Розде́нчѣаь тот, шчо гі о́ріх і ў то́м найду́ть йинну́ ка́ртку. І ка́жи то́ди йиде́н катуна́: та по́зира́й, шчо ў то́ў ка́ртцы, ти зна́йши́ пи́сьмо.

Ту́й, ка́жи, йи́ на́писа́но: Крі́кус-Ка́кус. — Та́й до́раз зйа́вить сѣа тот чо́рт — бо то чо́ртови на мнѣа так бу́ло — спѣред них: Шчо роска́жуть па́но́ви, йа до́несу.

Та шчо нам і́ньше? Істи, пі́ти до́несі́ нам.

І дóраз запалили сьа свічки, стóл закриў і на столы усьа́чили дóста: винó, мнѣ́со, лѣвеш, хлѣп, пугарі; ідѣ́ть, пїуть, гóсьтьять сьа катўни. Там сидѣ́ть за три мѣ́сацы ў тóў пїўніци. Крікус-Кáкус стáрчить ўшї́тко. І дорáдили сьа так катўни, шчо ітї т цáреви, шчо ачѣ́й би йїх царь ўслободїў із воїнства, кидь онї дадўть ўшї́ткóм катўным і офі́цірім, кóлько ма́йи царь, обїд. — Царь на сисѣ́ пристаў: Ну, кидь ви мо́йім катўным дастѣ́ обїт, та офі́церьйом, тоді йа вас утпушчѣ́ау домó. І раз лем пóчьвали сьа столї закривáти, а́йбо никóго ни вї́тко, тко закривáть, лем так ў вóздусы стóл летїть і на столы сьа кладѣ́ пáленка, винó, пугарі, вїлки, нóжі, мнѣ́со, хлѣп, шчо трѣ́ба ку обїдови. А офі́цірім екстра укрїли. То Крікус-Кáкус мўсыў поста́вити, бо йогó кáртка ў тóго катўні. І йак сьа обїд удбўў і лем іс столá ўшї́тко пропáло; ни вї́тко бўло, см тко отó бирѣ́ іс столá. І тоді царь кáжи тим двом катўным: Типѣ́рьки мóжете йти собї домó.

Мѣ́жи сї́ми двомá катўными знаў йидѣ́н письмó, а дрўгий нѣ́т. Кáжи тот, шчо письмá ни зна́йи: Та, хлóпи, кáжи, йа ни бўду ма́ти нич, бо Крікус-Кáкусова кáртка ў тѣ́би йи, та тобї, шчо роскáжиш, то ти постáрчить. Роскажї му типѣ́рь, шчобї минї пїать сто золотїх приньїс, обї йа маў іс чим дóма жїти. — І дóраз Крікус-Кáкус приньїс пїать сто золотїх і даў томў, шчо письмá ни зна́йи. І так катўни сьа розóйшли і пóшли собї домó. А у тóго, шчо знаў письмó, ішчі ма́мка жїла, самá булá ў хїжи. І вóн йак приїшоў домó, ма́ти йогó ни спозна́ла. І вóн сьа просїў на нóч: Чѣ́сна гáздїнько, ци ни пириспáў би йа туй сисьў нóч ў вас?

Ай, пáночку, а йак ви ў мѣ́не перѣсните, кидь йа такá убóга?

Та йа йакóсь перѣспїу ў вас.

І рáно ўстáли, вóн повїў йїў, шчо овóн син йїї. І то бўло ў йиннóм вáроши. Кáжи тот катўнá ма́тери свóйїў: Ідѣ́ть, ма́мко, у кавейгáз, просїть на двóйи чѣ́льади обїд за два сто срїбних.

І пóшла ма́ти йогó ў кавейгáз і прóсить ў кїльнира обїд на двóйи чѣ́льади за два сто срїбних. Кїльнир собї дўмайи: Шчо то за пан такїй вилїкий, шчо за два сто золотїх обїд на двóйи чѣ́льади роскáзуйи; таї што йа гóдин датї йомў? Дўмайи собї, шчобн дáшчо такóйи ізобраў до-рогóйи. Таї зобраў такї дорогї рѣ́чі, таї так собї гáдáйи, шчо отó мнóго будѣ́ коштовáти, шчо йа сам понѣ́су! Так і ўчинїў. А́йбо ў тóм вáроши дóрас чѣ́ўти ўсьáди, шчо вилїкий пан приїшоў, вилїкий грóшник. І жиў там у тóм вáроши дрўгий пан богáтїй, ай маў йиннў кїшáсопью.

Приїде ма́ти до тóго пáна свáтати за свóго сїна. Пан увїдѣў йїї на гáнку і кáжи: Шчо ти, бáбо, хóдиш сьудї трї́ясучї сьа? Йди до кўхні, дадўть ти кигїньа йїсти.

Ой, паночку, ни прийшла йа, обіи ви минні йісти дали, а йа ото прийшла: Минне син загнаў, обіи ви дали своіу доньку, кішасоньу, за нього.

Іді ми с хіжі, йа бим своіу доньку за твого сина?...

Прийшла баба домѡ і снн звідать йііі: Шчо, йакнети ходіли?

Та прогнаў нья пан, казаў так, шчо вѡн ни дасть за тебе своіу доньку.

Айбо панови прийшло ў розум йак бабу прѡгнаў: Та тотѡ пан великий майи бѹти, богатий, кить тот на двоіи чѣльади обід за два сто срібних розказаў! — І кажи тот катуна: Ідыть, мамко, опйать до того пана сватати за мени! — Прийде баба назад і пан дѡраз иньшак почьяў із ньоў говоріти: Та добри, йа за твого сина дам своіу доньку, кить така хіжа ў нього будѣ, йак ў мени, такий двѡр, такий ганок. Та кажіть му так, шчо тоді дам за нього.

Прийде она домѡ, звѣдайи сѣа син: Шчо пан казаў?

Та то казаў, шчо кидь у тебе така хіжа будѣ, такий двѡр, такий ганок, йак у нього, тоді дасьть за тебе своіу доньку.

О, мамѡ, смійти ви сѣа іс того! Ни такий ў мени будѣ ганок, та хіжа, та ўшитко, йак у нього! — Ўйде у вичѣрі тот катуна вѡн і кажи: Но, Крікус-Кікус! знайиш того пана, шчо йа ў нього кішасоньу сватау; на заўтра обісь минні такую хіжу поставиў на три штѡки: ганок іс цѣментом; стѡупи склянчані, ў двѡрі ўсѣади цѣментом обісь ізѡльляў і обіи тот ганок моіим кіртом до того пана досьагаў! — І раз на рано то сѣа стѣло. Стѣни тот пан, шчо доньку уддайи, позирайи на обѡлок, а онѡ ни мош позирати, так сѣа сьвітить ут того ганку, таї ут скла. І тоді овѡн кажи своііу доньци: Ўставай, пої скѡро до того катуни, будеме свадьбовати! — Прийшли, тот катуна ўстаў, пѡшли до пѡна, поміньали сѣа (за обручки) таї посвадьбували.

Кажи тот Крікус-Кікус тому катуни: Просіў бих йа вас, кидь би ви минне пустили домѡ до мѡго ньянѣа, бо до мѡго ньянѣа трѣба шісьть иннѣй ходіти.

Катуна собі подумаў: Мѡжннш йти, лем обісь назат прийшоў.

Айбо Крікус-Кікус кажи: Дайти ми й тоту картку моіу, йа вам назат принѣсу.

Катуна даў і Крікус-Кікус тоді кажи, йак ўзваў картку: Пересті сѣа львоў рукоў; не ўвидиш ти минне бѡльши туй, дѡста йа тибѣ служіў! — Таї пропаў.

Айбо раз дрѹгий день тот катуна ўстайи, айно тоїи хіжі ни йи, шчо Крікус-Кікус учиніў йому. Овѡн сирѣд зимлы спить іс своіоў жѡноў ў тѡў кѹчи, де його мати жила. І тот пан богатий йак тотѡ ўвідѣй, шчо палати ни йи, скѡро побіг і ўзваў своіу доньку назад до сѣби,

в того кату́ну так осудили, шчобі його при́язати ко сто́упови, ізйазати му ру́ки і но́ги, а істи му нич ни дати, обі там його́ овади ай шёршунн ізбили. І раз овон там сто́їть ко́ло сто́упа йинно́ї но́чи, чьу́йи, гримлять во́зи; а вон лічить во́зи; налнчн́у со́рок де́у́ять, а на пйаднсьа́тём іде́ Крікус-Кі́кус. І йак ўв́ідыў Крікус-Кі́кус, шчо тот там при́язаний ко́ло сто́упа, по́чьяў сьа твёрдо смі́яти. І ка́жи: Га, га, га! Ци ти туй? Так ти трéба. В́іднш, ка́жи, ти мнэ́ нн знаў шко́довати, колі ти росказа́ў, обі́х йа ца́ревнн кату́ннм і офі́цр́ьном об́ід даў; нн зна́нш ти тотó, ўтки йа донóшуваў, то лем йа знау. Ци ти зна́нш, ко́лько йа постолóў пóрваў, до́кн йа ў те́бн буў? Снсь́і возі́, шчо тнпéрь йду з ннми, пйаднсьа́ть во́зю́ жнльн́зннх постолóў пóрваў́ннм. Та́й тотó буў́ йнм на́знчн́у тоті́ постолі́, та тнпéрь іду́ купу́вати, бо му́шу тоті́ постолі́ томú оберну́ти.

Тот кату́на ка́жи: Та гн́яба́, йа ўже́ в́нжу, шчо йа туй сво́й в́к му́шу до́бнті ко́ло сьóго сто́упа; та йа за снм нн жа́луу, бо йа сн за́служн́ў, лем за йннн́нм нн д́ужн жаль, шчом сьа ут тьа нн уткло́ннў, колнсь уд ньа йшоў гет. Та хоть, ка́жи, тнпéрь бнсьме́ сьа по́цнльова́лн.

Крікус-Кі́кус ка́жи: Йа нн гада́у, по́цнльу́нме сьа. — І по́цнльова́лн сьа. А кату́на ка́жи: Коб́нсте нн тоту́ ка́ртку далі́, об́нм по́цнльова́ў.

Крікус-Кі́кус ўн́ьяў ка́ртку і ка́жи: Цы́льу́й.

І кату́на швак! у зубі́ і тоді́ ка́жи: Тнпéрь ўжесь мо́й на́зад. Роз́нжн́ ньа ут сто́упа, скóро істи, п́нті нн прннесі́, бо йа ўже́ п́нать нннн́у нн йн́у туй. — І Крікус-Кі́кус поста́вн́ў йому́, шчо трéба бу́ло. Тоді́ росказа́ў Крікус-Кі́кус тнм сво́ннм фурма́нншнм, шчо об́н ўже́ нн йншли на постолі́, бо йа ўже́ ў рука́х. Іды́ть со́бі до́мó.

І тот кату́на прн́шоў до́мó і ка́жи Крікус-Кі́кусовн: В́іднш, до йако́го нншчья́сьтьа ньа прнв́нў; жону́ ў ньа ўзья́лн і хн́жн нн йн. На заўтра об́нсь мн на́зат то поста́вн́ў, шчо бу́ло перéже. — І то на́зат поста́вн́ў. І йак ўв́ідыў тот пан, шчо ўже́ ў його́ зья́тьа хн́жа на́зад йн, так йак бу́ло перéже, ка́жи со́бі доньцы́: Дóнько, йдн ід газды́! І донька́ пóшла і там із ннм ж́нла.

Зап. в марті, 1896, від Николи Проця, в Дусині, Березької столиці.

Паралелі: Чубинський, Труды, II, Ст. 52—59. (Там царубок женить ся з царівною). Тамже: Ст. 59—63. — X. Sadok Baracz, Bajki, Fraszki... na Rusi. — Ст. 91—92: Knabe. —

6. Гонимарник і його вішчий слуга.

Йиден худобний чоловік маў шість дьтій. Пóльа ни маў нїякого, лем маленьку хїжу : с то́го жиў, шчо заробиў, шестеро дьтій годуваў. Йиден хлопець вішчий буў, шчо знаў, йак б́уди великий, та будé мати дóльу. З́ато найперше вун утца́ лишиў, пушоў служи́ти. Ішоў за путбоў службу гльадати; зустріиў го тот, шчо хма́рами гонить; гльадаў собі слугу. Де ти йдеш сїне?

Иду́ собі гльадати дайка́й мїсто, бо муї отець худобний, та йа мушу йти служи́ти, обисьме ни померли з голоду.

Служ у мени; заплачу́ ти с сво́йий дьаки дóрого. Йа ўсе дóма ни бувау, лем даколї, а ти будеш усé дóма: двана́цать хїжок замітати і ўшитку робóту у хїшках будеш сам робіти. Тво́го утца́ і сесы́ дьти булу́ живіти за тотó, шчо ти минї будеш служи́ти! пови́ йому́ гонимарник.

Пойиннаў са йому́ служи́ти; пообцаў му дóбру пла́цу, указаў му дум свуй: двана́цать хїжок, двана́цать тарїльуў на столы́ і двана́цать страў варених і печених. Пови́ хлопцови: Не треба нам нїгда варіти, а́ні печі, усé дóброй йи йїсти і готóвой.

Пушоў гонимарник хма́ри гонїти. Хлопець зу́стаў дóма. Увїдыў на столы́ у двана́цатуї хїжи золоты́ чотїри б́укви, шчо зóлотом написаны́ були. Вун тотó вїдыў крузь двєри́ на кльучóву дырку́ йиднїм во́ком, де гонимарник йи ў свїты, шчо хма́рами жинé. Знаў, шчо рóблять рóдичі його́, знаў, йак на свїты ўшитко йде: ўказали му тоті чотїри б́укви золоты́. Такі́ були тоті́ чотїри б́укви золоты́: хто йїх вїдыў, та ўшиток свїт вїдыў і ўсилийа́кі порья́тки. Отступїў са хлопець вїттам, ни знайи нич. У пуўро́ка пришоў хлопець назат іт тим двєрь-йом і позираў на кльучóву дырку́: хотїў вїдыти, шчо там йи, у двана́цатуї хїжи чотїри б́укви на столы́ золоты́. Йак увїдыў чотїри б́укви, ўшитко́й знаў, йак йи на свїты. Увїдыў, іш чо́го то уні́ дваїи́ живуть, пан і слуга́, а́ні ни варья́ть, а́ні ни пикуть, ўсе готóвой мауть у туї хїжи пут столóм: ў припорош́енум горня́ти така́ золотá масть, шчо кибї́ собі тоў ма́стью ішчи́ такі́ б́укви ісправїў і дрўгий, так би гóдин гонїти хма́рами, йак і тот гонимарник! Справїў хлопець такі́ б́укви іс тоў ма́стью, шчо стоїала ў чальаднуї хїжи пут сто́ликом ў припорош́енум горня́ти; золотá масть, а на горня́ти пóрох, же́би нїхто са ни споды́ваў, шчо там йи; вит то́їи масти, шчо пут столóм стоїала, самої́ йим са вижиўлы́ня́ правїло, золотóїи. Тогди́ хлопець тоті́ б́укви, шчо собі владїў сам, ўзваў і ўтык до́му з нїма. Здуганьяў го гонимарник, жи го загубить: чо́му ун хо́чи мудрїши́й б́ути од ньóго? Здугонїў го по

утцѡву хѣжу і там му даў пѡкуй, гонѣхмарник. Вирнуў са дому гонѣхмарник.

Тот відыў, іш чѡго мож ісправити йакоў чьудо; повіў утцѡви: Ни мўсите бѣдно жѣти! Йа сибѣ перемѣнью на йиднѡго золотѡго баранá, а пўдлий мѡтузок. Повѣдете нья на йáрмарок; дѡрого нья продавайтє, бо на тум йáрмарку нѣч такоў дорѡгѡй ни бўде, йак йа. Так повѣчте кáждому, же барáн золотѣй. Мѡтузок вам ни продавў, лем баранá золотѡго.

Звѣдууть са льюди тѡго чоловѣка, шчо прѡсѣть за баранá золотѡго?

Три тѣсѣч банкѡвок!

Ни клáли са мнѡго. А йѡ мѡтузѡк ни продавў.

Тот пан отповѣў, шчо баранá купиў, жи тотѡ брѣть, пудлий мѡтузок, а барáн золотѣй.

Удобрáў отѣць пудлий мѡтузѡк, положѣў до тавѣстри. Накупѣў пан овѣць: хоть вўўцы ни золотѣ, а йѡ барáн золотѣй, будўть йагнѣата золотѣ. Гнали вўўцы за грацькоў домў; льюди йѣх здуганѣали. Йак надуйшли велѣка тѡўпа льюдѣй кѡло панських овѣць, задѣў са дѣсь барáн спѣрет панських вѡчѣй і з мѣжи панських овѣць. Пан льюдѣй становѣў: Де йи муй барáн? Кáждий са розгорнуў і ўказáў. І йѡгѡ барáн перемѣниў са і ўказáў: буў чоловѣк, с панѡм бесѣдѡваў, а пан з ним. Пропáли панськѣ грѡшѣ і барáн золотѣй!

Похвалѣў са гонѣхмарник: Чекай пѣсьѣй сѣну, будѣш знáти, йак дарѣмнѣ грѡшѣ брáти!

Пушоў домў ид утцѡви свѡйѡму, котрѣй йѡгѡ продаў за дорѡгѣ грѡшѣ, мѡтузѡк ни продаў: ки' буў продаў мѡтузѡк, нѣгда буў са син ни вирнуў.

Зáкля тих грѡшѣй вѣставáло, ўшитка чѣльѣть жѣла. Йак грѡшѣй ни бўло, попѡзираў на золотѣ бўкви: йакў мудрўсть ісправити, шчо обѣ лѣхко вѣжили нѣанько і мáти і ўшиткѣ дѣти, йѡгѡ синѡви. Сотвориў са, сам сибѣ, на золотѡго буйакá. Повѣў утцѡви: Возьмѣте нья на мѡтус; буйакá дѡрого продавайтє, бо буйáк золотѣй на вѣлѣку сўму дорѡгѣй; áли мѡтус ни продайтє!

Поўйўў сѣна отѣць до йáрмарку золотѣм буйакѡм продавати. Прѡсиў за нѡго пѣать тѣсѣч. Ни дѡўго са богáты панѡви клáти, заплаћили буйакá. Повѣў тот чоловѣк, шчо буйакá продаваў: Буйакá продаў, а йѡ тот пўдлий мѡтус нѣт! Панѡви го вѣсмѣяли: ни йи му жаль за зѡлотѡм, лем му жаль за пудлѣм мѡтузѡм! Оддалѣ панѡви мѡтус, купѣли шумний ланц ж жѡўтѣма карѣкама: узѣали буйакá. Маў пан шумну гўльбу; такў нѣхто ни маў, йак вун, áни такоґо буйакá. Пришли домў из буйакѡм з йáрмарку, давáли му йѣсти: буйáк са вѣдѣзáў, перемѣниў.

са на головіка і шчи й лапц до кобілки ўзьяў. Відылі дворьйяни коли с пánськойі маштáльны чоловік вийшоў: ни казáli му нич; ни ўкраў нич, ни гнаў ни воли, ни коны — ньяй йде чоловік! Прийшли позирати, шчо рóбить буйак, порóжньої місто, де стоїаў буйак. Бігли пánови повідати: Ни йи золотого буйака! Пан пописаў у новину, великі грóші його пропали за золотого буйака.

Тот пушоў собі дому жити з утцьом і мáтьирьйоў і зо свóйіма братами, закля йім грóшій ставáло. Повідать: Ньянью, ўже грóшій мáло, мўшу са зрóбити йиднім шумним коньом, вайцаком. Поведете нья на йáрмарок, будетé нья продавати, та будетé просіти пйать сто тисьяч за золотого конья. Йак вам пообіцають тўлько, ви прóсьте дэсать тисьяч у стріблы, бо нья нигда вэце ни будетé продавати. Так продайти дóрого, бисьте мáли ш чо́го жити на віки. Йак са пріймуць заплатіти дэсать тисьяч у стріблы, прóсьте двацать тисьяч; та пак ўже ни бúde ніхто тўлько давати, лем йиден пан, тóму нья ни продайти. А кить продастé, та китефій ни дайте. Али йáби лубіў, обісте нья тóму ни продавали, котрйй будé виліку сўму давати, бо тот бўди гоніхмарник, та нья світа спасé. Ци ни жаль вам бўди, кидь ви вилікі грóші визбиритé, а миньі смірть бўди? Памнятайти, йáким вам наказаў і витьте до йáрмарку нья!

Прийўу на йáрмарок золотого конья. Бігли лўди на чьўдо позирати, жиді і панóви богáты, йакійй крáсний золотій кунь. Стáli го куповати. Ун продайй за пйать тисьяч. Рáдо грóші у жмёнью даўть. Вун ни хóчи брати. Повіч, шчо хóчиш за конья свóйого? Дэсать тисьяч у стріблы. Пхáуть грóші у жмёнью. Прóсить двацать тисьяч за йидного конья. Ни хóчи ніхто тўлько дати. Тот йиден дайй тоту сўму, кўлько вун прóсить. Али китефій назад! Кидь бим ти китефій виддаў, табим вит тья áни ни куцуваў! — Мудрйй кунь, шчи мудрйшший тот пан, шчо його куповаў! — Ошалиў са його ньянью, порадоваў са великим грóшам, продаў сйна свóйого с китефійом.

Гоніхмарник його ўзьяў: Чикай пэсьйй сину! ужэсь мнóго наклáмаў, áли вэце раз ни бўдиш. Дам тья добрі поковати фунтовима пўтковами на твоїйй лáби! А то лáби — бўли рўки й нóги! Напўдиў са страшно кунь, áли йти мўсиў пуд ним. Прийшоў гоніхмарник іс свóйім коньом до ковачá. Приўйзаў конья ід рíгльови, сам пушоў роскáзувати, йакі пўткови правіти. Ковачóва служнйца на дворі бўла. Прорьйўк кунь: Ссўнь ми з гóлови китефій! Служнйца повідать: Ци ни забйиш нья, златйй конью? Лем ти ссунь кантáрь з мóййй гóлови! Дыўка ссўнула, кунь процаў і гоніхмарникові грóші.

Зап. в серпни, 1896, від Михайла Пустая, в Збюю, Землинської столиці.

Паралелі : Драгоманов, Малор. народ. пред. и разск. Ст. 326—328. — Рудченко, Народн. Южнорус. сказки. II. Ч. 29. Ох. — Мордовців, Малор. сборникъ, Ст. 354—361. — Чубинський. Труды, II, Ст. 368—373: Ох або чорт. Ст. 372—375: Про Оха-Чудотвора. Ст. 375—379: Ох. — Grimm, Kinder- und Hausmärchen. T. I. Ст. 324—326: De Gaudeif un sien Meester. T. III. Ст. 114—116. — Аванасьевъ, Народныя русскія сказки. T. II. Ст. 463—485: Хитрая наука. T. IV. Ст. 329—332. — Худяковъ, Великорусскія сказки. T. I. Ч. 19. T. III. Ч. 94. — Повѣсти казака Луганскаго. T. IV. Ст. 217—234. — В. С. Караджич, Српске народne приповијетке. Ч. 6. — Bož. Němcova, Slovenske pohadky. Ст. 307—315. — Kulda, Moravské narodni pohadky a povesti. T. I. Ч. 65 i 82. — Sumlork, Staročeske pověsti, hry, obyčeje. T. I. Ст. 568—570. — Maly, Bibliot. zabavneho čtení. T. XII. Ст. 26—38. — Gliński, Bajarz polski. T. I. Ст. 209—225. — Hahn, Griechische und albanesische Märchen. T. II. Ч. 68. — Gebr. Schott, Walachische Märchen. Ч. 18: Der Teufel und sein Schüler. — Шиді Кур в рос. переводі в Етнограф. Сборникѣ. T. VI. Ст. 7—9. — Nowosielski, Lud Ukraiński, T. I. Ст. 301—303. — Ciszewski, Krakowiacu. T. I. Ч. 63. — Kolberg, Lud. T. XIV. Ст. 46. — Zbiór wiadom. do antropol. kraj. T. XVI. Від. 2. Ст. 68. Ч. 13. — Садовниковъ, Сказ. и пред. Самарскаго края. Ч. 64. — Иваницькій, Мат. по етногр Вологодской губ. Ст. 182. Ч. 10. — Kolberg, Lud. Kujawy. I. Ст. 136—138. — Wójcicki, Klechdy, staroż. podańia i powieści lud. III. Ст. 151—153. — I. G. Krauss, Sagen und Märchen der Südslaven. T. II. Ч. 109: Der durchtriebene Diener. — В. И. Добровольскій, Смоленскій етногр. сборникъ. T. I. Ст. 615—619: Якъ старуха свайго сына Воху на абученіе атдала, а потѣмъ яго узнавала; научившись, старушкинъ сынъ самага Воха прихитриў.

7. Медвѣдь Иванко, Товчи́камінь-Печиколачі, Сучи-мотузок.

Пошла йинна дѣўка на оріхи; найшоў йійі медвѣдь і так повіў йі у гаўру і там ма́ла уд нього дѣтїну. І вон носіў йіў стрўча йїсти. І ўрѣдила тоту пак дѣтїну і було прѣзвишчи йіў: Медвѣдь Иванко. Ссала тотá дѣтїна йидѣн рѣк і другий рѣк; а там була грушка коло гаўри тої; і тот медвѣдь Иванко ўйшоў, та тоту грушу потрїяс і груші ў половини ўпали в дѣрева; та с тої части польѣўку поїў і так кажи: Дáйти ми ішчі цїцьки, бих буў мѣцнїй! Дала йому шчи ма́ма цїцьки за йидѣн рѣк. І пошоў шчи рас тоту грушу трїасті ў рѣк і ўшїткі грушкі ўпали і сїў вон, та поїў их. Так кажи: Ма́мо! опставай здоро́ва, бо йа йду ў свѣт! Она його ймїта просїти, обї ни йшоў, обї ни лишáў йі там, бо йіў там дўжи добрі було. Вон пушоў на путь. Вѣзли дванацять вѣзѣў жельїза кѣньми і велїкойи там болѣто було дўжи.

Тоты льўди увойшли ў болото і ни моґлі ўйти. І так вон кажи: Чесьныі льўди! Дайти мины на мөзыльник жельіза, та йа вас ўтти ўратуу!

Онй поўбіцьбали: Даме, обісьме лем ўйшли!

Утпрыйаґлі коны на-бөк ўшиткі, скапчалі возы ў йидно; тоґди вон імйў тим мөзыльником, та ўшиткі дванацать вөзөў за йинним разом ўтыаґ із болота. І склали йсмў тотө жельізо на мөзыльник, сто маж жельіза держайў на палець на йиден; і льўди узьали сьа і пушли ў порожныі. Вон ўзьайў тотө жельізо і поныс до ковача і повйў: Чесьныі майстри! Испраўти ми палицьбу, обіх на мөзыльнику обиртаў. І ўнер тотө жельізо ў майстрову хйжу, а хйжа хотыла ўнасти. Майстри ни хотыли правити, бо тотө вилика палицьба сто маж жельіза. Вон сказаў: Кидь ни правити, то вам ўшиткім ту смёрть бұди! — Зробили йомў палицьбу і пушөў вон на путь, а на путй йиден чоловік тоўче камінь і пиче с тоґо колачы. Тоґди кажи мидьвйдь Иванкө: Ти будеш мөй цымбора! Пөдемө ў світ, пробаловати світ!

Пушөў до майстроў і кажи: Чесьныі майстри! Ни мау чим платиги, та дякуу за роботу!

А йшли долыі путьөм, найшли чоловіка Сучимотуска. Рубайў хашчу, микаў траву, а во ўшиткого сукайў чйгу. Мидьвйдь Иванкө пушөў, узьайў котел двацьцать мажөвий на тоту палицьбу на плечи, заклаў вацок і ка-заў: Ви туй бұтти; кладыть огень пуд котлом, та носыть воду, а йа йду дашчө принести йисти.

І пушөў, ўдариў тоў палицьбоў вола, приныс там, поклаў ў котел, а сам пушөў на сөль, бо шчи сөли ни бұло. І прийшөў іт Печиколачөви і Сучимотускөви до льөкта чоловік, до колына борода і кажи: Йой шйнику, йа ша жжаб! Ци йи дашто йисти, бо йа бих ййў.

А Печиколач кажи: Йи, айбо тотө про нас, тай про нашөґо цымбору.

А тот до льөкта чоловік кажи: Йа вам на чөреви пойм тотө!

Схопйў сьа тот дыдо і ўзьайў тот котел так (опов. пок.) і дрўтиў і поклаў котел на чөрево му, на Тоўчикаминь і Печиколач, порозливаў му на грұди полиўку і попариў.

Прийшөў Мидьвйдь Иванкө, кажи: Чесьныі товариши! Де йи фриштик?

Онй му повили, ож онй ни знауть, де подыў сьа с котла; бо ганьбили сьа праўду сказаати.

Пушөў Мидьвйдь Иванкө, приныс дрўґого вола і повйў Сучимотускөви, обй йисти вариў: Бо кидь ни зварйш, та мөй цымбора ни бұдиш!

І тот тогді клаў огень, та вариў йісти. Прийди д ньому назат тот чоловік: ід льоктѣу чоловік ід колыну борода. Кажі: Йой шніку, то йа жжаб! Ци йи йісти?

Йи, айбо про нас, ни про вас.

Вон кажи: Йа ти, шніку, на чєреві поім.

Узьяў котел, ўвернуў го і поіў йому на чєреві.

Прийшоў Мидьвідь Іванко іт цимборім, та кажи: Ци йи йісти?

Ой ни йи.

Мидьвідь Іванко опстаў йісти варіти па трєтѣу рату сам. Прийди д ньому тот дыдо і кажи: Йой, шніку, том ша жжаб!

Мидьвідь Іванко кажи: Та грій сѣа дыдику, грій, айбо йісти ни будиш, лем сѣа нагрій, та йди гет.

Тогді дыдо ўдариў сѣа ў Іванка раз і другий раз і трєтій раз, айбо тот ни падаў, мѣцний буў; ўзьяў дыда за бороду, потрѣяс ним, ўзьяў собі тот бігярь, поніс го у вилікий лыс і котройи май вилікойи бук-дєрево і ўдариў с тоў стомажѣвоў палицьѣоў і бук сѣа зломіў; і того дыда бороду там поклаў ў бѣка і назад на мїсто бѣка наньняў, обі сѣа стис. І вирнуў сѣа іт свѣйім цимборѣвім і зробіли йидєн обід красний. Тогді Мидьвідь Іванко кажи: Лыгай долы Сучимотузѣк і, кажи, ўказуй чєрево! І пуньняў сорѣчку горі і кажи: І ти хлоп і йа хлоп; та ти си даў смїхѣ такоґо нарѣбїти! — Типєрь лыгай долы Тоўчїкамїнь-Печїколачі! Лыг і тот долы; увїдыў того. Тоті сѣа обайї поганьбїли, ож онї хлопї, таї такїм смїхѣм опстѣали.

Тогді красний обід мали ўсѣ три. Мидьвідь Іванко ўзьяў тот котел на бігярь, таї пушоў ў лыс, де того поклаў чоловіка указѣти йім. Вон привїў іт тому бѣкови, а бѣка ни йи, бук ўгьагнений іс корїньѣм, пушоў!

Ішли дѣжи далєко, прийшли над йинну норѣ; і тот бук у зємљу пушоў у норѣ. Тогді кажи: Тоўчїкамїнь-Печїколачі і Сучимотузѣк! Йа далєко йду типєрь ў дорѣгу; а ти Сучимотузѣк хашчу берї, травѣ, та сучї такѣ чїгу вилїку мнї, бо йа буду йти за йидєн рѣк тудї з горї за тоў чїгоў; обї ви минє обайї пускали ўсє далє а сукѣли.

І дѣйшоў ў рѣк на тот свїт, на другий і прийшоў ід йинноў кїшѣсоньцѣ і краснѣ сѣа ўклонїў і она йому сѣа зрадовала дѣжи, бо ўжє 12 рѣкѣоў свѣго чоловіка ни вїдыла. Она ўйшла вон, а шаркань йїї ў вїхрѣ ўзѣала. І вон подовїдуваў тотѣ кїшѣсоньку, йакїй йїї гѣздѣ сильний. Она кажи: Такїй сильний, 12 гѣлоў майи! — Бо йа бих сѣа, кажи, з ним йшоў борѣти, тот Мидьвідь Іванко.

І бѣло винѣ такоїи іс кѣфѣми, шчо уд йидного вина чоловік слабнуў, а уд другого, кїть сѣа напїў, та мѣцнїшшїй шчи буў. І тогді пуньняли кѣфу і там, де слѣпшойи винѣ бѣло пудмїняли у мѣцнїшшойи,

а тоту кúфу, де мóцнiшшойи вино́ бúло поклатi там, де бúла кúфа с слáпшим вином. I ў час рáно вёрла шáркaнь дóўбнью долы́, дала́ знáти кiшáсоньцы, обi ладiла обiд, обi йi чикáла на обiд. А Мидьвiдь Iвaнкó дóўбнью вер нáзад у хмáру, обi шáркaнь знáла, ож йи новинá, ож го чéкaть. I сам пушóў пуд йидén мóст, кудá онá мáла йти i позiрайи: тотó дúжи вилiкойи чúдо бiжiть i двaнáцъaть голóў мáйи. I кóник надбiг на мóст i дúжи заiржаў; i ўбернуў сьa з мóста ни хотыў iтi. А шáркaнь кóникови кáжи: Кóнику! ци йiўбись, ци пиўбись?

А кóник кáжи: Ни йiў бих, ни пиў бих, лем ту прiсна душá йи.

I шáркaнь кáжи: А чий ту прiсна душá йи?

А Мидьвiдь Iвaнкó кáжи: Ой тотó йa туй.

Ну, та кить ти, та пой горi пáни брáти! I кáжи йому́ шáркaнь: Ци бúдеме сьa ту бiти, ци йдеме́ домi?

Мидьвiдь Iвaнкó кáжи: Та йды́м домi, та утпочiниме мáло.

I шáркaнь прийшла́ домi i кáжи кiшáсоньцы пeчi жeльiзний богáч, а олоўльáны гaлушкi. I стáли йiсти йак iзладiла. Айбо шáркaнь бирé по двi гaлушкi, а Мидьвiдь Iвaнкó по йиннóў; шáркaнь бирé по трi, Мидьвiдь Iвaнкó по двi; так вiйшло до дéсьaть, шчо Мидьвiдь Iвaнкó ўсе мéнши йинну́ йiў. Пойiли тотi гaлушкi i тот жeльiзний богáч i так напiли сьa винá i имiли сьa борóти. Шáркaнь Мидьвiдь Iвaнкóм вёрла до кольiна, а вөн неў вер до кóсточкi. Зась сьa винá напiли; шáркaнь имiла дúжи прiти, слáбнути, а Мидьвiдь Iвaнкó iшчi лыпши ўдужаў. Имiли сьa зась борóти i вөн неў вер до кольiна, а онá ним до гачникóвá. I так вөн неў вер дóти. Онá ним вёрла до цицьóк, а вөн неў до попутплéчi; i ўзьaў бiгáрь стомажóвий i пошчибаў дóкус 12 голóў i йaзiки подрiзуваў i зробиў собi кистимén i поклаў ў жeб.

I онá сьa тогдi пусти́ла, опцыльувáла, кáжи: Ти мóй, а йa твойá.

I вөн кáжи: Iзбирáй собi ўшiткo ў йиннó йайцé.

Онá дала́ пёрсти́нь, та переломiла на поли, дала́ йому́ половiну, а йiў опстáла половiна. I онá кáжи: Пóйме гeт!

Вөн кáжи: Шчи ни пúйдеме гeт, бо йa ту мау шчи ўсвободити двi твоiйi сéстри ўцци.

I пóшóў до дрúгойi сестрi i ўклонiў сьa. Онá кáжи: Та йa ўжe 10 рóкóў ни вiды́ла свóго чоловiкa.

Овөн заввiдаў йийi, йакiй йийi гaздá сильнiй, кóлькo голóў мáйи.

Онá кáжи: Дéсьaть.

I загнáла шáркaнь зноў дóўбнью, ож йде на обiд, а вөн вер нáзад ў хмáри. Шáркaнь знáла i йшла скóро на обiд. Вөн пушóў пуд мóст зась. [Оповiданьa йде тeпeрь як перше; Iвaнкo убивaе дрúгoгo i трeтьoгo смoкa, а сестри визволюe]. I трéтьa переломiла сáбльy на польi i польбiйкy собi ўзьáла, а польбiйкy йому́ дáла. Тотó сьa рóби́ло за йидén

рѳк. Ё рѳк забрали сѳа ёсьї читвѳро і пушли іт тѳѳ горї, де вѳн їзлиз. Погѳйдаѳ чїгу і поклаѳ маї старшу кїшасоньку. Тоѳчїкамїнь-Печїколачі і Сучїмотузѳк ўтѳагли кїшасоньку і йїали сѳа над ньѳѳу бїти. А онї кажи: Ни бїйти сѳа, чѳсьнї льїди, там їшчї йї про вас і про Іванкї, лем пускайте чїгу і тѳагнїть.

Мидьвїдѳ Іванкѳ поклаѳ сирѳдну; ўтѳагли і тотї. Тогдї тотї кажутъ: Йдїм ми гет, а йѳгѳ лишїм там ё норї. Али кїшасоньки їмїли просїти, обї ўтѳагли Мидьвїдѳ Іванкї. І допросїли, ош шчи ўтѳагли маї мѳншну горї. Айбо Мидьвїдѳ Іванкѳ поклаѳ пїлицьну стомажѳву на прїѳду, ци ўтѳагнуть. Айбо ўтѳагли до сирїдїни і пїстїли; і так сѳа пїлицьна забїла, ож лѳдвї ўтѳаг. І почїѳ плакати. І прїйшѳѳ до йїннѳѳї бїбї і дьїда, шчо обѳѳї сьльїнї булї. Та бїба зварїла зїмїшки горнѳцѳ, та пушла корѳву доїти, а дьїдо ё хїты ни вїдїѳ, ож Іванкѳ поїїѳ зїмїшку. Бїба ёнѳсла молоко, нальїла ё зїмїшку і почїлї йїсти, їли булї голѳннї. Почїлї варїти засѳ, а вѳн засѳ поїїѳ.

Рас почїѳ пїдати дошч огнѳанїй; а там бїли ольльїта, шчо нїгда ни моглї прїпльѳд мїти. А вѳн ўлиз горї дѳреводом, рошширїѳ сѳа патїми пѳтѳатьми, та охоронїѳ йїх, шчо огнѳанїй дошч ни попїк йїх; опсїали живї. І тотї бїба кажи: Прїйдуть тотї олї, та тѳа зїбїють. Али ти дїбнї ё зѳмльну і спрїяч сѳа, обї тѳа ни зобїчили.

І прїйшли тотї олї і дѳраз молодї поїїли їз радѳсти і нїзад ўплѳували. І звїдають бїбу, тко охоронїѳ дьїти. Кїжи бїба: Йї бїх вам повїла, їйбо ви тѳгѳ чоловїка зьїсѳтѳ.

Не зїмѳ.

Тогдї чоловїк ўйшоѳ їз зѳмльї. Шчо ти хѳчиш за тотѳ чоловїчѳ?

Ни хѳчи нич: лем обїх тотї бїбу ўсьльїпотїѳ, обї првїдїла і йшоѳ бїх на онтѳ свїт.

І такѳѳї зьїльї далї, ож помастїѳ йїм ѳчи і онї ўвїдїли: А сам їдї на тотѳ пѳли вилїкѳѳї, та убїй 30 вѳлѳѳ на путь і 30 куф водї! Та обїсь тотѳ повїязуваѳ; колї обѳрну сѳа на прїавїй бѳк, даш волї, на льївїй водї; а добрї сѳа держ, обїсь ни ўпаѳ! Полѳтыли. Йїак ни стїло нї вѳлѳѳ, нї водї, вѳн удодрїѳ дїраб їз ногї, та даѳ уллѳви. І долѳтыли там. Шчо ти мїнї ё пѳсьльїд зїсти дїжи дѳбрѳѳї даѳ? На, позїрай! І ўплѳунуѳ орѳль і нїзат прїльїпїѳ.

Айбо кїшасоньки смїтнѳсть мїли вилїку, бо ни бїло Іванкї. Цїрь чїдоваѳ сѳа, чѳмї не мїають радѳсти, їли онї ни повїли, бо йїх Сучїмотузѳк і Тоѳчїкамїнь-Печїколачі побѳжїли, ож ни повїдїать прїѳдї. Аш прїйшѳѳ Мидьвїдѳ Іванкѳ. Тогдї кїшасоньки почїлї з ним спацїрувїти по кїртї і тїшитї сѳа, а Тоѳчїкамїнь-Печїколачі і Сучїмотузѳк пушли спѳрет цїрьїїа на прїво.

Щобби то́му зроби́ти, шчо хоты́ў ду́шу загуби́ти? ка́жи Мидьві́дь Іванко́.

Його́ тре́ба загуби́ти.

Тогди́ ка́жи: Ёакі ма́йити позна́ки, ож ви ўратова́ли?

Нима́ жа́вних.

Тогди́ скла́ли пе́рстинь, кистимéни, са́блю — пару́уть. Показа́ў ўсы́ йазы́ки...

А присьві́тлий ца́рь ка́жи: При́язати́ йіх до ко́вий!

Али́ Мидьві́дь Іванко́ дарува́ў йім житы́а і оні́ пожини́ли сьа і жи́ли споко́йно.

Зап. в листи, 1896, від Михайла Кулі в Солочині, Березької столиці.

Парелелі: Мотив увільнення дівчини від змія (ту шарканя) розказаний: Драгоманов, Малорус. народ. пред. и разск. Ст. 248—249. — Куліш, Записки о Южной Руси, т. II. Ст. 27—30: Кирило Кожемяка. — Nowosielski, Lud Ukraiński, т. I. Ст. 278—284. — Москвитянинъ. XI—XII. Ст. 146—149. — Караджич, Пісня про Дайчина. (в Збірнику пісень). II, Ст. 460. Ч. 78. — Афанасьевъ, Народн. русскія сказки, т. I. Ст. 495. (Про Микиту Кожемяку). — Староруський розказ про Усмошвеця див. Пол. собран. русск. лѣтописей, I. Ст. 53. Больной Георгій. — Dozon, Chansons popul. Bulgares, Ч. 40. — San Marte, Polens Vorzeit, 16. Про Крака і змія на Вавелю. Другі приміри у Буслаєва: Клинові написи Ахеменидів, Рус. В. 1873. г. Ч. 12. — Чубинський, Труды, II, Ст. 207—214. Ст. 322—329 (друга половина). — Grimm, Kinder- und Hausmärchen. Т. II. С. 27—32. (Деякі спільні мотиви). Т. III. Ст. 157—161. Тамже Т. II. Ст. 111—117: Der gelehrte Jäger. Т. III. Ст. 187—188. Тамже Т. II. Ст. 272—279: Der starke Hans. — Афанасьевъ, Народныя русскія сказки. Т. I. Ст. 264—299. Ч. 71 і 73. Т. IV. Ст. 87—97. — Худяковъ, Велико-русскія сказки. Т. I. Ч. 2. Т. II. Ч. 43. Т. III. Ч. 82. — Матеріалы для изуч. народ. словесности. Ст. 101—118. — Боричевскій, Повѣсти и преданія народовъ славянскаго племени. Ст. 107—111, 127—129, і 153—155. — Hahn, Griechische und albanesische Märchen. Т. I. Ч. 61. Т. II. Ч. 70. — Norwägische Volksmärchen. Т. I. Ч. 3: Der Vogel Dam. — Афанасьевъ, Поэтическія воззрѣнія Славянъ на природу. Т. II. Ст. 530. — L. Gonzenbach, Sicilianische Märchen. Ч. II. Ч. 58, 59, 61—64. — Widter-Wolf, Volksmärchen a. Venetien. Ч. 4. — Zingerle, Kinder- u. Hausmärchen a. Tirol. II. 403. — Schneller, Märchen u. Sagen a. Wälschtirol. Ч. 39. — Hoffmeister, Hessische Volksdichtung, Ст. 32. — Ciszewski, Krakowiacy. Т. I. Ч. 110—111. — Chelchowski, Pow. i opow. lud z okolic Przasnysza. Т. I. 214. — Манжура, Сказки. Ст. 43—45: Кыріакъ Кобылячой сынъ, Вервыдубъ, Верныгора та Прутывусъ. — Романовъ, Бѣлорус. Сборникъ. Т. IV. 86, 118, 131. — Wisła, Т. IV. Ст. 942. — Jahn, Volksmärchen aus Pommern u. Rügen. Т. I. 116, 124. — Kolberg, Lud. Т. XIV. 95. —

Тотже. Lud. Krakowskie. IV. Ст. 76—81. — Wójcicki, Klechdy, staroż. podania i pow. ludowe. Ч. II. Ст. 101—102. — X. Sadok Barącz, Bajki, Fraszki... na Rusi. Ст. 92—96. — Chelchowski, Powieści i opowiadania ludowe z okolic Przasnysza. Ч. I. Ст. 214—232: O trzech zbójcach. — Erben, Vybrané báje a pověsti národní. Ст. 131—136: Kulihrášek. — Ст. 172—176: Norka zvěř. — Ст. 176—178: Vousy na loket' a člověk na pid'. — Victor von Andrejanoff, Lettische Märchen. Ст. 37—40: Der Bärenmensch. — Bož. Němcové, Národní báchorky a pověsti. Т. II. Ст. 196—210: Neohrožený Mikeš. — Gebr. Schott, Walachische Märchen. Ч. 10: Petru Firitschell. — В. Н. Добровольскій, Смоленскій этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 410—416: Сказка абъ Ивани Кабыльдимъ сыни. Ст. 624—630: Катигорошинка.

Мотиви: Женина з медведем має сина; Палиця желізна; Борба з змієм (малим чоловіком, шарканьом) і др. див: Драгоманов, Малорус. народ. пред. и рассказы. Ст. 255—261. Ч. 1. і 3. — Чубинський, I, 212—216. — Казки Игнатія зъ Никловичъ, Ст. 35—39 і 60—64. — Український варіант в скороченю, див. в статі Максимовича, Рус. Бесѣда, 1856, III. Ст. 100—101. — Драгоманов, М. Н. пр. и разск. Ст. 267—271. — Чубинський, Труды, II, 229—231. Тамже, 231—235. Тамже, 236—238. — Авдѣева: Русскія сказки для дѣтей, рассказанныя нянюшкою Авдотьею Степан. Черепьевою. Ст. 22—32. — Сынъ Отечества. 1839 р. Ч. IX. Ст. 63—65.

8. Сучкир Янко і його подвиги.

Буў йидѣн чісарь, ни маў дытій, та ходіў ворожіти по ворожілях, шчобі паны дыти мала: ни муг вігда найті такú ворожільу. Та найшобу пак йидну, та му повіла, жи паны була ў кірты коло рібника, коло вóди, та тоту сліну рíба ззіла, шчо паны плынула, царыа жонá, та за то ни буди мати дыти. Али тоту тóву трéба пúстити до дрúгого мiста; там буди йидна плита; та пут тим камiньом йи йидна рíба. Коли паны плынула, рíба по вóды плавала, та тоту сліну ззіла. Плут са перепáў рíбі, та рíба рíбйата мала, а паны ни могла мати дыти. Тотá рíба була у туй тóві пут плiтоў. Ворожіля повіла, абi тоту рíбу имiти у тóві і уварiти, али жéби дрúгий нiхто ни коштоваў; та кидь лем самá паны будé рíбу йiсти, та лем самá будé дыти мати; а шчо буди дрúгой с тóй рíби хосновати óкрем паны, тай ўно буди мати плут. Тоту рíбу варiли кúхарi; так йим наказáли, обi ни коштоваў нiйиден. Та бо коштовала фрайцимирка, йакóй несе свóйуй пани, ци дóброй. Паны ззіла, та пометáла кустя собáцы і собáка кустя пойiла. За тим зайшли ўшиткi три грúби: зайшла грúба фрайцимирка, зайшла грúба і паны, зайшла грúба і — перебáчать — собáка. Прийшоў деўйáтий мiсьаць, дуйидна мала по дытвакóви, по йиднóму хлóпцеви. Чісарь са дужи на-

пудиў; вун дужи бановаў, жи його паны дитий ни майи, а вун за то нарас трыох хлопцуў майи. Та са радпў вит своїх вірникуў, вид во-йімських тістуў: шчо миньі робіти? У мени йи чудо, бо майи паны хлопца і фрайцімирка і йидноў бідло. Та ци тото миньі угубіти, бидльачого хлопца, ци миньі тото годовати?

Уни йому так повіли: Кидь вам лем Бог даў, та годуйте.

Ун найаў йім три дойки, жебі тоті хлопці віросли. Йак хлопці були мало бұлші, почаў йіх учіти шкóлу; та тот Сучий найльипше са ўчиў. Кáждой мали ймено, та тот от сўки, маў — Йанко. І найльипшу тот шкóлу провадиў, сучий. Йак віросли, та тот сучий ўсилийáки шкóли знаў і ўсилийáкий йазік. Прийшли дому зо шкóли, дужи са ў них ізрадоваў царь: фáйны хлопи синови моїі! Почаў дома пісма читати сучий Йанко, та найшоў такої пісмо, шчо бұло колись сонце і місяць і гвiздi, а у тум часі нич ни бұло, лем ўсе зёмля тьмава бұла. Звiдуи са свого утца, царьиа: Йакóй то бұло, áпу муї, жи вiдно са бұло од дня і от сонца, а тинерь лем от чiстого дня, бо ни майиме ни сонца áни місяца áни гвiзд. Де тотó са задыло?

Повідать царь, тих синуў отець, же прилётыли три шарканы у вóздусы, та такий, шчо маў чотіри дваццать гóлоў, хóпиў сонце; другий хóпиў місяць, шчо маў дванаццать гóлоў, третий хóпиў гвiзд, шчо маў шість гóлоў.

Та муї лубий áпу! ци йи такий, шчобі тотó дустаў?

Тотó нiхто ни знайи, óкрем Бóга.

Та áпу муї, йа йду тотó гльáдати.

Усыдлали три кóны; зобрали са трий царьські синови, идуть гльáдати свiтлусть: сонце, місяць і гвiзд.

Повiў йім йіх áпо, же: муї брат, ваш стрiко, у Шедзмерiцькум країу учiў са за ковачá. Йак са наўчиў за ковачá, та нiхто ни знаў, де са задыў, лем принесли йидно пісмо, та так бұло у пісмi — тотó пісмо приньус дьáбол — жи вун йім йи за ковачá, ўшиткiм трыом шарканьом і йіх стрiкови, Лакцибрáда: сам буў на рiаф і такú бóроду велику маў. Та йак будете йти, моїі синови, та са звiдайте усé свiтом, у котрúм країу Шедзмерiцька, та у Шедзмерiцькуй стрiко ваш. На сто мётруў висóки майи брáми желiзны, дваццать чотiри товáришуў ковальуў, дваццать чотiри вучнуу; так миньі ў новинкóх приходило од моїого брáга.

І ўни йшли аж до Шедзмерiцького; найшли свого стрiка; мали пісмо вит своїого утца до стрiка, жеби йіх прийаў радо, бо ўни його рóдичi.

Прийшли там, поклóпкали у брáму, брáма задзвенила, вiйшоў стрiко йіх: Шчо ви за лўди? Шчи ту такi ни бұли, жеби моїа брáма дзвенила. Шчо ви за йидны?

Ми то́го ца́р'я́а си́но́ви.

Тот ца́рь му́й бра́т, а́ли ун ды́т'и́й ни ма́у, до ме́ни пи́са́у. —

Ту ма́йме пи́смо ви́д на́шого утца́. У́же і́стинно пра́ўда, же ви стрі́ко наш.

Прийа́у йі́х ра́до до до́му сво́го, да́ли йі́сти ко́ньом і́ пи́ти і́ йім.

Пові́дате: де ви йде́те?

Ми йде́ме гля́дати со́нце й́ ми́сяць і́ гві́здú. Ци́ го́дны ви би зна́ти, де то́то йи́?

Стрі́ко йім пові́дате: Йа́ зна́у, де йи́, бо йа́ тих кова́ч. То уні́ суть трі́йі дья́бли. Йиде́н ма́йи в зо́лота дум, дру́гий ма́йи с стрі́бла, тре́т'и́й в ми́ди. А тот ви́тти, шчо со́нці ма́йи, шчи два́цать і́ чоти́ри миль зе́млы; тот дру́гий, шчо ма́йи ми́сяць, тот йи́ двана́цать миль зе́млы, а тот тре́т'и́й шість. А фра́йірки йиде́н ма́йи со́рок і́ вусьим миль зе́млы ви́т се́би да́леко, дру́гий два́цать чоти́ри, тре́т'и́й двана́цать. І́діте шчаслі́во, аче́й ду́станете со́нце і́ ми́сяць і́ гві́здú; а́ли уні́ ду́жи му́цны́; так уважа́йте, шчо́бисьте на са́мо́й по́лудне прийшли́, бо ун усé на по́лудне і́з до́му йде́ до пу́ночи, до фра́йірки; бо йа́ йі́х зна́у, бо йа́ йі́х кова́ль. Та йа́к прийде́те на́йперше, на́йде́те ми́дьяни́й дум і́ ми́дьяни́ капу́ри: там бу́вають тот, шчо ма́йи гві́здú; тот йи́ на́йслапши́й. Ун ма́йи му́ст от сво́йи́йі хі́жи аж до фра́йірки. Ни йде́ його́ кунь зе́мльо́у, лем мо́стом. При́йде́ ве́чур, же́бисьте пушли́ і́ ви́н'яли йидну́ повали́ну і́з мо́ста, би са́ справила на мо́сты ды́ра. Сам со́бі сьа́ть пуд му́ст, ти Йа́нку, і́ слуха́й, йа́к ун бу́де йти́ до́му.

Ун слуха́у і́ чу́у, шчо на шість миль зе́млы му́ст са́ потр'я́ас, йа́к вун на сво́го ко́н'я́а сі́у. І́ йшо́у кунь мо́стом, і́т туй́ ды́рі. Кунь са́ напу́ди́у, поча́у утыка́ти цу́рук, ўза́т. Шчо́ ти йи́ ко́н'ю? Аче́й ти дья́бол? Ны́т тако́го ко́н'я́а, йа́к ти, ны́т тако́го хло́па, йа́к йа́. Лем ми́ пові́дала те́шча мо́йа, Гі́н'д'жіба́ба, жи́ ви́дыла ў́ сві́ты сучо́го Йа́нка́: ны́т хло́па над ньо́го. Али́ кибі́ вун типе́рь са́ тра́фи́у, та йа́ би його́ поруба́у на дру́бны́ фа́латки, йа́ би го́ тади́ розмета́у.

Сучи́й Йа́нко́ пові́дате йо́му: Ни́ рубай́ а́ни ни́ розмі́туй, бо йа́ тибé поруба́у і́ розме́чу тади́.

Ви́н'яу́ дья́бол са́бљу і́ ма́хну́у на Йа́нка́, же́бі́ го́ стья́у; ма́хну́у, ни́ стья́у. Ви́йшо́у Йа́нко́ і́с пуд мо́ста, стья́у на́раз ўши́ткі го́лови його́. Сі́у Йа́нко́ на його́ ко́н'я́а і́ ўза́у со́бі са́бљу його́ і́ ўза́у гві́здú: пу́сти́у гві́здú на во́здух, пушла́ гві́зда́ на сво́й ми́сто, бо ў́ттам лем йі́мле́на бу́ла.

Прийшо́у до́му, ў́же йім са́ ви́дно, бо йім гві́зда́ сві́тить у́же. Но́, хва́ла Бо́гу, бра́т'я́, до́бри́ йа́ ході́у. Гві́зда́ нам сві́тить, а його́м за́губі́у. Збира́йме са́, по́дьме да́ле, до дру́гого, де ма́йи двана́цать го́лоу́ і́ ми́сяць, же́бисьме уд ньо́го удобра́ли, би са́ бу́ло ви́дно ка́ждому, не лем йо́му са́мо́му, хто ў́ но́чі хо́дить. Та по́йме до ньо́го.

Прийшли до другого і так на полудне, али його уже дома не було, пушоў до фрайірки, на дванацать миль зёмлы, стріберним мостом. Місьаць у кишэны. Йанко пушоў пуд муст, віломиў дві дэрева стріберны, іс стріберного моста, зробіў на мосты дыру, жеби му са кунь напудиў, йак буде йти дому. Сидыў тамой пуд мостом і слухаў, йак тот буде йти дому. Йак тот вийшоў вит фрайірки, сиў собі на конья: на дванацать миль зёмлы муст са погойдаў. Іде на коні співаучи. Прийде д дырі, кунь са напудиў; почаў кунь цурукати нават: Што ти йи, коньбу, йакій дьябол? Ныт такого конья, йак ти, а ни йи такого хлопа, йак йа; лем повідала мойа тешча Гиньджібаба, же йи ў світы йиден сучий Йанко, то ныт хлопа над нього. Кибий ми са туй трафиў, йа би го туй порубаў на фалати і розметаў сорокам і воронам.

Ун повідать іс пуд моста, сучий Йанко: Ни рубай, ани ни розмітуй, бо йа тибэ порубаў, сорокам і воронам розмічу.

Махнуў шаркань сабльоў, ни ўчиниў нич сучому Йанкови. Махнуў Йанко на шарканья і стьяў шість голоў; другий раз других шість. Одобраў му на знак іс каждого рота конець йазикови до тойі хусточки, шчо маў у кишэни. Узьяў місьаць і пустиў до вџдуху, жеби місьаць світиў каждому, не лем шарканьови самому. Сиў собі на конья його, повідать: Брати, на тобі йидного конья ўже, ти фрайцимирчин; того кунь, шчо шість голоў маў, та тот буде твуй, а тот, шчо маў дванацать, буде мойого брата, царьського сина, а йа собі шчи йду удбити ут того, шчо майи двацать і чотири голоў. Забирьми са, та пойми до тамтого третього, шчо майи двацать і чотири голови. Там йа буду важити своїм світом, ци ўмру, ци шчи жити буду.

Прийшли там на полудне: ни найшоў його дома ўже, пушоў до фрайірки. Там йили і сидыли до вѳчура. Йак Бог даў вѳчур: Братья мойи! котрий нуйдете сонце визбирати?

Повиў фрайцимирчин син, а його брат, жи: йа шчи ни ходиў ани рас, та бойу са і типерь.

Та йди ти, брати, царьский сине!

Йа ни йду; видис сам, жи йа ни йи такий хлоп, йак ти.

Та лем жеби йа йшоў і на третий завод? Та ту нам даў стріко йинну лѳшку на ўкас, шчѳби йа вам лишиў у хѳжи за гириндоў, ѳбисьте на нью позирали. Кидьби са на туй лѳсьцы сам вит себи сотворила кроў, бисьте бігли до мьи, бо буде тогди смирть мойа.

Уни са вірно позирали, ци йде з лѳшки кроў. Пришоў вун ід мостови, з моста чотири фалати дэрева вивалиў вон, золоты, жеби була на мосты дыра, жеби са кунь бойаў, йак буде йти дому. Сиў собі пуд муст слухати, йак дужи грозом буде йти, сердито. Пришло т пуночи, вун вийшоў вит фрайірки, сиў собі на конья: на двацать чотири миль

вѣмлі муст са пуд ним гойдзаў. Почаў співаці і чуці, же співаць. Сучкир Ёанко тотó слухаць, йака сіла йде. Прийшоў кунь д дырі, цурукнуў са назат: Шчо ти йи, коньу, за дьябол? Ни йи тако́го конья́, йак ти, ай ни йи тако́го хло́па, йак йа. Повідала ми мо́йа тѣшча, жи йидѣн йи у йинно́го царьѣа, собачий син, шчо лем го соба́ка урѣдила, а с кустя́ са справиў: та такий хло́п, же ны́т над ньѣго. Али кибі ми са ту тра́фиў, та бим го порубаў і пороссікаў на фалатки, соро́кам і воро́нам по тум по́льу таді бим го розметаў.

Сучий Ёанко повідаць: Ни рубай, ани ни россікай, бо йа тибѣ порубаў і россікаў.

Ма́хнуў са́ркань са́бляў, ни стьяў на дыру́. А тот віттам пўтскочиў т го́рі. Ма́хнуў раз, ни стьяў; та са поймали до рук, та са йали носіти, котрий бу́де муцны́шший. Так са носіли за до́бу. Ай на дру́гий день мно́го ворун литьло, шчо по не́бо а по зѣмлю, та ўсва́ди з нима гу́сто бу́ло. Повідаць ша́ркань: Воро́ни, помѣсьти ми то́го уваліти. Сучий Ёанко повідаць: Воро́ни, помѣсьти миньі! Ни тўлько са мнѣса з ньѣго найісьте, йак йисьте са найіли з його́ брату́ў! Тогді ша́ркань учуў і са дўжи погны́ваў. Почаў на ньѣго 'гньѣм сапати с ка́ждога пашчѣгу на чотіри два́цать ро́туў, же́би вун згоріў. Почали воро́ни бурьѣан рва́ти, та дья́блови до ро́та пхати, шчо́би такий ви́лікий огѣнь ни па́даў на чо́ловіка, би невѣнний чо́ловік ни згоріў, бо тот чо́ловік помуч на́ша, же́бисьме відыли со́нце, же́би ша́ркань у кишѣни со́нце не носіў. І со́нце віросло, йак з'уд ньѣго уднѣали і пушло на во́здух. Тогді вун дўжи огньѣм метаў, шчо вид ньѣго со́нце удобраў. Воро́ни у пісках во́ду носіли на сучо́го Ёанка́, тоті кропе́ї на Ёанка́ пушчали, же́би ни згоріў. Дру́г дья́бла за но́ги рвали, че́йби дья́бол ўпаў. Йак дья́бол ўпаў і вун му с ка́ждої пашчѣги ко́нець йазікови удрізаў, шчо́би знати, кўлько вун го́лоў загубіў. — На туй ло́сьцы уже са кроў йаўля́ла, шчо сто́яла до́ма за ги́риндоў: бра́тья тотó ўвідыли і вивели ко́ны вон, хоты́ли ўты́кати, бо ўже брат Сучкир типѣрь уміраць! Прийшоў Ёанко на коні: де ви йдетѣ бра́тья? Йдеме то́бі на помуч.

Не йи праўда, бра́тья; ладілисьте ўты́кати. Цѣрет тоў великоў сілоў ви би булі нігда ни ўтѣкли, бо вун огньѣм на мѣни метаў, са́бляў на нѣа рубаў, а миньі Бох у помочи буў; ішчі й пта́ки і воро́ни помагали, же́би ша́ркань ўпаў. Типѣрь, бра́тья, хва́ла Бо́гу, гвізда́ світить і мѣсяць у но́ці, со́нце грѣїи ў день. Типѣрь, братѣви мо́ї, поды́льме са кўньми. Тот кунь, шчо-м приўйуў типѣрь, тот му́й. Тот кунь, шчо його́ га́зда маў двана́цать го́лоў, та тот ца́рьського сіна. Тот тре́тій кунь, шчо його́ га́зда маў шѣсть го́лоў, та тот то́му, шчо вит фрайці́мирки буў. Та типѣрь, бра́тья мо́ї, пўйдеме до́му, коли́сьме звитьа́жили. За чѣм-исьме ходіли, та-сьме тотó досга́вили.

Повідають му його брата: коли майме, брате, кождий по два коньы, грощий, золота дост, пойма за путьоу право аж дому, до нашого ньянька.

Шчи ни доста, брата, того. Булисьте за мойим розумом до типерь, бутьте і ут типерь.

Ишли виттам, та зайшли до тещи тих шарканью. Там ийи дуйки на скаргу пришли, жи уже ни приходили побратимове: де то уни са задыли? ци видыла мати?

Уни ишли трийи за путьоу на своийх коньях: Ту, брата, чикайте! повідать сучий Йанко; мойи коньы потримайте, бо йа йду до дому того.

Пушоу до дома, увойшоу на тоту дыру, кади са с хйжи курило, справий соби манту, жеби думали, же ун лем куцур. Увидыла його наймолотша, шчо ийи фрайр мау шість голоу, спознала го по вочох, повідать: Мамо, такий лосний тот куцур, йак сучий Йанко. Скоро убигла сиридущча позирати його вочи. Повідать: Но, но, такі вочи майи, йак Сучкир Йанко. Но, таи третья: Таки тот куцур майи лосьны вочи, йак Сучкир Йанко. Повідать их мати, Гиньджибаба: Йа би його спознала, киби йа його увидыла, дыти мойи. Пушла наймолотша скоро до приклета за желызнима вилама, пуньнати матери йинну клыпку, шчоби сучого Йанка увидыла. Завадила за тото, за йинну клыпайку, і пуньнала ийи у гору. І уна його увидыла: Сину муи, то ти лосний! Типерька го имайти ушитки три, та го до миха усатьте. Ун йим са дау имити і до миха усадити. Ун мау таку манту, шчо лем их зводило, а ун у миху ни буу. Уни наклали огень, куцур у миху спалити. Верли мих іс коцуром на огень. Но, повідають, матери: Уже, мамо, згоріу. Типерь, дуйки мойи, идіте на путь: йидна са спрайте красноу хусткою; розопныте са черес путь; та кить тоту хустку возмуть його брата дваи, та так чинь, дуйко мойа, бись их подавила, оби уни поумирали, а коньы йим, жеби поздыхали. А кидь уни, гварить, тибэ ни возмуть, та ти са спрау, дуйко друга, красноу грушкоу, шчобись була стріберна грушка і шчоби були пут тобою грушки і на тоби. Та йим уже час йісти. Та йак будуть грушки йісти, та жебись их, дуйко, подавила. І коньы грушки будуть йісти, таи коньы жебись подавила, жеби й коньы поздыхали. Кидь ни будуть грушки брати, ани йісти, та ти третья іди са спрау дуже шумноу лукою, би на тоби шоукова трава була, а на сиридыни студня з мйжи нух; та будуть коньы пасты і напувати і самі там будуть пити. Вит тойи води уни поумирають, коньы йим поздыхають. Типерь-им вам, дуйки, наказала, та науперет них бигаите.

Вискочили дуйки вон: сучий Йанко уже на кони, лем ушитко вислухау, иде за путьоу. Повідать йому брат найзадный: Брати, йака одди красна хустка, шчо у нашум крайу не йи такойи; усилийаки галузи на-

мальовані і зóлотом подунéна і квítки на ньуй ўсилийáкі. Сўчий Їанко повíдать: Бўлисьте, брáтья, за мóйім розўмом до типéрь, бўтьте і ут типéрька. Вíньяў сáбљу іс пóшви, мáхнуў на два стрáни, наўхрест, сíла кирвé са з нéйі розольльáла по грацькуй, шчо кóны по кольíна ў ньуй ўтыкáли.

Перейшли тоту кроў, найшли грúшку. Повíдать царьський син: Брáте Їанку, йíжме тотí грúшки і набéрьме на путь, бо ни йи такіх грúшок ў нашум крайу красних. Повíдать Їанко: Бўлисьте брáтья за мóйім розўмом до типéрь, бўтьте і типéрь. Мáхнуў Їанко сáблюў чéрез грúшку, перетьáў грúшку. Дўже мнóго кирвé справило са по путí. Шчо, брáте, за новина?

Ишчí, брáтья, бўльшу увíдите.

Перейшли кроў, увойшли на красну лúку. Повíдауть: Брáте, пáсме ту кóны. Пíлибисьме вóду, та са ту нáпйиме і кóны напóйиме. Утьáў на двí чáсти, на сáмуй стúдни, Їанко сáблюў, справила са кроў по путí на дўжи велíкум фáлаты, аш по йогó стрíка.

Царьський брат, вíшний ковáч, росказáў товáришум і вўчньум, жебí ростворíли желызны брáми, бо утыкáуть йогó брáта синóви пéрет Гíньджíбáбоў, бо ўна за нíма бíжítь. Йак дуждáла тóго чáсу, закльá йийí дьйўкí тáмоу мáли бўти, а ни прийшли на рóсказ, почалá Гíньджíбáба здоганьáти йíх. Розньáлá на них пашчéгу, же йíх звíсть: шестéро кóний і трьйох хлóпуў. Айбó унí дўжи ўтыкáли. Ўна йíх ни здогонíла, бо ўтекли до стрíкового дворá. Айбó йак учньóви і товáриші зацёрли капúру, та йуй прицёрли кльпáйки і тогдí ўна повíдать за капúроў: Кибí йа ўвíдыла тóго Їанкá! Поскакáли долú с кóний і попросíли стрíка свóго, ньай са витстúпльать йíх товáриші за йинну́ жилызну брáму, ньай улацльать мóйí двайí брáтови і вўчны і товáриші, а за дрúгу йа сам, бо ун сам тўлько сíли маў, гí йíх пйадесáть і два хлóпуў. І попустили йийí гóлову до дворá. І так дўжи зацёрли, шчо на кльуч замкнўли. І тогдí унá повíдать: Йакíй нíхто шíсть нáрода загубíў. Ун на ньу повíдать, же: Ни пўшчу тьа вíтти нíгда.

Шчо же будéш íзо мноў робíги?

Мўсиш ми такім коньóм бўти і такоў парíпоў, шчóбись за йидну́ гóдину цылíй свít оббíгла. Чогó йа пéрет тобоў так на свóйíх кóных дўже ўтыкáў? Ни йи такіх кóний на свíты, йак шаркáнські три, а шчи ти ньа здоганьáла! Ти тóго ни достáвиш, жебíсь íз Гíньджíбáби парíпу справиў, жебí ўна тибé носíла. Ун попросíў стрíка, жебí му стрíко даў ўшíтких свóйíх робўтникуў з велíкíма і малíма молоткóма, йа' ковалы́ мауть. Йак товáриші, так і вўчны, ўшíткі прокльáту Гíньджíбáбу бíтí по гóловí, кидь ўна хоты́ла царьських синўў загубíти. Так йий бíли дўжи, шчо ўпáла на кóльíна, стáла са утпрóшувати: Дарўй ми свíта,

загубиў-ись моїх трійох зватьўў і три дьўкі моїі, а йа ти ўшитко енгедуу, лем нья живу пусьть; нігда ти на зрады ни бўду. Та ци будэш ми паріпоў? Ой ни бўду. Лыпше бійте, йак вўчньні, і товариші нашого стріка. Уцала з нух цалком; повідять, жи здихати бўди. Ци будэш паріпа моїа? Самá знайиш, ни йи на світы хлопа тако́го, йак йа, сўчий Йанко́, ай такоїі Гїньджіба́би, йак ти. Али типерькась ми ў рука́х. Уна присагла перед ним, жи му са справить шумним коньом, лем би ни здохла ў стріковуї капурі. Ун йий присах сім рас, жи уна йому́ буде добрі служіти, вірно; йак найгурше бішти гонна, та буде пуд ним бігати. Далі на нью зробіти у йиден мѣтер вагі жилызньні кантары, а ў йиден мѣтер сідло. Поклали на нью два мѣтри жельіза, пўстили йий в мѣжи капур, сіў собі на нью Сўчкыр Йанко́, запалиў йидної повісмо, ци доўго уно́ буде горіти: та за́кля уно́ згоріло, уна світ оббігла і прийшла на місто, шчи го ў рўку ни спикло́. Похвалиў його стріко: Ни йи, Йанку, хлопа, лем йидна́ лѣда біда (Лекцібрада)! І за тїждень ў гостїньні ў стріка бўли. Даў йім стріко пісмо до своїого брата, за кўлько у нього синови бўли на гостїньні. І йїх барс красньні вїпроваднїў: Бісь сьа, Йанку, ни протївнїў нїнашчо, хотьбісь йакой чудної віднїў ко́ло путї.

Іде Йанко́ на трійох коньох, а брата по на двох у великуї радости, бо ўже са достануть, до своїого країу. Іде Лакцібрада ко́ло путї шанцом, на зайаци са несе. Його за́гортка са позат нього волочѣ, фалат кожуха, і повідять — ньяй переба́чать, бо іншак прїповітку ни мош повісти: Насраўби-м такому хлопови, шчо вїльіз на бабу, та гварить, жи нїт хлопа над нього! А на бабу хоть йакїй хлоп вїльізе. Йабї йому́ ўсраў обї собі такїй хлоп матыр поїибаў.

Пек ти, бідо, йа ни такїх хлонуў погубиў, а на теби ани са ни протїўльу, бо ни мау до чо́го ко́пнути.

То ни бўли хлопци; кибї ти до мѣни ко́пнуў, табісь нігда нікого ни ко́пкаў.

Борода му земльоў са волочѣ, такїй старий. Його брата слўхауть, та са ш чўда сміуть: йакой чўдо йїх брата ганьбіть ўсилийако, жи вун ни хлоп?

Вун са розгнїваў, сўчий Йанко́, скочнїў іс паріпи долу́, ўже Лакцібраду ко́пни. Лакцібрада ўзат са пўстиў, на паріпу сіў, фалат кожуха лішиў. Сўчкыр Йанко́ лем попозїраў, у котрїй бук паріпа злѣтыла. Шчо, Божї, робіти? Тўльки трудї моїі так ми пўйдуть за дармо! Типерька такої чўдо привелó нья на ганьбу! Ідіте, брата, дому́, повічте нашому ньянькови, жи ізвїтьажилісьме хвала́ Бо́гу: со́нце ў не́бі і мїсьаць і гвїзда́. Ўже са відно ка́ждому. Лем повічте до́ма, же ми жаль великий за паріпоў, шчо́сьме справили у стріковуї капурі з йинної шаркани́цьї,

та на світі нѣт такоїі; бо ѣа са вѣрну назад до нашого стріка, ачѣй ун минї повість, де ѣий гльадати мау.

Прийшоў до стріка: Но, шчо там Ёанку? повідать му стріко ѣого. Но, ни повідаў ѣа тобі, Ёанку, бись са ни протївиў на лѣда шчо? Типѣрь возмі мѳлот, шчо маїи пўўдруга цѣнта, їж жильїзноў рўчкоў; та вун там на ѣиннўї рѳвени, Лакцїбрáда, парїпу пасѣ, сам на сїдлы спить і на кантарьїѳх. Жельїзні кантáрі і жельїзноў сїдлѳ: а ўдар го жельїзним кїяньом їт сїдлѳви, та му ростѳчиш гѳлову. Тогдї вѳзмеш парїпу, та пўїдеш домў і шчи свѳїїх брáтуў перебїгнеш.

Найшоў Ёанкѳ парїпу; хѳдить по бороздáх, гльадать, де вун спить ў борозды. Найшоў ѣого на борозды спáти на сїдлы. Бѳжи, дѣби ѣа такої малѳї биў? Бўльша кїянь, ѣак унѳ. Скричїў на ньѳго: знау, жи ни ўчїнить ми нич, бо ўпо там лем нья вїфїгльувало, áли ту ужѣ нья ни шчалўїи. Імїў парїпу ў рўки, на ньѳго закричáў. Тот са схѳпиў, два цѣнти жельїза пуньньяў пѳвише Ёанкѳвойї гѳлови, ўдарїў ѣого сїдлѳм і кантарьїѳма, сўчѳго Ёанкá, по гѳлови. Ёанкѳ са стаў утпрѳшувати: Дарўї, дарўї ми шчи свїта!

Ти дўмаш, жи ѣа такїї шáлений, гї мѳїа систра, шчо тья мўсить носїти? Аїбо ўже ни бўди. Бїў ти ѣїї, а ѣа тибѣ. Но, ци пўїдиш ўггї чѣсно?

Прийáў са Ёанкѳ чѣсно пуйтї. Узвáў хвѳрий кїянь, нисѣ до свѳго стріка.

Ну, шчо там Ёанку?

Убїла нья бїдá.

Та чѳмў ни убїў ти ѣого? Колї-м ти наказáў, жи на жильїзы нáїдиш, жильїзом го забїиш. Шчо ти зробїў?

Лем мáло нья, стрїчку, ни забїў.

Там Ёанкѳвого конья кормїли у стріка і Ёанкá гѳїли, бо ни гѳдин нїкде пуйтї. Ёак Ёанкѳви бўло льїпше: Муї льўбий стрїку! то ми жаль за парїпоў. Такѳго конья ни ѣи на свїтї.

Ілї, вун тáмой ѣи, де буў, парїпу пасѣ і там го нáїдиш.

Ёанкѳ пушоў їд Лакцїбрáды. Ідѣ їд Лакцїбрáдови, тот ѣого увїдыў і гѳїкать на Ёанкá: Казáў-їись, же нїкда ни прїїдиш за парїпоў, а ти ўже ту.

Та ѣа лем прїїшоў прѳсїти.

Та ѣа ти дам парїпу, кїдь ми с тѳго крáїу вїттам од ѣиднѳго цáрьїа за сѣби посвáташ дьїўку, собї вѳзьмиш за жонў, а зо мноў помїньяш: ти минї даш жонў, а ѣа тобі дам парїпу.

І рáдо са прїїáў. Зáраз вернўў са до стріка.

Но, шчо там Ёанку? Ни оддáў тобі парїпу?

Та ун повіў, тот маленький, жебі йа іс то́го ца́рьѣа са дыўкоў поженіў, та жебіи йому́ тоту́ жону́ даў, а ун ми́ны па́ріпу. Та ни зна́у, за котро́ў путьо́ў і́ти.

А, то́ би йти ў се́мий кра́й. Ду́йдши лехко. Ни йи коньа́, йак твуй, ни йи хло́па, йак ти. Будеш і́ти за путьо́ў; де ўвідиши новину́, не ліш ні́де, бірь іс собо́ў, та посва́таш ца́рьську дыўку, даду́ть за тва́ ра́до.

Зобраў са Йанко́ до путі́. Найшо́ў новину́: шчо голоде́н — хлы́б му возі́ли на возо́х — а вун цылі́й хлы́б ў рот мета́ў, та мета́ў йидноста́йно і по́йдаў. Повіў йому́ сучи́й Йанко́: Ки́бі ви пушли́ зо мно́ў, ве́це бісьте зы́ли мнѣ́са, йак ту хлы́ба.

Увідыў голоде́н: до́брий хлоп, до́брий кунь: хо́тьим і голоде́н, та с тим чо́ловіком пу́йду.

Іду́ть два́йі: голоде́н пішо, Йанко́ на ко́ві. Пере́йшли́ дві ми́лы зе́млы, нашлі́ чу́до ішчі́ бу́льшой. На йидну́й вели́куй во́ды, йак Дуна́й ли́бо Сьан, та йиде́н лижа́ў на рука́х, а шчо раз ро́том хліпну́ў, то на сто сьа́х ўдоўш го́рі ўші́тку во́ду ви́пнуў. Так льу́ди йшли на чу́до [гляды́ти], жи во́да з го́рц йде, а до́лоў ни ца́пки ни йшла, нікус. При́шоў віды́ти то́го чу́до сучи́й Йанко́ іс тим, шчо хлы́б йіў, а ни му́х са найі́сти. Та йім чу́дно бу́ло, жи са тог ни мо́жи на́іти. Пові́даў сучи́й Йанко́ то́му, шчо во́ду пиў: По́тьте ви зо мно́ў, ту́лько са на́пйите ви́на а па́ленки а мнѣ́са найі́сте і бі́ного хлы́ба! У ца́рьѣа на сва́дбї бу́дете у се́мум кра́йу.

Тот од во́ди ўста́ў, пу́стиў во́ду йти. Йдутъ да́ле за путьо́ў; найшли́ там йидно́го, шчо ко́ло 'гнѣ́а лижа́ў, о́коло ньо́го оге́нь буў, а льу́ди дрыва́ма вели́кими кла́ли оге́нь, жебі́ тот чо́ловік згорі́ў. А чо́ловік на со́бі маў: двана́цать губа́ны і двана́цать кожуху́ў і на ньім са то́то ни ўйало́ вит то́го 'гнѣ́а, лем йо́йкаў, шчо: про́пали би то́ті льу́ди і пано́ви жи му дя́ку ни ўчи́ньать, жебі́ ун са нагрі́ў. При́шли́ ўни там трі́йі, ўвіды́ли то́ту новину́. Пові́датель Йанко́ с коньа́ на ньо́го: Чоло́вічи, ўстань з ме́жи то́го 'гнѣ́а, бо хоть оге́нь го́рїть, та́бо зе́мля пут то́боў студе́на, та са ні́гда ни нагрі́йши. Ки́бісь пушо́ў ізо мно́ў до се́мого кра́йу, там бись буў у ца́рьѣа на сва́дбї, бо й ми там йде́ме. Будеш наш то́ва́риш. Іде́ зо мно́ў тот, шчо мно́го йі́сть, іде́ тот, шчо мно́го пйи́ і ви по́тьте зо мно́ў, шчи са мно́го [на]грі́йите. Пушо́ў ра́до.

Іду́ть да́ле за путьо́ў, найшли́ там йидно́го, шчо на кра́й сві́та за доўбе́нькоў йшо́ў, бо його́ то́ва́риш ве́рх іс сири́дїни сві́та, та упала́ на кра́й сві́та. Та вере́чи го́ден, а прине́сти ни го́ден, бо лем так го́ден далéко веречі́. А тот дру́гий так го́ден скóро хо́дїти, шчо лем раз ўкρό́чить, та раз на сири́дїну сві́та, дру́гий раз на кра́й. Пові́датель Йанко́: По́тьте зо мно́ў обайі́. Ти, шчо ме́чеш, та са на́мечеш дост; а ти, шчо хо́диш, та кі́ть пу́йдете зо мно́ў, та са нахо́дите дост.

Ідуть да́ле. Найшли́ тако́го, шчо йидно́ во́ко маў тако́й, йак йидна́ пуўмі́рка; та нич ни чинить, лем са оберта́ть, та по сві́ты позіра́ть. А льу́ди на ньо́го позира́ють са: Йака́ новина́, йакóй велико́й во́ко ма́йи! При́йде д ньо́му шість хло́пуў, пйа́ть піших, шестий на коні́. У́клоньа́ть му са: Шчо ви ту ро́бите?

Позира́у чу́да ва́ші, бо ви йи кральові́ч. Йа ві́дыіў, йак ви витя́-жили, ай ві́джу, де ви йдетé.

Та по́тьте зо мноў, будете́ на сва́дбi у се́мум кра́йу у ца́рьйа. Зо́брали са ўші́ткі і пушли́.

При́йшли́ там; спра́виў собі́ су́чий Йанко́ за́писи, же́би го пу́стили до ца́рьського бу́рку, бо вун йде́ сва́тати. Пу́стила го ва́рта йидна́, пу́стила го ва́рта дру́га, пу́стила го ва́рта тре́тья до ца́рьйа. Приві́таў йіх ца́рь: Шчо ново́го льу́ди?

При́йшоў-им на сва́танки, на́ййасны́ший ца́рьйу, до них.

Ві́тки ўні́ суть?

Йа то́го і то́го ца́рьйа син.

Та на-шчо ти йшоў до ме́ни і' шістьомá льудьмі́?

До ца́рьйа на сва́дбу.

Ми́нйі бу́ло тре́ба сі́м регі́ментуў во́ська, обі́ ззы́ли на йинну́ ве-че́рьйу ти́сач во́луў, тогди́ би са зна́ло, жи ца́рь ды́ўку видда́йі; а ти́сач гордо́вуў ві́на, же́бі ў йиде́н ве́чур і йиде́н ти́сач гордо́вуў па́ленки; с три́ ти́сач ме́труў му́кі хлы́ба ззы́ли: та тогди́ бу́де сла́ва, жи ца́рь ды́ўку видда́йі.

Зьа́ть гва́рить, жи ун то́то ўші́ткою скільту́йи ў йиде́н ве́чур. На-рихто́вали на́скоро ў ва́роши с то́йі му́кі хлы́б, во́ли пу́драли і да́лі ве-ліку канті́ну на то́то, же́бі бу́ло де кильто́вати. Ку́харі ва́рили, пика́рі пиклі́; ципна́рьйуў на́ста́вили, жи́бі тот напу́й покильто́вали. Тот, шчо ни му́х са найі́сти, ни мо́гли му засти́гати та́кі хлы́би, йак по́за со́рок гре́йцаруў, та у пі́сок ме́тати. Та́бо тот, шчо на рі́цьі во́ду пиў, ві́но і па́ленку сам ві́пиў і почаў са з ним ва́дити, с тим, шчо хлы́б йіў: Чо-го́сь ту́лько хлы́ба по́йуў і шчись пйа́тьом ни лі́шиў? А тот кри́чїть на то́го, шчо пиў: На шчо́сь два́ ти́сач гордо́вуў напо́йи ві́пиў, а шчись пйа́тьом а́ни пйа́ть пуга́рикуў ни лі́шиў? Тот, шчо йіў, по́йуў хлы́б, а тот, шчо пиў, ві́пиў іс ти́сач во́луў ўші́тку йу́ху, а тот іс три́ ти́сач ме́труў хлы́б, іс ти́сач во́луў мнѝа́со. Та шчи пйа́тьом ни за́йшло́ а́ни йі́сти, а́ни пі́ти на слаўну́й сва́дбi у ца́рьйа, котри́й жа́даў сі́м регі́мен-туў льуді́й. Шчи пйа́ть крем виче́рі спа́ли: ни не йі́ли, ни не пі́ли, лем че́рез нуч на ка́рти гра́ли.

Погны́ваў са ца́рь, же му га́ньби задалі́: Шчо уні́ за льу́ди? При́йшло́ ра́но, про́сить са зьа́ть ца́рьський, ци бізо́ўно йо́му ды́ўку да́ду́ть?

На бізоўно. Шчом ти снóчи розказаў пойісти й попíти, то-сь дус-тавіў; áли туй будэш до вéчера ў мéни на гостíны іс свóйіма лъудьмі і туй будэш дрúгу нúч ночовáти. На бизоўно достáниш дыўку мóйу.

Перебу́ли до вéчера, заклíкаў царь свóйіх вірнікуў, войímських тістúў і грофúў: шчо вун ма́йи робíти, ци най вун дасть за тих лъудíй дыўку.

Уні йомú повíли: Кíть пириночúйи ў йиднúм дóмі, цáлком ў жи-льízнум, жи́бі ў ным ни бúло нíкус дéрева, то дустáните дыўку на рáно.

Повичíрьйали і пушли сім хлóпа спáти до жылізно́го дóма. Пушоў: йидéн сúчий Йанкó, цáрьський зьать; дрúгий, шчо йіў; трéтый, шчо пиў; четвэ́ртий мóрос, шчо са ўсе грíў; пíятый, шчо скакаў; шéстий, шчо метáў; сéмий, шчо позираў.

Даў царь ўшítкíх свóйіх ма́йструў зазвáти, два сто кова́льуў, обí кáждий два мíхи вúгля приньúс і кáждий свúй мíх до вúгля, дúти. Йак розйаснíли дúм, хоты́ли тотí погорíти. Тот, шчо са ни мúг находíти, йак путска́куваў, — бо го ў нóги пеклó — та гóлову потóўк дúжи; і ўшítкі скака́ли, бо йíх пеклó. А мóрос са рáдоваў: Хвáла Бóгу, жи са грíу. Уні на мóроза: Пэ́рше тья туй зáбйиме, та так са самí ўпечемé, кидь нам рáди ни дайíш. Одвэ́рг мóроз йиднú губáньу і йидéн кожúх кóло тóго дóма, ўшítкой вúгля загáсло вит стúдени. Польгáли собí ўшítкі спáти. Пушли ма́йстро́ви до вáроша, принэсли собí назáд огн́я, на дрúгий крат. Спра́вили 'гень кóло желы́зного дóму, хоты́ли й так тотí лъуди сім погорíти дрúгий раз. Йóйкауть на мóроза: Дай нам рáди, бо погоримé. Звэ́рг мóроз два губáны і два кожухí. Упáў мóроз кóло дóму, шчо вúгля загáсло, мíх до мíха са змэ́рз, ма́йстер до ма́йстра, ўшítкі зúбп повистáўльвали. Даў Бог рáно, бесíдууть варошчáни: шчо са за но-винá стáла? У нашум вáроши шчи нíгда такá стúдынь ни бúла, йак тóйí нóчи! Устаў царь скóро у рáно позира́ти, ци са тотí ўпеклі. Ідэ царь з íнашом, відьать, жи ковачí са смíуть. Повíдать царь íнашови: Ушítкíм нашум ма́йструм на рáдусть, бо тотú робóту зробíли, котру-м вельíў. Тотí горí ека́чуть на каштилí на жылізньí на дрúгум штóку. Порúшать йиднím ма́йстром: Шчо, Бóжи, за новинá? Та мóйí ма́йстро́ви ўшítкі помéрли. Та уні са помéрзли! Учинíў ми шкóду велíку і мúшу му дыўку да́ти. Шчо-м розказаў, та тотó дустаў-им, лем йа на свóйіх ма́йстры́ох почкодоваў, бо ўже ў вáроши ма́йструў ни йи. Пушоў до свó-його бúрку рáдити са пáнуў, ци́би шчи бúла прíчина, же́би дыўку ни даў.

О йиднúм шúстро́ви далéко знáли, шчо нíйидея так топáнки ни ушíў, йак вун. Загнаў чíсарь свóйу скóру і свóй зóлото, жи́би ульáти зóлотíй пэ́рстíнь свóйуй прінцэ́зы і жи́би за три гóдніи сходíти на край

світа, бо буде сватьба. То шчи ннеська ў тих топанках маіи бўти ўбўта і пёрстинь на пальци.

Де ти, шчо ни мोजиш са находіти? Ту маіиш скору випраўльану на топанки, золото на пёрстинь. Тогдї ўвьяў золото і скору, лем раз крочіў, ўже йи ў шўстра. Ўльляў пёрстинь і ўшиў топанки тот йиден шўстир. Шчи лем пўўдруга гóдини. Забраў са, та раз крочіў до йидно́го вáроша. У тум вáроши то́йі Гіньджіба́би систра, шчо з пейі справіў сучий Йанко паріцу.

Де ви йдетé?

Йа йду до сэмого кра́йу на сватьбу.

І ўна повідать, жи ўна там йде на сватьбу. Звіду́йи са то́го хло́па: десьте хóдили?

Ун йуй повіў праўду: Носіў-им до шўстра шіти топанки і пёрстинь льля́ти.

Уна́ на ньóго дала сон, шчо го покорты́ло спáти. Уна́ йому́ повідать: Мáло собі сьáтьте! Ун собі сіў і льух спáти. Уна́ йому́ с коньá гóлову пут йогó гóлову полóжила, жебі мiсто коньá спаў; а од ньóго одобрала топанки і пiрстинь, та назáт са вирну́ла до вáроша. Мiнула гóдина, ўже не йи лем пуў гóдини. Чéкать чiсарь пiрстинь і топанки, бо ни буде сватьба, кить са то́то на тэрмін ни достáвить.

Скричаў Сучкир Йáнко на свóйіх помучникуў: Де ти тот, шчо са ни мोजиш напозiрати?

Позирай, до тот йи iс топанками.

Тот попозираў, увiдыў Гiньджiба́бину систру́: Ў кишéни топанки і пiрстинь; сэред вáроша на пiйацу стоiала. Отповiў тот з велiким вóком, жи топанки ў Гiньджiба́би мóйі систрi, а вун з бóку вáроша спить.

Де ти, шчо ни мोजиш са наметáти?

Ту.

На, мéч тоў кiйáнкоў.

Тот, шчо са ни мух напозiрати, нарихтоваў йогó кiйáнку i: Цiль пуд йогó гóлову, жибі по куньськуй гóловi ўдáрити, би тотá кúсьть с пут йогó гóлови вiскочила, а ун би са зубодiў.

Берг кiйáнкоў, добрi тра́фиў, áни помучникá ни забiў, ай го збудiў. Лем раз крочіў, Гiньджiба́бину систру́ имiў і утнiаў топанки і пiрстинь. Крочіў раз, ўже дóма на сватьбi. Iшчi ўсе пуў гóдини до тэрмiну.

Шчо-м росказаў, тось достáвиў, типéрь за тья дыўку дам.

Присьáх йiх пáтор, клéбан, дáли йiм кóны чотiри і кóчiша, дáли йiм регiмент вóська, жеби вóсько допровáдило цáрьську дыўку до то́го бурку, де молодiй буваў. Iшоў за путьóу Сучкир Йáнко iж жонóу. Лáк-

цібрада ўлыз до болота, лем купецько ноги замочіў, та го́йкаць на царьіа: Найіасныішій царьіу! віратуйте нья, бо йа застрьіах до болота, та ни вйіду нігда. Ун са над ним рожжалаваў, та загнаў своїіх войакуў, шчо́би го віттам віньали. Лакцібрада дя́бол, та ни могли віньати, бо вун важній, ходь і малій. Ніхто ни знаў, йак вун йи глубоко ў зёмли: відыли го ў зёмли і борода на зёмли. Повідауть собі: Тот дужи чоловік глубоко ў зёмли. Лакцібрада кажи: Ни вйінуть нья войаки, можи би нья віньаў сам найіасныішій царь. Ну горазд. У біды буў Сучкарь Йанко, та го посановаў, а за нього забіў, жи ун тако́го відыў сво́го неприятільа, шчо уд нього удобраў паріпу, за котроў му дужи було жаль. Зйшоў с коча Сучкарь Йанко і даў йому́ рўку, віньати його́ с то́го болота. Тот лем сіпнуў іт собі, Лакцібрада, потьах Сучкарь Йанка до болота і тот застроміў ноги по кольіна. І ўдариў мороз, іміло його́ ноги. Лакцібрада віскочиў на коч і зайаў коньі с Сучкарь Йанковоў жоноў, с царьськоў дыўкоў і с кочішом. Зустаў блазен Сучкарь Йанко, бо го збіў паріпи і жоні.

Типерька слаўного царьіа войаки, ідіте ви до́му, повічте ко́ло мо́го тесьтьа, жи ў мо́йум кра́йу доста воська, ў мо́йум кра́йу ни такі льўди, йак ви; ни тўлько пойдьаць, ни тўлько вйіуть; ви міжи німа нігодни пстати. А йа барс красні дя́куу сво́му тесьтови, найіасныішому царьіови, бо ў мени ўшиткого доста йи.

Тогді пушли войаки до́му; ун застаў ў болоты ани ни знайи, де пушли войаки, ани ни знайи, де са задыла жонá: Помозь, Бóжи, вітти вйіти, с то́го болота! Вйшоў з болота; шалений буў Лакцібрада, бо му лішиў його́ коньá. Сіў собі на сво́го коньá, прийшоў до Шезьмеріцької, до сво́його стріка.

Но, шчо там, Йанку, ўжениў-ись са?

Ўжениў.

Де же жонá?

Йакась біда прийшла, та йойкала ў болоты; ўже по са́му бороду застрьіагла, кўлькі ноги ма́ла. Та го тьагали войаки, та ни могли. А вун го́йкаў: Лем сам царьський зьать, тот мине вйіме. Йа пожаловаў, пушоў, віньаў — сам тамой ў болоты зустаў. Тотá біда сіла собі на коч, ўзьало коньі ў рўки, зайало ж жоноў і с кочішом. Шчо йа мау робіти, муї льубій стріку?

Йа тибé пора́джу. Іді ти у йидну́ дубро́ву, ў само́й дере́во гро́жина; та крузь то́то дере́во вели́кой місто на сім миль зёмлы. Там найдиш дум на́ качачуї лапцы, дужи красний, на три што́ки висо́кий. На тум світы ни йи бу́лше тако́го до́ма, йак мале́нького Лакцібради.

Сіў собі Йанко на сво́його коньá, крусь пўдлий лыс ішоў на коні. Прийшоў сім миль зёмлы, найшоў дум на качачуї лапцы. Приўйазаў

коньа до глогóвого дéрева, сам пушоў іт стúднц, вiтки до тóго дóма брали вóду і там са сховаў. На дрúгий день йогó лóсна пáны прийшла вóду бра́ти і плакала, жи де йи́і пан йи. Йи́і пан ід ньюй оголосиў са: Чогó пла́чиш? Уна́ йогó спóзнала, обйiмiла, же: ў йiдно погiнiме.

Ни бу́й са тóго; йа туй бúду до заўтра; та са звiдай, жи ун та-кiй малий, а дúжи муцнiй, де йогó сiла? жи так нiхто ни бируйи, йак вун.

Прийшоў вéчур, ўна са од ньóго звiдать: Де ти пуйдеш му́й пáни?

Ун йуй повиў: На вóйну, бо нья кличуть на помуч. Кому́ йа будú помагáти, тот мусить iзвойовáти.

Йак тибé забйуть?

Минé ни забйи нiхто.

Де же ти сiлу ма́йиш? У чум, кить ти такий малéнький?

Ун са на нью дúжи угромiў, жи: шчо тобi до тóго?

Хóчу знáти; йа бувáла ў вáроши, ти нья завiў у пустатiнью; ни йи душi, чоловiка, лем наш кóчiш і то повiдаш, же то загубиш, не будéш го дóма лишáти. Та повiж ми праўду!

Ун са розмiловаў і йуй повиў: Кибi ти заўтра кóло стúднi сто-йáла, абiсь мóйу сiлу вiдыла, йак уна́ дúжи iсхóвана! Стойiть óльинь кóло стúднi, вóду пий. У óленьу сёрна, у сёрнi заць, у зацевi кáчка, у кáццi двi йáйца. Загуп тóго óлинья, йа ўсе муцнiй; загуб і тоту сёрну, йа шчи й так муцнiй; загуб і тóго заца, забйй тоту кáчку, йа шчи й так муцнiй. Полáм йиднó йайцé, та полóўка сiли пропáло. А по-лáм обiдва, та йа са розольлыу удразу; учiниш ми смiрть.

Та дéже ти йдеш?

Из дóму йду на вóйну, бо крем мéне ни бúдуть войовáти, кидь ни будú помагáти.

Йакiй ти малий, дум на кáчачуй пóзы: лехкó ти, мúжу, слабiй.

Ун йуй повiдать: Йакá ти шáлена, жóно! Ци вiдиш на золотум швурi золотой йáблоко? Кить тотó ўлаплу ў рúки, та полóжу до кишéны, ти зустаниш дóма пуд гóлим нéбом.

Даў Бог рáно, пушоў Лáкцiбрáда на парiпi на мiсьаць ў сэмий край на вóйну. Ўна скóро вийшла вон і са звiдуи: Десь пáни му́й? Ўже пушоў Лáкцiбрáда на вóйну до нашого крайу, вiтки ти минé ўзяў. Мóго ньянька бйуть, бо са на нас гнiвауть.

Шчо ти повиў Лáкцiбрáда?

Повиў ми так, жи ў тум дереўйáнум óленi кóло стúднi, та там йогó сiла; а ў тум óленьу йи сёрна, а ў сёрнi дереўйáний зáйаць, а ў зáйацу йиднá кáчка, а ў кáццi двi йáйца.

Розрубáў сабльоў тогó ўшítкой, найшоў качку; стьяў йуй гóлову, пáны вiпорола з неi двi йáйца. Роздылiли са нáдвойи: ўзьаў вун йиднóй, а вунá ўзьалá дрúгой. Ун свóйим удáриў до зéмлы. Лáкцибрáда учуў, жи ўже слáпший: скóро на парiци домú прилétьиў. Унá свóйим тим йидним йáйцóm удáрила ў зéмльу. Ищи муцныiший Лáкцибрáда буў, шчо йиднó йáйце полáманой бúло, йак Сучкарь Йанкó зо ўшítкой свóйой сiлоў. Йак унá свóй розбила, одрáзу ўпаў на зéмльу i ўни двоiй звитяжили.

Но, повiдж, жéно, йак мáйиме тот дум узьати?

Унá му повiла: Повiдаў ми Лáкцибрáда, шчóби ўлáпити за тогó йáблоко, шчо йи на шоўкóвум шнóурi, потóрзнуди долú, полóжити до кишéны; де схотыти, там тим йáблоком пудверéчи: збуду́йи са нáзат такiй дум. Пушоў Йанкó до домú, потóрс за йáблоко, скрутиў са дум до йáблока; полóжиў до кишéны, запрыягли кóны до кóча, почáў кóчш гнати домú, до свóйого кра́йу. Сiла ўна на парiцу, а вун на шаркáнського конья, iдуть собi вéсело. Ун йуй повiдать: Зайдiме ту у тум кра́йу, бо йа ту стрiка мáйу. Ци вiдылась дагдé такi бра́ми? На сто мéтруў висóки, нiгде йим верхá ни вiдно. Прийшли до стрiка.

Ну, шчо там Йáнку?

Хвáла Бóгу, добри. Жонú мау i парiцу; ни знау, у котри́й край йти, бо ўсьáгди мой.

Иди́ Йáнку до нья́нька, збуду́й дум, шчóби нiхто ни знаў, коли будуть тья бечеловати тво́йи брáтья i твуй нья́нько.

Прийшли у ночi сéрет кiрти: прилétыла парiца i шаркáнський кунь. Пудверли йáблоком ў гóру, справили собi дум. Устали рáно його утцá слúзи: Шчо за новинá? Нiгда ни вiдыли такi бурки. Замельдовали до свóйого цáрьйа: Обновiў са ў нашуй кiрти йиден дум. Стали са вартовати. Шчо за нiприятель на сиридiннi нашойi кiрти? Позирають, хто вiттам вiйди. Вiйшоў йix брат. Испóзнали го — Сучкира Йанкá — привитали го дужи красны. Ун йим повiдать, жи: Йа дустаў парiцу i ў туй путi ожениўйим са; тогo i тогo цáрьйа дыўку, с сéмого кра́йу, за жонú-м маў. — Там йа буў на гостiннi. Нымий просiў йисти. Удáриў-им го кóстью, шчо прикусиў йазик, ни мóжи бесiдовати. Йа сiрбаў пóлиўку. Просiў уд нья лiсий напiти са: йа му на гóлову вiльльаў. Пóлиўка бúла горья́ча, за то му гóлова обльiзла.

Зап. в липни, 1896, вiд Михайла Пустая, в Збуо, Землиньскоi столицi.

Низше наведенi паралелi вiдносять ся головно до чудесних помiчникiв богатыря i до ix праць. —

Пор.: Драгоманов, Малорус. народ. пред. и разск. Ст. 262—267. Казки Игнатія зъ Никловичь. Ст. 46—52. Рудченко, II. Ч. 25: Летючий корабель.

Драгоманов, Мал. нар. пр. и раз. Ст. 276—278. Ч. 6 і 7. Рудченко, Южнор. сказки, т. I. Ч. 3. Залізний вовк. Казки Игнатія зъ Никл. Ст. 72—78. Мороз, голод і посуха. — Чубинський, Труды, II, Ст. 252—256: Про Сучченка. Тамже, Ст. 256—269: Про Сучченка-багатиря. — Grimm, Kinder- und Hausmärchen. T. I. Ст. 310—314. Die goldene Gans. T. III. Ст. 111—113. Тамже, T. I. Ст. 332—537: Sechse kommen durch die ganze Welt. T. III. Ст. 116—119. Тамже. T. II. Ст. 197—203: Die sechs Diener. T. III. Ст. 211. — G. Basile, Pentamerone. III. 8. (28). Lo gnorante. — Norwägische Volksmärchen. T. I. Ч. 3 і 24. — X. S. Barącz, Bajki... na Rusi. Ст. 67—71.

Аванасьевъ, Народныя русскія сказки. T. I. Ст. 316—393. Ч. 75—83. (Всі ті казки вяжуть ся зі собою, а ві всіх находять ся епізоди, що підходять до нашої казки). Тамже. T. IV. Ст. 112—133. — Худяковъ, Великорусскія сказки. T. II. Ч. 42 і 45—46. — Nowosielski, Lud Ukraiński. T. II. Ст. 254—277. — Valavec, Narodné pripovjedke. Ст. 120—127 і 180—186. — Hahn, Griechische und albanesische Märchen. T. II. Ч. 22 і 63. — Slovénké pohádky a pověsti od V. Němcové. Ст. 36—60 і 215—229. — Erben, Slovanská čítanka. Ст. 58—63. — Wenzig, Westslavischer Märchenschatz. Ст. 61—63, 181—190. — Пермскій сборникъ. T. II. Ст. 168—171. — Собрание старин. русскихъ сказокъ. 1830. — Русская Бесѣда, 1856 р. T. III. Ст. 100. — Haupt u. Smoler, Volkslieder der Wenden in der Ober- und Niederlausitz. T. II. Ст. 169—172. — Schleicher, Litauische Märchen. Ст. 128—140 — Haltrich, Deutsche Volksmärchen aus d. Sachsenlande in Siebenbürgen. Ч. 17: Der starke Hans. — Вѣстникъ естествен. наукъ, 1854 р. Ст. 378—381 — Wolf, Deutsche Hausmärchen. Ст. 307—311. — Аванасьевъ, Поэт. возвр. Славянъ на прир. T. II. 642—716, 738—9. — L. Gonzenbach, Sicilianische Märchen. T. II. Ч. 74. — Eu, Herzmärchenbuch. Ст. 115. — P. Dobšinský, Prost. slov. povesti. Кн. I. Ст. 92—96: Divostvorný lovec. — Victor von Andrejanoff, Lettische Märchen. Ст. 21—37: Sagen von Kurbad. — Манжура, Сказки. Ст. 21—27: Костынинъ сынъ. Марко Сучченко. — В. Н. Добровольскій, Смолен. этногр. сборникъ. T. I. Ст. 416—444. Ч. 7—8.

Про захованя душі десь далеко диви: K. J. Erben, Vybr. bája a pov. nář. Ст. 58—60. Kostěj nesmrtelný. — Аванасьевъ, Народн. рус. сказ. T. I. Ст. 444—472: Кощей безсмертной, T. IV. Ст. 161—171. — Norwägische Volksmärchen. T. II. Ч. VI. — Grimm, Kinder- und Hausmärchen. T. II. Ст. 374—377. Die Krystallkugel. — Haltrich, Deutsche Volksmärchen aus dem Sachsenlande in Siebenbürgen. Ст. 189. — В. С. Караджич: Српске народне приповијетке. Ч. 8: Аждаја и царев син. — Wenzig, Westslavischer Märchenschatz, Ст. 190. — Valavec, Narodné pripovjedke, Ст. 155. — Hahn, Griechische und

albanesische Märchen. T. II. Ч. 64. — Аванасьевъ, Поэт. возвр. Славянъ на природу. Т. II. Ст. 601—604. — I. G. Krauss, Sagen und Märchen der Südslaven. T. I. Ч. 34. Ст. 168—169.

9. Про царя Ворона і його вояків: Голода, Мороза, Студінь, Теплоту.

Буў йидён Вóрон-царь. Колі уставаў ут столá ут свóго, та йинноў ногóў шчорáз удáриў сьа у гузицьу, та трі ма́жі пóроху ўпáло; дрúгий рас сьа ўдáриў ў дрúгу гузицьу, унйáть трі ма́жі пóроху ўпáло. І трьйóх льуді пуг собóў маў: Йинному́ мнья бу́ло Гóлод, дрúгому мнья бу́ло Морóс, трéтьому мнья бу́ло Стúдінь. Царь тот Вóрон колі йшоў на вóйну, браў іс собóў тих трьйóх льуді ўсе. За шчо йіх браў на вóйну? Бо оні чьудá творіли тоті трійі. Прийшли́ ў вóйны ід йидному́ мóрьйу: Ну, йак ту мóри пирéйдеме? А мўсэать йти чéрез мóри. Тот кáжи Мóроз: Йа бих мiсце спрáвиў на мóри! І даў такій морóс, шчо нáраз льід учиниў сьа на воды. Но і вóйско царьськóйи, тоті катуні, пирййшли́ чéрез мóри. Типéрь ми пирййшли́ чéрез мóри, айбо дрúгий царь нас пóгонить, та дóбйи нас на сiм мóсты! Типéрь йак тот мóст згубiти, обi го ни бу́ло? Буў читвэ́ртий у них, Теплотá зваў сьа. Тот подихáў на мóст пáроў, мóст сьа стопиў. Прийшли́ ў йидён край дúжи горьйáчий, ў такій край, йак би типéрь ў Брэзилййу шчо йдутъ. — Но там мнóго катун похворiло сьа і мре с теплотi. Кáжи Вóрон царь Стúдени: Ти гóдин стúдiнь дати, обi ту вóздух студéний буў! Тот Стúдiнь даў такú стúдiнь, шчо вода помéрзла у тóм крайу. Прийшли́ там ўже ў тот край, айбо нышчо йiсти; ўже пиристáли нимéрти, бо вóздух студéний, айбо ў тóм крайу хльiб ўже сьа ни рóдить, бо студенó. Льúди сьа чьúдууть ў тóм крайу, шчо там нiгда ни бу́ло студенó, а типéрь студенó. На цáрьйа поўстáли на тóго, бо дúмали, шчо то царь вiнин і цáрьйа ўгнали вон з вáроша, с крайiни тóйи. Идуть пóльом йиннiм, пан сiйи пшинiцьу. Тот Гóлод голóдин буў дúжи, стаў, та пойiў пшинiцьу ту ўшiтку і сьiйанья і бороздi. Тот пан йак ўвiдыў, ош царьськi катуні пойiли у ньóго сьiйанья, ни обi сьiйанья, а шчи й бороздi, зéмльу, спер цáрьйа, бо царь бiдi наробиў. Но, шчо тобi, пáни, хибiть, шчо ти спер мивé?

Де би ми ни хибiло? Твóйи катуні пойiли ў мéни сьiйанья, шчом сьiйаў, шче й зéмльу. Кидь ми ни хóчь вирнúти пшинiцьу, та ми лем зéмльу навернi?

Царь кáжи пáну томú: Та зiмльá йи тáкой.

Айбо йа тотú зéмльу ни хóчьу, шчо йи пуста́, а отú ми вернi, шчо хльiб рóдила.

Тот Вóрон царь ка́жи: Та йа то́бі зéмльу навéрну. І тот царь коли́ сьа удáриў ў йинну́ гузі́цьу ногóў і на́рас питна́цьіть маш пóроху ўпáло. Но, ка́жи, типéрь ма́йиш зéмльу, засі́й собі́ пóли тим пóрохом.

Йа, ка́жи, с тим ни сі́тій, ка́жи, но шчи хóчьу, шчи ми хибі́ть. І царь тот Вóрон удáриў сьа дрúгоў ногóў ў гузі́цьу, ўпáло 18 маш пóроху: Типéрь собі́ йды́ть гет.

Прыйшо́ў царь до́м с свої́ми катúньми, россéрдиў сьа на свої́і катúни, ож ўсьади́ бідú му гльáдали; бо да́ўно царі́ ни так ході́ли ги типéрь, бо типéрь царь ни йде на вóйну, лем вóйско йогó, а толі́ царі́ ході́ли. І даў за́перти тих чотирьйóх ў рéшцьу. Йак йі́х за́пер ў рéшч і там йі́м ни да́йи нич йі́сти. Тот Гóлод зы́ў полла́ш ў рéшцьу. Тоді́ царь шчо з нй́ми ўчині́ти? Даў запалі́ти тот рéшч, обі́ згорі́ли. Прыйшо́ў царь позирáти, ци згорі́ли оні́ ў рéштú. Тот Мóроз йак ўчы́ў, шчо пичé, та́кий даў мóрос, шчо дóраз на óболоках лы́д ўчині́ў сьа, шчо ў царьськóў ко́білы лошá замéрзло. То бу́ло ў лы́ты. — Упусти́ў йі́х царь з рéштú, йак ўв́идыў, ож ни згорі́ли і ка́жи томú Мóрозови: На шчось ў мóййу́ ко́білы заморозі́ў лошá? Ка́жи: Розморозі́ тогó лошá, ўпушчьу вас з рéштú. Царь твéрдо жалува́ў, бо ко́біла доро́га бу́ла. Тот Теплотá ка́жи: Йа лошá розморожу́! Духну́ў на лошá і розморозі́ў. Ну, шчо ви хóчити за сисé?

Гóлод ка́жи: Йа хóчьу йі́сти мнóго, йнши нич, лем йі́сти. Мóроз ка́жи: Йа хóчьу, обі́ ми рéтькоў із мéдом дава́ли. Стúдінь ка́жи: Йа хóчьу йайца́ пичéного йі́сти. Теплотá ка́жи: Йа хóчьу йі́сти, айбо ни так йі́сти, гей курі́ти льубльу. — Царь йі́м даў тогó ўсьім чотирьйóм і за́пер йі́х до йинно́й хй́шки. Хóчи царь прóбу з них чині́ти, да́йи йі́м, шчо хотьáть. Морóзови да́йи рéтькоў з мéдом йі́сти, Гóлодови да́йи, шчо хóчи йі́сти, Стúдинови́ да́йи йайца́ пичéвы, Теплоты́ курі́ти дóста. — Но, тот Вóрон царь, шчо з вй́ми чині́ў? Держáў йі́х за рóк так на свої́ім кирчи́гу. У рóк царь с тй́ми чотирьма́ шчо ўчині́ў? Даў йі́х порівати́ дохтóрам. А за шчо йі́х даў царь зарівати́? Царь хотьйу́ із них бра́ти прóбу, котрй́ шчо йі́ў, та царь хóчи знáти, котро́му шчо ма́й хоснува́ло. Зарівáў Морóза, позира́ў му ў унну́ трúлку, ув́идыў, шчо ў ньóго шчи йинно́ сэ́рци ўросло; бо й внесь отó, пáни, йи ороўшáк, йі́сти рéтькоў з мéдом. Но тот дóктор ув́идыў, шчо сьóму рéтькоў хоснува́ла чолов́іку. Зарівáў Стúдінь, шчо ййу́ йайца́ пичены́. Но, ци хоснува́ло му отó, шчо ййу́ йайца́ пичены́? Ны́т, бо тко йі́сть йайца́ пичены́, то хворóта йи, йстинно пра́ўда, бо то низдорóўля. Зарівáў Гóлода, шчо льубйу́ мнóго йі́сти: Ци хосéн отó, шчо мнóго йі́сть чолов́ік? Ны́т, ни хосéн. Йакú ў тóм хй́бу дóктор найшо́ў, шчо мнóго ййу́? Шчи ў ньóго йинно́ сáло ўросло. Но, тогó ни хосéн й внесь йи, хто льубйть мнóго йі́сти; йстинна пра́ўда, бо ни бирúи а́ни робі́ти, а́ни ході́ти, ай

дихати му ни дайі, бо ўтійи дўжи. То йи істинна праўда. — Зарізаў дóхтор тогó Теплоту. Тот лубіў дўжи ку́рїти а і піти. Дóхтор йакú найшоў ў ным хібу? Ци хоснуваў томú напóй тай піпа? Ныт, ни хоснуваў. Ну, йакú дóхтор найшоў ў ным хібу? Дóхтор ўвıдыў у ным хібу пёршу: ут пáлинки сёрци му згорıло; ут піпи рóзум му шкρούмом стаў, уд дıма. Ну, ци хосен отó? Ныт, ни хосен. Тко мнóго йıсть, тко мнóго кúрїть, тко мнóго пїи, то нич ни хосен.

Зап. в мартї, 1896, від Михайла Фотула в Стройні, Бергської столиці.

10. Яж Коньтюфіть дістав сонце і місяць.

Де буў де не буў йиден чıсарь. Такий костіл далі збудувáти, шчо такóго ни бúло на свıты вéци, а такóй до ньóго далі мальóванья, жиби ніхто ни муг дугнáти, жиби хібу найшоў. З далéких крáйуў лúди і панї приходїли позирáти до ньóго, та ніхто ни муг найтї хіби ў ньум. А йиден такий хлопчıско, шчо лем за кошóм сидыў а сьа с поро́хом бáвиў, а прúзвиско маў Коньтюфіть пáрубок, і тот тогдї пушоў íзза кошá до костїлá і попозıраў по ньум і кáжи: Ту йи хіба.

Чıсарь кáжи: Та йакá хіба? Ту ни такі мúдрї ни гóдны дугнáти. Та шчо хибıть ў ньум? кáжи чıсарь.

Ун кáжи чıсаровı: Ту ни йи ни со́нцьа ни мıсьацьа ў тум костїлóвı. Али йа би го дустáў.

Та йак би ти тотó достáў?

Йа звáу ў сымдесáт сéмум крáйу за червéним мóрьюм, за згльáноў горóў у йидно́йї Гıньджıбáби, шчо там йи со́нци, мıсьаць.

Кáжи му чıсарь: Ну, кить ти дустáниш, то йа за тéби дам сво́йу прıнцéзу наймóлóжу.

Али ми́ны трéба датї три ко́ны — вун кáжи — три бисáги грóший. Йа мау двух братуў, та ми йдемé за тим со́нцем, мıсьацем.

Посы́дали на ко́ны ўсы трıйї і прıйшли на вéчьур ид йидно́му мıдьяно́му мóстови. І тот Коньтюфіть пáрубок удбıў три парлаші із мóста, тай зробиў там укно́ на мóсьты. Прıйде ў ночї шаркань ў три гóлови, тай пúчне лáти: Бáсама кúйон теремтéте! Хто то ми́ны ту побáбраў? Кидь би ми ту буў, дóраз би з ньóго гаўрани кроў хлептáли. — А ун пуд мóстом сидıть і кáжи: Ой ци хлептáли би, ци ныт, áли бо тво́йу будúть. Пóйме сьа носıти.

І ймıли сьа носıти, бıти. І побıў Коньтюфіть шарканья. І стьаў му ўсы три гóлови. То ў ночї бúло, колї сьа бıли. Рáно сыли на ко́ны

Ўсі трыі братові, йдуць да́ле. Пры́шли на вэ́чур ід дру́гому мо́стові, іт срібе́рному. Удбі́ў там ші́сть парла́шуў Коньт́уфі́ць і сьу́ў собі пуд муст вартова́ти, шчо то с то́го бу́ди. І там сиді́ць. Пры́ди ша́рканы ў ші́сть го́лоў, та́й пучне ла́ти: Ба́сама кў́йон теремтэ́те! Хто ми ту поба́браў? Кидь би ми ту бу́ў, до́раз бим го розде́р!

Ой ци розде́рбись, ци ны́т, лехко́ би йа тибэ́ розде́р.

І імі́ли сьа обо́йи бі́ти, ша́рканы іс Коньт́уфі́цьом. І побі́ў Коньт́уфі́ць то́го ша́рканы. Сты́ў му ўсі́ го́лови ші́сть.

Даў Бог день, сі́ли на ко́ны і пу́шли. Ё́шли чі́риз день, пры́шли на вэ́чур ід золотому́ мо́стові. І удбі́ў тот двана́цять парла́шуў мо́ста — а то то́йі Гі́нджіба́би сино́ви бу́ли ша́рканы — і сьу́ў собі пуд мо́стом і сиді́ць. Пры́де ша́рканы у двана́цять го́лоў; тот ста́рий, йі́х оте́ць. І почы́ў так ла́ти, йак пе́рші: Ба́сама кў́йон теремтэ́те! Хто ми ту поба́браў? Кидь би ми ту бу́ў, до́раз би му га́ўрани кроў хлента́ли!

І імі́ли сьа ў ла́би метати́ собо́ў, пе́рше лем сі́лу мі́рити. Ўхо́пнў ша́рканы Коньт́уфі́цьа, ўда́риў ним до зéмлы; до кў́стки застрьі́аг. Ўхо́пнў Коньт́уфі́ць ша́рканы, ўда́риў ним до зéмлы, до ко́лын застрьі́аг. Типе́рь скóчили його́ дво́ме бра́тови і помо́гли убі́ти ша́рканы. Го́лови поутті́нали, йазі́ки поудрі́зовали, жи́бі ца́рьіу указа́ли, шчо уні́ витьа́жили, за чим й́шли. І пры́шли т то́му мо́рьіу. Зась Коньт́уфі́ць спра́внў сьа псом і перепла́ваў мо́ре, а йі́х лишнў на бе́резы двух бра́туў. І пушо́ў іт ту́ў згльанну́ў горі́ і спра́внў сьа ко́цуром і так сьа ўдрапа́ў то́ў згльанно́ў горо́ў, бо то хо́ўзко́й бу́ло. І прышо́ў іт ту́ў хі́жі, де Гі́нджіба́ба бувала́, котро́йі бу́ў мі́сяць і со́нци. А йі́ до́му ни бу́ло, бо уна́ пушла́ гляда́ти, сиву́ў і га́здў. Лем дві́ ниві́сти сиды́ли до́ма, ай уні́ ни го́дны бу́лі із ним пора́дити, бо ун дў́жи сі́льний бу́ў, тот Коньт́уфі́ць. Со́нце ў згльанну́ў шкату́лы бу́ло, а мі́сяць ў дру́гуў; то скрузь згло́ світі́ло і усе ві́дно сьа бу́ло ут то́го. І вун то́то ўзя́ў а ў но́чі пучы́ў утукати́. Лем ўсти́г мо́ре пере́йті, Гі́нджіба́ба пры́шла до́му і зачы́ала ві́трити його́ і за сьлы́дом за ним! Йак доганьа́ла, та оббі́гла йі́х позбо́ку, та с перéду сьа спра́вила стў́дньоў студено́ў; кить сьа з не́йі на́пнн, та та́моў умре́; а допусті́ла спраго́ту на них. Али вун му́дрий бу́ў, та чі́риз во́ду са́бльо́ў ма́хнуў, та лем сьа кроў ста́ла іс то́йі во́ди: Ві́дите бра́тва? Така́ би бу́ла із вас й́шла кроў, кідьбисьте з не́йі пі́ли.

Сы́ли на ко́ны і ўтыка́уть. А йу́ў йидну́ ру́ку утты́ў ут плеча́, та ў́же сла́пша мно́го бу́ла. Потóму оббі́гла уна́ на́зад із бо́ку та спра́вила сьа йидно́ў йа́годоў, дў́жи до́броў, пахнв́ачоў; а на них го́лод допусті́ла. І пры́шли ўни́ т ту́ў йа́годы. Бра́тови ка́жуть: Йі́зьми с то́йі йа́годи, бо́сьми голо́дны́ дў́жи.

Ун кажи: Їа їи перше будú коштувати.

Утьаў сабльоў до йагоди, утьаў їуў дру́гу ру́ку; лем кроў істикла́ з йагоди: Вїдїти брата? Так би була́ із нас тикла́, йак бу́ли-бисьме їїли.

Щче ї на трэ́тій за́вод оббїгла їїх так, шчо онї ни вїдыли і зроби́ла сьа їидноў грúшкоў; а на них зась го́лод допустїла. І приходьать ід грúсьцы ўсьї трїї і так сьа лакомїать із неїї їїсти, бо дúже пах-ня́шчі і добрі. Аї ун кажи: Їа будú із неїї перше ку́шати. Ун вїшчїў-нїк буў! Путтьаў грúшку сабльоў, а з грúшки лем кроў істикла́, а з неїї голова́ спала і уна ўже пропала. А ўни їдуть собі биспéчно, аї нисуть сóнци і мїсьаць. І наїдуть на путї їидно́го жи́брака; і далї ўни там їо́му па́ру граца́руў, ку́лько хотїли. А тот жи́рак їїм так кажи: Пан-цо́ви чéсьны! Наїдите там їидну́ дїшьку ко́ло путтьа́, а на туў дїшьцы лижїгь їидén чоловік на їиднум лїстови, а дру́гим лїстом сьа прикрїў; та бїсьти му сьа поклонїли аж до зéмлы, бо йак му сьа ни поклонїти, та на сьїм миль рукóў вас досьагни, та уд вас вóзьми і сóнци і мїсьаць. та тогдї дармосьте ходїли.

Де ми сьа такóму будемé кланьати жи́бракови малéму? Ни хотїли. А тот хлоп буў на лóкоть заўдоўшкї, а на шуг бóроду маў; а прúзвишче му Рукомня́ть. Йак бу́ли на сьїм миль сесы́ трїї, тот скóчиў з дїшьки, догонїў їїх, ўзваў сóнци, мїсьаць ут тих. Повиртали́ сьа унї на́зад ід ньóму. ўже сьа почьали́ кланьати їо́му ід зéмлы; аї ун ни слúхать, лем їїм так кажи: Там у сїмдесьа́ть сéмум кра́йу їи їидén чїсарь; прúзвище му Златокрї́длик. Та їогó прїнцэ́зу кидь ми за жонú привéдете, та вам дам сóнце і мїсьаць.

Забра́ли унї сьа, таї їдуть ў тот бук, де чьу́ли, жи́ тот Златокрї́длик бу́вать — йак би уд нас до Ами́рїки, абó де. І наїдуть їидно́го чоловіка, шчо óри. Та шчо уд'óри бороздú, таї сьа удвэрни, таї та́кой з'їсть бороздú. Шчо ти, гварьїать, за чоловік, шчо ти їїш бороздї?

Їа Го́лод, їа ши нїгда сїтїї ни буў.

Пої з на́ми, та бу́диш сїтїї.

Ідуть, наїдуть їидно́го, шчо сидїть ко́ло сїм óгнюў і сїм кожухúў на ньум і сїм ша́пок на голові, сїм колошэнь і сїм рукави́ць на руках і так сьа вьзаб, шчо онь зубáми царконїть. Ка́жуть їо́му: Шчо ти за їидén?

Їа Мо́роз, їа нїгда сьа ни го́дин нагрїти.

Пої із на́ми, та сьа нагрїїш.

Ідугь да́ле, наїдуть їидно́го, шчо óчи так позадїраў позирáучи, а ни го́дин сьа напозїрати: Пої з на́ми, та сьа напозїраш. ўже їїх їи шїсть. Їдуть да́ле, наїдуть читвэртого, шчо ска́шы а ска́шы, ни го́дин

сьа наскакати: Пої з нами та сьа наскашьш. І пушоў за німа. Ідуть, найдуть йидного, шчо месьи а месьи бігарьйом, ни гóдин сьа наметати: Пої з нами, та сьа намешьш.

Прийшли уні до того царьйа ў сідесьятій край. Уже царь знаїи, шчо уні прийшли за його дыўкоў, бо й царь буў вішчоватий. І прóсвать дыўку, жибі дати за них.

Йа знау, комú ви йі хочити брати! кажи царь. Томú Рукоїятъови; али ни йи шатъа тако́го, йакóй на ньу трéба типéрь. Ўже сід рóкуў, йак даўйим шіти; там загнаў йидну бабу уже рук за шатъом, та шчи йі ни йи.

Де ти, шчось гóдин позирати? Загóйкали на того, шчо гóдин дужи позирати. Тот роздэр óчи, тай ўцозирнў, жи баба лызи помалы, тай нисé шатъа. Поклікали того, шчо гóдина скакати. Сказали му. Тот лем тричь скóчиў, ўже ўзьаў уд баби шатъа. Али та баба перегварила того, жибі помалы йшли: Та спочиньме мало! — Тот собі сыў, тай ўснуў. Баба ўзьалá шатъа, а йомú пуклала пуд гóлову кунську кусть з гóлові. Чикауть, ни йи го. Заклікали того, шчо гóдин позирати. Тот лем раз óчи роздэр, ўже ўвідыў, шчо тот спить. Кажуть: Де ти, шчось гóдин метати каминьом абó бігарьйом? Тот верх каминьом, та му ўбиў тотú кусть спуд гóлові. А тот сьа прóхопиў. І тогди рас скóчиў, бабу иміў, шатъа уднъаў і дорас там прискакаў ід ним: Лем дай, царьйу, дыўку, бо ўже шатъа ту!

Дам вам, кидь бóдете ў желызнуў пéци спати; а натопльу так, жибі йасна бóла, йак циган, кидь желызо дуже росничé!

Обобрали сьа, жи будуть спати. Найперше того загнали Мóроза у нну. Тот сьа поўбérтаў, пец застїла, до рана ўсы йóйкали, жи сьа позьзъабли. Йак царь ўвідыў, жи ўни так спали, то ўже кажи йим: Кидь муї майїток ўшіток пойїстé, ўшіток хлыб і вóли і вўўцы, то так дам дыўку за вас.

Ўшітко даў царь тотó зладіти. Гóлод ймиў сьа з німа і пойўў, шчо ішчі просїли. Так царь тогди вўвіў вон за рúку і кажи: Іди, бо йа мúшу дати, кидь йим тьа пообіцьаў.

Тоті ўсы подьакували томú Коньтьуфїтъови і розийшли сьа гет, а ун понлúс Рукоїятъови прінцэзу і даў, а йомú тот даў сóнци, мїсьаць. Та так прийшоў до того вáроша, ўтки буў, до того царьйа; сóнци, мїсьаць поклаў до костилá, тай там опстáло сьа на ўсе; а вун даў йомú свойú прінцэзу, зробиў весельá, велїку гостїну. На сід миль пси з запаху здихáли. Долú селом дзáма теклá; а пáлинку мїрьйали веретéном, та ўсе двох обуїшлó, а трéьтому ни зайшлó. Тай живуть і ннесь, кидь ни помérли.

Зап. в листи, 1896, від Пилипа Опаленика в Ворохові, Ун-гварської столиці.

Паралелі: Казки Игнатія зъ Никловичъ, Ч. VI. (Деякі мотиви). Grimm, Kinder- und Hausmärchen. T. I. Ст. 332—337: Sechse kommen durch die ganze Welt. T. III. Ст. 116—119. Тамже: T. II. Ст. 197—203: Die sechs Diener. T. III. Ст. 211. — G. Basile, Pentameron. III. 8. (28). Lo gnorante.

11. Як руський юральнович з великим Янком сватав царську доньку.

Буў йиден худобний чоловік. Прийшло му на зон, шчобі собі купиў йидного гачурá. Ун так учиниў: шчо му са сніло, то робіў; та сіркастого, жеби купиў — і ун купиў сіркастого. На тако́го тра́фиў, шчо го́дин буў по́пут хма́ри летьіти, не земльоў йти. Обнови́ла са йидна́ новина́ з валалу на валал: треба пуйти до йидно́ї Америкі; ка́ждому, хто буде го́дин там дуйти до йидно́ї па́ньї, шчо уна́ роздайі таку́ до-рогу́ вец, шчо ніхто таку́ ни буде ма́ти і тот буде ду́йиден ца́рьюм! Ун сиў на то́го сво́го конья́, дуйшоў ў йиден день по́пут хма́ри. Там йіх бу́ло та́ких де́йять, та́ких хло́пуў і та́ких ко́ний, шчо са с світа насхо́дили: Йиден зва червено́го мо́рья, дру́гий ізва чо́рного, тре́тій ізва си́нього, дру́гі шість із уси́лийа́ких кра́йуў до не́її прийшли́. То́му хо́добному чоловікови дала́ золотой́ грушковой́ зёрња́, жеби́ собі посадиў до сво́йїї кі́рти: буде́ му гру́шка золоты́ грушкі ро́дити. Дру́гому дала́ та́кий ка́лап, шчо кить по́ложить на го́лову, та го ні́гда ніхто ни ўви́дить, а́ни ка́лап, а́ни його́. Тре́тньому ца́рьюви дала́ та́кий кі́пінь, жи́ йак са ў то́то заго́рни, ни буде́ го ніхто ви́дыти. Читве́ртому дала́ сидло́ на конья́, шчо: кить ти кунь іздóхни, на тум сидлы́ пуйдиш, у котри́й край будеш хоты́ти. Пя́тому дала́ са́блю: кить сам будеш са бойа́ти на во́йну йти, са́бля звойу́и сама́ місто тья́, лем йий́ пусть до світа. Ше́стому дала́ золоту́ коліску, жеби́, йак буде́ ма́ти його́ жона́ дыўку йидина́чку, а вун буде́ царь, та жеби́ са ў золоту́й колісьцьї коліса́ла за червени́м мо́рьюм. Се́мому повіла́: Тако́го буде́ ма́ти тво́я жона́ си́на, шчо на сім сьаг буде́ ви́лікий, а на сьагу тоўстий́. Осьмому дала́ та́ко́го конья́, шчо мідьяну́ гріву маў, шчо йак ішоў, та му гріва дзве-ны́ла уперед ньо́го на мільу зёмлы́. Де́йя́тому дала́ два го́луби золоты́. Повіла́ йім так ўші́ткім до грома́ди: Котри́й-йисьти уд ньа дар узьали́, ка́ждий будете́ ца́рьюм! І розрѣяхова́ла йім крайі́, котри́й по́кля ма́йи наро́дови роска́зовати.

Тот худобний дустаў рўський край. Прийшоў дому, тотó зёрнѣа грушкóвой до зёмлы посадиў; віросла велика грушка така, шчо йуй ни відно булó ліста, ани óвоца, лем золотú кору. Ходили му до кїрти льуди і панóви позирати грушку. Зáто му дóрого платили, хто грушку відыў. — Стаўльали царьѣа, звїдали са, хто найдорожи шчо маїи. Рўський край — ту, Угорщина, аш по Мўска царь — ни маїи мнóго зóлота, айбо тот гáзда золотú грушку маїи, зáто ун царь будé, вун нам роскáзовати будé. Когó поставила йинна пáны у Америкы за царьѣа, створиў са великим богачóm і великим пáном. Ёшиткі рóскази на світы вун даваў.

Мáла му пáны трьох синуў. Хоть спаў, хоть сидыў, хоть са с панáми гóстиў, усе му са вóчи смійали з великóйї рáдости, же вун худобний буў, а вун теперь йім царь. Йак почали синóви до шкóли ходити, пўдло учити, йидноў вóко почалó плакати, дрúгой тáкой са смійало. Учиніў са царь на чúдо: Полоўка плаксівий, а полоўка смішній. Вігодоваў синуў, шчо са ўже муглі живити. Кóло обїду — то полуденок обїд — йак обїдали, повїдать найстарший син царьѣови: Йáби са жениў; хотыўбим тотú дыўку, шчом находіў ў новинкóх зза червёного мóрьѣа, шчо маїи красний гóлос, золотóй волóсьа, ў золотúй колїсьцьї дваїи йий колїшуть.

Повіў царь: Слобўдно.

Та ци дастé ми на путь дóста грóший?

Возьмі собі, сїне.

Йа хóчу, ньáньу, дванацать вóзуў грóший, жéбим маў ш чим дуйти за червёной мóри. До кáждого вóза по чотїри кóны, двох кóчїшуў, а трéтього звáду на вуз грóші вартовати.

Забраў собі ўшиткой, шчо од царьѣа просиў, вуд утцá свóйого; ўшитко йому даў і вїпроводиў до путї, жéби йшоў за червёной мóри. Видуйшоў од свóйого дóму да з двацать миль зёмлы, зайшоў до йидноўї кóрчми, там бáнда грáла. Зайшоў царьський прїнц до тóїї кóрчми, попросиў качмарьѣа, жéби му даў хлóпуў грóші вартовати, бо йогó войáки йдуть фриштиковати, жéби дахтó грóші ни пукраў. Кóньум жéби далї обрук, ай войáкум пáлинку і йїсти! — Качмарь зладіў напуў пїáний про царьського прїнца і про йогó войáкуў. Войáки са найїли й напїли і царьський прїнц; бандїсти грáли, а унї почали танцовати; ни дозирали ани кóны, ани грóші. Жид найаў трьох хлóпуў од царьського прїнца грóші поховати. Танцовали за дóбу, двацать і чотїри гóдин. Ё двацать чотїри гóдин мáло са пропїáньчили, назáт почали йїсти й пїти попїли са ўшиткі. За двї дóби нїхто ни відыў грóший, ани кóчїши, ани прїнц. У двї дóби скричаў прїнц на кóчїшуў, жéби кóны ўпрїгали, бо будуть йти геть.

Повіў прінц, жи на бізоўно пуйдуть гет, бо ўже не будуть веце ту чекати.

Жит повіў: Віплать нья, та іді.

Цісарьський прінц пушоў до вога на грóші, банду, напуї і їйды-нья заплатїти. Ани їйдного грейцарьяа ни їи, ани ў їйднум возы. На жїда прінц іскричаў: Де, жїди, грóші?

Жид отповіў: Кибї їа тўлько грóший маў, шчóбим на грўдбох по-ньус, ни тўлько, шчóбим на вогах ўїуз! Повіў царьському прінцови жит: Сиквистуу кóны за команїцу і за овес, шчо їїли двацать чотїри кóны і шчо ви їїли і пїли трїцать і сїм хлóпуў. Зáто туй кóны будуть до їармарку, а войáки ньяї їдуть дому! За рук іс царьськїм сїном жид крутїў. У рук зайали кóны на їармарок: проїли кóны самї сибé. Зу-стаў царьськїй син доўжен жїдови тїсьач банкóвок. Даў жид їйдну фейсу царьському сїнови, загнаў го сьáги рубáти, закльа тотó длўство ни удрóбить. Приїшоў тот іт тóму, повідать му шчáстья, брат брáтови. Тот брат, шчо ўже даўно сьáги рубáў, так їого спóзнаў скóро. Збéсьи-довали са, жи далибсьми жїда на правó, чогó нас избїў тўльких грóший і кóний: загубїў би нас отéць; ки' бўлисьми бўли ў дрўгум країу! а так повість отéць, же ми шáлены. Рубáїме їак мóжеме, хоть лем жїти бўдеме.

Минўло три рóки. Царьський син трéтїй кóло вечерї повідать царьїови, свóйому утцьóви: Апо, буду са жинїти.

Слобўдно, сїне муї.

Аїбо ми повїчти — син прóсить от утцá са — чогó їйдної óко плачи, а дрўгой са смїїи?

Отéць їого ўдарїў. Пушоў син од вичерї, ни бесьидовáли за тотó за їиден мїсьаць. У мїсьаць кóло їйдного óбїда повідать син царьїу: Апу муї! їáби са жинїў.

Слобўдно.

Али повїчти ми, про їакў прїчину їйдної воко плачи, дрўгой са смїїи?

Тот тóго удариў. Загнївáли са нáзад. У мїсьаць приїшоў отéць іс сїном на лáску. Повідать син утцьóви: Апу, жинїўбим са.

Слобўдно сїну.

Аїбо ми повїчти, про шчо їйдної óко плачи, а дрўгой са смїїи?

Ни биў їого отéць веце: Жáдаш, сїне муї, жеби їа тобї повїў, за шчо воци мóїї, їйдної плачи, дрўгой са смїїи. І зáрас стаў повїдати отéць сїнови: Сїне муї! Ѓа буў худóбний дўжи. Зáто минї Бог даў, шчо їа богáтий; зáто мóїї обїдвї са смїїали, жи вун царь, і трїюх синўў мáїи, от трїюх царьїуў дьїўкї посвátати; ўсьáгди будé рóдич

Йак синóви пудрослі, отéць увідыў, же ды́ти шáленні. Почалó во́ко пла́кати, жи пропа́ди йогó богáство, бо го ни б́уди хто дозира́ти.

Му́й льубі́й ца́рью! та пові́чти, йак до́бри га́здова́ти, шчо́бі ни пропа́ло па́шой га́здúúство?

То йа, с́иви му́й, ни зна́у; йак ші́ркúйши, так га́здúй.

Али ж́инити ми са ци слобúдно?

Пові́ў царь: Слобúдно, с́ини му́й. Ужé са десь два́йі глúпі оже́нїли!

І йа йду заўтра ра́но.

Набра́ў собі стúвок і п́ядисьáток і дисьáток. Дру́бні грóші ни бра́ў; вун дру́бні грóші на́йди пе́рет се́би. Котр́й кунь на́йкрасши́й у царьськúй машта́льни, в́ивели пр́нцovi, бо йде до сві́та! Ішо́ў пр́нц на́верьха на коні́ ка́ждий день, дако́лі і ў но́чі, за рук. У рук пр́йшо́ў на стрібе́рний муст, шчо́ хоть би коньá то́го да́ў, та тúлько грóши́й ни ма́ў, же́би че́рес тот муст пере́йшо́ў; у мо́сты стрібе́рной де́рево, а муст дúжи до́ўгий. У два ро́ки пр́йшо́ў син до́му і пові́ў ко́ло сво́його утца́: Ужéм ни ма́ў тúлько грóши́й, шчо́бім бу́ў пере́йшо́ў че́рес стрібе́рний муст!

Переста́ло во́ко пла́кати: С́ине му́й! то по тот муст, та ўши́ткой па́шой. Тогди́, с́ини, об́ись порозумі́ў, кúлькому сві́тови тре́ба росказа́ти. Йак шчи рас пúйди́ш із до́му, ни берь собі лем зо́лото до кишéньї. Шчо́ будéш, с́ини му́й, кильтовáти по стрібе́рний муст, об́ись ні́кому ни пла́ти́ў ни за митó, ни за муст, бо нам слобúдно чотирьма́ кúньми йти че́рез стрібе́рний муст.

А ун пові́ў сво́му утцё́ви, на́ййасны́шому ца́рьюви: Ко́ло стрібе́рного мо́ста йидна́ жонá шáтья пра́ла. Да́ўйим йу́й йидну́ стúўку, шчо́ ми три сло́ва пові́ла, йаќйим сто́йа́ў ко́ло мо́ста, шчо́ нья ни хоты́ли пúстити. Жонá шáтья з рук покла́ла, пр́йшла́ до́мны, по́цýлова́ла нья ў но́ги; Шчо́ ту рóбити кральóвичу? Верны́ти са до́му, набéртьи собі зо́лото мно́го і с́їмдесáтий м́инеш жи́бі пригна́ли до́му; та котр́й ни б́уди йти кунь до ца́рьського двора́ зéмлю́ў — ўши́ткі ко́ны пúйдуть поме́жи кану́ри, а тот ни пúйди, лем по́верьха пере́скочить — тре́ба на ньóго вартовáти, на то́го с́ірку і ім́ити, та на тум коні́ тре́ба йти за червёной мо́ри. Дру́гий кунь хотьби йаќий до́брый бу́ў, та́би з ньóго і поро́х там ни дуйшо́ў.

Тогди́ набра́ў зо́лото до кишéнь і с́іў на с́ірку. Дуйшо́ў за три нни пут стрібе́рний муст, áви го ні́хто ни опира́ў, лем указа́ў сво́го утца́ пі́смо. Пр́йшо́ў по чо́рному мо́рьюви, запла́ти́ў зо́лотсм за ші́фу і пере́йшо́ў за чо́рной мо́ри до Аме́рики. У тум кра́йу бу́ў вели́кий Йанко́; на с́їм сьаг вели́кий, а на сьа́гу то́устий. У йидну́м ва́роши зв́иду́йи са: Йака́ ту новна́? — кральóвич.

Повідають: Такого хлопа іміли, великого Їанка, та го до жельіз-ного дѣреша уїїазали, ід зѣмли прибїли; хоть дошч, хоть хвїльа, а ун долу ўзнач на зѣмли лежаў. Такі бўли чотирѣ, шчо го кормїли на дни, їидѣн дѣнь дваїї, а дрўгий дѣнь дваїї, жѣби доўше жиў, бо вун за-дѣрмо, тот великий Їанко де з два гордѣви вина вїциў і пѣлинки і хлїб їїў дарѣмний по свїты, нїкому ни платїў, лем са на то бїзуваў, жи ун муцнїї: Видбїїми на ньум своїу працу! Опсудїли му такої право: Хто будѣ їти до цѣркви, та кѣждїї нѣай ўдѣрпть рас пѣлицьоў, бо хтѣби ни ўдѣриў, та їого чотирѣ гайдўки кѣждїї по раз. Трѣба бїти їак і назад іс цѣркви їти кѣждому рас!

То повїдаў їидѣн на кавейгѣзы кїльнир, шчо даваў панўм їїсти ї пїти, кральѣвичѣви: Заклїчти лем ви, муї льубїї кїльнири, і' дѣ-мнї своїого богѣтого пѣна, шчѣби їа го са позвїдуваў, ци вїли-шиў би їа тѣго великого чоловїка, за їого длўство, шчо ун їїў і пиў, а нїкому ни платїў.

Прийшоў кавейгѣзник і повїў: Заплѣтти за нѣого доўг, кидь вам го трѣба, то го са пўстить. Али бо мнѣго грѣшиї трѣба.

Вун вїнѣаў зѣлото і указаў: Кўлько би за тотѣ далї пан кавей-гѣзник?

Кавейгѣзник за мѣло зѣлота їиднў ладу червѣних грѣшиї даў. Даў кавейгѣзник на вѣрош знѣти, комў вилїкий Їанко доўжен, би прийшоў ту, та го са вїплатить! Вїплатнў кральѣвич за вилїкого Їанка длўство, пўстили їого з дѣреша. Ужѣ ни трѣба кральѣвичѣви купѣати їїсти ѣни коньѣви, ѣни собї, ѣни вилїкому Їанкѣви. Кральѣвич ни знѣи кадї їти за червѣной мѣри; ѣли Їанко вилїкий знѣи, ун кральѣвичѣ провѣдить.

Прийшли до їидного вѣроша, там буваў царь: такїї кїпнї маў, шчо кить са ним загорпў дахтѣ, та го ни вїцно бўло, хѣтѣби їакїї вилїкий буў. Приїшоў Їанко вилїкий пуд бурї царьскїї: Вїнесь ми їїсти ї пїти!

Звїдуї са царь: Шчо ти за їидѣн?

їа вилїкий Їанко.

їа чуў за тѣби, жи ти ў їиднўм вѣроши кѣло цѣркви іскѣнча-ний буў.

Вилїкий Їанко му тотѣ повїў: Ни мудрўї зо мноў, даваї їїсти і пїти, бо їа їду с тѣго царьїа сїном за червѣной мѣри дьїўку свѣ-тати; бо кить ти по бўрку пїѣстьоў ўдѣру, ўшїткїх вас ту пўбїи.

Погѣстїли їїх ў царьїа, далї їїсти ї пїти і кїпнї такїї, шчо вилїкого Їанка ни вїдно бўло. Ішли скѣро кральѣвич із вилїким Їан-ком до дрўгойї Америкї. Приїшли до їидного царьїа, шчо такогѣ коньѣ маў: пѣпуд нѣбо льїтаў! Зайшли там, кральѣвич з вилїким Їанком. Далї їїм їїсти ї пїти. Ни вилїў нїхто платїти. Де ви їдетѣ?

За червеной мори сватати, повіў Йанко царьови. Дай ми свого конья, бо кидь ни дайш, та ти бурк розвальау.

Дали йому конья, вилікому Йанкові: ўже йдуть обайі на коньох, вилікий Йанко і кральовіч. Такі коньі мали, шчо на них мори попере-скакували, за синьой мори. За синім морьём у того царьа така саб-ля була, шчо кому царь повіў, жебі го стьалá, то ўже з нього голоў долоў ўпала. Прийшоў великий Йанко там пут тим кіпенем. Чўли, жи са двэрі ўтварьйáли, айбо ни видыли нич. Йанко йак са до хіжи ўпхаў, добрі бурки ни розвальаў і саблю до рук дустаў туту, котра сама ру-бала. Учўў царь, жи хтось ў хіжи йи. Скричаў на саблю: Рубай сабля.

Вилікий Йанко повіў: Ни будé ўже ўна тебе рубати, бо уна ўже ў руках.

Йака ти бідá? повіў царь.

Ун отповіў царьови: Йа вилікий Йанко.

Та ти де йдеш?

Йа йду с того царьа сінном за червеной мори сватати.

Ей, гварить, тось нва пудбїг, бо йа хотыў сватати.

Вэра туту ни сваташ, бо йа вилікий Йанко за випроваджийá.

Ідуть і радууть са, кральовіч із виліким Йанком. Нич нїгда ни платьáть, пйуть і пїдьáть, ішчі йїх са кáждий бойїть. Перейшли мори, прийшли до того крайу, де тот царь, шчо йдуть сватати. Там буў пиден краль — уж то ни царь, лем краль — такий кáлап маў, хто тот на са кáлап полóжиў, то ўже го ни видно було. Одобрали тот кáлап, шчи йїм і йїсти дали і пїти, шчи йїх са бойáли. Самі йїх навилі, де царьська дыўка бўвать, бо там ўже знáли, бо то ў йїх крайу. Прийшли до царьа, ни вїнно нийїнного, вилікого Йанка спуд кїпнївья, кральовіча спуд кáлапа. Вилікий Йанко у тум вáроши поглядаў йїнну лáманку і полóжиў на тотó мїсто, де тотá стоїáла колїска золотá, шчо са ў ньюй дыўка колїсáла. Почалі бїштї двайї у царьськум бурку, шчо колїсáли царьську дыўку д царьови повїдáти, жи учинїло са ў хіжи тэмно, вилікий нáтиск, хотыли помэрти. Колїска са перемїнїла на тэрлицу, а дыўки áни ни йи нїйак, шчо мáла золотой волóсья, крáсний гóлос; і золоты лáнци ўзьáў, шчо кóлиска на них висыла. Видньюс вилікий Йанко дыўку ид кральовічови на своёго конья. Приньюс йїй там, кральовіч кáлап чьуджьий ізньáў, свуй вїньяў і полóжиў на гóлову: ўже йогó видно, із молодїцьоў бесыдўйи, ци мáйи ўна на нього дьáку.

Онá отповіла, жи шчи ту такий ни буў сватати, жеби го лыпши лубїла. Вилікий Йанко са вирнуў назад до царьського бурку, йак дыўку видобраў, звїдати са царьа, кральоўни — бо ўни прийшли на

свѣтанки — ци виддадуть дыўку за них, бо прийшоў то́го і то́го ца́рьѣа син.

Уні йойкауть, бо дыўку — ўже а́ни ни йи: Усади́ла са манта́ ў бурк, хоты́ла розвальѣти. Извѣдува́ла са ца́рьѣа, ци дасть дыўку. Уні повіда́уть, жи ра́до даду́ть, кибі́ лем ни дѣабол.

А ву́н йім витпові́ў: Ни буйти са, то йи ца́рьський кральові́ч.

Прийа́ў са нѣанько і ма́ти ра́до, оддадуть дыўку: По́йти до хиж свата́чі, будеме́ са го́стити.

Коны́ вид них видобра́ли ца́рьські кочи́ши, а йі́х почали́ го́стити. Роспові́ў йім йі́х ца́рь, тот шчо до нѣо́го прийшли́: Ви дале́ко с свѣта, тако́го д мо́йу́й дыўцы́ конѣ́а трѣ́ба, йак і ви ма́йти, бо на і́ншьакум коні́, та а́ни с конѣ́а, а́ни з дыўки а́ни поро́х би там ни дуйшо́ў. У ме́ни буў та́кий кунь, та вид нѣ́а дѣаблі́ ўкрали́, бо ту су́ть ў мо́йум кра́йу дѣаблі́! І знаў, де йи тот кунь: Та че́рез мо́його йидно́го конѣ́а, та дѣаблі́ сто ко́ний та́ких трі́мауть. Мо́йому конѣ́ови грі́ва мідѣана́, а дѣаблі́ сво́йім ко́ньюм лем мідѣо́ў грі́ви по'блївали, же́би ни мош спозна́ти, котрї́й. Йа ўже заганѣ́аў вилі́ких мудѣрцы́ў і зло́дыйї́ў, же́бі конѣ́а ўкрали вит чорту́ў, та ни мож а́ни купі́ти, а́ни ўкра́сти. Зло́дыї́и ни мо́жуть спозна́ти, котрї́й тот, шчо справедлі́ву мідѣану грі́ву ма́йи.

Звѣду́йи са вилі́кий Йанко́: Ў котру́м кра́йу тото́ йи? Пові́ў йому́ ца́рь: То йи, гва́рить, ў мо́йум кра́йу тоті́ дѣаблі́ і тоті́ ко́ны, у туй і туй кра́йїны. Будете йти ви' днѣ́ська на сво́йум коні́ до заўтра по́лудне.

Сіў Йанко́ на сво́його конѣ́а і пушо́ў до то́го кра́йу, лем са загорну́ў тим кі́пеньом, шчо го ни ві́дно спуд нѣо́го. Йак сѣади на конѣ́а у тум кі́пенї, та а́ни конѣ́а ни ві́дно. Прийшо́ў там на дру́гой по́лудне, коли́ са дѣаблі́ поросхо́дили на по́лудне. Вилі́кий Йанко́ ўші́ткім ко́ньюм обзира́ў грі́ви, котра́ будѣ дзвѣны́ти. Найшо́ў четвѣ́ртого вид кра́йу. Видѣ́азаў конѣ́а, приўйаза́ў т сво́йому. Йак сіў на сво́його, грі́ва задзвѣны́ла на тум дру́гум на пї́ать миль зѣмлы. Чорті́ ўчу́ли, на пї́ать миль зѣмлы здоганѣ́али. Вилі́кий Йанко́ йі́х са ни бо́йаў; та́ку са́блѣу маў, шчо чо́рта пї́астьо́ў буў за́біў. Прийшо́ў Йанко́ до́му. По́го́стили са красні́, молодї́ са присѣ́агли, пу́йшли до сво́його кра́йу. Вилі́кий Йанко́ з ні́ма. По до́розы́ брату́ў сво́йїх ві́мінѣаў і жи́ли, до́кльа ни по́мерли. Йак са за молодї́х лы́т ца́рьѣови во́чі смі́яли, так і на ста́рі дни, бо ни про́цало газду́ўство.

Зап. в серпни, 1896, від Михай́ла Пустая, в Збу́ю, Землинської сто́лицї.

Паралелі́: Чубинський, Труды. Ст. 172—179 (деякі мотиви спільні).

12. Про трох царевичів і царівну на Ясінській горі.

Ў сьмдесьаць сёмім орсату буў пресьвітлий пан чісарь. А бўли ў нього три сині: два були розумні, а трэтий дурній. Ўпаў він у хвороту і пріснело сьа йому, шчо йн йасьіньська гора, та там сут такі лыкі, шчо польвіт му, йак будэ піти. Пóчаў казати старший прінц: Но, кажи ньаньку, йа йду на лыкі!

Даў йому пресьвітлий чісарь коньа і грóші. І прійшоў на йинно фогадóво і там го заклікала йинна нивістка, служніцца, ў траткірньу ў кáрти бавити сьа. І тот там коньа утратиў на кáртах і опстаў сьа доўжний. Забіли його ў арéшч.

І кажи середўшчий прінц: Но, ньаньку, та йду йа на лыка!

І даў томú грóші, коньа, та пішоў тот середўшчий. І тот прійшоў на тоті фогадóви і тот сыў сьа бавити і утратиў коньа і грóші і опстаў сьа доўжен. Забіли й того ў арéшч.

Кáжи: май молóжий, шчо дурнім го держали: Ньаньку, дайте ми коньа йинного, та грóші, та підú йа на лыкі.

Пóчаў казати пресьвітлий чісарь: Йа тобі дам, сіне, того сьлыпóго коньа, шчо слўжніцца з ним вóду нóсить. Та, кажи, дам ти йинну десьáтку, бо ти дурній, та грóші стратиш. Ни даў му нич пресьвітлий чісарь грóший, лишé коньа. — І він ўзяў того коньа і видóm обернуў сьа іт хвостóви. Пресьвітлий чісарь пóчали казати, шчо ни знан на коньа сьідати. А він собі тотó гадаў, шчо де його сьлыпій кінь ўнісе вон вáроша, та там лыкі найде ў тім крайу. Йак вийшоў вон вáроша, та лишіў того коньа і вернуў сьа ў вáрош, та купіў собі за трыста волотіх. Тогдi прійшоў нуд йинну скльанчану гору. Відить, ай ни йи путі іс коньом, но самóму чоловіку. Излыз іс коньа, та сыў, та сидіть на землі, та гадать собі: Кобі прійшоў йакій чоловік тысній, та подароваўбих того коньа! І на оту гáтку його прійшоў чоловік і він пóчаў звідати, йак сьа поклоніў, ци жeníў сьа тот чоловік. Тот чоловік пóчаў казати, шчо ни даўно ожениў сьа, ни йи до трысто і сьмдесьаць і сьм лыт. Тогдi пóчаў звідати, ци маїи худóбу йакú. Пóчаў казати, шчо йи ў нього кінь такий, шчо маїи сьмдесьат і сьм лыт. Тогдi пóчаў звідати його, ци маїи дыти. Пóчаў казати, шчо ни йи до сьмдесьаць семеро. Тогдi подароваў му того коньа і казаў так: Кидь доўжен грóші, та обі уддаў, йак продасьть, а кидь ни доўжен, та обі хіснубаў самій іш чельадыў. Потóму він сьа узяў прінц, та йшоў уд рана до вéчiра, цылій день. Та йшоў так хáшчоў, гíби сьтыни, а ширині ни йи нич. Ў вичері прійшоў на йинно пóле, а там йи йинна хіжа, айно на хіжі

ни йи ныі двѣрі, ныі визоріў. І тогдї кáжи йомú дьідо — там буў ў хїжи: — Де покладеш, сїне, рúку, там двѣрі булúт. І він поклаў рúку сѣрек сьтыніі і там сьа зробїли двѣрі золотї. І він зайшоў у нú і поклонїў сьа фáйно так, гей старóму чоловіку. І засїловаў го сьїсти тот чоловік, шчо ў хїжи буў. І йак сьїў, тогдї пóчаў казáти тот чоловік старїй, шчо ходїў пóсьвїту, бо знáи фáйно уклонїти сьа старóму чоловіку. Пóчаў він казáти, ож ни буў ішчі пó-сьвїту, лишѣ хóчи йти. Дьідо го спер, обї ночуваў. Йак переночуваў, заклікаў пóтьата і звїрі тот дьїт, таї звїдаў, котрõи бúло на йасїньськїй горї. Ни бúло ньїкóтрõи, ни знáло ньїкóтрõи за йасїньську горú. І він тогдї справнїў йогó до брáта середúшчогó. Таї там йшоў йїдѣн день цылїй, дóки дїйшоў до хїжї. І там опстаў сьа на вїч. Дьідо го спер і тот. Звїдуїи рáно пóтьата і звїрі і тот дьідо, ци бúло котрõи на йасїньськїй горї. І тотї ни знáли за йасїньську горú. І він úправнїў го до старшогó брáта, до трѣтьогó. І прїйшоў до трѣтьогó ў трѣтьїй вѣчїр. Прїйшоў до хїжї, кáжи: Дáй Бóже дóбрїй вѣчїр пáне старче.

Він тогдї пуньваў óчи оттак (нок. оп.), бо ўже ни вїдїў, бо старїй буў, таї кáжи: Дáй Бóже і тобї сїне вїтцьїўськїй дóбрõи здорóульа. Вїжу, кáжи, шчо дóбрїйсь сїн, таї ходїўсь пó-сьвїту; знáйш, кáжи, йак прїйтї т старóму чоловіку.

Та, кáжи, ходїўим пó сьвїту і ни ходїў, аї ішчі хóчу йти. Пóчаў го звїдувати дьідо, де йде. Пóчаў він казáти, шчо йде та йасїньську горú, а ни знáи путї. І дьідо тогдї спер йогó ночовáти. І йак ночоваў і дьідо рáно ўстаў, і склікаў ўшїткї пóтьата іс трьїох чáстїй свїта і звїрі. Ішчі ни ўстїг прїйтї йїдѣн вóрон. Йак прїйшоў, пóчаў го звїдати дьідо, чомú заўгúриў сьа. Пóчаў вóрон казáти, чомú би сьа ни заўгúриў, колї він голóден, таї хрómий, таї далѣко буў. Пóчаў го звїдати дьідо, де буў далѣко. Кáжи: Йа буў на йасїньськїй горї.

Но, кáжи, там мáйш понестї сьогó чоловіка.

Айбо вóрон кáжи: Йак йа буду нестї йогó, колї йа голóден, таї хрómий! — Айбо дьідо мúсить йогó нестї, ни хóчи енгїдовáти. І сьїў прїнц на вóрона, та вóрон удїйшоў пáру крóкїў, таї сьїў. Ну, кáжи, вадь дáй ми їсти, а хоть тибѣ зьїм. Айбо він ни маў нич датї їсти, а úрїзаў із ногї, із лїтки мньáсо, та хóчи йомú датї. Айбо на тотú бѣсьїду прїйшоў лис, таї поклаў назáт тотó мньáсо на нóгу, та назáт там прїрослó. Кáжи лис прїнцови: Сьїдáй на мѣни. І йак сьїдáў прїнц на лїса, ўпáла з ньогó шáпка і йак лис скóчиў рас, пóчаў прїнц казáти, обї стаў, обї собї узьáў шáпку. Лис пóчаў казáти прїнцови: Небóре Рúдольфе! там би тобї йти пїятнáцьать гóдин пїшому! — Тогдї скóчиў дрúгїй раз і трѣтьїй раз і прїйшїлі на йасїньську горú. Йак там прїйшїлі і сóнце загрїло ў полúнне на золотú брáму. І він тогдї зайшоў

прінц у нву і відить, там йи йинна́ пара ўсья́ких звві́рок, йакі йи на́свѣты. При́йде да́ле, а там два шна́йдрі шѣли на стѣльці. Йак шѣли, та́й сплѣать. А овѣн ішші́ў іх плечѣма ў йѣвно. При́йде да́ле, а там йи три кирні́цы. Та ў перші́ў кирні́ци така вода́, шчо тко з не́йї сѣа на́пйи, та обѣ йакѣм здо́ровим, та під йѣден фѣрталь го́дини смерть при́йме. Присѣа́де струн, ни да́йи дѣхати йо́му, му́сит ўмерати. І тогді́ ўзѣа́ў собі́ ў фля́шку то́йї води́ і покла́ў пу́тпис на тоту́ фля́шку; а ў ны́ў така вода́, обѣ йакѣй чоло́вік старѣй, та помоло́дыйи так, гѣ дѣти́на на се́мим году́. При́йшо́ў вѣн іт трѣ́тыў кирні́ци, а там така вода́, шчо йак сѣа чоло́вік на́пйи, та з йѣвно́ў руко́ў половѣну сѣвѣта ўбе́рне. У́зѣа́ў собі́ і то́йї у фля́шку, та покла́ў і на оту́ пу́тпис. Ві́ттак при́йшо́ў ме́жи тотѣ звві́рі, шчо перші́й раз бу́ў ме́жи пѣми; а там йи дѣ́ўка. І тогді́ му сѣа ве́рже га́тка така́, шчо вѣн ўзѣа́ўби тоту́ дѣ́ўку. Айбо по́цѣульѣва́ў раз дѣ́ўку і дѣ́ўка по́чала марны́ти. По́цѣульѣва́ў дрѣ́гий рас, та́й льѣнше змарны́ла. Йак трѣ́тый рас по́цѣульѣва́ў, та́й шчорны́ла до крѣхти. Тогді́ га́дат вѣн собі́: Та ти ни мо́а віра. При́йде ід дрѣ́гий дѣ́ўцы, а тотá май́ де́ўйать раз кра́шша ут то́йї. Йак йѣ пу́цѣульѣва́ў раз, а она́ шчи де́ўйать раз кра́шша. За три рас цѣульѣва́ў, та́й за ка́ждий раз де́ўйать раз кра́шша. І тотá дѣ́ўка опста́ла сѣа уд ньо́го то́ўста. Потóму вѣн ўста́ў, переверну́ў сто́лик і пу́тписа́ў там, за чим овѣн ходѣ́ў і шчо вѣн там ві́дыў і шчо чинѣ́ў, ўшѣтко списа́ў і прѣзви́ще пу́тписа́ў сво́йи і тогді́ ўйшо́ў вон і сѣ́ў на лѣса, та лѣс упáў: учинѣ́ў сѣа тѣашкѣй. По́чаў му ка́зати лѣс: Но небóре, а на шчо ти так согрѣ́шнѣў, ко́й ти ў такѣм пу́тѣ далѣ́кім? Та ўже, ка́жи, типѣ́рь туй смерть при́ймеш, бо ўже мину́ло три фѣртальї го́дини, а лишѣ шчи йѣден фѣрталь трѣ́ба чека́ти і ўста́не ўшѣтко. І вѣн тогді́ злы́с, та сѣ́ў, та по́чаў пла́кати; та пла́каў пѣў фѣрталь го́дини, та потóму спокута́ў сѣа, шчо де́ўйать раз май́ бу́ў чѣстѣй, ги ко́й ў тот бѣк йшли. І тогді́ сѣ́ў на лѣса і при́йшли там, де йо́го ша́пка, ко́лі перші́й рас сѣ́даў, та ўпа́ла. І при́йшо́ў до то́го дѣ́да, де почувáў, та по́чаў ка́зати, ож во́рон хотѣ́ў зѣ́сти го, Ру́дольфа. Дѣ́до склі́каў по́тьата, та́й засѣлова́ў, обѣ зѣ́ли во́рона. Потóму принѣ́с го лѣс у тот ва́рош, де йо́го бра́тѣа опста́ли сѣа у залóзы. І там учинѣ́ў сѣа смѣ́ток ў ва́роша; опста́гли сѣ́ним сукно́м ва́рош. І вѣн при́йшо́ў се́рек ва́роша, а там йѣнна́ ба́ба нѣсе́ во́ду. І вѣн тоту́ ба́бу звѣ́дат, шчо за смѣ́ток. І да́ў ба́бі 10 грѣ́йцарѣ́ў, та́й оповѣ́ла му: Тогді́ й тогді́, ка́жи, при́йшли́ два прѣ́нци, та ба́вили сѣа ў ка́рти, та потра́тили ко́ны і грóші і опста́ли сѣа до́ўжны, та типѣ́рь хотѣ́ать іх ві́шати. — І вѣн тогді́ по́чаў звѣ́дати, ци мо́жби утку́пѣти. Уна́ ка́жи: Мош. Тогді́ звѣ́датель: Ци мно́го би трѣ́ба? Йак повѣ́ли кѣ́лько, вѣн ўли́чнѣў грóші, ўплатѣ́ў і узѣа́ў іх тогді́, та ве́де с собо́ў до́мі. У́йшли вон ва́роша і вѣн звѣ́датель іх, шчо онѣ́ за йѣнны́. Ка́жи: Ми ца́рьскѣ́ синѣ́.

Він почаў казати: Тай йа царьскій прінц. Та нам ганьба іті пішім, купім собі йинну кочіу, та два коні. Оні кажуть, шчо ни йи ў них грóши, нызашчо ім купіти. А овін сьа вернуў, та куціў сам за свóйі грóші. Прийшоў ід ним, почаў казати: Но брата, кажи, женить коні, бо йа ходіў на йасыньську гору, та кажи, йа трудній, та спаўбим.

Онi коні женуть, а він заспаў. І зрадили сьа так шчо ўкрали ў ньóго тоті лыкі, шчо бóли дóбри, а тоті, шчо маў ўмёрти уд них, йому лишіли. І прийшли домі, уклоніли сьа пресьвітлому чісарови, тай Рудольф почаў зараз давати лыкі. І йак пиў, зараз присьіў струп і зараз ўмер. І він дайі другі лыкі, айно нич іс тóго, бо украли ў ньóго. І дайі трéты лыкі — і тоті нич ни коштууть. Тогдi середушчий дасьць тóйі воді молодóйі і так удмолóд, гi на семім року дьитвача. І тогдi старший почаў свóйі давати. Йак сьа напиў, та почаў казати: Но, сiне, ти дурній. Ти ходіў на лыкі, а ти мині приньіс смерть. А шчо даў мині старший син, та пиўим, та половину свёта годним з йинноў рукоў убернути. — І тогдi загнаў за йагром ў вичері, гi нiны субóта, а заўтра нидыльа, та кажи йагрови, обi го покликаў на шпацiр, та обi приньіс перст великий іс пра́войі руки тай сёрце. Йагир прийшоў другий день, тай покликаў го на шпацiр. Уйшли на йинно́ поле, тай посыдали. Попалили сiвора, сидьать, тай курьйать. Тогдi звiдуи: Но пресьвітлий прiнце, кидьби вам прийшло умира́ти, ци жаль би вам?

Він кажи: Та кидь би від Бóга смерть, не жа́ловаўбих, а кидь би уд лихóго дýха, та шче ни хотыўбих ўмира́ти.

І тогдi ўкаже йому цiдулку тоту йагир, шчо пресьвітлий чiсарь написали, обi го загубiти. І прiнц пресьвітлий прочитаў і хóчи плакати. Тогдi почаў казати: Мині йинно ўшитко раз умёрти. Айбо чéрес сым годіў ви погiнете ўсьи за мени, а ньаньо, кажи, на огнi погiне. Айбо, кажи, йак ма́йте дяку, та ви гонни минé ухоронiти!

І він тогдi утьтаў перст с пра́войі руки сам; тай на йiх сереньчу прийшоў за́йаць, тай ўоили і ўзвали сёрце. Тогдi йагир приньіс сёрце і даў пресьвітлому чiсару, а пресьвітлий прiнц ўзяў сьа і пішоў ў другу краiну. І прийшоў до йинно́го гiрига, та узьаў три боўти на гешэфт; та до трыох годіў вырьйоваў дёуьнать рас тiько, гi йстинно бóло ў боўтах. А ў гiрига була йинна́ дьiўка; тай льубiў би буў тоту дьiўку дати за пресьвітлого прiнца. Ай прiнц пресьвітлий почаў казати, ож ни слóбiдно сьа жени́ти до сым годіў, утколі там прийшоў. А гiриг так почаў казати, обi чотiри годи жити на-вiру. І він пристаў.

А першого году ў тóйі дьiўки на йасыньскіў горі буў хлóщиц; та дала го до школи; хлóщиц сьа наўчиў письма́ дóбре і зайшоў пут

стóлик, та увідьїў пúтпис пресвѣтлого прінца Рúдольфа. І хлóпиц зайшоў пут стóлик і кáжи: Мáмко, ньянько туй. Уна понїкат на пúтпис, айно праўда, путписаў сьа пресвѣтлий прінц. І она піше до пресвѣтлого чісарьяа, обї поставиў сьа тот прінц, котрий там буў, та обї прийшоў ў три добї. І дала зробити йинну дорóгу чісарьську, а дрúгу скльанчану. І тогдї на скльанчану дорóгу поставила вáрту і пресвѣтлий чісарь пóчали казати старшому прінцови: Ти буў, кáжи, на йасьїньськїў горї?

А овїн кáжи: Йа.

Но та мáйиш сьа на тогдї й тогдї поставити там.

І тогдї даў собї ўспіховати кочїу, сьїў на кочїу і прийшоў на йасьїньську гору. А она стóїт на золотїў брáмі с тим хлóпцем. І він прийде: Дай Бóже дóбрый вѣчїр! Она йому поздорóўкала і потóму звїдат йогó: Ци ти буў на йасьїньськїў горї? А шчось там вїдыў?

А він кáжи: Ни вїдыў нич, ни чуў нич.

Она забїла го ў арѣшч. Піше дрúгу штáньцьїу до пресвѣтлого чісарьяа: На дрúгї три добї обї сьа поставиў дрúгий прінц. — Тогдї прийшоў середúшчий прінц, поклонїў сьа і она йому поздорóўкала, звїдат і тóго, шчо там вїдыў. Айбо й тот кáжи, ож ни вїдыў нич. Забїла ў арѣшч й тогó. Піше до пресвѣтлого чісарьяа трѣтью штáньцьїу. Написала так: Кить сьа ни поставит трѣтїй Рúдольф, котрий там буў, та ўшитка крайїна сьа залóмит. Тай тогдї пресвѣтлий чісарь закличут тóго йáгра, та пóчали звїдати, ци загубїў пресвѣтлого прінца, ци нїт. Йак повїў, ож ни загубїў, тогдї пресвѣтлий чісарь написали штáньцьїу і дали прибїти у кáждїм вáроши кóло цѣркви на хрест у дрúгу крайїну. Так гї зрána прибїла сьа штáньцьїа на хрест, а ў фрїштик пресвѣтлий прінц їдут сьа божити із гирѣговоў дыўкоў. Йак прийшли пресвѣтлий прінц іт цѣркви, прочитали тоту штáньцьїу і пóчали казати гирѣговїў дыўцьї, шчо ни гóнны сьа божити, дóки домї ни пїдут назáд. І тогдї пїшли домї, узьали собї грóшї і ремїнья, та ўтискали на собї тьїло, обї сьа ни трьяслó і купїли собї за три стїўки конья і так конья тнáли, шчо лишѣ з йинного вáроша ў дрúгий дїйшоў; на пополúnнью на три гóдини домї сьа поставили. І повернулі до йинного кантїньаша ўже ў дóма, ў вáроши свóім і ўтти загнаў цїдулу до пресвѣтлого чісарьяа, шчо ўже туй йи. І пресвѣтлий чісарь загнали дрúгу цїдулку, шчо обї прийшоў домї, обї ни чинїў смїхá. І пресвѣтлий чісарь прийшли, та пóчали го просїти домї; він ни хотїў слúхати. Пресвѣтла царїцьа прийшли, пóчали го просїти. І прийшли пак пресвѣтла прїнцѣзна — та так пїшоў у бурк. І утпросїў собї тóго конья сьльїпóго, шчо пѣрший раз йшоў з ним на лыкї і ўпросїў собї вóзик малѣнький, так ўпросїў собї чотирьїóх катún і плáтьа рьяндавойи, почернїў сьа і так сьїў на тот

вóзик, катúни за ним тручаут і він тогдї повернуў на скльанчанú до-
рогу. І вáрта зробíла му парáду і він прийшоў на йасьíньську горú
і она ўйшла собі вóнка іс тим хлóпчим, та стáла собі на золотú браму.
І він прийшоў, кáжи: Дáй Бóже добрýй вéчiр.

Она йомú поздорóукала, тогдї кáжи: Ти буў на йасьíньськіў горi?
Кáжи: Йа.

Ну, шчось там вiдýй?

Вiдýйм ўсьáкойi звiрки йинну пáру.

Потóму шчось вiдýй?

Вiдýйм двох шнайдриў.

Шчось з нiми ўчиниў?

Пошивáўим iх уд нiг до голóви.

Потóму шчось вiдýй?

Вiдýйм три кирнiцы.

Потóму шчось вiдýй?

Вiдýйм йинну дýку.

Но, кáжи, шчось з неў учиниў?

Поцьульвáўим йi трiчи, та ўгльом стáла.

Но, потóму, кáжи, шчось вiдýй?

Вiдýйм дрýгу дýку.

Но, кáжи, шчось iз ньоў чиниў?

Та, кáжи, лишiўим йiў йиннóго хлóпця.

І тогдi она йогó унцьульвáла і зробiли свáдьбу і пресьвiтлий
чiсарь пак приходiли на свáдьбу. А прiнцóви ўмёрли з гóлоду
у штокгáзы.

*Зап. в цвiтнi, 1896, вiд Iвана (Йаноша) Чомонiя з Лúкова,
в Кушинци, Марамороськоi столицi.*

Паралелi: Казки Игнатiя зъ Никловичъ. Ч. V. (Лев несе героя,
як ту лис). — Драгоманов, Малор. народн. предан. и разск. Ст. 367—372.
— Grimm, Kinder- und Hausmárgen, T. I. Ст. 259—267: Der gol-
dene Vogel. (Лиш деякi спiльнi мотиви). T. III. Ст. 96—98. Тамже.
T. II. Ст. 55-61: Das Wasser des Lebens. T. III. Ст. 172—174. —
Chelchowski, Powieści i opowiad. lud. z okolic Przasnysza. Ч. II.
Ст. 93—97.

13. Три брати: Вечеря, Пiвнiчник, Зоря.

Бúли у йиднóго чоловiка три сини. А тот чоловiк рáно, коли ўстаў,
то на йиднó о́ко плакаў, а на дрýге буў веселий. Тотi три хлóпци,

його сині: йиден сьа рóдиў у вечэрі — йому даў імня́ Вичірьйа; дрúгому Пуўночник, бо тот у пуўночи сьа рóдиў; трэтьому Зóрьйа, бо тот на зорі сьа ўрóдиў.

Ка́ждий ráно, усé дрúгий, отцý ньус вóду мíти сьа; усé дрúгий: йиден день йиден, дрúгий день дрúгий, трэтий день трэтий, Зóрьйа. Раз зййдут сьа ўсы́ три, а Вичірьйа маў ráно вóду нэ́сти мíти сьа отцý. Договори́т так: жебі́ Вичірьйа звідоваў óтца, што його́ йидно́ óко пла́чи, дрúгойи́ веселé. Рас той заньі́с вóду і звіда́йи сьа óтца, а отець ўхóпнў са́блў, та́й махнуў на сйна́ одрубáти гóлову. Вичірьйа ўты́к. Ка́жи Пуўношник: Но, буду́ йа го звіда́ти ráно, заўтра. Прийшоў тот і с тим так сьа ста́ло. Ка́жи Зóрьйа: Ай, неборьйáта, хйба́ лиш мены́ пові́сть, бо ви́ оба дурны́; а оні́ його́ зва́ли за дурньа́. Прийде́ Зóрьйа ráно з зорóў, ка́жи: Отче!

Што́ сйне?

Што́ то́ аж одно́ óко пла́че, дрúге́ веселé?

Тогди́ óтець бэ́ре са́блў і ма́хат на Зóрьйу. Зóрьйа імнў́ за рúки óтца́ і ка́жи: Тадь óтче, за што́ бись хóтыў ми́ны гóлову зрубáти? Йа́ от тебе́ звіда́йу то́то, што́бись ми́ указаў сьóму дьі́лу́ путь, бо йа́ хóчу то́го́ знáти, за што́ бись ти́ у полові́ны́ веселіў сьа, а у полові́ны́ сумоваў сьа. Та́й за рúки дэ́ржит óтца.

Ка́жи отець: Сйне, будь́ благословéнный, бо́ с тобоў́ і ў́ сым дьі́лы, штом́ тйпéрь сумнй́, та́ бóду сьа веселі́ти. Йи́ йиден ва́рош, іс котрóго ва́роша тко́би сьа найшоў́ та́кй мў́дрй, што́би ми́ прицьі́с воді́, та́ бим сьа поміў́, та́ тогди́ і на то́то óко́ бим не пла́каў.

Ка́жи: Нья́нбу, йа́ вам принéсу.

Ка́жи отець: хйба́ ти сйне, айбо́ не дадóт ти то́ті бра́тья.

І ўйшоў́ вон і ка́жи бра́тьом: Но, бра́тья, вам ни́ казаў́ отець, áли ми́ны казаў́, та́ ўтти́ тэ́ба принéсти вóду, та́ тогди́ не бóди пла́кати.

Ка́жи Вичірьйа: Йа́ йду. Йа́ доў́жен принéсти. Аж́ нья́ не бóде до 30 днй, то́ обйсте́ йшли́ гльáдати.

Пушоў́. Чика́ли тры́цять днй, не йи.

Ка́жи Пуўношник: Йду́ йа́ за ним; аж́ ни́ бóде ў́ тры́цять днй ми́не, аны́ його́, то́ обйсь, бра́те, й́ ти рúшаў́.

Чекáў тры́цять днй Зорьйá: не йи. Пустиў́ сьа ў́ путь, идé. Идé мóрьйум на корáбли. Рóказаў́ корабельнікови, де́ ма́йи імня́ти ід бэ́ре-гови корáб. І́ прййшоў́ на мй́сто. Дў́же мнóго його́ перепина́ли і́ клікали його́, што́ би вййшоў́ на бэ́рег. Ун́ ни́ хотыў́, лиш́ йшоў́, та́ йшоў́ на мй́сто, на то́то мй́сто, де́-було́ йому́ йти́ у ва́рош. Но́ тот ва́рош закльáтий буў́ Гóсполом́ Бóгом, у́ котрúм́ лишé госпотствовáли дййаволі́. Там́ ни́ бóло живóго́ нич, лишé ў́шйтко́ ка́меньом ста́ло. Прийшоў́ на пéрві во́рота, там́ найшоў́́ одно́го́ ста́рого́ дьі́да. Ка́жи му́ тот: Де́ йдеш́ сйне?

Йду ў тот вáрош.

Ой, кáжи, сiне, не такi там йшли, таi там i остáли. Айбо на сe-сьу скльáницьу, та принeсеш i миньi водi, айбись дустáў.

Идe дáле. Прийде на дрyгi ворóта, там зноў знайде дрyгого дьiда. Кáжи: де йдеш сiне? Иду ў вáрош, на вóду.

Сiне, не дyйдеш, бо там не такi йшли мyдрi, та не дyшли. Ажбись дyшóў, та туй мáйш йидвy скльáничку, та принеси й миньi.

Иде дáле. Прийде на трeгi ворóта. Найде там зноў шчe мáй старiйшого дьiда. Кáжи: Де йдеш сiне?

Идy ў вáрош на вóду.

Та йак тьa имiли, кáже, óтi пyстятi? Ци мáйш йакiй знак уд них?

Мáйу уд кáждого скльáничку, жебiм йiм водi приньyс.

Тотó не дóста. Иди, та просi уд них кльyчi уд капyри.

Вернyў сьa. Изьвiдайт сьa уд ньóго, што сьa вирнyў. Кáжи: Кавáў ми тот, iшчe мáй старiйший уд вас, жебим йакi кльyчi уд вас просiў.

Йой, кажи му, тот сирeдний: та йa забyў тобi дáти кльyчi. Йак дустáнеш вóду, та дyже будеш ўтыкáти; таi на трeтих ворóтьах аж тьa ймут, та кáменьом стáнеш. Бiжi скóро iт тóму, най ти дáйи кльyч уд капyри, таi йa ти дам, йак прiйдеш.

Пушóў, ўзьaў ут тóго кльyч i прiйшóў на сирeднi ворóта: даў му i тот кльyч. Прийде на трeтi, зноў: йиднáцьата гóдiна вiбила.

Ну, кáжи му тот: Но, сiне: йдеш, та ньaй тьa Бог благословiт. Типeрь на скльáницьу уд мeни, та зáчри тóйi вóди, айбо лиш сьакiм спóсoбoм будеш iтi: iпен пyнтoм дванáцьатойi гóдiни гóдeнiсь тóйi водi дустáти, бо тогдi тотi дийаволi, што на стрáжи тóго вáроша, пуйдyт на обiт. Та дyжи скóро обiсь iзмагáў сьa, бо чим тотá гóлина минe, та обстáнiш кáменем. Вóпpавиў го пyнтoм тóйi дванáцьатойi гóдiни. I прибiг ид колóдязeви сeрeд вáроша. Зáчep вóду отиў насáмперед, дáле тим трьiом стáрцeм. Кóло того колóдязьa дyже прeкраснa палатá. Коргiт його йти ў тотy палатy подивiти сьa. Зáйде там, там дyже кpáсны прибрáто. Вiдит у йиднiй пóстели кpаснy кiчáсоньy. Збужáйи, тота ни ўстáйи. Дустáў дьáкy велiкy i ўчинiў грiх с тоў кiчáсонiў — i ўдаў сьa у дорóгу, бо зáраз 12 гóдина минáйи. За ним, колi тьiкáў ўтти, дзвонiли, мáрга ричáла, лyде бесьiдовáли, кpичáли: воскрeс тот вáрош, бо дóти ўшiткo кáменьом бyло, стáло. Прибiгне на пeрвi ворóта, дáст томy стáрцeви вóду, а кльyчóм зáмкнe сам капyру. Тот сьa помiў тоў водóў i стáў молодiй, йак 20-гóдний чoлoвiк. Тьiкáйи дáле. Прибiг

на сирéдну капúру, і там тáкже так сáа стáло. Прибiг на трéту і вiйшоў шчаслiво.

Сыдáйи на корáб і ідé до дóму. Кáжи корабéльнiкови: ци не йшли сьудi такi і такi два хлóпцi?

Ишоў пéрвий, ньúс з собóў кожаны бeсáги грóший, та тогóм вiвер там. Дрúгий ишоў ў 30 днiў за ним: тогóм вiвер дáле і май булш йа iх ни вiдыў. Ти типéрь трéтий йдеш: та цись шчаслiво ходiў?

Йа шчаслiво, Богу дьáковати, лишé не мáйу братыў. То мойi брáтья бúли. Типéрь будемé йiх байловáти, гльáдати.

Идúт мóрьйум, прiйшли на тотó мiсто, де вiвер корабéльнiк Пуўношника, і там стáнут. Довiдуи сáа за такóго й такóго лeгiнбá; кажут йомú, што буў, тúлько й тúлько днiў пéрет тим, прiньúс буў с собóў кожаны бeсáги грóший, та тотi змарнiў з дьiўкáми, а типéрь там дáле на пóли пасé свiнны у йиднóго пáна.

Пушоў за тим, прiвiў тогó і йдут ўже два. Прiйдут дáле, де корабéльнiк вiвер Вичiру і звiдаи сáа там тáкже за тогó і за тогó. Так му повiли, йак за тогó пéршого. Пушоў, ўзьаў і тогó. Идúт уже ўсi трi.

І зáчаў йiм сáа хвалiти, же ун там буў ў вáроши і несé вóду. И кáжи ун: Йа цúжи трúдний, йа бим мáло заспáў.

Они сáа порáдили тотi два брáтья: Вичiрьйа казáў, жебi верéчи го до мóрьйа, а Пуўношник казáў, жебi унэсти го вóнка, та верéчи до йиднóго колóдзавьа. І вéрли йогó до дúже глúбóкого колóдзавьа.

Прiйшли до дóму, прiнесли вóду і отéц помiў сáа, стаў веселiм і не илáкаў бúльше. І молодiй стаў. Но сумовáў сáа за сiном за трéтим. котрiй тотó прiобрiў.

Сесь ў колóдзавi кричáў. Прiйшоў йидэн пастiрь старiй, котрiй iс свiньями буў. Клiче на тогó iз глúбини: Помóжи ми, чоловiчи! йа тобi колiсь помóжу.

Сесь ни знаў, йак му помочi, áйбо прiтцэа зáчаў точiти, iстóчувати рудiни, та й подáў му там ў глúбину і услободiў го, ўтъаг го ўтти.

Тогдi заслáў го у льiс і ўдраў йидэн руб iз дúба і написáў му на тiм рúбi: штобi го погльáдаў у тiм і тiм вáроши. А ун жебрóм до свóго óтцэа прiйшоў і нáйяў сáа на кóчиша. — Пут тим чáсом Вичiрьйа улáжуваў сáа у вáрош у тот, котрiй вiслобожений iс пут прокльáтьá. Бо iс тогó вáроша пушли пiсьма ут тойi кiшáсоньi (бо то була прiнцiзна йиднá), жи котрiй тот вáрош вiслободiў з нишчáстьа, та хóчи го вiдыти.

Вичiрьйа пушоў. Прiйшоў там, зáчала йогó довiдовати, жи йак ун там прiйшоў і йак ун там буў. То ни знаў, што казáти, нич, бо ун

не буў там, таў не знаў, што каза́ти. Вернуў сьа до до́му і нич, ны́шчо не бу́ло.

Ка́же Пуўношник о́тцу: Отче, не Вичі́рья то дустаў, а йа дустаў тото́; іду́ йа типе́рь.

Пустиў сьа ў путь тот, іпен так походиў йак Виче́рья. Пришоў до до́му і нич не прыны́с.

Ду́же сумній о́тець. І поклі́каў йіх обо́х, узьяў ша́бљу, і ка́жи: Ды́ти мойі! Чы́сту ми праўду кажі́т, дэ́сти ды́ли Зо́рьяу? Бо йа і́стинно зна́ю, што то Зо́рья дустаў, а ви йо́го стра́тили.

І уні́ не пота́йіли, пові́ли о́тцу боўшо́йи, йак сьа ста́ло, а о́тець ду́же за́чаў пла́кати. І росказаў ко́чішви, же́би за́прьяга́ў ко́ны. За́прьяг ко́ны до бр́ічки и пу́стили сьа ў путь. Иду́т, ай́бо ца́рь ду́жи пла́чи. А ко́чіш сьа о́бе́рне, та до́віду́и сьа, же: Што ти, ца́рьяу, пла́чиш?

Ка́жи йо́му ца́рь: Си́не, не по́можеш ти мены́ на сым.

А мо́же, ка́жи, по́можу? Кажі́т лиш мены́.

Росповіў му боўшо́йи, што бу́ло і ка́жи му: што типе́рь хо́че росписа́ти за му́дрими льуды́мі і хо́че во́брати йидно́го му́драго чо́ловіка, котры́й би там пушоў, бо то́го не йи, што то́то дустаў.

Ка́жи ко́чіш: Пресві́тлий ца́ру, йа пе́рший раз буду́ так і́ти. Верта́йме до до́му, йа ўсы́длау ко́ня, та дасте́ ми на путь гро́ший, та йду́ йа там.

Ка́жи: Си́не, не пу́йдеш там, бо ти не зна́йиш, што так сьа ста́ло і йак там бу́ло.

Ка́жи: Йа йду́ із бо́жим провиды́ньом і аче́й тото́ йа дуста́ну.

Пустиў сьа ў до́рогу, ўсы́длаў со́бі ко́ня, даў му ца́рь до́ста гро́ший, і пушоў. При́йде на пе́рві воро́та, ка́жи: Да́й Бо́же го́разд! Да́й ру́ку тоту́, котро́му прыны́с води́. Ка́жи му тот: Де йдеш?

Иду́ за тоў прынці́зноў, котру́м ві́слободиў з нишча́ства.

Та йак ти тото́ ві́слободиў? ка́жи.

А ти не зна́йиш йак? Ко́лім ти прыны́с во́ду, та йакі́й ти буў то́гды́ стары́й, а типе́рь йись ма́й молоды́й гі йа.

Но, і́стинно, ка́жи, праўду ма́йиш; ти туй буў.

При́йде д дру́гому і і́с тим так сьа ста́ло. При́йде т тре́тьому, і і́с тим та́к. Йак го ві́пустили кру́зь воро́та, а уд вору́т шоўко́вым сукно́м ўшы́ткы́й о́рсаг за́тьягнени́й, за́стелени́й. И над воро́ти та́бля на́писана: што тот, котры́й тот ва́рош ві́слободиў, сьмі́ло ма́йи ўсту́піти. Тоті́ бра́тва йо́го, ко́лі йшли́, то йшли́ крайо́м, не йшли́ на то́то сукно́ шоўко́ве, а ун ко́лі ру́шыў на ко́ні тим сукно́м шоўко́вым, таў с пуд ла́б лиш фа́латки і́с то́го сукна́ удрива́ли сьа.

Прийшоў ў двор і стаў пiред двiри, пiрет палати, а принцiзна вобiгла з малой дитiнкой таi кажи: Штось прiйшоў, чоловiчi? Прiйшоў iм, кажи, за тобой, а i за той дитiноў, штом ii зробiў тогдi, того i того дня.

Ци не брeшиш ти? кажи; iа тибe дам заперти!

Минe даш заперти за тото, што iа тоби удопер живот, таi зробiў-иш i собi i тоби радость, таi цылому сьвiту? Запрi нья с собой ў iйдно. Таi ци наладiлась дoброго звысти дашто, бо iа голоден.

Кажi менi, iак сьа клiчеш, каже принцiзна.

Там майиш надпис; колiм чинiў того хлoпца, тогдi iа i свойi имня написаў на карточцы.

I тогдi ўвiрували. Зайшли ў уднў до палати i зачали сьа гостити. I пописали до ўтца, штоби чекаў iix на гостiну; i ун свойi имня пуписаў, жи ун ни ўмер i iак сьа тогдi з ним стало. I писаў скоро за тим пастырiом, што го вiслободiў с колoдязьа. Того пуставиў на пeрвоiи мiсто коло себe, за мiнiстра, а ун шчасливиi зуштаў царьiом на тiм мiсци. От i ўсьа.

Шчасливо жи́ли, доки iм сьа ни пурвали жи́ли. (Присутна жiнка оповiдача сказала ту: Запишит, што тот цылий брeхач, шчо тото казаў). А iа там буў, пиў, iiў. А буў великий мiх iс паленкой горi стьiноў. Там дўже iгралiсьме, танцувалiсьме, а iа зашпoтиў сьа, та ўлляў мiх iс паленкой. Та ўчинiла сьа дўжи вилiка пoвинь, та ўтти онсьуди нья принeсло. Та ту iм сьiў, а ви ту прiйшли, та сесьу каску iа вам повiў.

Зап. в лiтнi, 1895, вiд Василя Богости, в Вучковi, Марамороськой столицi.

Паралелi: Чубинський, Труды, II, Ст. 77—83: Про царевича дурня. Ст. 322—329. — Grimm, Kinder- und Hausmärchen. T. II. Ст. 55—61: Des Wasser des Lebens. T. III. Ст. 172—174. — Етнографiчний Збiрник. T. I. Роздольський: Молодильна вода. Ст. Ст. 17—21 — Hahn, Griechische und albanesische Märchen. I. Ст. 248—286. II. Ст. 64—67. — J. W. Wolf, Deutsche Hausmärchen. Ст. 54—64. — Афанасьевъ, Народныя русскiя сказки. T. II. Ст. 23—68: Сказка о молодцѣ-удальцѣ, молодильныхъ яблокахъ и живой водѣ. T. IV. Ст. 196—202. — Худяковъ, Великорусскiя сказки. T. II. Ч. 41. — Дѣдушкины прогулки. Москва, 1819: О Любимѣ царевичѣ. — Материалы для изученiя народной словесности. Ст. 27—29. — Valaves, Narodne pripovjedke. Ст. 148—150. — Kulda, Moravske narodni pohadky a povesti. T. II. Ч. 33. — Schleicher, Litauische Märchen. Ст. 26—34. — Wisla. T. VII. Ст. 38—42: Ptak Caesarius. — F. S. Krauss, Sagen und Märchen der Südslaven. T. II. Ч. 134: Mit der Lüg im Mund, kommt mann

auf den Hund. — Во ѝ. Němcové, Národní báchorky a pověsti. Т. II. Ст. 141—150: O třech bratřích. — Вук Стеф. Караджич, Српске народне приповијетке и загонетке. Ч. 62: У лажи су кратке поле.

14. Чудесний млинок, баранець і палиці.

Буў одён такій чоловік убогий, тьіспій. Чьуў вон за Хріста, што ходить по-земли. Но, йде вон до Бóга просіти, оби му даў што йісти, той ситінь лигінь, бо маїи шесть дараб дьіті. Йде вон чéрес хашчьу і там го зострітиў чоловік одён. Звідать го тот чоловік: Де ти йдеш?

Кáжи: Йду до Бóга.

Но, што ти йдеш до Бóга?

Іду просіти до Бóга, бо даў ми дьіті на бідú, оби даў йім йісти, жіти Бó, кидь ми даў дьіті.

Кáжи йомú тот чоловік: Не йди ти Бóга.

Вон кáжи: Та чомú бих ни йшоў до Бóга?

Кáжи йомú: Бо ни дóйдиш до Бóга.

Но, чей ти знаш, кáжи, што йа ни дóйду до Бóга?

Кáжи: Верні сьа, чоловічи, бо ни дóйдиш, а йди домó! кáжи.

То чогó сьа, кáжи, буду вертáти?

На, кáжи, сесь млинéць, іди с сим млиньцём домó.

Кáжи вон: Шчо миньі іс сьóго млинцья? Йа млинцья ни буду йісти. Ну, кáжи, сесь млинéць, шчо йомú роскáжиш, то буди молóти; будé з ньóго сінати сьа мукá бíла, хлѣп пичéний, шчо схóчиш.

Айбо, кáжи, хлóпи, ти минé звéдеш, бо, кáжи, с сьóго нич ни буди.

Айбо, кáжи му сесь чоловік, оби сь ни повирнуў нигде с сим млинцём, та тогди дóбри будé.

Айбó вон повирнуў с тим млинцём до Мóшка до кóрчьи на нóч. Ну й там жідови так говоріў, йак пришоў, кáжи:

Пáни ориндашу! Ци пріймити нья на нóч?

Жид йомú сказаў: Айно, ў мéни льúди почьúуть ўсе; йа вас, кáжи, унучьúу. Но кий ви, сусьідо, хóчити напоў, ци вино, ци сливовицьбу, ци йакій на-світѣ йи напоў, ў мéни йи.

Но даў йомú вичирьѣу той жит, пíti і йісти. Но Йван напиў сьа дўжи. Кáжи: Пáни ориндашу! йи ў мéни дорогій портѣк, бúтурья; тотó спрьйáчти ми ў зáмок. Йак йа ўстану рано, оби сьти ми ўдали, пáни ориндашу.

Но, жид ў ночі, йак Ів́ан спаў, пּшóў до комóри, до кльіти, кáжи: Милі мліньцьбу! — Жит шпикультáнт відьіў дóрас шчо шчось такóйи дорогóйи; жид ўсе шпикульту́йи, шчо з Рўсина йак жіти. — Млинéць почьáў молóти. Жид ўвідьіў, ож мéле млинéць і зрáдуваў сьа. Кáжи: Ай вай! — Бóжи мóй! по рўськи — кáжи: Ів́ан штінк, го́й! Йак увідьіў ож млинéць мéле, даў нóчоў дрўгий млинéць справити на окó такий, обі Ів́ан ни спóзнаў, шчо ни тот млинéць. Ів́ан ўстаў рáно, кáжи: Пáни ориндашу! Дáйти ми ф́рїштик-обід.

Пáни сусьідо! — ўже й вон тítул дайі Ів́анови — та ци лáнно сьа спáло ў сусьіди?

Та дóбри, пáни ориндашу.

Но, йак Ів́ан ф́рїшчикуваў, йде гет і кáжи: Дáйти ми млинéць, бо йду гет.

Но, сусьітко, дам йа чéсно; ту йи.

Но, Ів́ан заплатіў за ф́рїшчик і за вичірьіу краснó.

Но, Ів́ани! кáжи жид; йак будетé йти дрўгий раз у путі, до мéни прийдьіть і дрўгий раз на нóч, бо і типéрь вам дóбри б́уло.

Но, пришóў Ів́ан домó, жонá кáжи: Де ти, п́аніци, кудá хóдиш? Дьіти з гóлоду п́ухнуть!

Но, цить жóно, дасть Бó лáнно.

Ідї прокльáта плаптьу́го, а шчо ми Бó дасть?

Но, цить, жóно дурнá; дóрас хлы́ба усьáкого дóста будé.

Ідї, йди, на бідú собі дурну́; Бó ти ни вéрже хлы́н пичéний, готóвий.

Ну, кáжи, милі мліньцьбу!

Млинéць ни мéли: Ідї, кáжи, дурний стóўпи! Відиш, кáжи, ци йа тобі ни казáла, с то тóго вичь?

Вон сирдїтий ўзьáў ф́ейсу, шчо сьа дрéво рўбать, посукаў млинéць і склаў на огéнь. Но, типéрь йа йду до Бóга; то йакійсь планьіта ізвїў минé іс путі. — А то буў Христóс, показуваў сьа йомú чоловїком, а вон ни знаў, ош то Христóс. — Ну, йду, кáжи, типéрька до Бóга, ни завэрни ми іс путі нїтко.

Ну, йде вон до Бóга сирід йидну́ хáшчыу, там йомú сьа по́явїть опйáть на дрўгу рáту тот чоловїк. Де ти йдеш, чоловїчи?

Ни звїдай нья, де йду.

Та повїш ми, повїш, де йдеш.

Та чéй ти ми дáшчо испомóжеш, ош ти повїм?

А мóжи ти испомóжу, кáжи Христóс.

І йди, йди ти планьіто! ўже нья одéн такий планьіта завирнуў. Но та шчо сьа домó будú виртáти?

На бараньчукá сегó, тот йомú чоловїк кáжи, шчо го завэртать.

Вун ўзяў бараньчука. Ну, й кажи, шчо с сим бараньчуком буду чиніти ?

Ну, йди домѡ прѡсто, обісь нігде ни повирнуў! — Но Христѡс знаў, ож вѡн до тѡго жйда повѣрни, та він го шчалуўи. Айбо вун ни знаў, шчо то Бѡ завѣртать ўсе йогѡ. Но, удѡйшоў вун ут тѡго чоловіка з бараньчуком гет далѣко, хѡчи знаѣти, шчо з ньѡго будѣ. Кажи: Трѣйасі сѣа бараньцьу! — Почѣало з бараньцьѡ падати злѡго, срѣбло і дорогі грѡші. Ну, вѡн сѣа зрадуваў, шчо грѡші падуть з бараньцьѡ. Ей, кажи, Бѡжи мѡй! Йи ш чѡго ми жѣти типѣрь! Ну, йде вѡн, айбо го нѡч зайшла ушѣат, де нучуваў у тѡго жйда корчьмарьѣа. Ну, прійшоў вѡн там на ныч до жйда. Жид го спѡзнаў. Но, пѡни сусѣдо, шчо ви хѡдите ?

Ци пріймите нѣа, пѡни ориндашу, на ныч ?

Но, сусѣтко, чѡму бих ни прійаў ? Нучувѣлисти ў нѣа до типѣрь, та дѡбри булѡ.

Но, Івѡн ўже ни прѡсить йѣсти, пѣти на вичѣрьѣу; жѣтка знаѣи самѡ, ож Івѡнови трѣба дорогу вичѣрьѣу. І кажи жѣтцьѣ жид: Дорѡгу вичѣрьѣу ладѣ, бо Івѡн шѡсь мѡйи ушѣат такѡйи!

Жѣтка зарѣзала кѡрицьу Івѡнови. Ай вѣй, кажи, Бѡжи мѡй! Івѡн штѣнк, гоѣ. Ну, де будитѣ спѡти, Івѡни ?

Та, кажи, пѡни ориндашу, та фарадѡваний йим чоловік, та ў пѡстили ми постилѣть.

Но, сусѣтко, йѡ унучуў йѡк хѡчити; ў мѣни й пѡни сплѣать.

Ў нѡчѣ жит спрѣйѡтаў бараньцьѡ тѡго до комѡри, замѡк. Йѡк Івѡн лѣг спѡти, жит пѡшоў до комѡри, кажи: Трѣйасі сѣа бараньцьу! Жид увѣдыў, грѡші падуть з бараньцьѡ. Жит сѣа зрадуваў дѡжи. Ў нѡчѣ пѡшоў д вѡўчарѣм, за грѡші купѣў дрѡгого такѡго бараньцьѡ акуратны. Івѡн ўстаў рѡныцко: Ей, кажи, пѡни ориндашу! Йшоў бих йѡ гет.

Та ци фришчиковѡлибисѣти дѡшчо Івѡни ?

Та, кажи, дѡйти ми йидѣн рѣмплик пѡлиньки дѡброѣи.

А шчи, сусѣдо, ци хѡчити йѣсти дѡшчо дѡброѣи ?

Ничь ни гѡдин йим, бо пирпѣиў йим собѣ с нѡчи.

Ай жид ў нѡчѣ бараньцьѡ убмѣнѡаў Івѡнови, йѡк увѣдыў, шчо баранець такѣ грѡші дорогі трѣйасѣ. Ну, кажи, дѡйти ми бараньцьѡ, йду домѡ.

Ну, нѡти Івѡни, та йдыть собѣ з Бѡгом домѡ. Та ци булѡ вам лѡвно ?

Ой булѡ дѡбри.

Прийшоў Івѡн домѡ з бараньцьѡм: Но, жѡно, дѡбри будѣ. Но жѡнѡ на ньѡго хѡпила лѣскаль, шчо ним пѡпѣл загрѣбать сѣа: Но, дурнѣй ти чоловічи, йѡ тубѣ ѡчи ўпичьу. Ни гѡдаш ти за свѡйѣми дѣтьмѣи ѡни за мноў.

Но, цит жоно, добри дасть Бө; ўже йи добри.

Ий, та шчо ми будэ добри? Аддика йи йиден баранець, зьзым, та ни буди ничь ббльше.

Но, ўсе ти мины ни віруйиш жоно, лем типерь буди. Трйасі сьа бараньцьу! Доста типерь, жоно, гроша ў нас буди.

Баранець ни трйасэ сьа, а ў двірі ўтыкать. Ну, вон сьа россердиў на бараньцьа: Там йись сьа трйас на поли, колім йшоў домб ут чоловіка ут того! Айбо вон ни знаў, шчо ни Бө, а рахуваў, шчо чоловік. — Но жона на нього наплывала. Ти ўсе, кажи, дурний! Вон сердитий ўхопиў ныш, та зарізаў бараньцьа, коли ни трйасэ гроший. Но, вари жоно, та раз будемэ йісти з нього доста. Но типерь йак пофришчиковали — голоньны дужи були: — Но типерь йа йду до Боба; цить жоно, ни заверни нья витко типерь.

Но, чоловічи! ни йди до Боба! тобі сьа ни хочи робіти, то ти лем ходиш так.

Йде до Боба ўже другим путьом. Там йому сьа чоловік упйать ізйавить, а ўже другим образом, обі ни спознаваў його, бо ўбиў би буў його. Но, де йдеш, чоловічи, пйтать сьа його?

Йду до Боба.

Та шчо йдеш до Боба?

Ни звідай нья, шчо до Боба, бо ўжем сердитий.

Но, та шчо ти? Повіш мины.

Та шчо тв буду казати? Та чей ти мины дашто споможиш, али ти повім?

Но, ни йди ти до Боба, ни дойдиш нігда.

Айно шчо буду робіти? Даў ми Бө на біду шестеро дьиті, та шчо з ними буду робіти?

Та йа тобі дам два бігарі, та йди домб с тим.

Та шчо? Кий мины чорт з бігаріў? Та ци буду йісти бігарі, ци шчо?

Та йди домб с сіми бігарьйами, та буди добрі тобі.

Та йак тим бігарьйом мья?

Йинному Бінкош, другому Ботош.

Ну йде вон домб с тими бігарьйами. Прийшоў д йинный киріци, стунни, айбо дужи фараллований, на йинным поли. Но, думать собі: Напйу сьа воді хоть лем, та спочину мало туй коло стунны. Позирать вун на оті бігарі два, та думать собі, шчо с тих бігаріў буди. Кажи йинному і другому: Бінкош, Ботош рұшай сьа!

Бігарі рұшили сьа, імйли його біти такої самого. Вон дужи йойкать, бігарі бйуть го. І так бйуть, шчо ни знайи сам, шчо чиніти. Но, думать вон собі, та повім обі стали нья біти, бо ўже ми бідá! Но, йи

Ў мѣни зла жона то вѡзьму сѣ бігáрi с собоў; коли сѣ будѣ вáдiти зо мноў, та бігáрьiом роскáжу, най бiють. Но iдѣ вѡн с тiми бігáрьiами, та дўжи хвѡрий, побiтий. Прийшоў вѡн на нѡч упiять до тѡго жiда, шчо ночувáў ў нѡго ўже двiчи, на трѣтьу рáту. Но, жид го скѡро припáў на ньуч i привiдаў сѣ жiдови: Йак сѣ, пáни ориндáшу, мáйити?

Дѡбри сла' Бѡу; шчо ви лыпши кáжити сусiдо?

Ну, уже Iвáнови ни побагáть такў богáту вичѣрьiу, бо ўже ны-вашчо. Аiбо жит собi дўмáть, ож Iвáн тáкой такiй богáтий ги й буў. Ну, даў му вичѣрьiу фáйну дўжи i пiти му даў, бо жит сѣ надьiйáў, шчо ў нѡго упiагь шчоcь тáкойи йи. Но, кáжи, Iвáн жiдови, сусiдо! Спрьiячти ми сесѣ два бігáрi.

Шчо то Iвáни за бігáрi? Йак йим мнѣ?

Йиннѡму Бiнькош, дрўгому Бѡтош.

Iвáн лых собi снáти; ў нѡчi жит пѡшоў, обѡйи ж жiткѡў; кáжи жид: Бiнькош, Бѡтош рўшай сѣ!

Ей Бѡжи! Коли имiли бігáрi бiти жiда й жiтку, обѡйiх! Ревўть жидi дўжи: айбо Iвáн чьўйи, айбо ни ўстáйи, бо чiнить сѣ, ош спить. Жидi дўжи ривўть, бо бiдá йим. Жидѡўськi дьiти прибiгли д Iвáнови: Iвáни! ўстáвайти, бо вáшi бігáрi мáму, тáта побiли дўжи. Ну, Iвáн ни ўстáйи скѡро, чiнить сѣ, ож дўжи спить.

Ваш i млинѣць, ваш i барáнець, дайи татѡ; берiть собi, тáй йдыть геть.

Iвáн собi подўмаў: Ай коли туй мiй млинѣць i барáнець, дам пѡки, най вас бiють.

Надбiгли упiять жидi: Берiть собi, Iвáни, млинѣць i барáньцьѣ. Iвáн пѡшоў, ўзьѣ млинѣць i барáньцьѣ: Ну, слáва Бѡу! Типѣрь вiджьу, ош то буў Бѡ, коли минѣ завиртáў, а йа ўсе гадáў, шчо чоловiк прѡстий. Ну, типѣрь йи минѣ ш чоґѡ жiти, бо йи млинѣць i барáнець, будѣ грѡша дѡста i шчо загадáу йинним слѡвом. I бігáрi ўзьѣ собi на пѡмiч. Но, типѣрь йду домѡ. Прийшоў домѡ: Но жоно! типѣрь дѡбри будѣ.

Ой гиркѣ твѡй дѡбри.

Но, типѣрь стилi скáтирть на зѣмльу. Но, млинѣць, мелi. Имiли з млинѣцьѣ пáдати мўка, хлыб гѡтѡвий пичѣний, ни трѣба му й печi; Бѡ му так даў. Жона i дьiти имiли сѣ рáдовати дўжи. — Но, типѣрь, барáньцьѣ, трьiасi сѣ! Грѡшi имiли пáдати. Дьiти збирáуть собi, рáдууть сѣ, пiють, йiдѣáть собi, жнуть собi. Но i твѣрдо Iвáн пуд нивѣ-ликими рокáми убогáтыў i так убогáтыў, шчо близь у дрўгѡм валáлы, вáрошу — йáкби ў Свáльавi — царь буў i зазвáў присвiтлого пáрьѣа до сѣби на гостiну. Загнаў за нiми iноша свѡго, посѣл, обi припiшоў

присвѣтлий царь на гостіну. Присвѣтлий царь почьудоваў сьа, шчо то за йидѣн Рўсин прѣстий клічи минѣ на гостіну до сѣби! Ну й за то прийшоў до нѣго царь у гостіну іс царіццоў йинакѣво; та скѣлька катўн ўзьаў с собоў, бо присвѣтлий царь сам нїгдѣ ни хѣдить. Прийшоў на гостіну і твѣрдо ўпало царѣви дїўно, шчо так Івѣн убогѣтыў. Ну і вонї сьа зачѣли гѣстити. І йак сьа погѣстили, звѣдѣть царь Івѣна: Йак тобї Бѣ даў сисѣ імініи такѣи?

Но, йа присвѣтлий царьїу, накажу йїм, йак міны Бѣ даў. Йа буў дўжи убогїй, тьиснїй; ходїў йїм до Бѣга, та Бѣ міны даў йидѣн млинѣць і йиннѣго бараньчукѣ.

Та шчо то у тѣби Івѣни за бараньчук такїй йї, шчо тобї грѣши даїй? Най йа вїджу. Анў ти роскажї тѣму бараньчукѣви, най сьа трасѣ, ци праўду ти кажиш, Івѣни.

Ну й бараньчук іміў сьа трьїастї грѣшми. Царь сьа твѣрдо подивуваў. Дўмѣть собї, йак уд Івѣна тѣго бараньчукѣ ўзьѣтї. Ну, й кажи присвѣтлий царь: Івѣни! позїч тѣго бараньчукѣ на два мїсьѣацьї.

Івѣн кажи: Йа бизѣўно бизўу присвѣтлому царѣви позїчити. Івѣн позїчиў царѣви. Но, й присвѣтлий царь так сьа ўгѣстиў і ўзьаў бараньцѣа, прийшоў домо ў свѣй дѣм. Чѣкѣть Івѣн йидѣн мїсьѣаць і дрўгїй пѣвиш тўрміну, оби царь уддаў бараньцѣа. Айбо царь ни хѣчи ўже уддѣтї бараньцѣа. Івѣн сьа твѣрдо погнѣваў на присвѣтлого царьїа. Но, чѣкѣть Івѣн, а царь йѣмў пїши, ож ни дасть бараньцѣа. Івѣн пїше царѣви, шчо йдѣ с царьїѣм на бїтку, на вѣйну, кидѣ ни даїи бараньцѣа. І царь сьа засьмїїаў ис тѣго, шчо з ним гѣдин йидѣн прѣстий цївїль на бїтку йти, ѣжби й йакїй, кидѣ вѣн царьїѣм ни йї; с царьїѣм ни гѣдин нїтко на бїтку — і царь так казаў: Йак вѣн гѣдин сьа ізо мноў бїти? Ни маїи ни катўн, ѣни фѣдьбїру нїйѣкого. Ну вѣн за отѣ писѣаў до присвѣтлого царьїа, на котрїй дѣнь собї тўрмін ўдали, шчо йдѣ на бїтку с присвѣтлим царьїѣм. Но і царь казаў, жи йдѣ, кидѣ го кортїть; шчо вѣн гѣдин зѣ мноў? І прийшли на йиннѣ пѣли на бїтку. Царь да скѣлька катўн ўзьѣў собї, малѣнько, бо знаїи, ож ў Івѣна ни йї нїйѣких катўн. На тотў бїтку йдѣ присвѣтла царїцѣа позирѣти шчо тѣго за бїтка будѣ, шчо царь сьа будѣ бїти с прѣстим Рўсином, Йвѣном. Но і стѣли сьа бїти. Царь позирѣть, дѣ Івѣновї катўни вѣть шчо, а Івѣн прийшоў ис тїми двѣма бїгѣрьїама. Но, і трубїть ставѣти на бїтку. Івѣн стаў і кажи: Бїнькош, Бѣтош рўшѣй сьа. А царь сьа с тѣго смїїи. Бїнькош, Бѣтош царьїа збїў. Толї присвѣтлий царь даў глѣїх мир іс Івѣном, помирїли сьа. І даў йѣмў бараньцѣа, Івѣнови. Твѣрдо сьа посьудоваў, шчо то бїгѣрї самї бїти, та избїти царьскїх катўн. Но, й годї, йак сьа помирїли, гостіну заклѣли прївїтїку: йїсти, пїти, шчо

лем на-світы душá багла і велькі музиканти прікрасно гулі там на молотч'як.

І йа там ішоў із дорóги, а дўжим буў голóдин, та повирнуў там увідыти лем, йакá гостіна там. Айбо там йа ўвідыў пйуть, сьпівáуть і гудуть краснó. Айбо мины́ ни до гуді, бо йа голóдин, йа бих йіў. Но там інош увідыў минé і даў мины́ фля́шку горіўки — пáлинки по на-шому — і даў мины́ йісти, пйти дóста, шчом хотыў, бо царьськá гостіна б́ула. Йшоў йидén наш чоловiк, почьуў, шчо там гудуть і повирнуў там і ўвідыў минé, кáжи: Хлóпи Мігáльу! анú кáжи, — йа йіў мн'ясо — дай мины́ йинну́ цигльáнку мн'яса; ти буйáйиш собі на-світы, а йа голóдин. Айбо йа пйáний буў дўжи, тай йак йим даваў, та митаў йим ў ньóго і вёр йим ў нóгу му ў кóсточку, та удáриў йим го мн'ясом, та опстаў с'я хрóмий і пóшоў. Йа вiдыў, ож до дóму ни гóдин йим пóлі, та пóшоў йим іт присьвітлому царьйови і кáжу: Присьвітлий царьйу! най ми дадуть коньá! І присьвітлий царь розказаў іношови свóму і інош даў мины́ коньá. Но то кóнь такій буў, шчо стан буў ис солóми, нóги булі с стибéльа, путкóви с крiцы, сьiдик з вóску буў, стрiмина з лiч'я. І йа тогдi дўжи парáдно сьiў на коньá і запа-лиў собі йидén швáблик тай йпен ўчер йим ў ногавiцьу, тай хóчьу ку-рiги. Голóўка ш швáблика пiрсла, кóнь с'я іміў і згорiў. Йа стаў та-кой, тай прiйшоў домó пóший, тай ни мау коньá за отó і ннесь.

Зап. в марті, 1896, від Михайла Фотула в Стройні, Березької столиці.

Паралелі: Чубинський, Труды, II. Ст. 344—350. — Про чоло-віка, що Бог йому подаровав столик, козу і бубончики. Ст. 350—352. — Про скриньку, скатерть, барава і рога, що Бог дав убогому чоловіку. Ст. 354. Золотая торба. — Grimm, Kinder- und Hausmärchen. T. I. Ст. 167—178: Tischchen deck dich, Goldesel und Knüppel aus dem Sack. T. III. Ст. 65—66. — Тамже, T. I. Ст. 246—252: Der Ranzen, das Hütlein und das Hörnlein. T. III. Ст. 88—92 — G. Basile, Pentamerone. I. (1). Dell huerco. — Аванасьевъ, Народныя русскія сказки. T. II. Ст. 106—114. Ч. 108—109: Конь, скатерть и рожокъ. Двое изъ сумы. T. IV. Ст. 213—232. — Собрание старинныхъ русскихъ сказокъ. Москва. 1830: О старикѣ и сынѣ его журавль. — Худяковъ, Великорусскія сказки. T. II. Ч. 48—49. — Костомаровъ, Славянская мѣеология. Ст. III. — Молодикъ. 1843 р. T. II. Ст. 129. — Norwägische Volksmärchen. T. I. Ч. 7, 19, 24 і 27: Soria-Moria-Schloss. T. II. Ч. 8, 11 і 20. — Wolf, Zeitschrift für deutsche Mythologie. T. I. Ст. 311. — Вук Караджич, Српске приповјетке. Ст. 72. Ч. 10. — Schleicher, Litauische Märchen. Ст. 105—108. — Матеріалы для изученія народно́й словесности. Ст. 18—20. — Valavec, Narodne pripovjedke. Ст. 171—174. — Malý, Biblioteka zabavneho čtení. T.

XII. Ст. 39—46. — Gliński, Bajarz polski. Т. I. Ст. 243—254. Т. IV. Ст. 117—133. — Рудченко, Народныя южнорусскія сказки. Т. II. Ст. 125—139 Ч. 31—32. — Боричевскій Слав. народн. рассказы. Ст. 131: Бездольный. — Боричевскій, Повѣсти и преданія народ. славянскаго племени. Ст. 117: Подарокъ чародѣя. — Hahn, Griechische und albanesische Märchen. Т. I. 43. — Schott, Walachische Märchen. Ч. 20. Die drei Wundergaben. — Stier, Ungarische Volksmärchen. Ст. 54 — L. Gonzenbach, Sicilianische Märchen Ч. I. Ст. 335—339: Zaubergerte, Goldesel, Knüppelchen schlägt zu. — Schneller, Märchen und Sagen aus Wälschtirol Ч. 15. — Zingerle, Kinder- und Hausmärchen aus Tirol. Т. II. 185 — Baring-Gould, Notes on the Folk Lore of the Northern Counties of England and the Borders. Ч. 7. — Arnason, Islenskar Pjódsögur og Aefintýri Т. II 491. — Vernaleken, Oesterreichische Kinder- und Hausmärchen. Ч. 11. — Lootens, Onde Kindervertelsels in den Brugschen Tongval. Ст. 9. — Waldau, Böhmisches Märchenbuch Ст. 41. — Strackerjan, Aberglaube u. Sagen a. d. Herzogthum Oldenburg. Т. II. 312. — Caballero, Cuentos y Poesías populares andaluces. Ст. 46. — Ciszewski, Krakowiacy. Т. I. Ч. 122: O chłopie, co chodził szukać wiatru i dostał od niego obrus, kozę i kije samobije. — Kolberg, Lud Т. XIV. 26, 29. 107. — Chelchowski, Pow. i opow. lud. z okolic Przasnysza. Т. I. 168 — Zbiór wiad. do antrop. kraj. Т. V. Від. 3. Ст. 234. Ч. 39. — Т. XV. Від. 3. Ст. 27. — Мянжура, Сказки. 74—76: Стильчикъ, баранчикъ та кый. — Иваницкій, Мат. по этногр. Вологодской губ. Ст. 188. Ч. 14. — Ровинскій, Русск. нар. карт. Т. IV. 181. — Listy filologicke. 1889, 380. — P. Dobšinský, Prostonárodní slovenské povesti. Кн. I. Ст. 17—31. Mlynček. Кн. III. Ст. 57—64: Na Boha s kujom. — Kolberg, Lud. Kujawy. I. Ст. 112—115. Ч. I. — Wójcicki, Klechdy, staroż. pod. i powieści ludowe. Ч. III. Ст. 147—148. — Chelchowski, Powieści i opowiadania ludowe z okolic Przasnysza. Ч. I. Ст. 166—170: Kijku powstun.

15. Чудесний столикъ, коза і палиця.

Сьміут сьа гáзди на тыснѣм чоловіку, а ни знаут, шчо будѣ ис тыснѣм чоловіка. — Буѣ йидѣн тыснѣй Івѣн. А бѣло ѣ нѣмѣо мнѣо дѣтѣ. Ўпѣли тыснѣ годѣ. Буѣ ѣ нѣмѣо йидѣн мѣсель вѣсѣ. І пішли ж жонѣ ѣ йиннѣу кѣпань прикѣповати.

Кѣжи жонѣ: Чоловіче, не сѣйме, аѣ змелѣм, та най дѣтѣ засѣрбаут чирѣу, колѣ такѣй тыснѣй час.

Кѣжи Івѣн: Не говори, ни знаѣш, шчо с тѣо Бѣг дасѣть!

Пѣчали сѣйѣати. Посѣйѣаѣ Івѣн — а опѣ пішла домѣ — а вѣтер такѣй завѣйѣаѣ, шчо ѣшиткѣй овѣс забрѣаѣ; а вѣн пѣчаѣ лѣати. Прѣйде домѣ, та йѣаѣ жонѣ казѣти: Жѣно! вѣтер завѣйѣаѣ овѣс уд мѣни.

А жонѣ кѣжи: Казѣлам тобѣ измелѣм і дѣтѣ перебѣдут йидѣн день.

А Ів́ан ка́жи: Цит жо́но, йа іду́ до вітра і буду́ його́ правотіти. —
Ўзяў сьа Ів́ан і пішоў. Іде́ за два го́ди, ни мо́жи вітра найті. І вийде
на йинну́ полонину́, а там жид дўжи боѓатий. Ка́жи жид: Ів́ане, а де
ти іде́ш?

Іду́ вітра правотіти.

А жид ка́жи: Дурний Рўсине, а де ти вітра найдеш? Мо́жеш туй
се́йі но́чи спа́ти.

І Ів́ан переспáў. Ра́но ўстаў і по́чаў іті, а жид ка́жи: Ів́ане, йак
буде́ш вітті іті, поверні́ до ме́ни.

І Ів́ан пішоў і стрітит йинну́ дьўку пелеха́ту. І ка́жи дьўка: Де
йдеш чолові́че?

Іду́ вітра правотіти.

А за шчо? ка́жи дьўка.

Ўзяў уд нья і́цьу віса́.

А дьўка ка́жи: Ни найдеш вітра, бо ві́тер далéко; ві́тер мій брат.
Іди́ віцьцы́ у гень тоту́ гору́, а ў тіў горі́ йи йиде́н ка́мінь. Та йди
сьа мо́льачи, та за́ти мо́лі сьа, ва́ки сьа ка́мінь ни ўтво́рит.

Іде́ мо́льачи сьа і прійде́ іт то́му ка́меню і стаў сьа мо́літи. А
ка́мінь ни ўтва́рьйат сьа. Га́дат собі́ Ів́ан: Ни буде́ іс то́го нич, шчо
мины́ дьўка ка́зала. А да́ле собі́ погадаў: Буду́ сьа мо́літи! Та́й мо́лит
сьа. Та́й раз ка́мінь сьа утво́рит, а ві́тер сиді́т цўравий у тім ка́мени
та поші́ват сьа. І ка́жи ві́тер: Шчо́сь прійшоў Ів́ане?

А Ів́ан ка́жи: Тать ци ти ни зна́иш, шчо́сь уд нья узбаў?

А ві́тер ка́жи: Йа ни зна́у.

Ўзбаўісь унь нья овéс, та дай ми.

А ві́тер ка́жи: На сесь сто́лик, та буде́ш мене́ споміна́ти. Ко́лі
хо́чеш ісьти, ка́жи: Сто́лику! типе́рь мины́ дай ісьти доро́гу стра́ву.

А Ів́ан ни хо́чи; ка́жи: Ни хо́чу нич, дода́й ми мій овéс.

А ві́тер ка́жи: Бері́ собі́, Ів́ане, сто́лик і ма́иш іш чо́го жы́ти! —
Ів́ан сто́лик узбаў і пішоў собі́ гет. Прійде́ ід жи́дови і поверне́ до
жи́да. А жид ка́жи: Ів́ане! ци до́брись ходіў?

До́бри. Даў ми ві́тер сто́лик і ка́заў, ож буде́ мины́ на мій живо́т,
бо сесь сто́лик, ко́лі йо́му буду́ ка́зати: Сто́лику, обі́ бу́ло мины́ тўйки,
шчо хо́чу ісьти і буде́.

А жид ка́жи: Ану́ ка́жи Ів́ане.

І Ів́ан йак повиў, так сьа ста́ло.

І жид ка́жи: Ів́ане, ти туй! — Даў йо́му пуга́рь па́ленки дўже
до́бройі, Ів́ась уснуў. А жит собі́ узбаў тот Ів́аніў сто́лик, а йо́му ў но́чі
іспра́виў дру́гий. Уста́не Ів́ан, ўзяў сто́лик, несе́. Принесе́ до́мі. При-

несе до хиш, позірат, а дьіти лежят по-земли із голоду. Кажі жона: Казалам ти, ни ході никуда, а ти сьа узьаў за в'тром та ходиш.

Кажі Іван: Цит, жоно, ануш шчо мині вітер даў. Кажі Іван: Столику, ісьти мині туйки най буде! По ірат Іван, а оно ісьти ни йи. Стане, посуче, верже на огень, озме на сьа міх, іде нават правотіги вітра. А жона дуже реве. Кажі жона: Чоловічд, ни ході никуда, а йдым заробіти на гир муки, бо дьіти умрут із голоду.

А Іван дуже вітрови лан. І пішоў. Іде, прійде нават до того жиди. Кажі жид: Дай Боже: Іване, здоробульа. Йак сьа маиш?

Кажі Іван: Добри. Видиш, ож мау сьа ланно, коли нич у міху ни несу.

Кажі жит: Спи туй. Даў йому паленки і звідат: Де йдеш?

Іцу вітра правотіти.

Кажі жит: Поверні до мени, йак будеш витті іті.

Прийде Іван до вітра і кажи: Дай ми мій істинний овес!

А вітер узме бігарь, кой почане Івана біти! І кажи му: Йа ни вийаў лише на твій овес, ай йа віу на ўшіткій сьвіт! Та на атцесу козу, шчо буде грощми срати. Та на атцесь прут і бий у хребет і наладі шапку і буде ўсе шапка поўна.

І Іван іде домі. Прийде до жиди, кажи жид: Іване, йакись ходиў?

Добри.

Шчо ти даў вітер?

Даў ми цесу козу, та буде цеся коза грощми срати.

А жид ни віруи. Кажі жид: А де ти, дурний Іване, тото чуў, обі коза грощми ср...

Но Іван узме прут, кажи: Жиде, дерш шапку! Ударит козу у хребет. Йакой удариў і кажи: Козо, ср... грощми. І поўна шапка. І жит тогди кажи: Спи туй Іване.

Іван кажи: Най буде. А жид узме собі тоту козу, а Іванови даў другу. Устане Іван рано і узме козу на плени і несе. Принесе домі, а дьіти із голоду поухли, а жона реве і кажи: Чо овиче! ни ході задарь по-сьвиту.

Кажі жоні: Іді жоно, та дерш плат, а йа буду козу біти і буде ў нас доста грощий.

Узяў козу, бий, а оно грощий ни йи, бо жид козу оміньяў. І тогди козу заріже і кажи жоні: Іду шче, хлоне, до вітра.

А льуде, гязди сьміут сьа. Кажут: Ни ман роботу бітанга, та ходит задарь!

Пішоў нават до вітра. І прійде до того жиди; кажи жид: Іване, ци добри ти ходиш?

Тать ти ни відиш, жінде, йакій йа хожу одытій.

Та де йдеш?

Ідú до вітра.

Кáжи жид: Дурній Івáne ни ході.

Ішчі раз ідú; та ни будú нич уд ньóго брáти, най ми дасьть мій овес.

А жид кáжи: Йак будеш вiтти іті, поверні до мени, коли ми сьа уцóзнали.

Івán устаў ráно і пішоў. Прийде до вітра. Ішчі Івán ни дійшоў, а вітер віхониў сьа із бігáрьйóm і пóчаў Івána бiти. Кáжи: На шчо ти Івáne повérташ до жiда? Шчось прийшоў?

Кáжи Івán: Дай ми мій овес.

Кáжи вітер: Ни дам, ай на атцесь бігáрь, та йак му роскáжеш, так будé цесь бігáрь чивiти.

І Івán уд вітра пішоў, а бігáрь пéред Івána. Прийшоў Івán до жiда, а бігáрь ўже сьа завiсиў на клинóк, та махат собóў на сьтыні; дúже би бігáрь жiда биў, кобі Івán дáшчо му казáў. Кáжи Івán: Жінде, дай ми стóлик.

А жид кáжи: Но, йакій стóлик?

Тать тот, шчось унь ньа узьáў.

Жид ни дай.

Кáжи Івán: Бігáрьйу, бий жiда. — А бігáрь пóчаў дúже жiда бiти. Жид реве: Ай вай Івáne, бері собі стóлик.

І Івán кáжи: Будé бігáрьйу! — І узьмé собі стóлик. Кáжи Івán: Ішчé ми дай тотú козú, шчось унь ньа узьáў, шчо тобі грiшми ср... А жид ни дай. Кáжи Івán: Бігáрьйу, бий чiтаво, обi му борода утпáла.

Бiгáрь бий, а жид реве. І кáжи жид: Бері собі Івáne козú.

І Івán козú узьмé, а бігáрь бий. Кáжи жид: Шчо ти трéба?

Кáжи Івán: Дай ми грóші, шчо ти козá до типéрь ....

І стаў бігáрь бiти. Вiдаў сьа Івán, іде. Прийде домi, дúже дыти понúхли із гóлоду, таі жонá опúхла. Прийде Івán іт стóлькови, потрiясé столóm, кáжи: Стóлику! обi ми ту бúло iсьти! І так сьа стáло. І дыти iли. І тогдi кáжи Івán: Мольiт сьа Бóгу!

І дыти стáли нáколiвiнки і мóльбат сьа дúже.

Кáжи Івán: Слáва тобі Бóже, шчось нас насилiў! — Грóши дóста у Івána, iсьти йи, робiти ни трéба нич. — Айбо гáзди тотi, шчо казáли, ож Івán бiтáнгa і йалi казáти: Івán десь хорiў і розбiў десь грóші, та сун у ньóго. Кáжи бирiў: Йа чуў, шчо ў Івána йи такá козá, шчо грiшми .... Пiшут на мiнiстэрьйу, обi вiйшли панi позирáти.

Війшли пані, кажуть: Іване, ми чули, що у тебе така коза, що грішми ср...

Іван кажи: Ідїт на город мѣжи кози, та здрїть, кить тото праўда, та бирїть собї.

Позирають, ни йи. А тота, що му даў вітер, лежїт собї на печї. Приїдут на право. Іде Іван до хиш, а гайдўки поїажут Івана, а Іван кажи: Дайти ми поки, бо йа ниц ни доўжен! — Тай бігáрь із ним. — Кажи бігарєви: Бігáрьйу, бий! А бігáрь бий. Доти сьа Іван правотїў, що дочуў сьа і царь. Кажи царь: Іване! чуўим що у тебе такий бігáрь йи, що самий бий. Та пої ти на вóйну.

А Іван кажи: Ідў, лишє ми утпишїть, де будє.

І Іван забраў сьа і пішóў, та сьїў собї ў йинного дўба, тай бігáрь ко́ло ньóго. Приїде царь із вóськом на по́ле, а Івана ни йи. А Іван роскажи: Бігáрьйу, бий, що лиш вїдиш.

Ни вїдить царь нич, лишє бігáрь. Кажи царь: Бóже, согрїшїўим, ни вїжу і ни знáу, що дьїу. Даруї ньа животóм.

Тай раз вїйде Іван із дупльá: Ци ти тото, Іване, минє бийш?

Йа.

Ни ўбий хоть минє; на тебе передаў царїство! І царь передаў на Івана.

Зап. в цвїтнї, 1896, від Михайла Нодя, в Кушницї, Мара-мороської столицї.

Паралелї: Vybrané báje a pověsti národní, vyd. K. J. Erben, Ст. 53—57: Čtvero větrů. — Roman Zawiliński, Z powieści i pieśni górali beskidowych. Ст. 67—74: O parobku, co ostał dziedzicem.

16. Про барана, портоє і палицю, що Бог дарував чоловікови.

Йидєн гáзда жону биў, бо ничєсна бўла. Йак вун росказуваў, так уна ни робїла. Уна його лáла: Бог би тобї за мєни заплатїў, йакїньсь ньа обїїў! Дўжи ун йий мно́го раз биў, а уна му лáла, жибї му Бог заплатїў. Вун буў сердєчний чоловік: Ідў йа до Бóга за плацоў!

Іде на дрўгий валáл — а вун там маў кўма. Де ви йдетє, кўми? До Бóга за плацоў.

Бўтьте такі дóбрї, кўми, йак будетє йти назáд, обїсьте зайшли до мєни, тáбїсьте ми повїли, ци заплатїў вам Бух.

Проїшоў на трєтьий валáл, зустрїтиў чоловіка. Звїдуї са чоловік тот: Де ви йдетє?

Ун повіў: Іду до Бóга за плацоў.

Та шчось Бóгови дсброй учиніў, шчóби ти Бог заплатиў?

Усё жонú биў, та дúмаў, жи жонá пúдло рóбить; а уна мины по-
вídать, жиби ми Бог заплатиў.

Тот чоловік, шчо го зустрітиў на путí, признаў са: тадь йа Бох;
та дам ти йиднóго баранá, шчо будé дукáтами с... А кормíти го нíгда
ни трéба. Даў йомú Бог баранá і росказаў, жиби баран с... про чоловіка
дукáтами: Кидь жонá завонíть, та шчи бий, та шчи, та шчи дустáниш
од Бóга плацу.

Рáдуйи са чоловік: дóбрый Бог; даў такú плацу, шчо нíхто такú
на свíты ни дасть! Ішоў домú з баранóм, нýс дукáти, шчо му баран
нас... Зайшоў до кúма, йакú му Бог плацу даў.

Ци добрісьте ходíли, кúми?

Барс, кúми, добрі.

Дустáлисьте плацу?

Дустаў.

Зайдíте, кúми, до хíжi, мáло са погóстиме! Пíриньус кум двi гаўби
пáлиники, зладíў йíсти, добрі кúма погóстити; баранá т столóви приўйá-
зáли. Кум са нипíў, тот шчо його баран, повídать на баранá: С... ба-
рани дукáтами. Баран хвостóм потрýйáс, дукáти напáдали: Зазбирай собi,
кúми, за дóбру гостíну! Сам льух спáти. Кум спить, тот шчо гостíну
ладíў, рáдить са от свóйi жонi і свóйого сiна: Ци йи то ў нас такiй
баран, лóсний чóрний, йак i тот?

Повiў йогó син: Ой муй ньянью, такóго лóсного майиме.

Идi, сiне, та ўвэдь до хиш! Свóйого iт столóви приўйáзáли, а кú-
мового до сусiка сховáли. Кум са пройáньчиў, узáў баранá за мотузóк
i видé. Приўйúў домú: Ци вiцциш, жоно, даў ми Бог баранá, шчо дукá-
тами с... Баран стаў, почáў бобiрками с... А шчо му са, жоно,
стáло?

Повiла жонá: I тот Бох такiй, шчо ти з мéни тýло йiш, та шче
ти за тотó плацу даў.

Тот са погнýваў, имiў баранá i зарiзаў: Жоно, вар, будемé йiсти!
— Йак баранá звiли, жонá гáзду погнýвала. Повiў гáзда: Найiўйим са
дарéмного мiáса, шчи тья гурши будú бити. Ун жонú биў, жонá лáла,
жéби му Бог заплатиў. Идé гáзда до Бóга за плацоў. Прийшоў на дрú-
гой селó до свóйого кúма. Привiтáў кум кúма: Де ви йдете, кúмику?

До Бóга за плацоў.

Йак будетé йти нáзат, прóшу вас, бiсьте зайшли повiсти, ци ду-
стáните уд Бóга плацу.

Пушоў вун на трéтýй валáл. Зустрітиў го чоловік: Де ви йдетé?
До Бóга за плацоў.

За шчо?

Шчо жонú бнў, та ми лáйи, жéби ми Бог заплатнў.

Даў му Бох такий портóк: кидь ним стул закрийи, жéби маў на столы гóтовоў нїдло: нїсти н пїти; бо колї жонú погннвать, ни хóчи жонá нїсти ладїти. — Узьáў портóк од Бóга н нисé домú. Зайшоў до свóйого кúма, краснї го кум прнвїтáў: Шчо там кúми? Цн дустáлисьте од Бóга плáцу?

Полóжили тот портóк, копрїй буў од Бóга, на стул, повїдауть кумóви: кнбї лем са, кúми, спрáвило на столы мнóго нїсти н пáленки, жéби бúло шчо пїти. — Даў Бох то ўшнткой. нїдьáть н пнуть. Тот кум шчо хнжа нгоó, дúжи сьóго снлуїи пїти: Ни санўйте, кúми, напнйте са! Кум са ўннў, льух спáти. нїак учúли кумá с кúмом, жи кум спнть, почалї са рáдити: Цнбнсьме с кúмом на тот портóк ни помнньáли? Пушлá кумá до комóри, прннесла свун, нзложнли ў нїдно: то нїднакн, такн нїак нїден! Тот, шчо внд Бóга, та сховáли, свун на стул поклáли. Кум са внспаў, узьáў портóк пун плечé, пушоў домú. Прнїдé домú: Обнсь жоно знáла, жи ми Бог заплатнў. Даў ми такий портóк, шчо ўже ни трéба нам нїсти ладїти, лем портóк на стул простérти, та са самóй сотворнть нїсти н пїти. Прустérли портóк на стул: Но сотворь са нїсти! Портóк стоїть, áйбо са ннч ни сотворнть, áнн нїсти, áнн пїти. Погннвáў са гáзда, узьáў портóк, подér на фáлатьá: Ньáй с тьá будúть унúчн, а нн áду нзáд до Бóга за плáцоў. Зайшоў на дрúгої снло до кúма: Де вн ндетé, муї льубнїй кúми?

нн áду до Бóга за плáцоў. Даў ми барáна, шчо дукáтами с..., даў ми портóк, шчо казáў, жи ни трéба лем на стул полóжити, та бúди гóтовоў нїсти н пїти...

нїак бúдете нти нзáд, кúми, прóшу вас, зайднте до мéни, бнсьте ми повнли, цн дасть вам Бог дашчó.

Пушоў уд кúма до Бóга, найшоў чоловнка: Де вн ндетé?

нн áду до Бóга за плáцоў.

Та ни даў вам Бог плáцу? барáна такóго, шчо дукáтами с., портóк такий, шчо са на ньум самóй сотворнть нїсти н пїти.

А ун утповнў: бар-áн такий, шчо бнрками с., та нн зарнзаў, та взнў.

А портóк десь заднў?

Прнкрнўнм ним стул, ни сотворнло са на ньум ннч; нн пудрáў на онúчн.

На тобн нїднú пáлицу, áли бнс ннў ннгда ни гвáрнў, жи унá фáйна; бо будé бнти самá.

Одобраў палицу, іде за путьоў: Ни позвідуваўим са Бóга, йак йуў росказовати. Вернуў са ід Бóгови, ціби йуў росказаў, жебі дакого біла.

Йуў росказовати ни трéба, лем йуў трéба росказа́ти, жебі сто́йала. Ўзьаў палицу і неси до́му. Зайшоў з ньоў до кума: Ци даў вам, кумику, Бог дашчо?

Уже ми, куми, ни даў нич, лем йидну́ палицу.

Увойди́ ти, куми, до хиш.

Приньус кум палички, бо ўже маў дукати. Силу́йи кума пíti: Напийти са куми! Кум нароком са ўпиў, бо ўже так хотыў. Кидь поминьáli барана́ і портóк, ньай поминьау́ть і палицу! Льух кум спати. Уни са радьать, син із утцьóм: Ци ни йи ў нас така́ ципільна палица?

Син повідать: Йи. І ўньус. Зложили́ дві ў йидно, йидна́кі, такі, йак йидна́. Скóро кума́ хóпила палицу ховати, а тоту́ лишила у хiжи кумови. Вийшла до комóри, обзирать йий кóю свiчки, ука́зуйи гáздови. Повиў гáзда: Али то фáйна! Тотá почала́ бiти. Уна́ на ньóго скричала́, жона́ йогó: Гвáриў йись, жи фáйна, а уна́ бий! Та́бо палица ўже й йий бий, обой! Обертать са палица мiжи вiма. Уни палицу има́уть у рúки, палица по рука́х: добри́ йим рúки ни попереривать. Почали́ гóйкати на кума: Ви, куми, спите́, а наша́ смирть, бо нас палица пубий!

Чóсьти, куми, уд ньа́ крали́ мо́йу палицу і муў портóк?

Кумику, возьмите́ собi портóк, там йи ў ладниццi!

Пушоў кум і ўзьаў портóк свуй: Одда́й, куми, і барана, бо йа ни зба́у, хоть вiс ту обой палица забий!

Там йи, кумику, у сусiку; возьмити́ собi барана́, подаруйти́ житья́, бо нам попереривала́ рúки!

Палица стуй! Забраў собi кум, шчо му Бог даў: барана́, шчо дукатами с..., портóк, шчо са на ньум само́й йiсти сотворить, палица така́, шчо сама́ бий. Прийшоў до́му, повиў жонi: Жоно́, радусть! Аш типерь йим виньiс вид Бóга пла́цу! Приньусим барана́ і портóк. Кить са погнывáш, ни трéба ми йiсти ладити; прустрьйу портóк на стул, шчо залублю́, то буду́ йiсти і пíti!

Жона́ са на то погнывала́, бо виньiс такú палицу, шчо будé мати чим бiти. Пушоў гáзда мéжи людий дашчо поговорити. Жона́ ўзьала́ палицу поламáти і на гни́ спалити. Хóчи йий ламáти, лубить йуў са, жи шумна. Повідать: Али то фáйна! Почала́ палица бiти. Тотá пла́чи, скáчи попере́г палицу: О Бóжи! смирть мо́йа. Ни йи гáзди до́ма, то она́ минé ни́гда живу́ ни лишить!

Доповiли гáздови: Жона́ ти пла́чи і гóйкать, жебись йшоў до́му, бо йуў конець! Прийшоў гáзда до́му: Стуй палица! Обиймила́ са жона́

гáздови кóло шййй: Сьатá буйка тво́я! Йак нья почалá бóська пáлица бйти — йáкбсь буў ни прийшоў, та буйсь нья живу́ ни найшоў!

Зап. в серпни, 1896, від Михайла Пустая, в Збую, Землинської столиці.

Паралелі: Ястребовъ, Матер. по этногр. новор. кр Н. 6. Ст. 129—130. — Wisła. Т. VIII. Ст. 531—535: Cudowny woreczek, trąbka i pasek. — Erben, Vybrané báje a pověsti národní. Ст. 249—253. Obuchu hýbej se! — В. Н. Добровольскій, Смоленскій этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 585—590: Якъ вихыръ и вѣтиръ дарували мужуку жаренцы; якъ етыи дары выпрысіў у мужика попъ и якъ малайцы изъ торбы праўчили жадныга пуа. Ст. 597—601: Сказка а бѣднымъ а багатымъ брати, ваўшебный курицы, скатирти, трубачки. Ст. 601—606: Чаремшинка. — Е. Р. Романовъ, Бѣлорусскій сборник. Т. I. Вып. III. Ст. 271—283. Ч. 50: Журавовъ Кошалёкъ. Ч. 51: Жорова Капстерка. Ч. 52: Зъ рога всяго много. Ч. 53: Два съ трубы. Ч. 54: Брусочакъ, рамянекъ и ковилка. Вып. IV. Ст. 204—206: Счастье. — Materiały antropologiczno-archeologiczne i etnograficzne. Т. II. 2. Ст. 79—80. Ч. 50.

17. Про пушкаря, що розумів бесіду усякої животини.

Буў йиден пушкаръ сегінь легінь. І пōшоў вōн іс пўшкоў на чéканья. Прийде н ньōму чоловйк йиден, старецъ: Но, чоловйчи, туй стōй, тай захмарить сьа; йак хмару ўвйдиш і гаткуй твѣрдо на онту скалу; і ў тōй скалы йи шаркань. — І твѣрдо гримйть і лўскауть грōми. — Но, ў тѣби йи, чоловйчи, сьачѣна кўльа, шчо дѣўйать рас сьачѣна?

Ой йи.

Но, позирай, йак та шаркань іс тōйі скалі ўйде, та тоді стрільай ў шаркань і дōстанйш сўму вилйку за отō, йак ўбйиш оту шаркань.

І кáжи тот чоловйк: Йа за отō сўму ни хōчью.

Айно шчо ти хочь, чоловйчи, за отō?

Йа хōчью отō, обйх розумйў, шчо худōба і звйрка говорйть і шчо дѣрево говорйть; отō хōчью.

Но, отō дōстанйш.

І гримйть дўжи і блйскать страшно. І вōн увйдить, шаркань ўйди іс тōйі скалі. І стрйлить іс пўшки на шаркань і зáбйў шаркань. Но, і бōййть сьа вōн скōро йти там позирати, йак стрйлвў і за отō вōн сьа бойаў, ож мōжи шчи живá шаркань, та зьйсьть го. Но й пōшоў ў йакйсь чьас. Пōшоў і ўвйдыў, айно шаркань ўбйта. І слўхать, говорйть бук із бўком; хлōпи! ци ни ўпаў ти шчи?

Ой, кажи нидалико ми ут то́го б́уло ўпа́сти.

Дру́гий кажи: Їа сьа ўже буў наньняў па́дати.

І вѳн тотѳ розу́мийи, бо Бѳ му так даў.

І кажи бук ід б́укови: Їи аддика грѳші п́удо мноў, пут коріньѳм. Бѳ знайи, кому́ йіх Бѳ с́удить.

І тот чоловѳк тотѳ ўчыўў, шчо бук б́укови казаў і пѳшоў пуд б́ук, ци праўда отѳ йи. Праўда йи, сѳть грѳші! І тот сьа чоловѳк д́ужи зра́дуваў тим грѳшѳм. Прийшоў домѳ тот чоловѳк і ўзяў собѳ мѳх із до́му, пѳшоў на грѳші не́сти з мѳхом. І набраў ў мѳх грѳшиѳ, приньѳс домѳ лѳдѳве і нѳсить на пѳт тотѳ грѳші і сѳпле і упѳять іде на грѳші. І на-сѳпаў пѳўний пѳд грѳшиѳ. Звѳдять го жѳна́: Де ти найшоў отѳ грѳші га́здо?

Ти ни м́усиш зна́ти, шчо тобѳ до то́го?

Айбо вѳн ни хѳчи ўже б́ути ў тѳм сѳлы прѳстѳм, ай пѳшоў ў ва́рош пѳричы́вали, до́ми обѳ тко продаваў. І пѳричыўў ў ва́роши. Купѳў там вѳлѳкѳ до́мѳ, доро́гѳ; і царь йѳго ўзяў за ќума. — Так бѳлѳзь царь буў ў дру́гѳм ва́роши. — І сѳў вѳн собѳ на конья́, а жѳна́ йѳго на ко́бѳлу і йдуть до ца́рьѳа на гѳстѳну, на шчѳнѳа. І па́ньѳа йде ўперѳд на ко́бѳлы, а вѳн зѳаду йде на конѳ. Чѳму́ вѳн зѳаду йде на конѳ? Бо ў панѳў та́кѳй обѳчай, обѳ па́ньѳа йшла на пѳрѳт, тотѳ з вѳлѳкоѳї кѳдѳви.

Ка́жи ко́нь ко́бѳлы: Йѳй нѳбо́гонько! ти сьа, ка́жи, ни ганьбѳш? Йдеш до ца́рьѳа на хрѳтѳни, таѳ ти сьа так обѳльѳнала.

Гм, ка́жи, де бѳх сьа ни обѳльѳнала! бо йа йду, ка́жи, само-читѳвѳрта.

І на тѳм сьа тот пан за́смѳяў, бо вѳн тотѳ розумѳў. Жѳна́ му за́глипи́ла тотѳ, шчо га́зда́ сьа за́смѳяў. І прийшли́ до ца́рьѳа на хрѳтѳни, там сьа гѳстили. І йак сьа удгѳстили, домѳ пѳшли́. Но, жѳны́ му д́ужи чьѳдно ўпа́ло, шчо га́зда́ йѳў сьа смѳяў. І йак прийшли́ ут ца́рьѳа домѳ, звѳдять го жѳна́: Шчо ти сьа смѳяў, повѳш ти минѳ? Шчо ти сьа нѳ́гда ни смѳяў до́тѳ, а тодѳсь сьа за́смѳяў.

А вѳн сьа на тѳм за́смѳяў, шчо ко́нь казаў ко́бѳлы; і вѳн сьа за́смѳяў з радошчѳў, бо ў них ды́тѳ ни б́уло і па́ньѳа ни зна́та сама́, шчо вона́ тьяшка́. Но жѳна́ му д́ужи прѳсѳть: Повѳш ми, шчо́сь сьа смѳяў.

Отѳ ни б́уди, ош ти повѳм, отѳ ни будѳш зна́ти! — Но і вѳн пѳшоў іт свѳѳйѳм вѳ́чарѳм на нѳ́ч на по́ли. І там буў пѳс старѳй ўже ко́ло ове́ць. Айбо то́го пѳса ўже удбѳли, та ни даўть му йѳсти нич. Но там сѳть молодѳ панкѳ, та отѳ онѳ чѳстѳуть, тѳми сьа ра́дууть і даўть йѳм йѳсти. І тот га́зда́ сл́ухать, айно воўци ра́дѳать, йак воўцы пойма́ти, та

пойісти ў кошарі. І молоді псикі ўчыўли тотó, ож воўци говорыіаць і так ка́жуть: По́йти та йішти, таі́ нам лішити даштó! — Но старійі́ пес ка́жи: Ой до́ти ви ўтси во́цьў неўнесетé, до́ки йа будú ко́цмом трыйа́сти туй, хоты́аі́ нья ўв́или во́чарі на нич.

Тот гáздá отó чьўў, шчо тоті́ молоді псикі́ казáли і за отó сьа дўжи прогны́ваў на псикі́, ож йі́х гудúуть молокóм, а ов́и шчи клі́чуть воўкóў, а старóго удб́или ут кошáри, ни об́и му йі́сти дав́али. Ўзьаў гáздá тогó псика́ старóго домó: Но, ко́лі ти та́кий ў мéни прійáзник, пой ти домó, йа тибé до́ма уткрі́шмау шчи.

І до́ма жо́на го зв́ідать: Но, шчо ти сьа смійáў, ко́лі ми йі́шли до ца́рьйа? — Ўсе му доды́вать. І во́н та́кий до́брый чолов́ик дўжи буў: Жо́но моá, йак йа тоб́и сисé пов́ім, та йа ў́мру.

Ну, йа ни гада́у, хоть ти ў́мирай, хоть йа най ў́мирау, та мўсиш казáти.

Но, йак ти жо́но ма́у казáти, палива́й ўперéд горне́ць на теплинú, об́ись нья ў́мла, йак ў́мру! — І во́н лых соб́и ў́мира́ти. Тот старійі́ псйшче ўво́йшоў до хі́жі: Йой, ка́жи, сам іт соб́и, ко́бі лем гáздá ни ў́мер наш!

Когúт ка́жи: Так му трéба, най ў́мира́ть.

Ка́жи пес когúтóви: Хло́ни! та тко нас будé годувáти, йак гáздá ў́мре? Ни ка́жи та́ко́йи.

Когúт ка́жи: Най ў́мира́ть, кидь во́н ни гóдин росказáти йинны́ў бусуркáни; йа, ка́жи, йакóсь двацьцýтьом росказúу, а во́н йинны́ў ни гóдин!

Тот гáздá тогó чьўў, шчо когúт говорі́ў іс псом. І когúт ў́хóпйў кинди́рйцы, прыны́с і ўсипаў і ўсы́ д ньóму прійшли́ кúрицы: Но, ге в́идиш, ка́жи псóви когúт — йа йакóсь гóдин двацьцýтьом росказáти, а во́н йинны́ў ни гóдин.

І тот тогд́и гáздá ўстаў на́раз і ўже ни хоты́ў ў́мира́ти, а подúмаў соб́и: Но, йа тоб́и роска́жу!

Зап. в марті, 1896, від Михай́ла Фотула в Стройні́, Берегськóй столиці́.

Паралелі́: Гринченко, Этногр. Матеріалы, II, Н. 90. Ст. 121—122. Драгомановъ: Малорус. преданія и рассказы, Н. 20. Ст. 75—76. — Максимовичъ, Сочиненія, II. Дни и мѣсяцы украинскаго селянина, 479. — Васильевъ: Къ повѣрьямъ о цѣлебномъ значеніи змѣй. Кіев. Стар. 1889, Н. 5—6, 634. — Ястребовъ, Сказка о человѣкѣ понимавшемъ разговоръ животныхъ, Кіев. Стар. 1895. VI. — К. J. Erben, Vybr. baj. a pov. nář. Ст. 33. Rozmluva dobytka. Тамже, Ст. 34—36. Zvirěci řeč. — Grimm, Märchen. T. I. Ч. 17. Ст. 89—93. Die weisse Schlange. T. III. Ст. 30. — Deutsche Sagen, T. I. 131. — Аенасъевъ,

Народныя русскія сказки. Т. II. Ст. 459-463: Птачій языкъ. — Охотникъ и его жена. Т. IV. Ст. 323-329. — Русская Бесѣда. 1856 р. Т. III. Ст. 83-84. — Nowosielski, Lud Ukraiński. Т. I. Ст. 353-356. — Худяковъ, Великорусскія сказки. Т. I. Ч. 38. — В. Ст. Караджич, Српске народne pripovijetke. Ст. 10-15. Ч. 3: Немушти језик. — Hahn, Griechische und albanesische Märchen. Т. I. Ст. 218-219: Von einem, der die Vogelsprache erlernte. — Боричевскій, Народн. славянск. рассказы Ст. 9-15. — Erben, Slovanská čítanka. Ст. 222. — Valjavec, Narodne pripovjedke. Ст. 256-257. — P. Dobšinský, Prostonárodní slovn. povesti. Кн. III. Ст. 83-86: Svení gazda, zvieracej řeči vedomý. — Kolberg, Lud. Krakowskie. IV. Ст. 216-218. — Tausend und eine Nacht. Т. I. Ст. 27-34: Der Esel, der Ochs und der Bauer. — F. S. Krauss, Sagen und Märchen der Südslaven. Т. I. Ч. 97: Die Thiersprache. —

18. Про чоловіка, що розумів бесіду звірів.

Йшоў чоловік з віўцями, та була йинна пасыка (хашча стьата). Тай запалили тоту, дыти, пасыку, тай горіла. Тай ў ты пасыцы буў велікий дужи гат. Та вільіз на одного пня і гоїкат вітти гат тот: Поў пня, чоловічи, вітси вінести, та достаниш, што хочиш.

Айбо йа сьа боїу тибэ, бо ти гад, минé зьыш.

Небісьа, чоловічи, йа тибэ ни зьым, бо погібáу.

Тогдї чоловік обўтий чїриз огень пирийшоў і ўзьаў того гада на плічі і воньіс на чисту зёмнью.

Но, што хочиш, чоловічи, типéрь за платнью? Ци хочиш мно́го грóший, ци хочиш знáти, што на-сьвітѣ?

Йа ни гóдин знáти, шчо хотѣти, ай ти минé порáть сам.

Ну, пойдь дь мóму ньáньови, та кажї мóму ньáньови, йак ти б́уди казáти за платнью, шчо хочиш тотó знáти, што мїй ньáньо знáйи. Бо тогдї прийшоў і сказаў сьóму вітцьу, йак ни даў погїнути чоловік. І кáжи:

Ну, та што, чоловічи, хочиш типéрь за платнью?

Йа ни хóчу нич, лише тотó хóчу, обїм знáў, што ти знáйиш.

Айбо ти, чоловічи, ни гóдин тотó здéржати, што йа знáйу.

Йа гóдин здéржати, йа дужи тибэ послухайу, йак ньа наkáжиш.

І тогдї кáжи йому: Ну, ставáй пїрид мéни, та роздоньмї рот. Тогдї хїхни му раз ў рот, і кáжи: Ну, што типéрь чўйиш?

Типéрь чўйу, што потьáта йидно з дрўгим говорїт. Хїхни му дрўгий раз. Но, што типерь чўйиш?

Типéрь чўйу, йак босуркáны збирáют сьа мáсло відбирáти і чародьїльницѣ чарїти.

Хіхни трэ́тий раз. Што типе́рь чу́йш?

Типе́рь чу́ю ўсу́ здвiжiну́, кўлькo iн, розумiю; i худобу розу-
мiю, што с ким гoвoрiт: вiл iз волoм, i кoрoвa с кoрoвoў, i кiнь iс кo-
нбoм, што гoвoрiт.

Ну, типе́рь iдi, чoлoвiчi, дoмi, тa здoрoў гaздўi, aлi нi пoвiдж
нiгдa, дoкi жийiш нiкoмy сeсe, што чу́йш, бo нaкoлi пoвiш, iгoтлўi
(пaрyи) сoбi нa пeрiт тpўнy.

И вiттaк пiшoў вiн iд вiўцям нaзaд i сьiў i слўхaт, iнaк пoтвaтa
iйднo iз дpўгiм гoвoрiўaт, фiгльўт. И пpилeтвaт пoнaд нбoгo двa вo-
рoнi чoрнi i кaжi вoрoн iйдiн iд дpўгoмy: Бoжi, кoбi тoт чoлoвiк
знaў, нa чiм сiдiт, тa знaў бi двi плiтi, тa нaйшoў бi тaм пiд тiмi
плiтaмi кoбeл зoлoтa тa сpiбpa.

Тoгдiж пiннвaў плiтi i нaйшoў тoтo, зoлoтa тa сpибpa. I вiткa-
зaў нa свoгo гaздў: Нaймiт, гaздo, вiўчaрiўa сoбi, бo iнa ўжe нi хoчу
вiўчaрiтi, бo iнa сьa хoчу жeнiтi; iнa ў тeбi дoстa вiслужиў, сьiм гo-
дiў. I тaк жi пiшoў ў силo i oжeнiў сьa.

I гaздoвaў тpи гoдi. У тpи гoдi тaк зaгaздoвaў, што y сaмoгo
iнi льiтoвишчe (сaлaш вeлiкiй, iнaк y нaс ў гpoмaдi iнi, зaм. oпoв.)
oвeць. Aйбo зaбpaў вiн сьa iтi iс свoйoў жoнoў, знaтi зa тoтi вiўцi.
I сьiў вiн нa кoнвa, a жiнкa iнoгo сьiлa нa шкaпy. Пpийшли нaд iйднo
вилiкe бoлoтo i вiн пpийшoў iс кoнбoм, a oнa iшлa, тa зaшцoтiт сьa
шкaпa, тa ўпaдe. I кoлi шкaпa ўпaлa, кiнь зaйрзaў, i тaк зaйрзaў: Хлoп
хлoпa ньiс, тaй пpиньiс; a бiдa бiлў нeслa, тaй з бiдoў ў бoлoтo ўпaлa.
A гaздa сьa нa тiм зaсьмiўaў. Бo oнa тoтo вiдьiлa, iнaк сьa зaсьмiўaў
(с тoгo, што шкaпa бyлa жeрeбнa, a жoнa твaшкa) i тaк сьa рoзбoльiлa
нa тьiм, шчo сьa зaсьмiўaў, шчo хoчi ўмeрти. I пpийшлa плaчyчi дoмi
i лeглa сoбi тaкoй нa пoстьiль ўмiрaтi.

Ну, типéрь, гaздo, кий ми нi кaжiш, нa чiмiсь сьa сьмiўaў, тaй
сaмoдpўгa (oнa твaшкa; oднo ў нбi, дpўгa oнa) ўмiрaў.

И тaк вiн кaжi: Жoнo, нi ўмiрaй мaлeйкo, iнa тoбi скaжy, нa чiм
iнa сьa сьмiўaў. Тpeba гнaтi зa iннiм стoлoшoм, aбi зpoбiў мiнi
дeрeвo.

И дaў сoбi зpoбiтi oслiн кoлo стoлa i ўмiў сьa нaчiстo i ўввaў
нa сьa бiлoйи плaтвa дo смeрти. I вoли пoчaли рeвaтi зa нiм дўжi пe-
рeд хiжeў: Нaш гaздa ўмiрaт, тa ўжe нaшa кoхaнь пpoпaлa.

Aйбo кoлi вiйшли нa сaлaш iз нeў i бiли тpи пcи нa сaлaшi
ў нбoгo, тa двa мoлoдi бўли, a тpeтiй стaрiй. Тa iшoў вoўк iд кoшaрi
вiўцў бpaтi. Aй бoж тoгдi бpeхaў стaрiй нeс тaк: Нe iдi сьyлi, бo
шчi iйдiн зyб y нвa iнi i нa тьiм пoстpaжджaш! A мaлi бpeшyт сьaк:
Пoй, пoй, тa бeрi тьiлькo, oбi iнaм бўлo!

А гáздá тотó розумі́ў і ка́жи віўчарім: Тоти пси малы забийти гет! А старóго д́ужи чисту́йти.

Айбо они́ ка́жут: Йáкби ми забили? Малы́ пареним молоком году́йиме.

Но, тотó ни дивіт, бо тотó ніпръйатилы у вас, кажи гáздá.

Тогд́иж дóма зареву́т ко́вы і заіржу́т: Наш гáзда та́кі знаў, коли́ ми голóдны, чистува́ў нас; типе́рь нисподы́ваноў смі́ртьоў ўмі́рат, чі́риз йинну́ жóну бизу́мну іде сь сьóго сьві́та нисподы́вано.

И во́скочит когۇ́т на вікно́ і на вікны́ ка́жи: Ну, сисе́ вишча́ства хóчи сьа стáти, шчо чолові́к йидны́ жоны́ ни го́дин розказáти, а йа ма́у 12, та́й йа ко́жды доў́жен розказáти та за нью óдві́т дáти. А сесь чолові́к, коби та́кий рóзум маў, обі́ сво́ю жову́ б́уком погрози́ў, ни чі́риз нью сь сьóго сьві́та ма́рно йшо́ў.

І він сьа тогд́и схóпиў іс сьóго ослóна і йийі́ позы́даў бі́гарьйóм чі́таво: Йáк йа, жóно, бизу́мна б́уду сь сьóго сьві́та йти чі́рис те́би, чі́риз бизу́мне дь́ло, кий то́бі Бог не при́даў тотó знáти, што мины́?

І она́ тогд́иж, йáк йийі́ биў, зарас сьа росп́укла, ўме́рла. Тогд́и ви́йде на двір і поді́вит д во́стокови, ци ни согр́иші́ў пі́рид Богом. І при́бігла д ньóму ў́сьа пт́ицьа: ѓуси, ќури, качќи і пові́дали йимú: Ми за те́би сьа Богу́ будеме́ молі́ти. И при́шли д ньóму во́ли, корови: Бог іс тобо́ў, гáздо, ми за тьа Бóгу сьа будеме́ молі́ти.

И ў́ йогó дворі́ ў́сьа здви́жина́ сьа веселі́ла, што він ни пішо́ў за дурн́ий рóзум іс сьóго сьві́та. Амінь.

Зап. в липни, 1895 р. від Андрія Бряника, в Голятині, Марамороської столиці.

Паралелі: Драгоманов, Малорус. народ. пред. и разск. Ст. 311—313 (конець казки). — В. Н. Добровольскій, Смоленскій этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 354—355: Якъ мужикъ абмираў, а пóтомъ жонку свою падучилъ, што ина дужа любапытна. — Е. Р. Романовъ, Бѣлорусскій сборникъ. Вып. IV. Ст. 140—142: Языкъ природы. Ст. 217—219: Языкъ природы.

19. Яю́ Юудлош Янош був псом.

Йиден йáгир пушо́ў до ф́риштик на пóльо с п́ушкоў і узба́ў собі́ йидно́го псика́. Заби́ў на пóльу йидно́го за́йачика і ви́пороў, ве́р кишки псóви, за́йачика на таны́стру при́йзаза́ў з ремі́ньчи́кома. Пес кишки ззи́ў, за́йачик ремі́нець перекусі́ў і ў́тьук до лы́са. Стойі́ть йáгир, задума́ў са: Нíхто та́ко́й чу́до ни ві́дыў, йáк йа типе́рь; за́йачика-м с п́ушки заби́ў, кишки му́ й пес іззы́ў, за́йаць на ко́білцы́ ремі́нець перекусі́ў.

Повідать зайаць здалеку: Ішчі ни такої чúdo йи ў Кúдлош Йáноша; пуйдыте там, та вам повість.

Чуў тотó йáгир чúdo за Кúдлош Йáноша, áли шче у ньóго ни буў. Ни пушóў йáгир домú с сво́йоў пушкоў, лем пушóў чúdo ўчути до Кúдлош Йáноша на трéтьйй валáл.

Прийде там до трéтього валáлу, де Кúдлош Йáнош буваў: Ішчі лем два рóки, йак вун буў пес, а типéрь йи гáзда! Указáли льúди йáгрьйови, де Кúдлош бúвать. Прийшоў йáгир, повіў: Дай Бóжи добрий день, пáни гáздо!

Повіў Кúдлош йáгрьйови: Шчо урудуйите?

Ни урудúу нич, лем вам повím новинú. Пушóўйим на пóльо, жи собí спраўльу фрiштик, забийў йиднóго зайачика. I так, праўда, йа забийў йиднóго зайачика. Вiпорóуйим го, кишки из зайачика верг йим псóви, на таньiстру приўйазáў в ремiнчиком; ремiнчик зайаць перекусиў i до льiса ўтьук. Там вам приньiс новинú.

Повіў Кúдлош: Ни великá тотá новинá. Йáби вам бúльшу шчи повіў!

Зустаў йáгир слúхати голодén до фрiштика, жи тот повість йомú зáраз два-три слóва, будé тóму конéць. I вун голодén зустаў слúхати.

Кúдлош Йáнош кóлиса бáгрить, мiрьйать i притiнать, по йиднóй слóво йáгрьйови повiдатель: Муї льубий пáни! Йа добрi гáздоваў. Мáўйим вóли i корóву, фáйной пóльо i служнiцу, жонú шумну i слугú шумного. Жонá с слугóм льубiли са. Йа са за тотó ни гнiваў, бо миньi слугá добрi робийў. Шчо жонá зробiла? Принéсла прут у квiтну нидьiльбу у рáно iс цéркви, шчо сьачéной прúтьа давали...

Голодén слúхаў, сiтий повiдаў; кóлиса бáгриў, бáгро мiрьйаў i йáгрьйови повiдаў по йиднóй слóво:

Мóйя жонá минé тим прúтом ўдáрила, повiла ми: Иди ў свiт, ку-длатий псе! Шчо йа, Бóжи? Розум мáу — áни сиракá, áни чiжем, áни кáлапа: Йа пес справедливий! Узьалá копáч, вiгнала ньа вон, самá зу-стáла с слугóм гáздувати. Йа пушóў по льúцкум смiтьú! Так йим дúмаў, жи ўже нiгда ни бúду чоловiком, лем ўсе бúду по гнойóх ходiти, будúть ньа льúди камiньом бiти!...

Йáгир дúмаў, жи зáрас конéць, та ждаў, хоть голодén. Чкóда му лишáти тотú новинú, вун с трéтього валáлу прийшоў! Тот собí рúбать, Кúдлош Йáнош, а йáгир сидiть кóло ньóго.

... Йа ходиў кóло сво́йийй хiжи, повiдатель Кúдлош, жи чей миньi в мóйийй працi дáхто вéрже фáлат хльiба: Прокльáтий курвáш, шчо ў мéни служийў, шчом му хльiба даваў, таким камiньом, йак гóлова, за мноў метáў, чогó йду на сво́й смiтьá. Йа пес, розум чоловiчий; лáби

пéсьї і гóлова... По смітьу збирау так, йак і дрúгї псї. Ёже за собóу ни дзбау; пúйду лысом, чей нья найдуть воўци, та нья зздьáть. Ішоў чéрес сїм хотаріу пóльом і лысом; ніч ни відыў пудлóй, далéко вид дóму мóйого, де йа гáздуваў, пушоўйим псом. Ішоўйим йидноў горóу; чїстоў пóли, а на дрúгум вирху буў сáлаш — трійї йугáси, тїсьч овéць, пса ни мáли. Увідыли минé, шчо йа кудлатий: Йак го будемé клїкати? Ачéй вун Кúдлош. Кúдлош, на тьу! Йа ўчуў на дрúгий верьх, шчо нья йугáси клїкали ид вуўцáм, іт сóбі. Далі ми хлыба, собі бесыдовáли: Трéба би йти вуўцы заверну́ти! Та йа пушоў, на вуўцы збрéхаў, вуўцы са верну́ли. Похвалїли йугáси минé. Гвáрили йугáси: Шчо ми думали, а псé ізробїў. Товáрише! ти маў йти вуўцы завертáти; мїсто тéбе псé заверну́ў; даў му с свóйїї чáстки сїра, ньяй псé ни бїгáть голодén за вуўцáми до пóлудне. На пóлудне прїйшли йугáси. Звїдуїи са ватагá: Чий то псé? Ми найшли на пóльу; áли то дúжи дóбрий псé. Кибї ми ни мáли нáпáсть, бїсьме за ньóго, дьáку му, дóрого ни платїли. Повїў йугáс: Хóтьби шчо, та жентїцы му дáйме. Пушоў псé по пóлудни; кидь йугáси на пéреды, а йа псé ізвáду; кидь йугáси ізвáду опстáнуть, а йа йду напéред; нїйак йугáси ни завертáуть, лем у грóмáды хóдьáть. Йа там буў за чотїри рóки. Давáли ми сїра і жентїцы, хлыба, на дóснть. Йугáси са на мéни збїзовáти, жи йа сам гóдин худóбу дозирáти. Прїйшоў йидéп пан ид мóйому ватагóви: Повїдали льúди, жи ў тéби йи псé мúдрий; кибїсь ми го продáў! Од мóйїї пáньї ўже двóй дьїтїй пропáло. Колї са нарóдить, анї ни застїгнуть покрестїти — нїхто ни знáйи, де ўно са задьїйи! — Продали пса ватагá і йугáси за йидén гóрдúў грóшиї, жéби пушоў псé с пáном йогó пáньу вартовáти. Пушоў йа рáдо дúжи далéко. Пáньї бúла на злыганьу. Накáзáў ми муї пан: Ци знáйиш ти, псé, шчо ти повїдау? Йа головóу кїнуў і заскúмлыў, жéби пан знáў, жи йа йогó йазїк розумїу.

Йагир голодén сидїть а слúхать ішчї до фрїштїка. Гáзда са звїдуїи, ачéй ўже пóлудни? Кóлиса бáгрить, бáгра примїрьїуйи, по слóвови повїдáть. Дúжи тотá прїповїтка голоднóму дóўга!

... Пáньї злегла. Прїйшоў ничїстий дух, до двéрий дїхнуў до пáньських, двéрї са одомкнúли, пáньї ў тот час заспáла, ничїстий дух дьїтїну ўзьáў. Кадї ничїстий дух йшоў? Лысом і гóрами, вертéпами — і йа ў ночї за ним, аж до тóїї дырї, де дьїтїну понéсло. Прїбїх нáзат, почáў дúжи кóло хїжи брехáти. Вїбїх кóчїш із маштáльнї, шчо там у дворї, ци дáйакї злóдыїї, ци воўци. Йа почáў кóчїша лáбами грéпсти. Бїгїм ўсе вид ньóго до кáштéля. Увідыў кóчїш, жи йа ўсе там бїжú і вун прїйшоў. Йа до двéрий, двéрї розомкнэны. Думáть кóчїш: Шчо то за новїнá? Ёсе ў нáшум каштїльу у ночї двїрї замкнэны, тїпéрь порозмїканы, шчо й псé по них хóдить! Збудїў кóчїш пáна по пúўночи

повісти му повину, жи двєрі порозміканы. Віскочыў пан вонка, порозвіраў по світы, прийшоў т своійу пани до другой хіжи, ци ўна спить, ци шчо чїнить, шчоби ни задавила малу дитїну. Пан са звідуїи: Шчо робиш, спиш, абó лем лежиш, моїа паны? Ци ни задавилась дитїну? Паны по'бзїрать коло себи, ані ни їи дитїни! Пан зайойкаў, жи вун ошалыў, за шаленого пса гордуў грóшиї дати, за своїу бїду: С пушки го забїю; ўзяў чорт грóши, нїай вóзьми й пса! повїдять пан коло кóчїша. — Їа почаў вїти коло пана і пана по гáчох лабома глáдїти. І почаў вон бїштї. Кóчїш повїў: Нїай ни забїють пса, бо пес ни чоловік, ун мине пєрши глáциў, до каштєля бїх; їа за ним, — двєрі поўгварїяны; пес праўду маў. А шчи ў вєчур, їакисьми польїгали спáти, повїдять кóчїш панови, дўжи пес брехáў! Пан прорыўк іт своїому кóчїшови: Чому жесь нїа ни зугнáў? Пес прибїх ід ним, обóх лабоў поглáдїў і побїх чєрес двур од каштєля гет. Пан повїдять: Пес шалєний; вóзьму пушку, за своїї грóши їа його забїю! Пес почаў вїти. Повїў кóчїш: Прóшу вас, пани, ни забїїти пса. Збїраїти са, де пес пуйди, там і ми. Кидь нас будє дурно по путї водїти, по льўцьких двóрїх, там го забїїти; а кидь буди їти за путью, таї ми будемє їти за ним; увїдїме, їакїї розум маїи.

Сїтїй повїдаў, їагїр голодєн слўхаў. Усє собї думаў, жи лем двїтри слóва, зáраз будє конєць. Чкóда му с трєтього валáлу прїїтї, ни вїслухати новїну. Кудлош кóлиса бáгрить і примїрьїуїи, по слóву повїдять...

... Уболык са пан у шáтєа, узвáў два пушки: Їидну про кóчїша, другу про себи. Ідуть нучноў годїноў. Пушоў пес далєко, дўжи пудлїм лїстом. Кидь, кáжуть пан іс кóчїшом, ми шалєны. Пес скумлїть. Кáжуть: Де будє їти пес, там і ми. Рáдо пес своїїма лабома поглáдїть пана і кóчїша і полїшїть і наўпєред бїжїть. Пушли до лыса пес і пан і кóчїш нучноў годїноў. Даў Буг дєнь. Ідуть пустима лысами ід їиднуї скáлы. Пут скáлоў дыра. Пес їїх там зачєкаў коло дырї пут скáлоў. Ыни зустали тамой, пес пушоў до зємлы, до дырї. Вїгьах закушєного дьáбла. Позїрать кóчїш і пан, шчо за чудо: гóлоў і волóсьа такóй, їак жонá, нóги доўгї, з долу такї, їак у боцкá! Пес лїшиў, пуйшоў назад до дырї. Вїтьагнє за шáтєа панську кїшáсонку, шчо мáла сїм рóкуў і ўкáзуїи кóчїшови лабами, жи твєрдо трєба трїмати, обї ни ўтєклá до лыса. Рáдїть са пан іс кóчїшом: Мудрїї пес! хóтьїим і дóрого запла-тїў, мўдро рóбїть, лем їа його бесыду ни знáу. Пес із рáдости льуг на чєрево, кóчїшови і панови по ногáх пїском сýваў, їак кїцьби їїм нóги цыловáў. Повїдять кóчїш: Пробуїме кїшáсонку зўїазáти, будемє вїдїти, шчо будє пес рóбїти. Кїшáсонку прїўїазáли ід дєреву, пес пушоў за другим і прїньус, ани го ни покусаў, лем го красьны вїньус,

шчо máло чотіри рóки. Даў кóчшови ў рúки, вернóў за малéньким. Вi-
нъус малéнькой у пелéнках. Тогдi кóчiш нъус двoй дьiтiй; йиднó звáду
на плечóх, дрúгой на рукáх, пан прoвáдиў сiм рúчну свóйу кiшáсоньу
до свóйого дóму. Йак домú приишли, перебуло пúўрук, ни хотьáть псóви
хлiба давáти, бо пан дайi свóйiм дьiтьом. Пес голодовáў, áли розум
дóбрий маў: Ни будú йá ў пáна бувáти, голодовáти; идú iт тiм йугáсом,
де-м бувáў. Ўже льúди похудобныли — ни йи шáласу; ўже минi там
нiхто йiсти ни дайi; от пáнам пушóў, до йугáсуў ни трéба: А Бóжи
муй! Хоть i йá пес, пúйду попозiрати до свóго валáлу смiтьá свoй!
Приишóў пес до дóму свóйого, мнóго рóкуў йиднá служнiца у мóйийi
пёршойi жонi служiла, шчи йá дóма буў; тот рук йим на пса стáў, ко-
лiм йий за служнiцу найáў. За пiятнáцать рóкуў ўна на мóйум мiстьi
служiла, йá за пiятнáцать рóкуў псом буў. Йá приишóў на свoй смiтьá,
ни бúло дóма мóйийi жонi пёршойi, кúрви iс курвашóm. Увидыла дьiўка,
тотá служнiца минé на мóйум смiтьú i спóзнала: Такiй тот пес, гi шчо
прокльáта кúрва, мóйá гáздiнъá спрáвила iз гáзди. I тогдi ўзьалá прут
с хiжи iзвá гирiнди, пушлá на смiтьá, удáрила пса: Кидьйис пес, та
будь псом, кидь йис чоловiк, спрáў са назáд, йак йис буў, такiм чoло-
вiком! — Од ньóго Бог тотú кáру узвáў, шчо му прокльáта босуркáнъá
далá, йогó прiсьiгана жонá. Одобрáў од служнiцы прут i ни пушóў до
хiжи до свóйийi, лем до прiкльáтьá за двéри i там стоiяў зáкльá прiйди
йогó жонá с слугóў iс кóрчми домú. Чúйи вун, жи йдуть домú спiвáучи;
йиднóй дрúгой видé, пiяны суть обóйи.

Сiтий повiдaть, голодén слúхaть, йáгир, шчо шчи до фрiштiка,
а то мóжи й пóлудни йи. Хóчи знáти, ци зáрас туй конéць. Кúдлош
кóлиса бáгрить i притiнaть, мiрьiаць, по слóвови повiдaть, бо вун ни
голодén.

... Приишлá жонá домú iс слугóm обóйи спiвáучи. Удáриў йiх прú-
том йиднóй i дрúгой i повiў: Ти йи сомáр, а ти сомарiхá! Запёр собi
двур, шчо обi ни ўтекли ў свiт; узвáў два мóгузи, зйáзáў сомарá с со-
марiхоў. Кóло пáнськойi тáбли близь бувáў ковáч. До тóго ковáчá даў
зробiти жилызной пúтно, áйбо ни такoй, шчóби го мож замикáти, абó
розмикáти: Видрáзу йiх за мóйi грóшi трéба, мáйстир, на вiки спúтати!
Спúтаў йiх на вiки на желызны карiки. Дóбрi сковáў, би тотó нiхто ни
розорвáў, до пáнського вуўсá нагнáў. Пáнськi кирельóви прiгнáли до
пáна. Звiдууть са: Чiйi то сомарi? Ни прiймaть са нiхто. Вiпустиў
пан в маштáльны, бо вiдыў, жи йiх нiхто ни вiмiнъaть. Спрoвáдили на
рiнi, там йiх дьiти камiньом бiли, зáкльá ни поздихáли. Служнiцу тотú
переспáў i за жонú ўзьáў. I днэськá жiвуть, кидь ни помéрли.

лиц стрібєрний, верх до вóди стрібєрної; бо кидь буў собі сам ни виттьаў палиц, а дьабол би му виттьаў гóлову, бо то вина вилика, чогó рúшать топлєной стрібло. І справоваў са добрі за доўгий час. Ў доўгий час кунь лух у маштальни; ни бóло добрі постелєной, ізвальаў са. Побіх у страху вóди принєсти; замилило му са у розумі, зачєр золотóй вóди, верх на конья золотóй пúто: кадї ўпали по конї кропєйї, ўсьагди зуштаў кунь золотїй. Кунь буў вїшчїй, прорьїук іт кóчшови: Типєрь обольльїй зóлотом обóх нас, бо кидь нас ту пан захóпить, та нас ўшиткїх на фалатя порубать, йак тибє, так і нас! Намóчь до стúдны, до золотóй ўшиткї кантарї нашї, бїш до хиш, возмї с клїньцьа сáбљу, колї ни йи дóма пана, а ўтыкаймї гет, бодай де до свїта, жєби нас пан дóма ни найшоў. Утыкали далєко. Прийшоў пан домú: Ни йи на свїты нї-начум такої чкóди, йак у дьабла ў стúдни! Вїчерпаў топлєной зóлото: Кибї йа йогó здогонїў, кóны і йогó і ремїнья, ўшитко бим ізвїў! Так са дьабол розгнїваў за свой зóлото топлєной!

Йак кóны поголоднїли, трєба було пастї. Прорьїук кунь вїшчїй: Возмї кóчїш греблицу, верж чєрес сєби пóнад гóлову, ньяй упаде зад нас; вїрости гора камїнна і глогóва, жєби дьабол ни здогонїў нас! Стала са із греблицы гора висóка пут хмари, шчо упєрла дьабла, жєби ни прийшоў д кóньом. Вирнуў са дьабол до йиднóго вáроша, куповаў жильза дванáцать цєнтуў на йиднú бáлту. Повїў склепáрь: За тотї йа грóшї свой жельзо ни дам, хóгби го чорт ўзваў. Чорт жельзо ўзваў, бо му склепáрь побїцьаў. Склепáрь са ўстрашиў, кúлькой дьабол жельзо ўзваў. Зайшоў іє тим жельзом до йиднóго ковачá, жєби му ісправїў бáлту з дванáцать цєнтуў жельза. Ковач са не прийаў, бо вун такогó кóха ни маїи. Порáдиў йогó коваль: Там ідї до йиднóго маїстра, шчо йїх йи дванáцать до йиднóго кóха і до йиднóйї бáпки. І зробили йомú бáлту ковалы. Зломїў дьабол бúчка і забїў до тóйї бáлти, пушоў горú розбивати. Камїнья розметаў, гложїну вїрубаў і справїў собї пугь. Кóны ўчули, жи ўже дьабол дúркать: Сїдай кóчїш на нас а ўтыкаймї гет, бо ўже чóрта чути! Почалї ўтыкати. Чорт розгнїваў са, справїў са червєноў хмáроў, та за кúньми бїх здоганьати. Йак ўже ўвїдыли, шчо лем йїх хóчи здогонїти, казаў кунь тот вїшчїй, шчо знаў бесьїдувати: Вїтьагни спут сєби покровець, верж зат сєби, повїж так, би са с покруўца справїло мóри, жєби велїкї хабї метáло, жєби чóрта хóпило до вилїкого хабú. Чєрес чóрта справїло са мóри: Нáйперши са чорт ў ньум затопїў, жєби кóны ни здоганьаў. Йак кóны знáли, жи ўже чорт у мóри: А типєрька ми будемє на тих лúках пастї, а ти йди до вáроша; ту йи ў вáроши царь, мóжиш са за дайакóго служєбника найати. Куп собї такú губáньу, шчóби ти з нєйї ни вїдно бóло ни гóлоў, ни нóги; вилїкї чїжми і шапку глубóку; закапчи собї шапку пóпуд бóроду, обї

дахто ни ўвідыў на тобі зóлото! — бо вун йак хапаў іс стóдны вóду золотý, тай сибé по'блываў. Так кóчiш зробиў, йак кунь наказáў. Росказáў му кунь іс собóў ўзвати кантáри золоты, а кóны ньяй лiшить тамой на лóцы, у вертепах; кóны там будýть пáсти: а ти йди до царьйа служити.

Покупиў собi такóй шáтá, йак кóны казалi і кóло царьськой кiрти до дуплáвой вéрби сховаў золоты кантáри. Найáў са iт царьському кóчiшови за ловасá. Тот буў кóчiш царьський ўпереч найпараднышшим кóчiшом; шчось му почкóдило, йогó кóньом, сухi бóли, ни могли ўже добрi бiгати. Тот, шчо са найáў до ньóго, до кóчiша, iсправиў са нымiм, жéби нiхто ни знаў, йакý вун бесыду знайи, óби го дайáк на пiанствi ни вiкламаў, жéби вун свой золотóй тýло ни ўказаў. Лем йидной слóво, же лем гварий: Нем тóдом¹⁾. Хоць му добрi, хоць зле, а ун ўсе: Нем тóдом! Йак вун служий ў кóчiша за ловасá, до трéтього дня кóны покрасили і царь назáд кóчiша до лáски прийáў. Ўшитки кóчiши на Нэмтуду почали йóйкати, же витколi Нэмтуда прийшóў, нашi кóны попудлыли, а йогó покрасили. I царь го прийáў до лáски. Росповiдали по царьськум дворi ўсе ў нидыльбу, жи дýжи фáйний Нэмтуда. Прийшóў кiртыс, клiче йогó до сéби: йакi йа шáти нóшу, такi будý і тоби давáти. Ачэй ти серенчлiвий! Дýжи дрýги рóки шóмны квiтки ў кiрты маў, а тинерь ми шчось чкóдить. Ачэй ти серенчлiвий, та мóйи квiтки покрасiуть!

Нэмтуда йомý повiў: Нем тóдом! Пушóў до кiртыса служити. То бóло перед велiкоднóм, колi малi квiтки красiуть. Дýжи квiтки покрасили. Хто зáйди кóло царьськой кiрти, кáждий хвалiть, же то шóмны квiтки — і сам царь. Кiртыс са рáдуи, жé дóброго слугý майи. Ўшитки дворьйáни, шчо бóли ў царьськум дворi, служéбники, на велiкдень пушли т цэркви, понесли паски сьатiти, царь і царiцьа, ни зустáў нiхто дóма, лем царьська прiнцэза, бо бóла хвóра — а Нэмтуда ў кiрты. Нэмтуда ни знаў, же йи дахто дóма. Покортiло го на свóйix кóньох са поносiти, на золотix. Наколi пушóў д вéрби і вiньяў золоты кантáри. Наколi кантáри порúшаў, ўже кóны прийшли. Нэмтуда зверх шáпку і чiжми і дóўгу губáньу: зустáў са сам золотий на золотix кóньох. По тих драшках, шчо бóли по кiрты так кóны скакали, шчо са позáд них кóрило. А прiнцэзна з вiшнього штóку з бóрку вiдыла, бо кóло облáкуў сидыла. Вiдыла, йак вун губáньу змiгуваў, чiжми і шáпку і на кóны сьидáў; дýжи му са зрадовала. Йак хотыли йти с цэркви іс паскáми, Нэмтуда кантáри с кóний зняў і до вéрби видложий, до дуплáвой. Ўзваў собi губáньу, загорнóў са, чiжми натягнóў і шáпку на гóлову полóжиў: Йакий Нэмтуда жобрáк буў, так і назат жобрáк. У велiкодны сьáтки

¹⁾ Не розумiю.

до царьїа прийшли свѣтачі із другого крайу. Мельдуйи перет царьїом тот принц, шчо прийшоў свѣтати.

Кить ти царьський син, йакійсь знак приньус? Вун приньус йаблоко стріберной, шчо ни дорожа була йидна крайїна: Но, типерь йа за теби дыўку дам, бо ти йи царьський син, бось приньус добрий знак! Пушоў царь до лади, віньяў і свой такой стріберной. Даў своѣуї принцезны, жеби са з ним поміньали тотї молодї. У тот час Нѣмтуда близь коло бурку у кїрты лежаў. Йак царь даў йаблоко своѣуї принцезны, жеби са поміньали, она ўзала, на облак до Нѣмтуди вѣргла. Нѣмтуда рўку із губаны вінцаў, тай йаблоко сховаў до губаны. Царь са на принцезну погнїваў, же му ганьби задала, царьського сїна ни хочи, лем нїмого жобрака! Погостили принца, спровадили дому. Пришоў царьський син дому, писаў до третього царьїа, ци не ходїў до того царьїа свѣтати. Тот отповїў: Ішчим ни ходїў, али пуйду. І ун пушоў.

Пришоў, приньус знак: золотой йаблоко. Привїтали го барс. Йакїй майш знак, ци ти йи царьський син? Віньяў золотой йаблоко і ўказаў. Віньяў і царь іс своѣйїї лади золотой йаблоко, даў своѣуї принцезны. Принцезна ўзала, на облак до Нѣмтуди вѣргла. Нѣмтуда рўку з губаны вінцаў, до губаны йаблоко сховаў.

Принцезно моїа! ўжесь ми другий раз ганьби задала! Йак на мѣни дваїї царї ўстануть, та нѣа звоїуйуть, та нѣа з мого бурку вїженуть! Де са задїу черес теби, ай ти?

Принцезна на то нич ни утповїла. Одгостили принца, пушоў до своѣого крайу. Писаў до третього царьїа, ци ходїў вун до того царьїа свѣтати ўже або шче нїт? Тот тому отписаў: Шчем ни ходїў, али пуйду.

Пушоў третїй свѣтати. Узяў собі дїаментовой йаблоко на укас, же ун йи царьський. Приїали го радо. Звїдуї са од нього царь: Йакїйсь приньус знак, кидьїсь царьський син? Дїаментовой йаблоко. Пушоў чїсарь, віньяў с своѣйїї лади дїаментовой йаблоко. Даў принцезны, жеби поміньала іс тим принцом. Она вѣргла на облак ід Нѣмтудови. Отправиў царь принца до його крайу. Загнаў за пѣтром, шчоби са його дыўка іж жобраком повінчала. Пришоў пѣтор царьскї молодї вінчати: принцезна ў дорогїх шѣтах, Нѣмтуда ў губани і ў шапцы, ни хочи узѣти на себи царьскї шѣти: Кидьїсь, дыўко, таку ганьбу зробїла, типерь іди за штроф де царьскї гуси бували, там іди ти бувати! Мусїли пуйтї на царьський рѣсказ. Пришли три пїсьма от трїїох царїў: кидьїс із нїма гербоваў іс своѣоу дыўкоу, типерь нѣай з нїма до вѣїни стайї, бо ўни своѣу ганьбу ни ентїдуть: Пѣдме на нього,

брáтѣ! Пóдьме на ньóго на три бóки, жебi ни мух собi рáди дати, óби знаў, шчо ми трийi вáрта.

Почáў царь бановáти, шчо му дыўка доказáла, жи го збúдить ўшiткого. Трéба йти на вóйну на три чáсти свiта. Ни порáджу собi нич, бо ми трéба одрáзу три регимéнти. Будú шчáстѣя пробовáти. Ни мау вéце дывóк áни синúў, нi-зачим ни банúу. Н ѡ а й с а л ѡ д и б i у т ь, з á к л ь а й i х б у д é с т а в á т и !

Пéрший день загнáў три регимéнти. Йак са почалá вóйна на три бóки, одрáзу ўпáли три регимéнти. Ни йи са ш чим стáвити. Идúть прáво до йогó крáйу, бо йiх нiхто ни упiрать, за грáцьками. Йак спровáдиў царь дрúгi три регимéнти на три бóки, ў йидéн день ўпáли ўшiтки, ни йи са ш чим стáўльати. Йак iшóў на трéтий зáвуд по три регимéнти, пушóў з нiма Нэмтуд на пудлúм конi i с нипотрiбноў сáбльоў. Ун вiйшоў за вáрош, коньóви гóлову утѣáў, та до шáнцу дрiлиў i сáбльу на ньóго верх. Пушóў до кiрти до цáрьськойi, вiнѣáў з вéрби золоты кáнтáри i дѣаблúўську сáбльу. Йак кáнтáрама порúшаў, золоты кóны прилétыли, зверх iс сéби губáнью, сiў на золоты кóны. Повiў му кунь, же там у тум крáйу на йиднúй рóвени йи йиднá йáблунь, на туй йáблуни йиднóй йáблоко, у тум йáблоцы дѣаблúўськой вóсько! Повiў кунь: Утнi сáбльоў до йáблока, нѡа й упáде долú вóсько! Йак упáло вóсько, роскázáў цáрьський прiнц вóськови, жебi йшло одрáзу на три бóки; грáницю блiже ни мáйи спрáвити, йак пóкльа цáрьськi бúрки ўшiтких трьiох царiў. Дум нѡа й бúде йогó, ай по йогó дум ўшiткой мой!

Зáраз вóсько розлétыло са, бiи, женé прокльáто. Прiнц золотiй на золотiх кóнѡх надзiрать за вóськом свóйим, ци добрi бiи. Iшóў царь за вóськом: Вiтки Бог даў такú пóмуч? Уклонiў са пéрет прiнцом. Прiнц маў пáлець видрiзаний, мáло го покирвáвиў, же то му на туй вóйны витнáў, витѣали. Йак йомú тот са дúжи пáнькаў йогó тесть! áли вун ни знаў, же то йогó зѣать. Вiнѣáў йогó тесть с кишéны жебiвалóўку i передрáў на пул i даў му рúку завiти. Дúже му дѣáковаў, же му помúг звойовáти неприйáтильа. Розуйшли са, бо прiнц на золотiх кóнѡх полétыў, царь зустáў помáлу йти. Цáрьськi кóны не бúли такi йак прiнцовi. Прийшóў царь до дóму, робiў богáту гостiну, бо ун вiвойоваў, дустáў кóнтраг i бiлу застáву, же вiграў по трьiох цáрьiох бúрки. На тот бук ў кiрти, шчо са з нiма царь войоваў, то ўже кiрта цáрьська бúла, ни йогó; та вiграў. I тамтáдi спрáвиў мiнiю. Дóму прийшóў з рáдостью. Наклiкаў мнóго панúў на гостiну, бо вiграў вóйну i хотыли i свóго зѣатьа на гостiну запросiти: нѡа бiдá дашчó вiкнi áбо звiсть! Прийшóў iз мiжи пiять iнашуў нáйпушчий цáрьського зѣатьа на гостiну звáти. Ун прийшóў там звáти, жебi йшоў на гостiну, та ни заклiкаў на óблак, лем позираў, шчо ў хiжи йи: Офiцiр у шум-

нум шатву, золотой тыло, на нум золотой ремня, на стынны на йид-нум шумнум клинцу золотой ремня куньской; свички горили у хижі, кральбуна молодá на постили сидыла; од римивна і од йийі мужа по хижі по гусьачуй зарья била; а ун собі лпаціруваў по хижі: Послаў на найяснышый царь за своёй прінцезноў, шчобі йшла на гостіну. — Наш отець, найяснышый царь, того ни достойн. — Охабиў і пушоў инаш гет. Приповіў цареві: Там са так світить золото, шчо у них нігда так пыт. — Іді, брехачу, дам тва на заўтра запёрти; не будиш веце у службі. Іді ти другий инаш поклич нашого зятва на гостіну, жебі біда дашчо ззіла айбо випила, бо чужді льуди пойдэауть і попивауть, та наай йість вун і моёа дыўка! — Пришоў другий пут хижу, нігда шчи ни відыў такую красу: золоты кантары, золотый чоловік: Аним ни вярта клікати. Вернуў са назад: Найяснышый царю! ваш зять дужи красний; золотой на стынны ремня, шчо са вид нёго по хижі світло. — На заўтра тва дам запёрти! Загнаў третього инаша. Закликаў го: Послаў на найяснышый царь, оби пришлі на гостіну. Отповіў прінц, царьський зять: Йак прійди отець і мати, та наа будуть звати, тогді прійду! Прійдуть за мноў із гінтовом, ш четверімá куньми. Ішчі чотірі йіх конны того ни вярта, шчо моёі два! — Вернуў са чісарьський инаш. Отповіў цареві: Вун ни прійди дотля, закля го ни прійдти самі звати, отець і мати! — Отець і мати зубрали са зятва на гостіну звати: царьський кочіш і гінтуў і чотіри конны — а то ўшитко ў царьському дворі булс, лем про герб ни хотыў зять перейти. Пришоў царь пуд дыўчину хижу, пут своійі прінцезни, із лёгка, хотыў знати, шчо уна робить у гусьачуй хижі: Ун по хижі шпаціруйи, уна на постили сидіть, та з ним дишкуруйи; смійуть са. Отець і мати са позирають, ни можуть спознати на стынны ремня, бо деби було ремня золотой! Ун йуй отповіў: Такої лосной ремня на тих коньох було, шчо ми помух войовати! Закликали на облак на дыўку і на зятва, чому з нима гербууть? Ушиткі панови поприходили, а ўни ни прійдуть! — Пришла дыўка іс царьським зятвом на гостіну радо, йак йий зваў отець і мати. Тогді са приуказаў на туй гостіны, жи вун хлоп золотый і повіў, жи шче маёи золоты конны і золоты кантары. Другий день по гостіны приуказаў йим золоты конны. Спознаў тесть: Існа праўда, тот буў на войны.

Зап. в серпни, 1896, від Михайла Пустая, в Збую, Землинської столиці.

Паралелі: Чубинський, Труды, II. Ст. 214 219. Деякі спільні мотиви диви тамже. Ст. 220.—226. — Grimm, Kinder- und Hausmär-

chen. T. II. Ст. 208—216: Der Eisenhans (друга половина). — Аонасьевъ, Народныя русскія сказки. Т. III. Ст. 62—86: Незнайко. Т. IV. Ст. 391—405. — Худяковъ Великорусскія сказки. Т. I. Ч. 4. — Рудченко, Народ. южнорус. сказки. Т. I. Ч. 47—48. — В. С. Караджич, Српске народne приповijetки. Ч. 52: Тъела. — Stier, Ungarische Volksmärchen. Ч. 8: Weissnitte. — Wolf, Zeitschrift für deutsche Mythologie. Т. I. Ст. 380. — Haltrich, Deutsche Volksmärchen aus dem Sachsenlande in Siebenbürgen. Ч. 11 i 15. — Отечеств. Записки. 1830 р. Т. XLIII. Ст. 252—256. — Матеріалы для изученія народ. слов. Ст. 37—38 i 90—94. — Hahn, Griechische und albanesische Märchen. Т. I. Ч. 6. — Wolf, Deutsche Hausmärchen. Ст. 269—285. — Bož. Němcova, Slovenske Pohádky. Ст. 338—366. — Аонасьевъ, Поэтич. возвр. Славянъ на природу. Т. II Ст. 283—286. — J. Świętek, Lud Nadrabski. Ст. 346—352. Ч. 24. — Манжура, Сказки. Ст. 40—43: Незнайко. — Materiały antropologiczno-archeologiczne i etnograficzne. Т. II. 2. Ст. 26—30. Ч. 9: Przesliczna Helena.

21. Про сімох братів гайворонів і їх сестру.

Йиден отець і мати мали сім хлопців, та са хлопці самі носіли і біли. Мати са на ны сёрдила, чому са нинавидьать. Отець пушоў на дрыва до лыса із вўлми, мати дома зустала іс хлопцьома і так йіх залала іс сёрпа, ни могла знати, шчо придумати, та казала, обі на гаўрани поставали. Пудла хвильа тогди була і так са стало. Пропали хлопці до вертеп, до боського городу: То йакійсь вилікий дужи верьх пун небо, де уні собі сіли. І там буў дум пустий, шчо ўни са поправили чоловікома назат, шчо кить хотыў, та вороном буў, а кить ныт, та чоловіком. Там на вирьху буў дум пустий, шчо ніхто ў ньум ни буваў. Там почали уні робіти, газдовати, ўже ўшиткой. Буў межи німа такій мудрий, шчо годин буў справити такую спружину, шчо йак пудложиў камінь, та забиў, шчо хотыў, ци птака, ци звирья. Мали мнъасо і на хлыб робили. Міжи німа і такій са найшоў, шчо справиў вітровий млин. Мали пўшки дуйиден, тоті спружини і йакій йім сарсам треба було, ўшитко собі самі правили.

Йак хлопці пушли гет, мати за німа плакала: Коби хо' лем йидну дьитину мала! Даў Бог так, шчо було йидно дьйуча. Йак хлопці пушли гет, мало дьйуча да с тринацать рокуў, гонило воли, та го дьити називали, жи воно гаўранча, кидь браті гаўрани! Охабило воли і пушло гет до світа. Ішло лысом, Бог зняйи йак далёко. Найшло йидну хіжу, у туй хіжи сама йидна стара жона, мисъачкова мати. Вітки ти сину? Зустань ту бувати.

Оно повіло, жи ныт, бо ўно йде братуў глядати. Уна йому повіла: Хибаль би муї син знаў, ў котрум боцьи твоїй брата.

Иа шчи там ни буў, гваріў місьаць дыўчати, а́ли д́умау, жи ў тум кра́йу, де со́нце, бо там ўши́ткой бо́ськой.

Дру́гий день дала́ ма́ти дыўчати йі́сти і росказа́ла місьачкови, же́би го витпрова́диў, у котри́й бук зна́йи. Отпрова́диў місьаць до со́нця, до со́нычковойі ма́тери. Дала́ му ма́ти от со́нычка йі́сти і при́йала́ на нуч. Позві́дувала са, де дыўча йде. Дыўча повіло, же йго́ ма́ти прола́ла йго́ брату́ў, та пушли́ світом, та́й уна́ йде за ні́ма; постава́ли на гаўра́нуў і так полёты́ли. Отповіла от со́нца ма́ти, жи ўна то́то шче а́ни ни чу́ла, хибаль би со́нці зна́ло. При́йшло со́нці до́му, зві́дуйи го са ма́ти ци зна́йи со́нычко, де то сім гаўра́нуў бівать, шчо са із льуді́й сотвори́ли? Отповіло со́нычко, жи ни зна́йи де, бо шче там ні́гда ни грі́ло. Пові́ла ма́ти, йак дала́ дыўчати йі́сти, со́нычкови, же́бі го отпрова́дило до ві́тру. Отпрова́дило со́нычко дыўча до ві́трово́й ма́ти, де бува́ў ві́тор. При́йшло дыўча там, дала́ му ма́ти ві́трова йі́сти і при́йала́ го ночова́ти. Де ти си́ну йдеш?

И́ду сво́йіх сім брату́ў гля́дати.

Отповіла, жи шче ні́гда тако́й а́ни ни чу́ла, хибаль би йи́йі син. При́йшоў ві́тор до́му, ізві́дуйи са ма́ти, ци чу́ў вун, де йи у котру́м кра́йу сім сину́ў, шчо постава́ли на гаўра́нуў. Он йу́й повіў, жи мо́крий буў, та са ззуў, та на тих сину́ў ко́мину ону́чки повішаў, а сам при́йшоў до́му спа́ти: Ту йидно́ дыўча йи, шчо повіда́ть, шчо то йго́ бра́тья; о́бись го заўтра отпрова́диў ско́ро ра́но! Дыўча оста́ло, дала́ му ма́ти ві́трова йі́сти; узба́ў ві́тор на плечі́ дыўча на го́рот видне́сти; а́ли ўже йго́ брату́ў до́ма ни бу́ло, пушли́ с пушка́ми по лы́сы. Ві́тор дыўча положи́ў, сам ону́чки забраў, та пушоў по сві́ты. Йго́ бра́тья при́йшли́ на по́лудне і узба́ў наймо́лотши́й стра́ву — бо вун вари́ў ф́рїштк, уві́дыў, шчо стра́ва ру́шена — і повіда́ть: Бра́тья! так, йакби да́хто́ йиў.

Отповіли му ші́сть брату́ў: Ми ўже де с п́ятна́цать ро́куў, та ту шчи ні́хто ни буў.

Пополуднували, зу́стаў дру́гий вари́ти виче́рьйу. Йак злади́ў виче́рьйу, пушоў за ні́ма на робо́ту; бо уні́ так собі ладі́ли виче́рьйу у по́лудне на ве́чур. Дыўча спут по́стыльі ви́йшло, спуд наймо́лотшого, і от то́йі стра́ви йі́ло, шчо бу́ла на виче́рьйу і легло́ собі наза́т пут по́стыль, пуд дру́гого. При́йшли́ на виче́рьйу, ка́жи і дру́гий, жи пору́шана стра́ва. Повіда́ть тре́тій: То нипра́ўда. Повиче́рьйали, польга́ли спа́ти. Сні́ло са дру́гому, жи до них йі́х систра́ ў гости́ну при́йшла́. У ра́но собі повіда́ли, йак поўста́вали, кому́ са шчо сні́ло; і дру́гий опові́ў сон. Злади́ли ф́рїштк і по́луденок. Йак са найі́ли, пушли́ на робо́ту. Дыўча ўста́ло і з йі́х по́луденку йі́ло і пушло́ пут по́стыль тре́тього. При́йшли́ на по́лудне, повіда́ть тре́тій: ме́ньше стра́ви, йак дру́гий

раз; щось порушало. Отповіли другі, жи шче туй нікого ни віділи. Пополуднували, зустаў четвёртий вичерью варіти. Йак зваріў, пушоў позад братуў на роботу. Прийшли на вечур і почали вичерйати. Повідауть собі: мёнше страви, хтось нам страву рúшатъ! Опсуділи міжи собоў право: кидь дашчó йи, та гльáдайме. Почали по хіжи гльáдати пópуд постелы. Найшли пут трётъого пóstыльоў дыўча і повіли: Ёстань! Шчо ти ту гльáдаш?

Йа гльáдау своїх братуў, шчо йім мáти пролáла, жебі поста́вали на гаўрануў; і так уні учиніли, шчо на гаўрануў стáли. І повідаў ньáнько, же áни тогди́ дóма ни буў, лем самá мáти.

Колі мáти так бідно залáла, шчо са дытій збу́ла? звідовали са уні ўшиткі од дыўчати. Кить тво́йі брáтья на гаўрани поста́вали, чо́гоже ти ньáнька лішила?

Бо ньа ды́ти називáли, йáкйим во́ли гоніла, жи йа гаўраньча, кидь мо́йі брáтья гаўрани! — Тогди́ увіровали брáтья, же повідать систра́ праўду на́ша, жи уна́ йи систра́: Зустань са ту бувáти із на́ми. Али будеш нам йісти варіти, а ми ўшиткі будеме́ на роботу ходіти.

Уні йогó дужи красны́ трімáли. Зладіли красной шáтья, красны́ хúсточки і ўшиткой. Уна́ там бу́ла за три ро́ки, шчо йім йісти ладіла. У три ро́ки кадись пúдла ба́ба ви́шла ід ним на гóрод, принёсла б́сері і ўказáла на óблак і повідать: Ды́вочко! кидь би ти мины́ дашчó далá за тоті б́сері!

Уна́ набрáла грóши і далá йу́й за тоті б́сері. Ба́ба грóши ўзвáла, а дыўка б́сері уўйазáла на шійу; б́сері дыўку задавіли. То дóльа бу́ла ви́лика, шчо дыўку хоты́ли б́сері задавіти, та брáтья на пóлудне прийшли́. Увиды́ли дыўку на зéмли і зáраз ко́ло дыўки по'бз́ирали, шчо дыўцы́ х́ба. Найшли́ б́сері і на́скоро розорв́али. Ішчы́ дыўка д́хнула. Почали́ йий тёрти і кр́шити. Устáла дыўка. Наказáли йу́й твёрдо, об́и са нигде́ нікому ни ўказáла: бо йáк би у дну х́ба бу́ла, та́бисьми тья ни спомогли́, та́бись умёрла на віки. Опстáла дыўка дóма самá бувáти. У йилён пúўрока прийшла́ тотá прокльáта ба́ба зась, принёсла червёной йáблоко і далá дыўцы́; повідать: Ти жáдна йáблок, та на то́бі йидно́й! Дыўка узвáла грóши і далá прокльáту́й ба́бі. Дыўка до йáблока, ўкус́ила і задавіла са. Упáла сэрет х́жи, шчо тóлько сла́ва по́при то́го д́хала, по́при йáблока, шчо йий вид рáзу ни загарту́нило. Ани дыўка ни ўмёрла, áни на погáх ни гóдна сто́яти. Прийшли́ брáтья іс пóльа, по'бз́ирали, де йакá х́ба на́шуй систра́, шчо умёрла. Ни найшли́ нічо́го. Учини́ў йім са жалъ і зробили́ із з́ла ла́ду і стрібёрны́ ланцќи. Ни ховáли до зéмлы, зав́исили на два кóрчі йак коліску і тогди́ ж жалъу́ іс пруж́ин самі постр́львали до сэби і тамой поўми́рали.

Ішоў ійдного царьа син ішчі ни жонатий із інашом на польовачку, та заблудіў на три місяцы, шчо за три місяцы нігда ў валалы ні буў. І аж на тоту гору кадсь вийшоў. Там са обночоваў. Увідыў, шчо тото са ў ноци блишчало: Подьме інаш, ачэй там йи дайка хіжа! Прийшли, то лем згло. Обзирають шчо то. Відьать, то йи шумна дыўка. Обзирають, ішчі попут плечі тэпла. Пуйшоў інаш ланцкі с корча одйазувати, шчо було приўйазаной на корчи. Йак ланцок одйазаў, ланцок му са з рукі висунув і учала лада на зэмлю, шчо ноги зустали ў гору, а голоў ў долину, та так у-двои шийу зогнуло і йаблоко вискочило. І так йім дыўка расповіла, йак то са стало. Узбаў йий царьський син іс собоў, лем йийі братуў до зэмлы поховаў. Зайшли до дому, де йийі брата бували, забрали стрібло і золото і пушли з ньоў гет. Царьський син уже другу матырь маў. Она його нинавидыла. Повідать утцьови його, царьови: Йакусь собі жобрачку приўйуў? Ни трймайми йий у своём обісты! Много раз царьа просила, жеби йий загубіти даў; а царьський син дужи йий радо маў, бо красна була.

Кидь ни загубить твуй син своёу жону, а ти загуб обойи. Або йих дай повішати, або рострільати.

Повіў так царь своёму сёнови: Кидь ни одведиш собі жону там віткись йий узбаў, а йий ни застрілиш, із нейі ни принесеш сёрце і вочи і по лукта рўки обидви, та тогди тибэ забйу!

І так вун пушоў, полудіў своёу жону до лыса, али ни там, аж вітки йий ўзбаў, лем до лыса. І вийшла за ним царьська собака. Вун стрілиў і собаку забйу. Виньаў з нейі сёрце і вочи. Ни йи ш чо́го сотворіти рўки. Уна йому повіла: коли йийі така бідна смерть, жи ўна мусить так бідно ўмррати, та удотни рўки моёй, майиш угинути сам.

Йак вун рўки уттивнаў, та плакали обойи над руками. Вун пушоў дому з руками, поньус вочи і сёрце на ўказ матери і нянькови, шчо ўже забиў жону своёу. Уна пушла плачучи крам рук: Йак уна буди жити, кидь ни йи чим до уст нич покласти! Зайшла око́ло студнички, де була вода; напила са тоёй води і легла собі на бук. Йуй са йидна рўка, піпоть, шчо завитий буў у рьйанди, ссунула до тоёй води: сотвориў Бог рўку. Другий піпоть-рўку сама намочила. Ни знайи, де са рьйанди задыли, лем ўже суть, хвала Богу, рўки. Типерь йду лысами назат там, де моёй братови бували, коли даў Бог рўки. Прийшла там назад до того дому і там перебувала, Богу са молила, жеби йий Бог саму йидну ни ўгубйу, шчо ўна у тьяжи зустала вид царьського сина. Журить са, жи шчо ўна учинить, йак Бог дасть дытину: угини вунá і дытина. Али кибі ни умерла дытина, табим ту на віки була.

Даў Бог тот час, шчо було двой дитий одразу: дваий хлопцы. Йиден такой шумной маў йак сонычко, а другий йак місячок на чолы,

такий знак. Так Бог даў, шчо старый царь і мацоха обойн померли, лем царьський син зуштаў. І почаў бановати: Кибой то вун знаў, де своёу жону глядати! Хоть уна ни майи рўки, та хотыўби йий сам годувати, йак сам рўки одрубавў: Подьме йнаш глядати!

Ишли лысома ўсьагди от того мїста, де йий рўки одрубавў, аш по тот дум, де йий найшоў умерлу ў лады. Пришли ў вѣчур там до дому того. Свому панови постелила на постыль, йнашови на зѣмлю; сини на другу, а сама на третью; дыти окреме клала на постыль.

У почи йим на столы горїла свѣчка. Йийі панови було добри спати на постели, йнашови пудлыше на зѣмли. Йак йийі пан уснуў, та сонний вер рўку долу с постели. Маленький хлопец плакаў, шчо маў на голви такой знак, йак соньчко. Уна сама т собі бесыдуи: Ни плач, сїну, боби йти апову рўку до постели положить. — Переночовали, — а уни ни знали, шчо то його жона, до рана. Скоро рано паны ўстала панум фрїштик варити. Изладїла йим фрїштик, зубрали са і гет пушли тоті дваи. Душли на тото мїсто, де найперши йийі найшли і повидать царьський син йнашови: Кибим йий увидиў, заразби ми коло сѣрца лыпши, бо ми великий жаль за мойоу жоноу.

Отповиў йнаш: Та ци спознали би ви своёу паньу?

— Йакбим видиў, табим спознаў. Така тота лосна паны, йак мойа, десьме почовали, лем мойа рук ни мала.

Али зато ўна казала, йак ви спали, та вам рўка с постели ўпала: ни плач сїну — соньчко, бо треба пуньнати апову рўку.

Сидьме йнаш туй до вѣчера, а на вѣчур назад пуйдеме там ночовати.

Пришли на вѣчур, дала йим паны вичерью. Йак повичерьяли, панови постелили до постели, йнашови на зѣмли. Скоро ун положиў рўку нароком на дошку. Уна прийшла, узвала рўку і положила попри нум до постели. Вун за то йий обйавў ит собі і звидуи са: Шчо за йидна ти мины така вїрна?

Ти муї пан, шчось ми рўки обрубавў.

Та пович же ми, йак тоби Бог рўки даў?

У студничкови, шчом са схилила воду пїти.

А дыти?

Та знайиш, шчо ми були на тум дылы. — І тогди прийавў йий назад за паньу своёу. Прийуў йий дому і са присагли.

Зап. в серни, 1896, від Михайла Пустая в Збуо, Землинської столиці.

Паралелї: Драгоманов, Малорус. народ. пред. и разск. Ст. 304—306. Поповна въ лѣсу. — Чубинський, Труды, Ст. 68—70: Ді-

дова дочка. Тамже. Ст. 71—73. — Grimm, Märchen, T. I. Ст. 50—53, Ч. 9. Die zwölf Brüder. T. III. Ст. 24. Тамже, T. I. Ст. 128—130. Ч. 25. Die sieben Raben. T. III. Ст. 47—50. Тамже (пор. першу половину) T. I. Ст. 220—226: Die sechs Schwäne. T. III. Ст. 79—82. Деякі спільні мотиви. Тамже, Ст. 237—246. — G. Basile, Pentameron. IV. 8. (38). Li sette palommielle. — Wolf, Deutsche Hausmärchen. Ст. 217—224. — Wolf, Zeitschrift für deutsche Mythologie. Ст. 310—315. — Wenzig, Westslavischer Märchenschatz. Ст. 112—116. — Gliński, Bajarz polski. T. IV. Ст. 135—146. — Valjavec, Narodne pripovjedke. Ст. 218—221: Mati zaklela sine na gavrane. — Bož. Němcova, Slovenske pohádky. Ст. 275—295: O třech zhavranělych bratřích. — Ciszewski, Krakowiaczy. T. I. Ч. 95. — Kolberg, Lud. T. XIV. Ст. 18. — Романовъ, Бѣлорус. Сборникъ. T. III. 329. T. IV. 98, 101. — Peter, Volksthümliches a. Oesterr. Schlesien. T. II. 169. — P. Dobšinský, Proston. slov. povesti. Kn. IV. Ст. 1—20: Traj zhavranelí bratia. — Kolberg, Lud. Kujawy. I. Ст. 123—127. Ч. 5. — Той сам. Krakowskie. IV. Ст. 35—42. Ч. 15—16. — J. G. Krauss, Sagen und Märchen der Südslaven. T. I. Ч. 45: Die zwölf Raben. — Bož. Němcové, Národní báchorky a pověsti. T. II. Ст. 99—112: Sedmero krkavců. — Е. Р. Романовъ, Бѣлорусскій Сборникъ. T. I. Вып III. Ст. 328—330: Сестра и братья-орлы. Вып. IV. Ст. 97—100: Браты вовколаки и сестра. Ст. 100—102: Браты, птушки и сестра. — M. Federowski, Lud białoruski. T. I. Ст. 86—87. Ч. 268: Jak wiedźma chłopców pierakiniła wujkami. Ст. 193—194. Ч. 739.

Мотив, як завмерлу дівчину приводить королівський син до життя, а відтак женить ся з нею: L. Gonzenbach, Sicilianische Märchen. Ч. I. Ст. 4—19. Ч. 2—4. — Kolberg, Lud, Kujawy. I. Ст. 129—130.

Друга часть сеї казки, де цариця страдає неповинно, вяже ся по части з наступаючою казкою по сій „Про царя, що мав діти срібно-волосі“. Порів. ще: Božena Němcová, Národní báchorky a pověsti. T. I. Ст. 178—191: Zlá matka. — Wisła. T. IX. 1895. Ст. 104—106: O dziewczynie przez ręk. — Манжура, Сказки Ст. 49—50: Безрука царевна. — Materiały antropologiczno-archeolog. i etnograficzne. T. II. 2. Ст. 53—55. Ст. 69—70.

22. Про царя, що мав діти срібно-волосі.

Буў йидён прінц, та хотыў сьа женіти. Та розказаў коньні ўпрыйачі ў вѳз, та йшоў ў світ, ци ни найди де красну дыўку, та за жѳну ѳзьми. Ідѳ, а три дыўки берѳть конѳплы. Йинна кѳжи дыўка: Кидь би минѳ тот прінц ўзьаў, йа би му ўдыла ўшитко вѳсько, шчо маѳи, в йинноѳ конѳплы стиблѳ. — Друѳга кѳжи: Кидь би минѳ ўзьаў, йа би му с пшенничного зѳрньата ўшитко вѳсько накормѳла. — А трѳтья кѳжи: Кидь би минѳ ўзьаў, йа би му ўрѳдила два дыти нараз; йидѳн буў би хлопчѳшчи, друѳга бѳлаби дыўка, а сріберныѳ ўласи би на голові бѳли. А ни ходѳли би до шкѳли і письмѳ би знѳли.

А вѡн ўзяў тѡту дыўку за жѡну собі. І прывіў домі і свадьба була. І ўна зайшла. І ўпала вѡйна, вѡн пушоў на вѡйну, а лишій кѡло нѡйі вярпску бабу. І так казав вѡтцув собі: Ньянву! Ыак мѡйа жѡна зьяжи, та обісьте ми загналі пьсьмѡ, Ыакў радѡсть дѡма мау.

Ыак ўна ізьягла, баба дыти спрѡятала, а пудвѡрла двѡйи шчиньат; і кажи цареви старѡму: Царьѡу прьсвѡтлий! нидѡбри; Ыіх нивѡтка ўрѡдила шчиньата, а дыти завѡла ў рьяндья, та вѡрла ў вѡду!

Царь старий пописаў сѡну собі, ож ѡго жѡна ўрѡдила шчиньата. А вѡн утписаў собі вѡтцув: Ньянву мѡй! учиньіть із нѡйі сміх.

І старий цар даў ѡйѡі обмитати гнѡйом до шѡйі. А тоті дыти йшли долы водѡў і йндѡн старий чоловик найшоў ѡіх. Тѡму чоловику було мья Адам, а ѡго жѡны Ыѡва. А тот чоловик і жѡна по сто рѡкѡў мали і ни мали дытѡй своїх. Забраў ѡіх до сѡби і годував, а дыти росли за день тѡлько, ѡак дрѡги за рѡк. Ыак імѡли ходіти, говоріти, імѡли пьсьмѡ читати ўсьакоѡи. А дыўка мала вѡсьім нны, та ўже помивала тальірі. Сказѡла тальірь йндѡн, а баба кажи: Геѡ дыўко мѡйа! тьсь ми шкѡду зробѡла; вода тья нѡсла, пѡна тья спѡрла, шкѡдусь ми ўчинѡла! А тот дыўки брат ўслуховаў тотѡ, та кажи: Ци ви мѡйа мама?

Она кажи: Ыа.

Кажи старѡму: Ци ви мѡй ньаньѡ?

Кажи: Ыа.

Аѡбо ви ни мѡй ньаньѡ! кажи. Кидь ви мѡй ньаньѡ, та ци ви знайти свѡго дыда-прадыда комѡру? Но пѡйти, ѡа вам укажу.

Прийшоў ід йиньѡу горі, поклав рѡку і гѡра сья росступѡла. Но, кажи, ньаньѡ, ту маѡйти свѡго прадыда гадѡўство; та здѡрѡві бѡтѡти, бо ѡа йду гет, лем даѡти ми йиннѡго конья.

Даў ми йиннѡго конья і вѡн собі сѡў іс свѡйѡу сестрѡу на конья і іде гет у свѡт. Рас так на йиннѡ пѡли виликоѡи прийшли і ўна кажи ѡмѡу: Брати Адами! Кидь би ми тѡй бѡли, обі ми собі справѡли тѡй ѡакў колибу.

Адам кажи: Но, сѡстро, ѡа спраўльѡ хѡжу. І ўнѡвѡ книшку іс пут плѡчѡ — іс тѡу сья книжкѡў ўрѡдиў — і ўбирнѡў сья на пѡаты, помѡлѡў сья Бѡгу і на пѡать кондумѡцьѡй касьтыль сья ѡавѡў. Там оні бѡли. Адам ішоў ўсе ў хѡшчу на вадѡску. І прийшла йиннѡ баба іт тѡму касьтыльѡви і кажи: Укажи ми сья кѡшѡсонько! І ўна сья ўказѡла. Кажи: Дѡбри, кѡшѡсонька, краснась, аѡбо ѡи ў Черногѡрі шчи така, аѡбо тотѡ ў кѡды ѡи і шчи ѡі колѡшуть; кидь би тотѡ кѡшѡсоньку тѡѡй брат узѡвѡў, та би бѡла пѡра.

Прийшоў Адам у почі домѡ, а ўна плачи.

Шчо ти, сестро, плачеш?

Їа, брати, плачу, бо туй їи така кішасонька гі їа; та кидь би ти собі їийі за жєну ўзваў!

Та ци хотыла би ти, сестро, тóго?

Твєрдо бих хотыла.

Та де тотó, сестро, їи?

У Черногорі.

Забраў вон сьа на дрўгий день, овон іде. Прийшоў овон до їи-дноїї бáби: Дай Бóжи.

Дай Бóжи: крáльський сине. Їа кáжи знáу, де ви їдетє; їа вам дам коньá, лем мóй кóнь такїй, шчо мїсто вóсá огєнь їїсть.

І вон даў му вїко грáни.

Тот кóнь понєсе вас там, де тотá прїнцєзна їи. Там тьа будўть клїкати на гостїну; обїсь нї-їшоў там, лем так кáжї: Кинь ньа льў-бити, та ўнїсьїть ми вон пугáрь винá.

Овон там прїйшоў, клїчуть їогó ў-ну, а вон дьáкуїи; кáжи: Кинь ньа льўбити, ўнїсьїть ми вон. І отá прїнцєзна нальáла пугáрь винá і ўнїсла му вон. Вон хóпїў прїнцєзну за рўку і на коньá і ўтїк іє прїнцєзноў. Прийшоў до тóїї бáби і коньá лїшиў. І прїйшоў домó, і склáў їїх обї ў їинно, сестрў і жонў, і почáў плакати. І кáжи му тотá їогó жонá: Што ти, Адáми, плачеш?

Їак би їа ни плакаў, кидь ви обї їиннáкї, обї срїберноволóсьї; мóгу їа ўнáсти ў грїх, бо ни знáу, котрá мóїа.

Їогó кáжи: Цїть Адáми! колї твоá систрá возьмє плáтьа бїлоїи, а їа возьмў чóрноїи; їак онá вóзьме черлєноїи, а їа вóзьму зелєноїи, та по плáтьу спóзнаїиш.

Пушоў Адам дрўгий день на вадáску, найшоў їогó царь, їогó отєць, áїбо ни спознаваў. Стрáшно царь сьа задўмаў, шчо такóго чоло-вїка нїгда ни вїдыў крáсного. Кáжи їомў: Пан фóрстир най прїйдуть до мєни на обїд.

І дáли собі рўку і ўклонїли сьа їидєн уд дрўгого. Прїйде Адам домó і кáжи: Жóно! їакїсь шваб найшоў ньа ў хáшчи, та клїкаў ньа на обїд, а їа ни хотыў ітї; а так на ньа позирáў, шчо хотыў ньа зьїсти позирáучи.

А ўна їомў кáжи: Гáздо Адáми! їак тьа шчи нáїди, бўди тьа клїкати на обїд, а ти їогó клич до нас на обїд, а ми пóдеме до ньóго на пóлунне.

Пошоў рáно Адам ў хáшчу, нáйде їогó опїать отєць. Позирáть на ньóго, так кáжи: Пан фóрстир, пóйти до ньа на обїд.

Адам кáжи: Пóйти до мєни на обїд, а їа до вас на пóлунне пóду самóтрїть.

Прішоў тот царь до свόго сила на обід; йак обідали, тогдї царь іде домѡ. Утклоніў сьа уд них, та кажи: До мѣни на пѡлунне прійдыть.

Айбо тот царь йак вийшоў із вѡйни, та даў собі із гнѡйу ўнвати жѡну, а кѡло цѣркви ў мур замурувати. А она шчи жи́ла. І росказаў тот царь, обі на йогѡ жѡну пльувати; ко йде, ма́йи там пльўнути. І росказаў царь фѡрстирови йак будѣ йти, обі пльуваў на ньу, бо будѣ кáраний. Йдутъ оні, а Адамова жѡна кажи: Адами! оби ти ни пльуваў на тоту жѡну, бо будѣш гріх ма́ти, лем оборві з не́йі гріби, шчо нарослі на ньіў, а йа йі поўтирау, а ти, Ййво, поцыльўй йі. І прійшли і Адам гріби оборваў, Адамова жѡна поўтирала, а Адамова систра опцыльувала. Прійшли до царьйа на пѡлунне і там гѡствать сьа. Царь ни знайи, ош то йогѡ дыги там суть. Йак йіли, піли, тогдї кажи Адамова жѡна: Ну, кажім кáску. Зачаў Адам казати кáску; доказаў. Тогдї кажи Адамова жѡна: Кажіть ви, царьйу присьвітлий, кáску. Доказаў і царь. Тогдї Адамова жѡна почала казати кáску: Но, йа буду. царьйу присьвітлий, казати типѣрь кáску; слўхайти минѣ.

Буў йидѣн царь; а тот царь маў прінца; а тот прінц хотыў сьа женіти, та пушоў ў сьвіт на вѡзы: де найди кáсну дыўку, та ййі возьмѣ. Іде тот прінц, а три дыўки бирѣ конѡплы. Йинна кажи дыўка: Кидь би минѣ тот прінц ўзваў, йа би йому із йиннѡйі конѡплы сѡтку вѡська оды́ла. Дру́га кажи: Кидь би минѣ ўзваў, йа би йому із йинного зѣрна ўшитко вѡсько накорміла. А трѣтья кажи: Кидь би минѣ ўзваў, йа би му двѡйи дытйй ўрѡдила і бўли би срѣбноволѡсы. І вѡн тоту ўзваў; она зайшла. Упала вѡйна, вѡн пушоў на вѡйну; призйў ід ньіў бабу вáриську і сказаў: Нья́нбу! чим мойа жѡна урѡдить, заженьте ми радѡсть, шчо ма́йи. Прійшоў тот час дыти рѡдити, баба завилá ў тако́йі мѣсто тѣмнойі царйцу і ўна ўрѡдила там двѡйи дытйй, дыўку та хлѡпца. Айбо баба дыти спрьйáтала, а пудвѣрла пуд ньу шчиньáта; а царьйови повіла старѡму: Царьйу! нидѡбри; вáша нивѣстка ўрѡдила шчиньáта! Царь тогдї пописаў письмѡ до вѡйні, шчо жѡна му ўрѡдила шчиньáта. Овѡн утписаў: Трѣба з неў смерть зрѡбити, вадь шчо хѡчете, сміх. Овѡн даў йі митати гнѡйом до шййі, старйй царь. Айбо, кажи, йак ви прійшли домѡ, тасьти ўнвали на́шу ма́му з гнѡйу — бо то на́ша ма́ма — тасьти замурували ў мур, та шчѣсьти дáли сміха над ньѡў чиніти, обі на ньу пльували. Та йак ви сьа Бѡга ни бойали то ўчиніти? Йакі кáсны, кажи, дыти ма́йити; то ваш син, то вáша донька, а йа вáша нивѣстка. Но, типѣрь, ньáнбу, пѡйме ід ма́мі!

Прійшли іт тѡму кáмениви, она положи́ла рўку на кáминьа, кáминь сьа розлупйў на двѡйи і ўна така кáсна, шчи красны́ша йак бўла. Та тогдї опцыльували сьа і гѡстйну ўчиніли. — А йа там зайшоў, та по-

малу носіу воду ў міхах. І граў ња там; а маў ња чоботи ш шаркань-цьовами; а ту њи такій чоловік старій, та просіу мине: Дай ми шчо њісти. А ња њого ўдаріу ў го́лову, а голова му обльі́зла докус і мало ни відить, бо прісла му кѳстка з мй́аса ў ѳко.

Зап. в листи, 1896, від Михайла Кулі в Солочині, Берегської столиці.

Паралелі: Чубинський, Труды, II. Ст. 40—45. — Рудченко, Южно-рус. нар. сказки, II, Ч. 27. Ст. 89 і 98 (подібні деякі мотиви). — Grimm, Kinder- und Hausmärchen. T. I. Ст. 149—156. Das Mädchen ohne Hände. T. III. Ст. 58—60. — G. Basile, Pentamerone. VI. 2. 22. La Penta manomozza. (Деякі мотиви спільні). — Етнографічний Збірник. Т. I Роздольський. Ст. 85—90: Заздрісна мати і єї дочка цариця. (Друга часть; до неїж підходять і дальші відміни). — K. Simrock, Die deutschen Volksbücher. I. Ст. 381—439. — Wolf, Deutsche Hausmärchen. Ст. 168—177. — Hahn, Griechische und albanesische Märchen. T. II. Ст. 40—49. — Renaud, Vie de sainte Geneviève в журналі Romania, Revue trimestrielle, XVII, 331. — Афанасьевъ, Народныя русскія сказки. Т. III. Ст. 31—41: Косоручка. Т. IV. Ст. 368—377. — Худяковъ, Великорусскія сказки. Т. I. Ч. 22: Безручка. — Пантеонъ, 1854 р. Ч. 5. Ст. 1—4. — Матеріалы для изученія народ. словесности. Ст. 72—77. — Schleicher Litauische Märchen. Ст. 20—22. — L. Gonzenbach, Sicilianische Märchen. Ч. I. Ст. 19—27: Die verstossene Königin und ihre beiden ausgesetzten Kinder. (Також Ч. 80) — Zingerle, Kinder- und Hausmärchen a. Tirol. II. Ст. 112. — Schneller, Märchen und Sagen aus Wälschtirol. Ч. 26. — Vernalcken, Oesterreichische Kinder- u. Hausmärchen. Ч. 34. — Peter, Volksthümliches aus Oesterreichisch-Schlesien. II. 199. — Curtze, Volksüberlieferungen a. d. Fürstenthum Waldeck. Ч. 15. — Ciszewski, Krakowiacy. T. I. Ч. 91. — Kolberg, Lud. T. XIV. 187. — Chelchowski, Pow. i opow. lud. z okolic Przasnysza. T. I. Ст. 238—246. — Сборникъ за нар. умотвор. Т. VI. Від. 3. Ст. 165. — Grundtvig, Dänische Volksmärchen. T. II. Ст. 147—160: Die stumme Königin. — Erben, Vybrané báje a pověsti národní. Ст. 212—217: Kosoručka. — Voř. Němcové, Národní báchorky a pověsti. T. II. Ст. 113—140: O Marišce. — Gebrüder Schott, Walachische Märchen. II. 8: Die goldenen Kinder. — Е. Р. Романовъ, Бѣлорусскій Сборникъ. Т. I. Вып. III. Ст. 283—289: Бязрукая сястра. Ст. 295—298: Три сястры. Ст. 298—304: Сынъ Хороборъ. — П. В. Шейнъ, Матеріалы для изуч. быта и языка рус. населенія сѣв. западнаго края. Т. II. Ст. 55—57: Три сестры и король. Ст. 65—66: Жена безъ рукъ. — Сю казку записав, а відтак переробив звісний російський поет Пушкин, назвавши її казкою „О царѣ Салтавѣ“. Порівн. Сочин. Пушкина изд. подъ ред. Морозова. Т. III. Ст. 449—450. — Дмитріевъ, Опытъ со-

бранія пѣсенъ и сказокъ крестьянъ Сѣверо Западнаго края. Ст. 178—180. Вук. Стеф. Караджич, Српске народне приповијетке и заговетке. Ч. 61: Опет зла свекрва. —

23. Якъ царевич вирвав царівну у чорта.

Буў йидѣн царь, та буў ў нього йидѣн син. А бұла йинна дьўка ў свѣты май красна; та ўсе царь сокотў, обї ни вїдыў образ ис тої дьўки, бо кїдь би буў увїдыў, та йшоў би буў свѣтати. А царь сѣ ўсе того бойаў, ож йак пїде, та потому ўтти нїгда ни прїйде. Тко пїшоў за тоў дьўкоў, нїткó сѣ ўтти ни вѣрнуў. Пóчаў казати свóму сїну: Сїне, пой, йа тобї передам свóйи газдїўство, бо йа ўже старїй, обїсь знаў, што маїш. — Аї бұла йинна побїчна хїшка, а ў тїў хїшцы буў образ ис тої дьўки. А тот царь ни хóтыў указати сїну собї, бо знаў ош пїде йї свѣтати, йак йїї ўвїдит. І рас пóчаў му казати: Но, сїне, йа тобї передаў...

Ньянву, шчѣсти ми ни передали побїчну хїшку; отó ми мўсите передати. І дóти царьїа просїў, што указаў му: Но, сїне, ти бїльш ни бұдїш царьїом, бо йак пїдїш свѣтати оту прїнцѣзну, та ўтти нїкде ни прїйдїш. Овїн йому казав: хóть прїду, хóть ни прїду, а йа за неў свѣтати йду! І онї сѣ зобрали ис свóйїм пўцирем і пїшли. І йак ішли лўсом йиннїм і ўвїдїли трьїох льудї. І отó бұли тотї грубї льуде. Тотї сѣ льуде бїли. І пóчаў казати тот пўцир, пóчаў просїти сѣ ў прїнца, обї го пўстиў мѣжи льуди, обї вїн йшоў, на чїм сѣ тотї льуде бїуть. І тот пїшоў: Льуде, на чїм ви сѣ бїнтѣ?

Та йи ў нас такї три рѣчї, што йинно биз дрўгого ни коштўйи нїч. Отó йи такóйи, кїть то маїш чоловїк, нїткó го ни вїдит: Йинно плáтьа, йинну пáличку, йинну кнїшку і йинны бóти. Колї на сѣ отó вóзьме, пáличкоў кой махнѣ, де загадат, там пїде. Кнїшку кой ўдóпре, там стáне.

Потому тот пўцир пóчаў казати тим льудьом: Не бїйтѣ ви сѣ льуде, аї учинїм ми йакóйи прáво собї, обї ви сѣ не бїли. Аї ви тпѣрька йдїт на три стрáни, а йа будў пїльа сьóго плáтьа. Та йдїт далѣко; котрїй скóро сьудá прїйде, тогó будѣ плáтьа, та не будетѣ сѣ бїти.

І льуде ўдьячно прїстáли. І тогдї йак льуде удойшли і тот сѣ ўбраў ў отó плáтьа і погадаў собї так дóгонити прїнца. І дóгонїў прїнца, ни ўказаў му сѣ; і сѣаў і плáтьа звер.

І льуде сѣ вїйшли, пóчали казати: Тотó буў май розумнїй, йак ми, шчо уд нас ўзваў; бїти сѣ нї-начїм.

І він йак догонив прінца, платва звер, поклав до кўфра і прінц почаў сва звідати: Йа гадаў, ож ўже тебе ўбіли.

А, кажи, де би на ўбіли!

І так дійшли с прінцом у тот вярш. І там зайшли ў йиден кавельгаз і росказали собі обід. І почаў кавельгазош звідати сва, у чім они ходять. І тогдї почали казати. І почаў кавельгазош казати: Вольмісьте дома сидіти ис своім животом, бо туй кілько прийшло оту прінцэзну сватати і йиден домі ни йшоў, бо ни годен буў ото скінчіти, бо ў тойі прінцэзни йи чорт фрайр, побратім, та такі дасць пўнти на чоловіка, што ни годин учиніти, та передасць го ис тьіми пўнтами чорту. Айбо тогдї почаў казати тот прінц: Ўже ўшїтко йинно, йа йи рас сватати йду.

Почаў казати кавельгазош, ож ўже она знайи, ож ви туй і ўже ўшїтко йинно, ўже мўсай йти.

І другий день рано, гей у вісім годин, пішоў прінц до нейі і почаў йїу казати, чого він прийшоў. І почала она йому казати: Она го польубить, кидь він йїу принеси йийі перстень із лївої руки ис сиреньчнўго перста другий день у вісім годин.

І він дўже сва засўмоваў. Праўду йому казавў його отець: Не йди ти, сїне, бо ти тудя погїнеш! І він погадавў собі, ўшїтко му йинно. — Овїн дўже сумний. Кажи му його пўцир: Што они такі сумны?

Де бих йа ни сумний, кидь мўсїме гїнути. Менї так уповїла мўйа удданица, обїх йїу принїс заўтра ў вісім годин перстень, бо кидь выт, тай так ни горазд буди. Айбо йа зажурїў сва: то ни годин учиніти.

І почаў пўцир казати: Ни журїть сва ни, йа принесу.

Кой він ни віруйи: ото ни гонно бўти, обї чоловік годин ото учинїти! І раз ў вичерї убравў сва пўцир у ото платва і пішоў там до нейі. І рас прийшоў тот, почаў йї звідати: Шчось казала томў прінцови?

Казалам му так, обї ми принїс мїй перстень ў вісім годин заўтра.

І він тогдї ізрадоваў сва і почне йїу казати: Тинерь їдїм гет! — І зобрали сва, сїли на кочїу і пішли. А і тот пўцир із нїми. Они його ни вїдыли. І почаў казати тот чорт: Дай тот перстень, най го забїу пут сўго велїкого камени. Коли чорт ізнимаў камїнь, а пўцир путклавў рўку, а чорт му поклавў перстень ў рўку; а овїн гадавў, ош пут каменва пуклавў. І тогдї пішли до нўго на гостїну. І потому там сва гостили. І сесь пўцир — они сидїли дўго — і пўцир наонувавў, їшоў би гет. І потому бўли ў нўго трїйї їноши і тотї сва картвали, а они двїйи ис прінцэзноў гостили сва. І тот пўцир ни знаў, шчо робїти, їшоў би

гет. Шікраў кáрти пúцир ут слúгiў; тотi ни знáли, што тотó; iм хи-
блbáт кáрти. Пóчали сьа зваджáти i бiти на пóсьмытку. I тот старiй
iix гáздá розогнáў iix. I пóчала казáти прiнцезна: Iдьiм гет ўже. А чорт
пóчаў казáти: Уцпийме iшчi мáло винá! I тогдi загнáў iиннóго iноша
на винó ў пiўницьу. I тот пiшóў; i пúцир за ним. Наточiў винá;
а пúцир там зустанáў: мáло сьа напиў, а óстанок ўпустиў. I пóчаў казáти
чорт: Iдi шче на винó! Пiде на винó, упáде, утопит сьа там у винó.
Кáжи чорт дрúгому: Iдi, шчо тот там тiлько рóбит. Пiде тот дрúгий,
упáде i тот, утопит сьа. Пiде трéтий — i трéтьому так. Тогдi пiшóў
старiй: понiкаў, тотi сьа утопили. I тогдi сьа зобрáли: Iдьiм гет, бо
сисé ўже ни горáзд! I пiшли гет на iийi домiство.

I раз рáно прiнесе пúцир прiнцови пéрстень: Туй iи, най несúть,
най сьа ни жúрьiать пресьвiтлий царь! — I прiнц сьа дúжи зрáдовали.
I ўзбáў тот пéрстень, поклáў на тарiль i поньiс iйў у вiсьiм гóдин.
I ўна то ўвiдыла i пóчала казáти: Кить ти отó гóден iзробiти, та iа
будú твоiа, а ти будеш мiй, кидь iшчi iзрóбиш iиннó дýло: обiсь минi
на зáўтра на сьакiй час прiньiс iз мóго фрайiра, побратiма, гóлову,
та тогдi iа бúду твоiа, а ти мiй. Бiльше рас пúнтиў ни бúди; а кидь
отó ни прiнесеш, та погiнеш iиннáко! — I вiн сьа дúже засумовáў
опiят: Шчо туй чинiти? Увiдыў iого пúцир: Што ўни сьа так засу-
мовáли опiят? Iа гáдáў, ож iа iм рáдiсть учинiў, онi шче май сумны,
iак бúли перéже.

Де бих iа сьа ни сумовáў, кидь опiят такóйи велiкóйи дýло би
чинiти, а iа ни знау нич. Казáла ми так, обiх iа прiньiс iз iийi по-
братiма гóлову; отó i ни мож учинiти.

Ни журiть сьа нич, пресьвiтлий царьiу, iа прiнесу; што трéба,
отó i мúсит бúти! I зобрáў сьа — начiм буў вéчiр — тот пúцир
i пiшóў iс кóрдоў i пóчаў чекáти. Зайшóў там до хiжi iт прiнцезны, та
хóдит тудá. Рас прiйде чорт. Кáжи: А шчо сь му казáла?

Казáлам му так, обi ми зáўтра прiньiс iс тéби гóлову; ож ни при-
неси, та ни горáзд му бúди.

Тогдi чорт упóвiў: Дóбрись чинiла, шчо сь му тотó казáла. Но, iа
типéрь iдú собi гет, домi, бо ти велiкий гунцвот. Айбо ўже пiльа ко-
чiйи iого тот пúцир налацiў сьа с кóрдоў. Накóй чорт ступiў iиннóў
ногóў на кочiу i метáў дрúгу нóгу, тогдi тот му пóсьáг за гóловóў.
Iпен чорт узнаймiў кóньом пррр... i тогдi кóны рúшили, а гóловá там
зiстáла i кóны пiшли iс кóчiшом та с тóлубом. I тогдi тот пúцир при-
несé прiнцови отú гóлову i пiчне казáти: Пресьвiтлий царьiу! Туй iи
гóловá, най iи несúть тiў прiнцезны. Кидь будé з нiми даштó крутiти,
най iйў кáжуть, ож i з нéйи гóловá так пiде!

І тогді принц дуже сьа зрадоваў, ож уже йи тот пунт, шчо уна росказала. Ни чикаў овін вісім годни рано, айно чим день буў, узьаў гóлову на таріль і поньіс. І уна тогді дуже му сьа ізрадовала і опцьульувала: Йа типерь тво́йа, а ти мій; та типерь де хоч, там підеме. Хóчиш, туй царьйўй, хóчиш, йдым до тэбн!

Овін ни енгидоваў, обі він там онстаў, айно він хóчи вертати, зачим йому́ отець казаў, ож овін царьйовати ни буди, кидь за неў піде. А йому́ Біх поміх то звередіти і типерь хóчи вітцьу́ собі проуказати. І так оні сьа ізобрали і пішли до вітцьа́ му і отець му сьа ізрадоваў і прійаў го ўдьячно. І нарас тогді передаў му царьство наўхтэма. — І дóти жїли, «доки ў них сьа жїли ни пїрвали. І буюло помелó і путь за на́ми замелó. І буюло веслó і туй нас принесю.

Зап. в цвїтнн, 1896, від Михай́ла Бікса́йа з Ітстичова, в За́днї, Марамороської столицї.

Паралелї: Початок сеї казки порівн. з початком казки: Grimm, I. Ч. 6. Der getreue Johannes. Ст. 34—42. Т. III. Ст. 20—23.

24. Про хлопця, що сїм лїт у колодязи сидїв.

Бўли трїйи синї у йинного́ чоловіка, та леглі собі кóждий укрéме. Рано устали і йаў отець звїдати старшого: Шчо тобі сьа сїне снїло?

Кажн старший: Минї сьа снїло, пуд нашоў хижоў вїросло дéрево і бўли би ізь нбо́го гусьльї.

Кажн отець: Мóже бўти. —

Звїдуйн дрўгого: Шчо тобі, сїне, сьа снїло?

Кажн дрўгий: Минї сьа снїло, шчо ў нашім кїрты вїросли двї дeрeвa, та буюло би на йакú потребу.

Кажн отець: Мóже бўти.

Звїдуйн трéтього: Но кажн, сїне, шчо ти сьа снїло?

А тот ни хóчи казати. Буюло му сїм годїў. Імїў отець, бїи. А царь іде вóзом. Кажн слузї царь: Ідн, звїдуйн чоловіка, зашчо бїи хлопчїшча.

Кажн чоловік: Ни хóчи казати, шчо му сьа снїло.

А царь возьмé на виз і возьмé до сéби. І даў йому́ хїшку. А буюло ў царьйа дьїўка; і тоту дьїўку даў іт тóму хлопчїшчеви і оні дуже сьа іс хлопчїшчом польубїли. Пóчаў царь звїдати, йак буюло хлопчїшчеви сїмна́цять годїў: Но, типерь кажн ти минї, шчо тобі сьа снїло.

Кáжи ле́гінь: Їа ни бóдý вам казáти.

Ни хóчнш миньї казáти, та тья дам загубіти.

Ни хóчнш ле́гінь казáти. А царь тогдї застáвиў вели́кий колóдязь копáти. Їак колóдязь вікопаў і даў йогó муровáти. Мурники колóдязь муру́ут, а царьська дьї́рка пóчала казáти: Муру́йте миньї пóпуд зéмльу іс то́го колóдязьа до мо́її хїжі, обї ньáньо ни знаў; шчо хóчете, тотé вам дам.

І царь тогдї ві́кличе то́го хлопчїшча вон і у тот колóдязь пúстит. Та даў йому́ сьвїчку, сто́лик і столéць, таї пугáрь ви́пá, таї йидéн колáч. А хлопчїшче тотó ізьїў і пїшоў пóпуд зéмльу нáзад до хїжі. Буў йидéн дрúгий царь, поганїн, а маў двана́цять голóў. І поганїн заже́не до сьогó царьїа, шчо маў то́го хлопчїшча, три качїлкі, а йиннáкі на обóх кїньцях, обї царь удáриў печáть, котрїй тоўшчїй конéць. Но царь ни зна́н і дúжи сьа зажуриў. А дьї́рка вїйде іт то́му, кáжи: Шчо ви такї сумнї?

Кáжи царь: Загнаў поганїн три качїлкі, обї удáрити на ньї печáть, а кидь ни удáрьїу, та ньа загубїт.

Прїйшла дьї́рка, кáжи хлопчїшчеви: Ньяньо дúжи сумнїй.

Кáжи хлопчїшче: Ідї, кажї, шчо тобї снїло сьа, най нисé отéць нї вóду, котрá стоїт і там ўвїдїт, котрїй конéць будé пáдати ў доли́ну, тотó будé тоўшчїй конéць і най бїи на тот печáть.

І заже́не царь до то́го, шчо маў двана́цять голóў. Тогдї царь заже́не упїáт до то́го, шчо биў печáди три чїкóви, обї ўдáриў на тотї чїкóви печáть, котро́му кїлько гóдїў.

Прїйде дьї́рка царьська віт то́го хлопчїшча і кáжи вітцý: Ньяньку, шчо ви такї сумнї?

Кáжи царь: Сїне! сумнїй им, бо загнаў поганїн три йиннáкі чїкóви, обїх ўдáриў, котро́му кїлько гóдїў.

Прїйде дьї́рка від вітцáа ід хлопчїшчеви. Кáжи хлопчїшче дьї́ць: Шчо ти такá сумнá?

Шчóбїх йа ни сумнá? Ньяньови загнаў поганїн три чїкóви, обї ньáньо удáриў печáть, котро́му кїлько гóдїў.

Кáжи хлопчїшче: Ідї, та кажї сьак, ош тобї снїло сьа: Ньяньу! усїпте сéрек кїрта ў йидéн вóрох вісá, а ў йидéн пшени́цьї, а ў йидéн полóви; та котрїй будé утыкáти іт полóві, то́му будé йидéн гїд; а котрїй будé утыкáти іт вісóви, то́му будé три гóди. І най бїи печáть і женé до то́го царьїа поганїна.

Заже́не поганїн до то́го царьїа, шчо ў ньóго тот хлопчїшче, йинну́ кúльу óлова, шчо ма́йи трїцáть ма́ж. І ўпáде тотá кúльа сéрек двора́. Тогдї царь поганїн заже́не письмó: Коли́ тоту́ кúльу не вёржеш миньї, та тогдї тибé загублю.

Дуже сьа царь упудиў. Журит сьа велико. І заїде ід ньому його донька і кажи: Шчо ви такі сумні?

Загнаў поганін кўльу, а тоту кўльу вєречи мўсай заўтра на полўнне!

І підє його донька до хїжі дуже сумна.

Кажи хлопчїшче: Шчо ти така сумна?

Вер царь поганін кўльу у трицьять маш, та мўсай вєречи заўтра на полўнне.

Іді кажи свому вїтцьу, ош тот, шчо сьім годїў типєрь закопаний ў зємльу, та тот неїу вєрже. Та най отєць упрїяжє тотї конї, шчо ни вєзлі нїкда нїкого, тай такїй най іх женє кочїш, шчо нїкда конї ни гнаў. Тай йак будє роскóповати тот колóдязь і відрó, най ісправить на хлопчїшче чїтавий ланц.

Дьїўка пішла і кажи свому вїтцьу: Ньаньу! минї сьа тотó сніло, обєсте вїкопали із землі того хлопчїшча, шчóсте сьім годїў типєрь покляли у зємльу тай обї тотї конї його вїтти вєзлі, шчо нїкда нїкого не вєзлі, тай такїй кочїш обї гнаў тотї конї.

А царь йийї отєць кажи: Тоїó хлопчїшча у землі ни йи, бо ўже тот даўно погниў! — Бо царь ни знаи, ош хлопчїшче пішоў пóпуд зємльу іт тїў дьїўци та хлопчїшче кажи іў, ош тотó іў сьа снит.

Но царь послўхаў своу дьїўку. Гадат собї царь: Конї моїї ни возїли нїкого лишє минє, а конї гнати мўшу йа! І пішли копати тоту зємльу, шчо на тїм колóдязи бўла. Йак йали копати, а хлопчїшче крузьї мур пóпуд зємльу ледвї пішоў. І узьяў собї од дьїўки столєць і погарь вина і свїчку і йидєн колáч, та сьїў собї ў колóдязи, та сидїт так, йак сьїў тогдї, колї го царь закопаў. І йак зємльу роскопали, позїрат царь, а хлопчїшче сидїт; та кажи: сьакóи нїгдам ни відїў! — І пўстили за ним відрó і ўтбагли його і вїльїз на вїз і женє конї самїй царь. І заїде тот лєгїнь до хїжі і кажи царєви: Не журїт сьа нич! Айбо царь журит сьа, бо йде дванáцьата годїна. І много сьа ізойшло вєська і будўт позирати, йак будє тот хлопчїшче метати тоў кўлеў. І поганін тот, котрїй загнаў тоту кўльу, сьїў на обїд. І тот хлопчїшче вїкличе царьїа того, шчо го вїньяў іс того колóдязьа, шчо го закопаў, обї позираў, йак будє метати тоў кўлеў. І хлопчїшче плўне на рўку і вєрже і кўльа прїйшла і ўдарїла побїй. І кўльа проломїла і ўпала на того поганїна стїл; а тотá, шчо неў вер тот поганін, тотá стоїт сєрек двора. Заженє поганін письмó до того царьїа, обї тот вїтась прїшоў ід ньому на вóйну. А тот хлопчїшче вїбраў ішчє іт собї двох і пішли іт тому поганїнови, шчо маў дванáцьять голóў. Та кажи хлопчїшче: Йа прїйлу іт царєві, та будў подавати йому руку; та

обѣсте і ви подавали, та ни будѣ знати, котрій вѣтязь. Далѣ будѣ давати погарь вина. Обѣсте і ви дваїи брали.

І прийшли і дай поганін рѹку, а оні усьі трийі нараз даѹт. І овін своійі матери дай віко йинно граи, обі ізыла, бо она знаи, котрій вѣтязь. І дай погарь вина, а оні ўсьі трийі берѹт, і ни знаи, котрій вѣтязь. І тогді дай матери дві віка граи, обі ізыла і кажи: Солоткий вѣтязь! ни знаѹ, котрій ти йись!

А матери поганінова кажи: Сіне! запрі ў вѣчирь іх ў піўніцьу. І рано котрій прийде без клѣбаньі, тогді тотó будѣ вѣтязь. А ў ночі пішла тотá баба і узьмѣ іс тогò вѣтязьа клѣбаньу. І оні рано устали, а вѣтязь ймит сьа за гóлову, а клѣбаньі ни йи. І тогді узьмѣ йинного і дрѹгого і пóкладе на долонь і рострошчїт. І підѹт іт цареви іт поганінови. Кажи поганін: Солоткий вѣтязь! Тепѣрь ідемѣ на вóйну! —

І тóчат собі саблї і вѣтязь кажи: Царьїу! попозирай ішчі на сесь сьвіт, бо ни знайиш, йак будѣ.

І царь йаў позирати, а вѣтязь вѣйме саблѹ і удóтне дванацьату гóлову, а за тоў усьі поуттинаў. Колї клаў своѹ саблѹ попилѣа сѣби і удóтне мáло собі пѣрста. І прийшоў домї; а царь тот, шчо го віньяў із землї, ісьцьаг свїй пѣрстень і натѣаг на йогó і ширїнку ізьняў своѹ іш шїї і завїў йомѹ перст. І кажи тот хлопчїшче: Царьїу пресьвїтлий! сесѣ минї тогді сьа снїло, колї менѣ ньáньо биў, а ви менѣ ўзьали на вїз і звїдалисте сьа, шчо ми сьа снїло, а йа сьа бойаў вам казати, ож менѣ загубїте; таї ож ви свїй пѣрстень на моѹ руку дастѣ і своѹ ширїнку здóймите іш шїї і заўйите минї перст.

І пїбраў царь іс своїоў донькóў. І жїли, заки ў них сьа ни пїрвали жїли. А йа сьїу на веслó, та сьудї ньа принеслó.

Зап. в цвѣтнї, 1896, від Михайла Нодя, в Кушинци, Марамороської столицї.

Паралелї: Аѣанастевъ, Народныя русскїя сказки. Т. II. Ст. 434—446. Ч. 133—134: Вѣщїй сонъ. Т. IV. Ст. 313—315. — Худяковъ, Вѣлкорусскїя сказки. Т. III. Ч. 120. — Gebr. Schott, Walachische Märcchen. Ч. 9: Vom weissen und vom rothen Kaiser. — Valjavec, Narodne pripovjedke. Ст. 54 і 130—131. — Жите і Слово. Т. II. Ст. 195—198: Чудесный хлопецъ. — X. Sadok Baracz, Bajki, Fraszki... na Rusi. Ст. 193—195. Sny. — Erben, Vybrané báje a pověsti národní. Ст. 150—155: Milutin. — F. S. Krauss, Sagen und Märcchen der Südslaven. Т. II. Ч. 129: Des Kaisers Eidam und das geflügelte alte Weib. —

25. Про царського похрестника.

Буў царь, та ходіў із іношом своїм, та зайшла їх нощ ў селі, айбо ўже так, гіби вон села, ўже лем йинна хіжа була. Загнаў свого іноша, ож ци ни прийалиби на нощ. А там були дві хижі пуд йиннім побом. Ну, они їх прийали на нощ. І пошли они там до хіжі ў вечері — айбо они ни знауть, ош тото царь — і постилили йим там ў хіжи. Айбо там жона була тьашка. Зажэне ў нощі царь іноша, шчо сьа ўродило. Прийде інош і кажи: Нич ішчі. — Зажэне опіать, шчо сьа ўродило. Кажи: Хлопчїшчи. — Но, они рахууть ў хіжи, ош тот царь будэ за батечка другий день. А вон лишіў там, подаруваў много грощий, обі до дванацьцять рокюў маў при чім сьа ўчїти; і написаў так, ож йак будэ ўшїтко знати, по ўшїтких ошколах, тоді майи прийтї до нбого, та вон го ўзьме за свого сїна.

І вон йак сьа ўчїў, тоді найшоў тото письмо, шчо му царь лишіў і почьяў казати: Ньянью тай мамо! шчо йа сьа буду учїти, колї ўже ни йи такоо, обїх йа ни знаў; йа, кажи, йду до свого батечка хресного. — Айбо вон ізобраў сьа, тай йде. А вон буў красний. А на йинноў пустїни колодязь; та там розбїйницький син вартуйи, обі датко ни напїў сьа водї з нейї. А вон шїуби буў дужи водї, тай кажи: Дай минї сьа водї напїти.

Дам тобі сьа водї напїти, най іду с тобоў за іноша.

Даў му сьа водї напїти і пошоў із ним. Ідуть они, прийшли там до царья. Айбо вон сьа ўбраў ў тоту одэжу, шчо царський хресник сьа ўбраў, та опстаў сьа мїсто хресника розбїйницький син старшим. Прийшли там до царья і там сьа ўклонїли. Тодї кажи царїца цареви: Та ти казаў, ош то такий красний, а то йакїй паскунний.

Айбо царь кажи: Най будэ, йакїй йи.

Айбо тот розбїйницький син побожїў його, ож до посмерти ни слободно му говорїти. Ну, вон там за корольа тот, а тот за іноша. Айбо тот розбїйницький син ўже хотїуби його стратити; і вон сьа похворїў, та хочи уд лєвицы молока. І кажи: Най минї інош принесе уд лєвицы молока, тоді минї польївить.

Управили його у звїрїниць, обї принїсе уд лєвицы молока. Айбо царь йому ни вірууть, ож вон принесе молока ўтти.

Кажи: Йа свому принцови принесу того молока.

І прийшоў ў звїрїниць, тоді лєвица кажи: А шчось прийшоў? По твоїїў праўды тобі Бю поможї. Ішчі, кажи, прийдїш на двї смертї по сьому, а сьсїа третьа; а теперь пої, та здоїш нья. Айбо, йому, кажи, ни польївить ут того.

Йак му приньіс то́го молока, вон сьа напіў, айбо йому́ ни польіў-
льаць. Тоді ка́жи: Боля́ць нья о́чи; та там, ка́жи, й там ў тоў цэ́ркви,
там кирні́ца. Така́ вода ў тоў кврні́ци живу́шча тику́шча; а нат тоў
кирні́циў сиді́ть Гиньджіба́ба; та най ми́ны прнне́се мөй інош то́йі води́,
та ми́ны польі́вить.

Ка́жи присьві́тлий царь: Ни прине́сиш ти то́йі води́, бось ни го́дин.

Ка́жи: Му́шу йа, присьві́тлий ца́рьйу, прине́си свóму прінцoви води́.

Та ти, ка́жи, йди.

Прийшоў вон там іт тоў цэ́ркви на са́мо по́лунни, та стаў спэ́рет
поро́га. А на тоў цэ́ркви двана́цьцять две́рі желы́зних. Но й вон йин-
нако́ ни смійи йти до то́йі цэ́ркви, бо кля́чи його́ тотá Гиньджіба́ба:
Пой, ка́жи, сине пой, ни бо́й сьа! Ішчі на йинну́ смерть прійдиш. —
І дала́ йому́ дві фля́шки води́: Но на́, ка́жи: сисьу́ йинну́ даш йому́,
а сисья́ буде́ тобі на по́мочи. Айбо, ка́жи, йому́ й ут се́йі води́ ни по-
льі́вить. А йди скóро, та обісь на йидина́цьцять две́рьйох вонка скака́ў.

Прийшоў вон домо́, мастіў собі́ принц о́чи, айбо йому́ ни польі-
віло. Ну, й вон ўже сьа ма́ло ўздоровіў, йшоў би де свáтати до пога́-
ного ца́рьйа, там дыўка кра́сна. Айбо йому́ так каза́ли, обі́ собі́ катун
ўбраў, шчо йинного́ ро́ку удо́браны і йиннойі тва́ри, а ко́ны обі́ бу́ли
ўсьі йинно́йі фо́рми і обі́ ў них бу́ли білы́ ко́пита. Ну, й оні́ ізобра́ли
сьа, іду́ть. Рас прихóдьять, а на пу́ті мурашкі́. Тоді́ тот інош стаў, ни
даў чі́риз мурашкі́ прийті́, обі́ йшли доўко́ла йіх. Тоді́ йдуть опья́ть,
йдуть, рас почья́ў огньаній дошчь па́дати, а по́тьата ў гны́зды́ почья́ли
ду́жи пишча́ти. Тоді́ тот інош стаў, закрий́ тоті́ по́тьата сво́йоў бундоў,
кипня́ком. Прихóдьять та́мка, зве́дауть сьа йіх: Де ви йдете?

Там, ка́жи, і там йде́ме свáтати.

Ка́жи: Ни до́йдити ви там до на́шого ца́рьйа!

І йак оні́ йшли́, та вода́, шчо велика́ була́, та ви́верла ри́бу вонка;
а катуні́ ўвіды́ли, та хоты́ли ри́бу тоту́ зарі́зати. Айбо тот інош ни даў
зарі́зати, а росказаў йі́ наза́д ў во́лу тру́тити. Прийшли́ ўни до то́го
ца́рьйа у тот ва́рош, де тот царь о́иваць, айбо тот царь даў заце́рти
ў пивні́цьцу во́сько, лем тры́ох лишіў. Оцста́ли: інош, ца́рьський мі-
ны́стир, та ко́питан. І тих тры́ох даў закли́кати т собі́ ў бурк на ви-
че́рьйу. Йак виче́рьйали, та царь посі́паў ві́ко по́пилу, а ві́ко ма́ку і то́то
помішаў, та́й ка́жи: Обі́ то́то на ра́но пере́бране бу́ло, бо кидь ни бу́ди
чы́стойи йинно́ ў дру́гого, то й йі́ден живій́ ни ўйди́те ўтци. Ну, айбо
ду́жи сьа зажу́рили ўни. Айбо тот інош оцстаў на ва́рту, та жу́рить сьа,
йак то́то перебра́ти. Раз на ньóго покля́чють мурашкі́, обі́ ўтвори́ў
оболок. Утвори́ў вон оболок, прійшло́ то́лько мурашкóў, шчо за го́дину
пирьбра́ли ў йинно́ ві́ко по́піл, а ў йинно́ мак. Тоді́ йак увөйшоў царь,
ўвідыў, ош пере́брано, ка́жи: До́бри! — Тоді́ на дру́гу но́ч прійде, та

поклаў сріберний перстень йидён на стёл, а йидён вер у мори: Но, кить тот перстень на рано ни буди туй, та йиден живий з угци ни уйдиме. — А тот инош на варты й на другу ноч; айбо дужи сьа зажуриў. Раз ў ночі клічи на нього рїба, обї ўтвориў оболук. Покліче на рїбу, та друга сьа ўшитка зойшла, а йинна ни прийшла. Тодї кажи старша рїба тў, ош прийшла позаду: Де ти опстала?

Кажи: Там сьа світіло ў воды шчось, та йа сьа задівила, там сьа загурїла.

Ідї лем скоро, кажи, та принеси, шчось відыла.

Пойшла, на дух принєсла тот перстень; она найшла ў воды. Тодї ўже ўрадуваў сьа инош; айбо вон тотó на третью ноч шче майи вартувати. Тодї тот царь поганський на третью ноч того копїтана порубаў на даранчики: Обї такий на рано буў гї типерь йи.

Но, царь поганий пөшоў спати, а инош опстаў там, та зажуриў сьа дужи, бо забўў оту воду, шчо йому баба давала тотá. — Раз надойде тотó потьа, шчо ун закриваў йїх ут того дожджью, та кажи: Шчось сьа так зажуриў? Ни бөй сьа, Бө с тобоў; лем ти складуй даранчики тотї гї були; дорас тотó буди. — І вон ісклаў тотї даранчики і потьа йому наннесло тоту фляшку з водоў і тодї вон стаў, та помастиў тоў водоў тотї даранчики, даў пуд нөс понахати і тот тодї ожиў. Йак ожиў, кажи: Отóm дужи заспаў! — Йак другий день було, тодї царь ўвөйшоў і кажи: Та ваша типерь йи кишасонька. Тодї даў йим кочиўу, ўшитко, забрали сьа і прийшли ў свөй дөм до царьїа. Айбо кишасонька лыпши льубить того иноша гї прїнца. Айбо мусить того льубити, бо тот йийї сватаў, а инош нйт.

Йак прийшли до свөго дөму, та ўже гостїну рөблять; айбо прїнци ўсе кажи, ож инош нидөбройи вино с пиўницьи йому носить. Тодї иноша загнаў ў пиўницьу на вино, таї сам пөшоў. Йак тот тьагнуў вино, а прїнци уттьаў йому гөлову. Тодї прийшоў назад до хїжї прїнци, а ўна пөшла тодї ў пиўницьу, кишасонька, та приклала гөлову назат там на тұлуп, та найшла ў иноша фляшку з водоў ў жөбї, та помастила і вон ожиў назад. Ўвөйшоў тодї до хїжї, та кажи: Присвїтлий царьїу! Ци мош по смєрти говорити?

Кажи: Слобөдно, чому нйт.

Сесь, кажи, минө побожїў прїнци, ож минї ни слөбөдно казати до посмєрти — а, присвїтлий царьїу, кажи, йа йїх хрєсний син. Тодї того прїнца завїсили.

Зап. в мартї, 1896, від Івана Русина в Дусинї, Берєгськөї столицї.

Паралелі: Драгоманов, Малор. народ. пред. и разск. Ст. 317—323. „Щасливий син бідного чоловіка“. — Чубинський, Труды, II, Ст. 337—340. — Деякі спільні мотиви диви: G. Basile, Pentamerone. I. 7. (7). Lo mercante. — Афанасьєвъ, Народныя русскія сказки. Т. I. Ст. 233—259. Ч. 67—69. Т. IV. Ст. 72—83. — Худяковъ, Велико-русскія сказки. Т. II. Ч. 44. Т. III. Ч. 105 і 115. — Труды курск. статист. комитета. Т. I. Ст. 533—536. — Дѣдушкины прогулки. Москва. 1819: О Булатѣ молодцѣ. — Повѣсти, сказки и рассказы казака Луганскаго. Т. IV. Ст. 177—193. — Gliński, Bajarz polski. Т. I. Ст. 183—193. — Hahn, Griechische und albanesische Märchen. Т. I. Ч. 37. Der Königssohn und der Bartlose. — Grimm, Kinder- und Hausmärchen. Т. II. Ст. 13—19: Die Gänsemagd. Т. III. Ст. 151—153. — Wolf, Zeitschrift für deutsche Mythologie. Т. I. Ст. 379. — Norwägische Volksmärchen. Т. I. Ч. 24. — Schott, Walachische Märchen. Ч. 1 і 10. — Вук Караджич: Српске народне приповијетке. Ч. 5: Стојша и Младен. — Афанасьєвъ, Поэтическія воззрѣнія Славянъ на природу. Т. II. Ст. 575—594. — P. Dobšinský, Prostonárodní slovenské povesti. К. I. Ст. 73—82: Černowlasý princ. — X. Sadok Barącz, Bajki, Fraszki... na Rusi. Ст. 180—187: Simeon. — Chelchowski, Powieści i opowiadania lud. z okol. Przasnysza. Ч. I. Ст. 95—103: O złotem rysiu. — Тамже. Ст. 282—296. — П. В. Шейнъ, Матеріалы для изуч. быта и языка рус. населенія сѣв. зап. края. Т. II. Ст. 52—55: Чуда-Юда. —

26. Марко богатий і подорож до сонця.

Та буў йидѣн царь, та ходиў по-свѣту, перечьуваў, йак у свѣты. Та прийшоў до йинно́го чоловіка, а ў то́го чоловіка жона́ ўмерла́, та опстала́ сьа йинна́ дитина́, хлопчы́к. Та йаў царь мовити: Чоловічи: ци ни прийміте нѣа на ніч?

А чоловік кажи: Йа бим вас прийаў, айбо будуть вас йісти блошчы́цы.

А царь кажи: Йа буду спати і на поды́! — Та лых собі на під, а на поды́ собі провѣртыў дѣ́рочку таку́, обі відыў, шчо буде чинити тот чоловік іс хлопчы́шчом. Бу́ли ў хлопчы́шча дві маточкі; та йинна́ кажи, обі загубіти хлопчы́шча, а дру́га кажи, ни трѣба, бо сесь хлопчы́шче узьме царьйову дыўку. Тай тогди́ пішли гет обі. А царь собі на поды́ думат; — ўстаў рано, іде́ путьом, та собі га́дат: Кобім прийшоў домі, та вѣрну сьа, та його загублю.

Йак прийшоў домі, кажи слузы́: Упрігай ко́ны у віз! Йак упрьйаг ко́ны, пішли прѣсто до то́го чоловіка. Кажи царь: Продайте то́го хлопчы́шча.

Кажи чоловік: Продам, бо мины́ ўже дуже надойи́.

Виде царь дитину. Прийде на йиден міст, а слуга ни знайи, шчо завйў ў бунду. Кажи царь слузы: Бері, та меч із мосту.

Возьме слуга, верже ў воду. А вода неслá йинного корча. Упала бунда на корча, та плинé. А буў йиден пиривізннк дўже старій, а дити у нього не було, та усе на тім лóдику сидыў. Видит, шчо тотó плинé. Йак прийшло инь ньóму, позірат, а тотó хлопчйшче. Дўже сьа зрадоваў. Була ў нього хйшка на бéрезы, а ў ті хйжи була баба. Кажи дыдо бабі: Бабо, пой сьуді, даў нам Бог дьитину. Плила на корчі, а йа імйў.

Баба сьа ўрадувала. Вйріс хлопчйшче, було му сымнацьать годйў. А тот царь, шчо вер хлопчйшча у воду, іде на вадаску. Прийде до того дыда, видит легінья, тай іспознайи. Кажи дыдови: Вітки ў вас тот легінь?

Кажи дыдо: Плиў на корчі, а йа собі імйў.

Кажи царь: Ци не поныс би до мойй жоні письмо?

Кажи дыдо: Понесé.

І царь даў йому і легінь несé. Іде від рана до но́чи. Прийде на три пўты. Сьйў, та реве, не знайи, куді йти. Видиш йиден блиск. Поверне до тойі хйжі, там його маточки. Кажи: Де ти йдеш? — А баба знайи, де легінь іде. Дала йісти і кажи: Лыгай спати! Легінь лых, баба узьме письмо і запрйяче, а йому нанйше другой. Устаў легінь, не видит, шчо баба кивала тайстрину. Прийде до царйцы. А царь написаў буў: Жоно! йа тобі пішу; прийде сесь легінь; йа прийду домі, та обем го відыў на шибеници. А баба написала, а легінь приныс, та даў царйци. Царйца возьме, та чытат: Жоно мойа! йа царь, пішу тобі сьсé письмо; заки прийду домі, обйсь своу доньку іс сым легіньом повінчала.

Була свадьба, та молоді хóцьать у кйрты. Прийде царь домі, не видит легінья на шибеници. Кажи жоны: Жоно! чому ти не учинила так, ги йа тобі писаў?

Кажи жона: Йа учинила.

Та де легінь? кажи царь.

Та хóдит у кйрты із донькоў.

Но, царь не злюбйў: молоді дўже сьа лубльят. А буў другй царь на другім сьвітй. Не знайи, йак його загубіти. Кажи: Но, зьатьу! іді пут того царья поганина, та учйиш, йак там йи! — Даў йому грóші, та ладит його випраўльати; а його донька дўже плачи за легіньом. Вйдаў сьа легінь, іде. Прийде іт тому дыдови на перевіз. Йак його дыдо перевіз, кажи: Де ти, легіньу, ідеш? — Дыдо ни познайи, шчо тотó його годóванок. —

Кажи легінь: Иду пуд другого царья.

Кáжи дýдо : Іді, най ти Бог помагат; та ўчýиш, шчо будé поганін казати, йакú новинú за мени. Йа ўже на сым перевозы тисъача годіў вiжиў, таї ни мóжу вiтцi вiйти.

Таї тогдi витклонiў сьа легiнь, та идé. Прийде ў йиден вáрош, а ў тiм вáроши чéльадь дýже тiхо, лишé у йинным бóўты дэржит йиден пан пiво. Зайде легiнь, кáжи : Дáйте йиден пугáрь пiва ! Вiпивў i йаў звiдати : Пáни, шчо ў сым вáроши чéльаць тiхо ?

Кáжи пан : Ўже сто лiт, йак чéльадь ни мáйи приплóда ; бо туй бóула кирницъа такá, шчо йак чоловiў мáйи сто лiт, тогдi прийде, нáпiи сьа, видмолóнне ; а тицэрь ни тичé.

Кáжи пан : Де идéте легiньбу ?

Кáжи легiнь : Идú пут тóго цáрьiа поганiна.

Кáжи пан : Іді, най ти Бог помагат, ачéй йакú новинú повiш i нам, шчо ни тичé кирницъа.

Вiдаў сьа легiнь, идé. Прийде нуд дрýгого пáна у вáрош, а ў тiм вáроши чéльаць тiхо, лишé йиден пан ў бóўты. Зайде легiнь, та сидiт. Звiдат : Шчо туй, пáни, чéльаць тiхо ?

Пан кáжи : Бóула йиннá дiчка, рóдила дичкi, а тицэрь ни рóдит, та чéльадь iла i молодá бóула, а тицэрь чéльадь вiстарiла сьа. Кáжи пан : Де идетé легiньбу ?

Иду пут тóго цáрьiа поганiна.

І легiнь вiдаў сьа идé. Прихóдит iт тóму цáреви, а там тичé водá ; та сiў, та гáдат собi : Бóже ! ци вэрну йа сьа вiтцi ? І ўстаў, идé, йак собi подýмаў. Прийде, а слúги замiтають двiр ў черлених чобóтих, а цáрьiа дóма ни йи, а ў тiў полаты цáрьськá мáти, тóго легiньá дрýга мáточка, шчо бóула у ночi iс тоў дрýгоў, та казала йогó убiти. Зайде легiнь до хiжi, а бáба йогó спóзнала. Кáжи бáба : Сiне, иди лыгáй пут корiто, та будеш чýти, шчо йа будú говорiти iс свóйiм сiном.

Прийде цáрь, бáбин сн, поганiн. Кáжи : Мáмо ! туй йи душá iс тóго сьвiта.

Бáба кáжи : Ни йи, сiне. Сьидáй, та будеш iсьти ; та йди, та лъась, та спи, бо рáно тобi би уставáги.

Цáрь вичэръiаў, та лiх, та спит. Бáба прийде, вiмкне йиден вóлос iз голови. Кáжи цáрь : Дáйте ми, мáмо, пóки, шчо пъа iзгáньiайте ?

Кáжи бáба : Шчо тобi, сiне, спит ?

Кáжи цáрь : Мины спит, шчо у сым вáроши кóло мени ни дáлеко чéльадь дýже старá, бо бóула дiчка i рóдила дичкi, а тицэрь ни рóдит.

А бáба кáжи : Сiне ! шчо би робiти, обi рóдила грúшi ?

Кáжи цáрь : Путкопáти, та там йи йиден кóринь, та óколо кóренъа обвiў сьа гид ; та тотó ўбiти, та тогдi будé рóдити нáзад. — І тогдi

кажи баба: Спи! — А він уснуў. А баба вімкне другий волос із голови. Кажи царь: Мамо, шчо нья збужайите?

Кажи баба: Сіне! тотó тобi шчо сь снит.

Миный тотó сь снит: Кóло тóго вáроша йи другий вáрош і чéльять там дúже старá. А ў тiм вáроши бúла кирницья, а типéрь ни тичé.

Кажи баба: Сіне! шчóби іс тим чинiти?

Тотó трéба чинiти: Вiкопати глубóко, а там йи жáба, шчо вóду пийи, та трéба убiти і будé кирницья течi.

Кажи баба: Сіне, льясь і спи. — І овiн уснуў. Вімкне баба трéтий волос із голови і кажи: Тобi сь снит, сіне. А шчо ти сь снит?

Кажи: Тотó ми сь снит, шчо дьiдо йидéн йи на перевóзы, та вóдит ўже двiста гóдiў, та йи знайи, йак виттi вийти.

Кажи баба: Та шчо трéба, сіне, іс тим чинiти?

Тко прiйде на перевiз, та будé дьiдо вестi, та тогдi най вiскочит овiн у перéд іс чоўнá, а тот котрóго будé вестi, тот сь там опстáне. І царь тогдi заснуў. Даў Бiг день і царь устáни і пiшоў. Тогдi баба кажи томú легiнэви: Устáнь іс пут корiта. Кажи: Ци чуў ти, шчо йа чинiла сéйi нóчи на тóбi? І легiнь ўстаў і iдé. Позiрат йидéн пан, ци вернуў сь вит тóго поганина тот легiнь. Увидит пан, шчо iдé. Тогдi ўпрьяжé кóны і iдé спéрет тóго легiнья. Поклонiў сь радiсно. Кажи пан легiнэви: Ци дóбри ти, легiньу, ходiў? Сьáде на виз і прiйшли ў вáрош. Кажи легiнь: Ту й трéба шiсьть легiни. Росказаў грúшу путкопати. Прикопали, найшли гiлá і убiли. Пригреблi глiну і дiчка ўрóдила. Йáли дьiдi лiсти нá-колынкi; котрiй дьiдо покúшаў грúшi і молодiм стáне. Тогдi пан кажи: Чоловiче! шчо прóсиш за тотó?

Не кажи легiнь нич. А пан даў дванаццáть кóни, та й шiсьть вóзiў грóши, та й шiсьть кóчишiў, та й шiсьть мiхiў дичóк. Тогдi легiнь iдé. Прiйде у другий вáрош. Рáдуут сь йомú дúже пани і звiдуут йогó: Но, йакú новицú нам несéш?

Будú вам казáти. Рáдуут сь дúже йомú льúде. Росказаў, чотпрьiох льудi йáли копати кирницью і вiдвáт, де водá теклá, там велiка жáба і пийи тотú вóду. Имiли і ўверли вон і пригреблi глiноў і йáлá течi водá дúже. Льúде рáдуут сь і йáли помáлу старi iтi і котрiй нáпийи сь волi і удмолóдне. Кажут льúде: Шчо хóчиш легiньу за сесé, шчо водá нáзат течé? Далi дванаццáть кóчишiў і шiсьть кадi водi. І легiнь iдé. Прiйде iт тóму дьiдови на перевiз. Кажи: Дьiду, перевезi менé на тот бiк! А дьiдо звiдуийи легiнья за новинú. Кажи легiнь: Перевезi, дьiду, тогдi будú тобi казáти! І дьiдо перевiз ўшiтко. І легiнь вiскочит іс чоўнá, а дьiдо опстáў. Кажи легiнь: Дьiду! когó будéш

вести по сьому, тогді віскочи ти, а тот сьа опстани і будé возіти! І тогді легінь іде іт своїйї жоньї.

Прійде іт жоньї, а жонá дўже плаче, а йийї отéць, царь, шчо овін буў йийї ўзяў, йак ўвїдыў, дўже сьа ізрадуваў і звїдат сьа: Вітки ти сїне тотó дістаў?

Кáжи: Вітти, десь ньа загнаў.

І царь, йогó тесьть кáжи: Ідú і йа, ачéй і йа собі тотó прижéну. Набраў грóши і пішоў. Прійде ід дьїдови, а дьїдо дўже чéкат, кобї дáтко прійшоў. Кáжи царь: Дьїду, менé везї! І сьáде ў чоўи. І дьїдо перевїз; і дьїдо віскочит, а царь опстаў возіти. А молодї жїли, зáки ў них сьа жїли ни пїрвáли. А ми сьїли на веслó, та сьудї нас при- неслó.

Зап. в цвїтнї, 1896, від Михайла Нодя, в Кушинци, Мара- мороської столицї.

Паралелї: Драгоманов, Малор. народ пред. и разск Ст. 229—332. Дитя з ангельським голосом; Марко богатий. — Казки Игнатія зъ Никловичь. Ст. 39—44. — Чубинський, Труды. II, Ст. 133—138 (деякі мотиви спільні). Тамже. Ст. 341—344. — Grimm, Märchen. T. I. Ст. 140—147. Der Teufel mit d. drei Naagen. T. III. Ст. 56—57. — Спільні мотиви заходять також в: Етнографічним Збірнику. T. I: Роздольський Ст. 3—5 і 80—81. Обширна література, звязана з сею казкою в ріжних відмінах, подана М. Драгомановом в статї: Славянскитѣ сказанія за рождението на Константина Великий. Диви: Сборникъ за народни умотвореня, наука и книжнина. T. II. Ст. 132—184. T. III. Ст. 206—246. — Аенасьевъ, Народ. русскія сказки. T. III Ст. 109—119: Марко Богатой и Василий Безсчастный. T. IV. Ст. 425—436. — Stier, Ungarische Volksmärchen. Ч. 17 — Hahn, Griechische und albanesische Märchen. T. I. Ч. 20. — Wolf, Deutsche Hausmärchen. Ст. 184—197 і 312—321. — Valjavec, Narodne pripovjedke. Ст. 157—171. — Wenzig, Westslawischer Märchenschatz. Ст. 36—40. — Erben, Slovanská Čitanka. Ст. 1—7. — Gliński, Bajarz polski. T. III. Ст. 193—213. — В. С. Караджич, Српске народне приповијетке. Ст. 73—81. Ч. 13: Усуд. — Ciszewski, Krakowiacy. T. I. Ч. 59. — Wiadomości do antropologii kraj. T. XVI. Від. 2. Ст. 72. Ч. 17. — Романовъ, Бѣлорусскій Сборникъ. T. III: 198, 336, 338. — Иванцкій, Матеріалы по этногр. Вологодской губ. Ст. 198. Ч. 28. — Садовниковъ, Сказки и пред. Самарскаго края. Ч. 86. — Сборникъ за нар. умотвор. T. VII. Від. 3. Ст. 154—155. — Veselovskij: Le dot de l'empereur Constant. Romania. 1877. Ч. 22. Ст. 161. — P. Dobšinsky, Proston. slov. povesti. K. II. Ст. 1—12: Cesta k slncu. — Тамже. Ст. 50—59. — Chelchowski, Powieści i opow. lud. z okolic Przasnysza. Ч. II. Ст. 17—21. — Oesterley, Gesta Romanorum. Ст. 315—317. — Gotfr. Viterb. Chron. C. 333. Muratori, ser. 7. 441; Mencken, 1, 18. — Ricobaldus Ferrariens. histor.

imp. (Muratori, 9, 120). — Martin. Minorita, Ecard. 1. 1676. — Gu-
 elvan. Flamma, Manip. Flor. (Muratori, 1, 616). — Joh. Sperius,
 Chron. S. Berlini, Martene thesaur. 3. 573. — Sifridus presb. Epi-
 tome, Pistor. 1, 1036. — Andr. Ratisbon. chron. gen. Pez. thesaur.
 4, 3, 482. — Eisengrein, Chron. Spirens. 11, 179. — Legenda aurea,
 171, s. 840. — Paul. Lang, Chron. Citiz; Pistor. 1, 1139. — Herm.
 Corner, 1027. — Magn. Chron. Belgic; Pistor. 1. 110. — Gobelin, de
 persona, Cosmodr. anonym. Leob. Perz ser. r. austr. 1. 769. — Chron.
 Modoetiense, Muratori, 12, 1082. — Wern. Rolevine fasc. temp.
 1034. — Nauclerus, Crusius annal. 2, 198. — Hans Sachs, 3, 2,
 17^p. — Massmann, Kaiserchron. 3, 1094; 1095; handschriften das
 note 3. — Gold. legend, Pelag. bl. 379. — Douce, 391; Mèl. de litté-
 rature orient. 2, 76. — Galland, contes tures, 1707. — S. Grundtvig,
 Dänische Volksmärchen. T. I. Ст. 95—109: Die Träume. — B. Něm-
 cova, Národní báchorky a pověsti. T. I. Ст. 2—18: Tři zlatá péra. —
 I. G. Krauss, Sagen und Märchen der Südslaven. T. II. Ч. 88: Der
 Findling. — В. Н. Добровольскій, Смоленскій этнографическій сбор.
 Т. I. Ст. 293—295: Якъ купецъ хатѣ работника спагубить, и затѣмъ
 тога самъ сябе спагубиў — и придсказанія прарокыў сполнилась.
 Е. Р. Романовъ, Бѣлорусскій сборникъ. Т. I. Вып. III. Ст. 198—205:
 Василь-удовинъ сынъ, богатаго Марочки зять. Ст. 336—336: Знайдзенъ.
 Ст. 338—340: Марка богатый. — Materyaly antrop. archeologiczne
 i etnograficzne. T. II. 2. Ст. 83—85. Ч. 55. —

27. Янко чарівник.

Йиден гáзда ни маў дьлїйї, лем йидно дьїўча. Трїмаў собі слущку
 за годóванця, жи йак віросте, та б́уде його зьать; будé ў нього мно́го
 ро́куў служіти, а ун ни б́уди платіти.

Ун там служіў мно́го ро́куў, вірній слугá буў! Вірус до хлóпа
 і дьїўча його вірусло, то́го гáзди, де вун служіў. Порáдили са жонá
 з гáздом, то́го слугі гáздїня: Нашчó нам сїрохманá за зьáтья? Возь-
 міме собі за зьáтья гáздўського сїна!

Іспрáвили свáтанки од богáтого гáзди, жи йїм дасть сїна приста-
 вáти. Колї свáтанки робїли, слугу́ до мліна загнáли, шчобї ни відьїў,
 комї будуть х́устку давáти. Повідáуть слугóви льўди: вáша са дьїўка
 витдаїї, то́го гáзди син ид ньуйї пристаїї!

Ни роскáжу собі, повїў слугá. Мно́гом ро́куў служіў; та дам на
 прáво, ньай порах́уйуть мої ро́ки, та ньай ми заплатьáть.

Колї робїли весельá, зогнáли го скóро ў почї, жебї йшоў на дривá
 на трéтїй хóтарь, бо на свóйум дроў ни йи. Покормїў во́ли скóро, за-
 прїйáх і полóжиў лáнци на вус, пушóў на дрїва. Вїйшоў до лыса:

А Бóжи, ўсем му вірно служыў і типэрь бóду; ни бóдў рубáти пудлóй дэрево з велікіма сўкамі, зóтну глáткóйи. Прыйшоў ід буквіцы і хóчи йнй рубáти, бо йн глáткóй дэрево. Буквіца прореклá: „Тц са нцесь маў вінчáти, ни дрíва возíти“. Вун сто́йть, кóло сэбн позíрать, хто то з ним говóрить. Ни звáду, ни спéреду нíкого ни вíдно, лем пéред ним дэрево: Мóжи ми са причúло, жи хтось бéсьідуйн; бóдў рубáти буквіцу! „Ни губ ньа, бо йа тобí ў пóмочи“. Перестáў і ни бóде рубáти. Почáў са сам сибé звíдовати: Хто ту йн, шчо ми ни кáжи дрíва рубáти? „Йа буквіца“. Кцть ти ни мáйш бóти сíрохмáн і йа ни мáу бóти ў йогó дворí; йак ти будéш гáзда, тогдí му будéш дрíва возíти, типэрь йди домú с порóжньум вóзом, бо дóма весельá. На рóскас пушоў домú с порóжньум, óкрем дроў. Дóма весельá. Нагнаў вóльми і вóзом до дворá, вíбиг д ньóму гáзда, котрйй робíў весельá і ни крчáў на ньóго: Нич про тóтó, сíну муй, жис ни прчáх дроў. Вíпрьйазь вóли із йармá, уйáж до хлы́ва, пой до хíжи, будéш пíти і йíсти, бо йа ўже ни бóду весельá робíти!

Вóли вíпрьйах, до хлы́ва ўйáзáў, на йáслы собí сíў, до хíжи ни пуйди, бо му жаль. Гáздíнья прóсить го: Ти у мéни тóлько рóкуў служíў, пой до хш, будéш йíсти і пíти!

Ни ўвойшоў вун до хш до вéчера. На вéчур, йак са бóло тэмно, вййшоў горí лáзивом мóўчки на пúт, сховáў са на сусíк, чéкаў молоды́, зáкльа вййдуть спáти кóло деўйáтойй годíни. Уклáдовали молоды́ ньáнько і мáти спáти. Росказáли йím, жебн са ў йíдно оберну́ло йíдно ід дрúгому на поды́. І слугá там за сусíком. Йак йíх ўвíдыў ў йíдно слугá ізза сусíка, унй йím свíтíли свíчкоў, тым молодím — слугóви бóло мньа Йанкó — Йанкó зза сусíка повíў: Ньай так бóде, бíсьте ўсе ў йíдно лежáли, óкрем мóго рóсказу бíсьте вíттам ни ўстáли! І зншоў Йанкó с подá долú. Вичэрьйáў і мáргу дозираў. Йак гáздúўство дозираў другйй рас, так і пот вéчур до рáна бíлого.

Даў Бог рáно; шчо са ў вéчур порóсходили, старóста і зáстаўник, котрй весельá нáйльпше трíмали з гудáкома, прышли́ назáт. Казáли: Пóйме молоды́ зганьáти. Вййшла на пуд мáти: Ўставáйте молоды́, бо вас вййдуть гудáки з гусльáми зганьáти! Ни бесы́дúуть нич, áни са ни ганьблв́ать, ани ни рúшауть, тáкóй лежáть. Вййшоў отéць: Чомú са ни ганьбйш Мáрьйо? Ўже ту льúди, а ти ни вáжш ўстáти! Ни хотв́ать і з вутцьóм бесы́довáти. Отéць са розгньв́аў. Имйў за нóги, та долóў тв́агни. То са тв́агни ўшíткóй ў йíдну́й громады́. Верх долóў с подá. Тотó собóў гúгнуло. Зóздрíла са свáдьба: Та то йакóсь чúдо! Учэра са поженíли, днесь са ни хотв́ать розлы́сти. Пуйтí бн до попá, чéйбн даў йакú помúч; кидь йíх так твэ́рдо звíчáў, та жебí чнтáў од госьцú. Прынéсли вангéлийн, прыйшоў і пуп откльнáти, жнбн са розу́шли моло-

ды́ — йиде́н день ізві́нчаў, а дру́гий розві́нчуваў, шчо́би са розу́йшли, нья́й ни лижа́ть у сі́ндох льу́дьом на чу́до. Роствори́ў пуп ва́нгелийи, уві́дыў слуга́: Трима́ў бись го дотля́, за́кля́ йа ти ни пові́м, же́бись ни пушо́ў ві́тти! Пуп засто́ўніў. Зу́стаў йак ша́лений сто́я́ти.

Ни сам пуп йі́х ізві́нчаў, ай́бо з дьяко́м; за́клікати йі́х обо́х, і́шчі т по́пові і дьяка́, нья́й чита́ють оба́, че́й са розу́йдуть мо́лоды. При́йшоў і дьяк, при́ньс собі́ пса́лтирь, шчо́ буде то́то за́клина́ти. Утвори́ў пса́лтирь, слуга́ ўві́дыў: За́тля́ бись йи́й ту трима́ў, за́кля́ йа ти ни пові́м, оби́сь ві́тти пушо́ў!

Пушо́ў слуга́ на рабо́ту, йак і дру́гий раз робі́ў. — Ко́ло мо́лодых йо́йкауть дві́ матері́: йидна́ йо́йкауть за ды́ўкоў, а дру́га за сі́ном, на йаку́ йі́х га́ньбу по́жени́ли. Йи́ ту ба́ба вала́льська — пупо́ріска — шчо́ зна́йи корі́нья, та аче́й бу́де ўку́рьйувати, та йі́м то́то спомо́же; запла́тиме́ йу́й! При́йшла́ ба́ба ўку́рьйувати корі́ньом, уві́дыў слуга́: Ба́бо там сто́я́ти! До́тля́ бись там сто́я́ла, за́кля́ ти ни пові́м, жи́бись гет пу́шла!

Пора́йіли льу́ди на се́мум вала́лы ба́рз розу́мну ба́бу, шчо́ кить то́та ни спомо́жи, та йі́м ні́хто ни спомо́жи. Кого́ там за́гна́ти? Пові́датель га́зда тот, котрі́й ды́ўку витдава́ў: За́гна́ти Йанка́, тот на́йперше схо́дить! Далі́ Йанко́ви па́линки і хлы́ба до ко́білки, за ба́боў, же́би йи́й при́прова́диў. При́йшоў там за то́ў жоно́ў. Уна́ ма́ла дво́х сину́ў; нака́зала си́нум, же́би до́бри газдо́вали, бо уна́ йде́ спомо́чи, та ду́стани пйа́тку. При́йшли́ д йидну́й во́ды ба́ба з Йанко́м, шчо́ йи́й прова́диў дво́йім спома́гати. При́йшли́ т таку́й во́ды, шчо́ ви́лика бу́ла на йиде́н ме́тер. І́міла жо́на за ка́бати, пунья́ла ў го́ру, шчо́ йу́й ўши́тко ві́дно бу́ло. Тот шчо́ йи́й прова́диў, так пові́ў: Же́би ни пу́стила ша́тля до́лу. При́йшла́ уна́ там, ўши́ткі льу́ди са сміу́ть, жи́ са ба́ба заго́лила. Ба́ба са ўпамя́тала, жи́ ўна́ зле зроби́ла: Ні́хто там ни бу́ў, лем ти́ си́ну, шчо́сь нья́ прова́диў; то ти́ ми́ны то́то ўчи́ниў; нья́й йа́ пу́шчу до́лу сво́ї ка́бати, то́бі дам ко́рoву! Пу́шли́ обо́й же́би му́ дала́ то́та жо́на; шчо́ хоты́ла заробі́ти пйа́тку, а ўна́ ўтра́тила ко́рoву. При́йшли́ там до йи́йі до́му, пові́датель сво́йім си́нум, жчо́би дали́ то́му чо́ловікови ко́рoву. Да́йти йі́м, ма́мо, ви́ тот за́робок, шчо́сьти заробі́ли! Одйа́зала ба́ба ко́рoву і дала́ слуго́ви. І́міў са си́н хво́ста, ни да́сть ко́рoву. Та́кой са трима́ть хво́ста ко́рoві. Уві́дыли, жи́ тот са ко́рoві хво́ста трима́ть, поча́ли го здо́ганья́ти: По́йти, по́йти, возьмі́те ко́рoву; котрі́й вам ни хоты́ў да́ти, тот бу́де поза́д вас гна́ти. Одо́гнаў ко́рoву то́му слуго́ви.

Уві́дыў пуп, жи́ то му́дри́й слуга́, пові́ў пуп: дам ти́, си́ну, сто зо́лотих, лем нья́й йа́ йду́ ві́тти! Пушо́ў слуга́ с по́пом, одобра́ў сто зо́лотих. При́йшоў на́зад там до́му, де служи́ў.

Повідать му дьак: Сіну, пусь нья, дам ти пїадисать золотих, ньяй ту на ганьбу ни стоїу! І баба валальська прийалá са датї двáцать рьяáфуу полотна; лем ньяй ұтти пуйду! Поплатїли му чéсно, пушли собї домў.

Прóсить тот гáзда, у котрóго служїу; даст му воли і поли, лем би му вїтти дьїку пустиу; а тот гáзда, котрóго буу син, тот воли й ко-рóву, лем би са розуйшли. Повїу Йанкó: Устаньте! Йак схóпиу молодїй так ұтыкаў, шчо ачéй й днесь утыкать!

Йа там буу на гостїны, кўсьдям обїїдаў; прийшлó тойи жебра-ковой дьїуча¹⁾, шчо приходить за новинками, од мени тóго просїла; йа са погнїваў на сиротїну, ударїу йим йий по шїї, такóй йуї пуд бóродоу, йак пїасеть напухло. Йийї отцá по гóловї, притоук йим му йазїк, добрї ни вигварїять. Ту у нашум силї йиден йи лїсий, ни мат на гóловї волóсьа: йа сїрбаў горьїачу полийку, ун уд мéни просїу; йа са по-гнїваў, лїнуу йим му на гóлову, шчо аж му волóсьа 'блызло. Чїжми по кўстки, соломнãны вострогї, мотускãми поўйазãны. —

Зап. в липни, 1896, від Михайла Пустая в Збую, Землин-ської столицї.

Паралелї: Аѳанасьевъ, Народныя русскія сказки. Т. II Ст. 492—494. Т. IV. Ст. 334—335: Диво дивное, чудо чудное. — Grimm, Kinder- und Hausmärchen. Т. I. Ст. 310—314: Die goldene Gans. Т. III. Ст. 111—112. — Wolf, Zeitschrift für deutsche Mythologie. Т. II. Ст. 197—201. — Erben, Slovanska čitanka. Ст. 34—35. — Wenzig, Westslavischer Märchenschatz. Ст. 61—62. — Худяковъ, Велikorусскія сказки. Т. III. Ч. 99. — J. G. Hahn, Griechische und albanesische Märchen. Т. II. Ст. 152—154: Hänschen, dem ein Mohr in den Mund speit. — Wisła. Т. IX. 1895. Ст. 323: Głupi Jaśko (7). — Materiały antropologiczno-archeologiczne i etnograficzne. Т. II. 2. Ст. 116—117. Ч. 88. — П. В. Шейнъ, Матеріалы для изуч. быта и языка руск. насесенія сѣвер. запад. края. Т. II. Ст. 165—167: Дзиво. — А. Веселовскїй, Слав. сказ. о Солом. и Кит. Ст. 344—345. — Maurer, Isländische Sagen. Ст. 163. — Liebrecht Orient und Occident. Т. I. Ст. 131. — Spazier, Altenglische Sagen und Märchen. Braunschweig, 1830, Т. I. Ст. XXIII. — Ciszewski, Krakowiacy. I. Ч. 184: Jak się parobek mścił za to, że mu gospodarz nie chciał dać córki. —

28. Чорт наймитом.

Ўйшоу йиден сїгїнь лїгїнь кóпань прокóпувати на киндирїцьу, та ни ұзбаў собї нич йїсти лем отакїй (оп. пок.) малїй фáлатчик хлыба і тотó поклаў на пня. Чорт прийшóу тай зьїу тотó. Вон іде на полўнне,

¹⁾ З Збуя; воно приходило за милостинию; оповїдач кепкує собї з нього.

обі́ тот хлы́б зы́сти; прыйшо́ў, а хлы́ба ни йи: Но, ка́жи, най му Бѡ запла́тить, ко се зы́ў: то́лько лем зала́йаў. Но вѡн цылі́й день робі́ў голѡ́днн, бо ны́шчо бу́ло йі́сти. Прый́де д ньѡму чорт ў вичѣ́рі ўже ли́гнѡ́м і ка́жи: Шчо ви ро́бити чолові́чи?

Нибѡ́жи, ѡ́дднка ко́цльу сам; ды́ти дрѡ́бны́, та жо́на ни го́нна ли́шты ў до́ма.

Йа́бих сѡ, ка́жи, найа́ў ў вас за слугу́.

Ну, та йа́к ти сѡ най́миш, нибѡ́жи, ко́лі ми́ны́ са́мому ны́шчо йі́сти?

Та шчо ви бу́днті, га́здо, йі́сти, та́й йа бу́ду; ви будѣ́тѣ голѡ́нны́, та́й йа бу́ду. Но, ка́жи, га́здо, йды́ть ви до́мѡ на нѡ́ч; ци йи ў вас, ка́жи, йа́кый плух, та бисме зѡ́рали, та лы́цше ги копа́ти.

Ой, ка́жи, ни йи. Бу́ў ў нѡа за́молоду, до́ким маў во́ли, а ти́пѣрь ни йи.

Та ў́нисы́ть хоть йа́кый непотрѣ́бный, ко́бі бу́ў хоть на сла́ву, та зѡ́реме.

Та чим зѡ́реме, хоть би й бу́ў плуг, кидь ні-йи во́лыў ў нас.

Ў ме́ни сүть дві ко́зи, шчом заслужы́ў со́бі, то тѡ́ми коза́ми зѡ́реме.

Та тко чьу́ коза́ми о́рати?

Ну та ў́нисы́ть плуг, та буду́ о́рати.

Ту́й во́льми ни мо́ш, хло́пи, зѡ́рати, бо ту ха́шчѡа, пнѡ́йа, а ко́за́ми тко чьу́ о́рати?

Но і га́зда ра́ныцко ўйшо́ў, ў́ныс плуг, а́йбо сѡ га́зда твѣ́рдо учьу́дуваў ра́но, шчо то ни так, гі вѡн лі́шыў ра́но укѡ́пани, бо о́то по́ли чы́стой ўже на дру́гий день, йа́к ўйшо́ў га́зда. Тко то, нибѡ́жи, то́бі по́магаў зрѡ́бити то́лько, шчо йа за мѡ́сяць ни зрѡ́бйў би?

Но лем нала́джьуйте плуг, будѣ́ме о́рати, вам до то́го нич.

Та чим будѣ́ме о́рати, кидь ны́чим?

Йа йду до́рас прывѣ́ду дві ко́зи! — Прыві́ў вѡн дві ко́зи, ўпрѡ́йа-гли ў плух тоті́ ко́зи, ѡ́рыўть так, шчо лем фурчѡ́ть. А то́го га́зді́ брат ўже там на дру́гом по́ли чѡты́рма во́льми тѡ́ждень ѡ́ре, та то́лько ни зѡ́раў, ги оні́ до по́лунне дво́ма коза́ми. Но брат му сѡ чьу́дуйи, шчо то та́ко́йи, шчо брат то́лько землѡ́ коза́ми зѡ́раў! Прыйшо́ў брат ід ньѡму на по́лунне позирѡ́ти, тот богáч, ка́жи: Бра́ти! шчо та́ко́йи за дѡ́во, шчо ти коза́ми то́лько зѡ́раў до по́лунне, гі йа за тѡ́ждень чѡты́рма во́льми?

Но, йа ка́жи, і сам ни зна́у, шчо то та́ко́йи.

Ў́тки ў те́би дві ко́зи сүть?

Та сѣсь слу́шка у ме́ни сѡ найа́ў с нѡ́чи; йа ни хотѡ́йў, бо ми́ны́ ни трѣ́ба; кибѡ́х маў сам шчо йі́сти, ни слугѡ́м дава́ти; і́йбо та́ку дѡ́аку маў, жи... Та то сѣсь слуга́ мо́й прыві́ў ко́зи, та ни зна́у ў́тки.

Газда собі подумаў: Та замінаў би йа за воли сесыі кози, бо воли мно́го зы́дбаць, а то́лько хо́сна ни чы́няць, гі оті́ кози: Чи ни мі́ньяў би ти, бра́ти, зо мноў сисыі кози за воли?

Йак слуга учы́нить, так най́ буди, бо то ни мо́йі кози, ай́ слу́ссыкі.

Слуга ка́жи: Заміна́йма, га́здо, коли́ би брат мі́ньяў, за воли. І вони́ помі́няли с тим га́здо́м кози за воли. Даў га́зда воли чо́тыри за оті́ дві кози. У́прыйаг оті́ кози га́зда, кози о́рыють і ў га́здзі. Ора́ли до ве́чера оні́ тымі коза́ми. Пу́стыў га́зда у виче́рі ід во́зови кози, обі́ йіли сы́но, ай́бо кози ни хо́таць йі́сти сы́но, а йім би те́рнья. Ну, і га́зда опстаў́ сьа на но́ч на то́м по́ли ночува́ти. Но, слуха́уть ў но́чі, коза́ верешчы́ть. Ану́ біга́й слуго, шчо коза́ верешчы́ть? Аче́й воўк імі́ў козу́. Так і йи, ож воўк імі́ў. І тотá дру́га за тоў верешчы́ть і ўты́кла, про́пала. Но, ка́жи, га́зда, ни йи ны́ во́лыў, ны́ ко́з, ўсе то́то бі́ца: і льу́де сьа буду́ть із ме́ни смі́яати і мо́а бі́да. Ай́бо вон ни знаў, га́зда то́й, ош то ни кози. Ні́тко ни знаў, а то чо́рті бу́лі, ни кози! Тот си́гнь ли́гнь ма́йи чо́тыри воли, шчо му даў га́зда за кози, а га́зда ни ма́йи ны́ во́лыў, ны́ ко́з. Ж жалю́, з бі́ді, тот сьа га́зда пові́сиў. Зві́дять сво́го га́здү́ тот слуга́, йак покони́ли кинди́рціцу: Та ўже бо́льши ро́боти ни ма́йме, га́здо?

Та, ни́божи, ни йи, бо ны́шчо ко́сїти ў ны́а.

Та по́деме на вожо́н, та важне́ме собі́ пши́нціцы. Ци́ ході́ли ви да́коли на вожо́н?

Йа ході́ў ўсе, та́й типе́рь по́деме.

Ну йды́м, ай́бо би́рїме с собоў́ чельа́ди бо́льше, бо нас пан ни прій́ме дво́х на та́блу!

Прий́шли до па́на, пан зві́дять, чи ма́уть чельа́дь оні́.

На шчо нам чельа́ди, ка́жи слуга́, та ми два зо́жнеме.

Пан за́смїяў́ сьа с то́го, ка́жи: Ви мо́йі сы́йанья́ за ро́к ни зо́жнити́ два.

Лем ўка́жїть, па́ни, сы́йанья́ сво́йи, де йи.

І пан загнаў́ іноша ўка́зати ім сы́йанья́. Пан собі́ думать: Най́ жнуть, до́ки дру́гі льу́де ни прій́дуть; йак прій́дуть, та на́же́ну бо́льше льуді́й, та зо́жнуть! — І оні́ сьа с па́ном сто́кмили; за ко́рець буду́ть жа́ти, за тот ко́рець, шчо ў йиде́н мо́туз заберу́ть собі́. Пан сьа за́смїяў́ с то́го; і за па́ном оні́ прій́шли йиде́н, обі́ йшоў́ уві́дыти, бо оні́ жжа́ли ўши́тко йинно́йї но́чи. Пан смі́яў́ сьа, йак оні́ прій́шли ка́зати, ни ві́риў. Прийшоў́ пан, ўві́дыў, оні́ жжа́ли ўши́тко: Но, ка́жи, йаку́сти сто́кмили рась, та́ку́ би́рїть!

Ни трéба ны възбѣ, аны нич. Простёр слуга мотус, та збѣ ўшѣтко сѣпанья ў тот мотуз і паныськойн і свѣйн і газдѣм там вер свѣйнм у тот козёл, та заўназаў мотузом: Ыно вѣхор завѣнаў, пѣшѣ!

Пан глѣпне, ѣ свѣйн зѣрно забрала ѣ паныськойн. І прѣшли до того газдѣ і там бѣўкнули на сѣрид двора тот козёл іс пшынѣцѣ: Но, то газдо, маѣнти за тот богажъ, шчѣм зѣў ут тѣа ў копанн; мѣсѣў ѣнтѣ за отѣ слово служѣти рѣк, шчѣсь казаў, обѣ ми Бѣ заплатѣў! Добѣў рѣк і пѣшѣ.

Зап. в мартѣ, 1896, вѣд Михайла Фотула в Стройнѣ, Берѣгськой столицѣ.

Паралелѣ: Манжура, Сказки. Ст. 127—128: Якъ чортъ одслужывавъ шматочокъ хлѣба. Літературна перерѣбка тої казки зладжена Манжурою пѣд псевдонѣмом Івана Калѣчки була видана в Катеринѣславѣ, 1885. Другу таку перерѣбку зладив Лев Трѣщакѣвськѣй в оповѣданю: Село Лицовѣцѣ (Зоря Галицка 1851 і осѣбно). — Етнографѣчний Збѣрник, т. I. Н. 17, ст. 60—63). — Жѣте і Слово, III, 52. — Чубѣнськѣй, I, 157. — Иванѣвъ, изъ области м. н. легендъ. Этн. Обозрѣвѣе, 1890, кн. IV. — Гринченко, Этнѣгр. Матерѣалы, II, Н. 68, ст. 66—71; порѣвнай таѣож початок слѣдуючѣй казки (Н. 69): Вѣек та свѣятѣй Юрѣй. — L. Bechstein, Neues deutsches Märcchenbuch: Der starke Gottfried. — Halmrich, Deutsche Volksmärcchen aus dem Sachsenlande. Ст. 61—64. — Wenzig, Westslavischer Märcchenschatz. Ст. 124—127. — Аѣванасѣвѣвъ, Народныя русскѣя сказки. Т. I. Ст. 410—414. Т. IV. Ст. 147—156. — P. Dobšinský, Prostonárodní slovenské povesti. Кн. II. Ст. 89—92: Čert. slúži. — J. Świątek, Lud Nadrabski. Ст. 341—344. Ч. 22: O dyáble, co u chłopa za parobka sluzuł. — Kolberg, Lud. Kujawy. I. Ст. 182—184: O chłopu i diable robotniku. — Тойже. Lud. Krakowskie. IV. Ст. 165—171. Ч. 68—70. — X. Sadok Barącz, Bajki, Fraszki... na Rusi. Ст. 41—42: Diabeł. — Chelchowski, Powieści i opowiadania ludowe z okolic Przasnysza. Ч. II. Ст. 100—124: O jednym djable, co u chłopa sluzuł. (Казка дуже обшѣрна і повна). — Wisła. Т. VI. Ст. 312—313. Ч. 5. — I. G. Krauss, Sagen und Märcchen der Südslaven. Т. I. Ч. 51: Der Teufel dient einem Menschen. — Е. Р. Романѣвъ, Бѣлорусскѣй сборникъ. Т. I. Вып. III Ст. 327—328: Чортъ злѣдѣй. Вып. IV. Ст. 52—60: Чортъ у мужѣка на службѣ. — Materiały antropologiczno - archeologiczne i etnograficzne. Т. II. 2. Ст. 106—107. Ч. 80. — M. Federowski, Lud białoruski. Т. I. Ст. 26—27. Ч. 87: I czort sumlenie maje. —

29. Чорт шѣбенѣк.

Бѣли два брѣтѣа; ѣидѣн буў богачъ, а дрѣгнѣй худѣбнѣй. Та тот худѣбнѣй ўсе ходѣў до того богачѣа, до брѣата, просѣти на робѣту зѣрна;

та ко́ждий день ўсе до ньо́го ходи́ў, бо ў то́го худо́бного ды́тій бу́ло мно́го, а ў бо́гача́ ни бу́ло. Айбо ў́же ни хо́чи му бра́т дава́ти. Ў то́го худо́бного бу́ла йинна́ коро́ва. Пю́гнаў на ва́шар і даў́ть йому́ со́рок зо́лоті́х за оту́ коро́ву. За ко́лько йи́і даў́? За со́рок. Чьу́йи, айно́ бйи буби́н; бубну́уть, шчо хотья́ть йинно́го ле́гінья́ ви́шати; а тко́ би сьа та́кий найшо́ў, оби́ за то́го ле́гінья́ даў́ со́рок зо́лоті́х, та то́гди то́го ле́гінья́ даду́ть то́му, оби́ го служи́ў за оті́ гро́ші. А то то́т ле́гінь чо́рт бу́ў. То́т чо́ловік, шчо прода́ў коро́ву, ду́маць со́бі: Йи ў́ ме́ни со́рок зо́лоті́х; даў́ бих йа́ за то́го, оби́ го ни за́вiсiли, айно́ йак сьа до́мо́ ука́жу і́д ды́тьом? Розра́диў сьа та́к, шчо дайі́ вю́н со́рок зо́лоті́х за то́го ле́гінья́, за чо́рта: Па́нови сла́ўны! Йа́ дау́ за сьо́го ле́гінья́ со́рок зо́лоті́х.

Кидь дайі́ш, та дава́й!

І вю́н даў́ со́рок зо́лоті́х. Айбо то́т чо́ловік ни зна́йи, шчо то́то чо́рт. При́виў то́го до́мо́, звiда́ть жо́на: Коро́ва де?

Йа́ прода́ў.

А гро́ші де?

Ге даў́йим за сьо́го.

Та шчо ти сь сьо́го, кидь і сам йiсти ни ма́йиш шчо.

Та за́дармо будеш говори́ти, жо́но, бо ў́же ото́ йнъшак ни бу́ди. Сесь у́ нас бу́де служи́ти, до́ки хо́чеме. Буду́ йа́ ходи́ти зарабля́ти, та бу́де й вю́н. Шчо заробиме, то й зыме́.

Айбо чо́рт звiда́ть сьа, ци йи хлы́б. — Го, йи хлы́б! То́ди чо́рт по́де невиді́мо до то́го га́зди́ бра́та; до́раз набре́ тингирі́цы, сiра, гро́ший, та принесе́ до сьо́го га́зди́. Айбо йаў́ по́малу га́здова́ти то́т худо́бний і́с слуго́ў. А ў́ то́го, шчо бу́ў га́зда, ў́ бра́та му, йало́ ў́ до́лину йти́ га́здоўство, бо вю́н браў́ ў́се у́т то́го, та до сьо́го носі́ў. Айбо то́т га́зда, шчо бу́ў бо́гачом, до́раз увiды́ў: Ого́, мо́й бра́т йак найаў́ слугу́, та́й за́газдова́ў, а ў́ ме́ни ни́йи сьа, гiни; бизо́ўно бра́т у́д ме́ни краде́, та до се́би но́сить.

А ў́ то́го га́зди́ йинна́ ба́ба ста́ра йи: Ни та́к, ба́бо, ай по́йти ви ў́ сусы́к, йа́ вам дам йiсти ў́ сусы́к, та будете́ сокоти́ти, тко́ туй хо́дить ў́ сусы́к.

Даў́ ба́бі йiсти хлы́ба, пиро́ги с сiром, во́ду, оби́ ба́ба ма́ла шчо йiсти. Раз лем чо́рт при́йде ў́ но́чи, набере́ у́тти со́бі гро́ший, зе́рна і́с сусы́ка, ба́бу за́давить, та за́биў́ пиро́г ў́ рот, ож ба́ба сьа ў́давила. При́йде ра́но га́зда, шчо ба́ба ды́йи. Позiра́ть, айно́ ба́ба ў́мерла, та́й та́кой пиро́г ба́бі ў́ ро́ты стирчи́ть: Йой, йой, ка́жи, ба́ба сьа ў́давила пиро́гом! Побiг скоро́ до по́па: Та́к і та́к па́ночку, ба́ба на́гли ў́мерла, шчо ни ў́стиг йим і́ за́кликати ў́сповiдати; та дам вам два во́ли, оби́сте ба́бу спрiя́тали.

Пөн спрьйатаў бабу, два волі ўзяў за опровод. Айбо чорт пөдэ ў почи, бабу ўйме з гроба, та принесе до газді, до сіна йіў. Та там буў сир ў коморі ў гилетках. Чорт ўбраў із гилетки сир із йидноіі, та забіў бабу ў гилетку, та тоді даў бабі лóшку ў рúки, та наладіў бабі рúку з лóшкоў ў дрúгу гилетку, де буў сир, а бабу оббабраў сіром сьуді (опов. пок.) кóло рóта, ож баба сир поїла, та ож ўже з дрúгої гилетки кóпле. Прійде рáно газдінья ў комору, ўвídить, шчо баба ў гилетцы сидіть, та сир кóпле із дрúгої гилетки. Напúдила сьа і кáжи: Йой, гáздо, анúж, баба з йинноіі гилетки сир поїла, та ўже з дрúгої кóпле! Йак сьа сіром зайіла!

Прійде гáздá, позіраль, а вонó так йи. Тоді скóро побіг до попá: Пáни: ни дóбрести спрьйатали бабу. Шчи вам даў два волі, прьйáчти льіини, обі ми ни ходіла паскúдъачи по коморі.

Пөн пөшóў, прьйáче. Запрьйатаў бабу; а чорт опйáть пөшóў ў почи, та ўняў бабу з гроба. Було шісьть годóўникóў ў тóго гáзді: Пйáть порізаў чорт, та поносіў до свóго гáзді, а шéстого годóўника заколóў, та ўсадиў бабу на пьóго, та даў бабі нóж у рúку, путкотіў рукаві бабі, бабу крóўльоў оббабраў, обі гáдали, ож баба годóўникі поїла. Прійде рáно слúжницъа пушчáти годóўникі, позіраль, а баба іс такім ножішчом сидіть на годóўникú, та рíжи. І слúжницъа зайóйкать: Йай, пáни гáздо! Анúж, баба ўже ўсьі годóўникі поїла, типéрь шéстого рíжи.

Попозіраль гáздá, айно так й йи. І рас прійде чорт і кáжи: Ни так ви, гáздо, чпшйть. Тоті шчи два волі, шчо ў вас суть, дáйти ви тоті волі мшні, йа вам так бабу запрьйáчъу, шчо ни бóйти сьа, ни бúди вам бóльши паскúдити, кóло опшáрьйа.

Гáздá пристáў на тотó: Най будé. — І чорт поньіе бабу, запрьйáтаў, бо ўже знаў, шчо ўже бóльши ў тóго гáзді ни йи худóби. І прійшóў, узьáў два волі, придаў свóму гáзды. І тоді кáжи чорт: Но, гáздо, ци утелужіў йа вам сóрок золотіх?

Ой утелужіў! кáжи.

Ци пушчáйите ньа пак гет?

Гáздá пустіў йогó і чорт пөшóў.

Зап. в марті, 1896, від Николи Проця, в Дусині, Бергської столиці.

Паралелі: Kolberg, Lud. Krakowskie. IV. Ст. 224—226: Przebiegłość organisty. — X. Sadok Barącz, Bajki, Fraszki, Podania, Przysłowia i pieśni na Rusi. Ст. 75—79: Gospodyni. — Chełchowski, Powieści i opowiadania ludowe z okolic Przasnysza. Ч. I. Ст. 54—61:

О једнем księdzu і јего organiście. — П. В. Шейнт, Матеріалы для изученія быта и языка русскаго населенія сѣв. западнаго края. Т. II. Ст. 235—236: Дурень, попъ и цыганъ. —

30. Про нечисте місце.

Буў йидѣн гѣрциг і маў герцигівнѣу. І ў тиў палаты, де жили, ўсе йавили сѣа нечисти дѣхи. Рас пришоў тот час, шчо трѣба було іти у кѣпиль томѣ герциговни; там були за шість тѣжнѣй. Доти рѣсказ даў, обѣ дрѣгу полатѣ збудували на тим мѣсти, бо там нечистойи було. Пришли пак вѣтти ўже ў шість тѣжнѣй, та ўже полата гѣтова була, та ўже там пришоў з дрѣгими гѣрцогами, з родиноў, обѣ сѣа там гѣстити. Йак пришли тѣго вѣчѣра до мѣу, та кѣнтеса тотѣ пішла у оннѣ і сѣла собѣ, двѣ сѣвички горѣли кѣло нѣйи, а она писала. Чѣйи, шчо двѣри сѣа удѣперли. Кѣнтеса гадала, шчо то слѣжницѣа увѣйшла; ни чѣйи, обѣ ходѣй хто; позѣрат, а там йидѣн пан стоѣт у двѣрьѣох. А ўна ѣзьме тогдѣ сѣвѣтичѣ ў обѣ рѣкѣ, та йде позѣрати, шчо то за пан. А ў тѣго пана рѣги. А она така була сѣмила, шчо йиднѣ сѣвичку дѣржит собѣ ў рѣцѣ, шчо горѣт, а дрѣгим сѣвѣтичом за паном, а пан ў двѣри. Тогдѣ дѣвѣнкали на вѣчѣрьѣу, та усѣ сѣа зѣйшли. Йак удвѣчѣрьѣали, кѣждѣй дѣстаў ѣкремѣшнѣу комнѣту спѣти, та де упѣў сѣа йидѣн приѣц, а де два, шчо ночувѣли. Рас тѣлько шчо ўснѣ йидѣн грѣўф, чѣйи, а там такѣй гѣмин, хѣдѣат, игѣрат! Приѣде йидѣн пан, чѣрт і пѣдѣйме тѣго грѣўфа, обѣ позѣраў, йак игѣрат. Позѣрат, а там йѣх тѣлько, шчо й иглѣў би ни дѣзѣобнуў. Тогдѣ приѣде тот пан опѣят, та кладѣ зѣоў спѣти. Спит мѣло, спит, опѣят приѣде чѣрт і пѣднѣсе го горѣ, обѣ позѣраў. Йак нанѣкаў сѣа, опѣят го покладѣ спѣли. Рѣанѣнко ўже поўстаўт ўсѣ, дѣвѣнкаут на фѣрѣштѣк, обѣ ўсѣ сѣа зѣйшли. Аѣбо вѣн ганѣбѣй сѣа карѣти, шчо із ним сѣа стѣло. А ў дрѣгуѣ комнѣты чуў йидѣн грѣўф, шчо з ним сѣа стѣло. Кѣжи сѣсѣ грѣўф: Ти сѣа сѣйи нѣчи ўвѣселѣў.

Та, кѣжи, шчо, йа ни знѣу нич. А вѣн сѣа ганѣбѣй казѣти, бо гадѣў ўсѣ, шчо йѣмѣ сѣа свѣло. Та тогдѣ йѣў казѣти, шчо сѣа з ним стѣло. Тогдѣ пѣчала і кѣшѣсонѣа казѣти, шчо з пѣў сѣа стѣло у вѣчѣри. Аѣбо хѣжнѣй гѣрциг ни вѣдыў. По фѣрѣштѣкови пак пішли ў йѣшнѣу комнѣту ў кѣрти бѣти. Та гѣрциг сидѣй так на ўпѣредѣ і ўсѣ грѣши ўграў ут свѣйѣх гѣстѣй. Пѣчали на нѣого позѣрати, ош шчо тот чѣинѣт, шчо ни мѣйи чѣсти; і йѣкѣсь му кѣрта йѣнѣа з рук ўпѣала; та знѣмаў пак із землѣ, та глѣпнѣ, а зѣад нѣого йидѣн пропѣсник стоѣт; тот му помагѣў. Та кѣжи: Прѣшу пѣанство, цѣ вѣдите, шчо ту зѣад мѣни?

Кѣжи: Ми нич ни вѣдимѣ.

Та взад мѣни пропасник! — Та ўвѣдыли, ош то нечѣстойи мѣсто, лишѣли ўсьо, полату і ўсьо і пішли на іньше мѣсто.

Зап. в цвѣтнн, 1896, від Михайла Біксаѣа з Ітстичова, в Задні, Марамороської столицѣ.

31. Чому громи бють?

Де буў де не буў йидѣн йагир і забраў сѣа до лыса с пушкоў, та сидѣть пуд йидноў скалоў, та пѣскаць на орьйапку. Раз захмарѣло сѣа скоро і почьало гримѣти і дужи почьало хрьйаскати, громи бѣти до тоѣи скали, де вун сидѣть. Раз вун так глѣпне ў скалу і вѣдѣть, ўттам ўхопѣть сѣа така дыгѣна мацьцѣка чорна; а то пропасник глумѣў сѣа грому. За доўгий чѣас тото так чинѣло. Усе ўкажи сѣа ўттам, а грум запалѣть, а тото сѣа скрѣйи у скалу, доки грум долѣтѣть, та ни гѣди забѣти. А уно ўсе зад ўставѣть, йак пучьне гримѣти. А тот йагир сѣашчѣну кўльу коло сѣби, та друбнѣй набўй с пушки ўнѣаў, таѣ пустѣў кўльу тоту сѣашчѣну і прѣтѣс сѣа т скалы. Та йак уно ўказало сѣа с скали, а ун тогдѣ пушку на лѣцѣ, трѣс до того! С того лѣм чорнѣло стекло. Забѣў пропасника. Дорас хмари сѣа розуѣшли і зачьало сонци грѣти. — Та то колѣсь праўда бўла. — Чьўйи, йде по лысови шчось ид ньому трѣскаучи. А ун сѣа гѣ убѣйаў, бо то бўло йакѣйись сѣато, та дўмаў, жи согрѣшѣў даѣак, а то д ньому йшоў чорнокрѣжник, шчо с хмарами хѣдѣть, таѣ гѣкѣть на нього: Васѣльу! ни буѣ сѣа, йа ти ничѣго ни зрѣбѣльу. І ун пушоў ид ньому і кѣжи йому: Шчо хочь за тото, шчо ти забѣў того пропасника? Ми ўже тўлькѣй чѣас за ним глѣдаѣиме, таѣ ми ни гѣднѣ го ўбѣти!

А ун йому кѣжи: Та шчо бим хотѣў за тото? Дадўть ми набѣўу свѣго!

Та чорнокрѣжник ўнѣаў мѣшчѣа з набѣўом і даў йому і так сказѣў: Де шчо запозѣраш, тото ўбѣиш тим набѣўом. І ун маў того набѣўу, доки жиў.

Зап. в липнн, 1896, від Шульпа Опаленика в Ворочовѣ, Ун-гварськой столицѣ.

Паралелѣ: Драгомановъ, Малор. Нар. пред. и разск. Ст. 42. Ч. 3. — М. Federowski, Lud białoruski. T. I. Ст. 153. Ч. 425: Jak sträléc czorta zabiū. —

32. Звідки бере ся град?

Йиден йагир пушоў на йиден хотиль; а там великі ў тым хотли рїби були. І там вартуїи вун рїби, жи забїи. Рас прїйде д ньому чорнокрїжник: борода доти, до унаса, а волосья по плечях, великоїи. І кажи томў йагрови: Ідї гет вотти, бо нидобрї оцетаниш.

А вун сьа сховаў до йинного дуплавого бўка і позїрать, шчо то бўди с того. Рас сьа спустила йидна така хмара ў долину, а долў тим коли ни прїйшло множиство чорнокрїжникуў і дораз заморозїли тот хотиль! Стаў сьа лед і тот лед дорас почьали сукати кўнями — на коньах ізуйшли долў — і почьали брати до бисах до сарьїаних і дорас почьали сьа пуннимати уд земльї на воздух. А тот так замэрз ў бўкови, шчо лем зубами цирконїть. І почьало с того дораз гримїти, блискати, вітор дўти, шчо онь дєрева вальало на земльў. А грат такїй ўнаў, шчо сесь чоловік лєдвн домў прїйшоў. Тай тот то прїказуваў другим льўдьом, шчо вїдїў.

Зап. в липни, 1896, від Пилипа Опаленика в Ворочовї, Унгарської столицї.

33. Як бідний забогатїв через кумову скїру.

Де буў де не буў йиден богатїй чоловік, шчо му чорт грощий наносїў, а вун йому поубїцьаў скїру іс сєби. І так ун знаў, жи ун чортуў йи. Йак ўмираў, та закликаў худобного кўма свого: Кўми муї! Йак минє поховауть у цвїнтарї, обї ви так добрі ўчинїли зо мноў, шчо йа вам скажу. Укопте собї йаму пильа мого гроба, так де з на два сьаги уд мого гроба і возьмїть сьашчєнойї води і сьашчєну грєйду і зронтн собї такїй великїй цїркиль коло сєби, бо прїйдуть у ночї чортї — а і кльукўську сьашчєну узьмїть іс собоў. Та чортї минє ўгребуть, та пўчьнуть мноў трьїасти, та ўшїтко косьтїа з нья ўтрьїасуть, а скїру собї хотьать ўзятї. Та вєржуть іззат сєби скурў, бо ўни вас ни ўвїдять, а косьтїа будўть назад загрїбати. А ви тогдї тоў кльукўськоў потьагнїть до того цїркильу скїру. Унї ўтьамльять потому, жи ўни там йи, тай пўчьнуть просїти, али ви ни даїти. Унї вас ўсьако будўть страшити, млинїй камїнь будўть пушчїати на вас, али ви сьа ни бўїги, лем так слўхайти, ги йа кажу. І гадома будўть страшити, цўлькати сьа, али ви сьа ни бўїти. І гинтуў будє на вас бїшти, али ви ўсе ни удавїйти, доки вам ни прїнесуть гордўў грощий, до того цїркильу доки ни

положати, пичітовані білоу пичатьоу, а ви ўсе ни давайти, бо тоті грóші такої ў мени суть, та уни вóзьмутъ і принесуть там.

Тот бідній там сидить ў ціркильу; і грóші принесли, когуті за-співали, а чорті сьа ростеклі.

Тож і зноу тогú скúру поховайти, кúми, а грóші тоті хоснуйти із дьитій на-дйти, бо минесьти слободили ут пропасникуў.

Тай так худóбнай збогáтьиў по сóму. Тай дáле ни йи.

Зап. в липни, 1896, від Шилпа Опаленика в Ворочові, Унгар-ської столиці.

Паралелі: Grimm, Kinder- und Hausmárgchen. Т. II. Ст. 368—372: Der Grabhügel. (Деякі мотиви спільні). — Ciszewski, Krakowiacy. Т. I. Ч. 125—126. —

34. Як вийшов піп на гостині у чарівниць.

Йиден пуп сповідаў лудий пéред велікодньом іт пасьцьи. Прийшла са сповідати йидна босуркáнья. Звídуйи са од пéйи пуп, йакій уна гріх маїи. Уна йому отновіла, жи жáдного гріху ни маїи. Шчо ти за йидна, жебїсь гріху ни мала?

Уна йому повіла, жи ўна босуркáнья: Йа ни лау чóрта, áни Бóга, бо ми ни слубúдно, бо йа попуд пéбо у вóздусьи хóджьу, кидьбим да-йиднóму звередїла, тáби нья вїттам дрїлиў. Бóгу ни вирéджу, бо би нья вїтор дрїлиў; чóртови ни вирéджу, бóби нья ни ньус, верг би мноў; бо нья і тинéрь понесе на жиўний четвэр у вéчур. Будемé мати гостїну ўшиткї босуркáньи.

Пуп повідать, ци ни ўзвáла би й йогé на тутú гостїну: Мош прийти, пáни, і йим на тутú гостїну. Ни слобúдно са божїти там, áни за Бóга гутонїти, áни перекрестїти, áни за чóрта бéсьидовати, лем: „тобі та минї; йїджме, пїйме, танцьуїме; ньяй нам бáнда граїи; ни вирéдьме нікому“. У шезмерїцькум крáйу гостїну булúть мати! повіла босуркáнья попóви.

Та йак ви там дúйдити? Пуп са звídуйи.

Уна йому повіла: І ви так, пáни, дúйдити; прийди за вáми коч. Йак бúдете хотьїли йти на страсть у читвэр вéчур, краснї са ўбéрйти і коч чикайти, до цéрькви ни хóтьти!

Так ун і зробїў. Краснї са зобрáў і кóч чéкаў. Ходїў попут фáру по гáнку, закльа прийди коч. Прийшоў коч на гостїну йти на босоркáнську до шезмерїцького крáйу. До тако́го дóму го притьáгли — нїгда

ни відьїў такїї шўмний дум, ани нїгда ни чуў такїх музикантуў, йакї там дўжи гралн. Ни йїў нїгда такїї йїдло, ани пун такїї нїгда нануїї ни ниў. Пун собї сїў на такїї столець, шчо жўўтоў фярбоў фярблєний буў. Лем тот йїдєн столець там такїї буў. Йак са найїли і танцовалн. Пун танцоваў із йїдноґо царьїа дьїўкоў, принцєзноў, із йїдноїї Амєрїки. Помїнбаў в ньоў пєрстнї: Уна йому дала свуй, шчо на ньум була коруна кральўїська, а ун йїуї крем коруни. Йак са натанцовалн до пўўночи дост, хотїли са гостити, бо йти трєба дому. Пун страву неблагословїў; такїї вїтор задўў, шчо дўїде конарьїа обламаў. Пун са нануднїў, та са стульцья свїйого їмаў — а то буў сухїї конарь — та са їмїў коґо сухого конарьїа так (оповїдач показує: обняў конарь). Зустану са трїматн до бїлого рана. Відьїло са попївнї ў вєчур, колї прїїшоў на гостїну, жи то шўмна кирть; йак са розвїднїло, пун у виртєнї на йїднїум дєрєвї, котрої дєрєво обламаной, ни йї на ньум нич, лем тот йїдєн конарь, шчо го са пун трїмать. Опкльїнуў са і Бїгу са мїлнть: Ни дай Бїжн ўгїнутн! Вольїў йа ни завнати босурканьскї гостїнн. На тум дєрєвї ўгїну. Кїло полуднья прїїшли йїгасн з вуўцьями льїсамн. Пун почаў кричати рўським йазїком. Ни розумїугь. І нїмєцьким — ни розумїугь. І латїньським — ни розумїугь нич. Лем чули гїлос і позиралн са, жи чоловїк са руками трїмать, а дєрєво обламаной. Даў Бог розум такїї йїгасум, шчо дрўгї дєрєва їстнїалн, та правїли аґаш. І спустїў са пун долїў конарьїом на снсьї дрўгї дєрєва і зуйшоў ў долнну. Почаў в нїма бєсїдуватн. Уни йїго ни розумїугь, ани вун йїх. Йак ходїли хлїпцы, так ходїў і вун, закльа ни прїїшли до валалу. Пушоў пун по жєбранью. Ни розумїў йазїк нїїакнїї, шчїбн собї мух хлїба вїпроситн, лем до рїта указоваў палцїома, жи рот бн йїў. Ходїў по жєбранью за трїцать лїт. Прїїшоў до тоїї Амєрїки, де тота кральїїна була, шчо в ннм пєрстнн помїнґала — а то буў рўськнїї пун — йї тот пєрстнн носїў завїшений на йїднїум палтльїчати коґо шїїї. Уна йїго спїчала, тота паны кральїїна, бо ўжє була кральїїна тогдї, розмїнґала са в ннм на пєрстннї і бєсїдовала ўжє: Чєкаї до вєчура, дам тья вїдвєстн свїїїма кўннмї і кїчїом на тотї мїсто, вїткнн тья узьала — бо то ўна йїго ўзьала. — Прїїшоў пун на тотї мїсто, ўжє ани там фара, а попадья у жвдїў гїсн пасла. Ізїшли са вазат і попївнн ачєї днєсь.

Зап. в сєрпнн, 1896, від Мнхайїла Пустая, в Збуї, Землннськїї столнцї.

35. Попадя і її мертвий коханок.

Йидна попадья лубила войака; а того войака покликали до воська за реґиментом, та там на вуйны загіб. Уна окрўтно за ним банувала, бо сьа барз лубили. Повила: Лем хотьби ўмерлий буў, лем кибі го шче ўвидыла! Дала йидну бабу стару т собі закликати, обі йуй порадила, обі го шче раз ўвидыла. А ун ўже похований буў до долу. Тотá баба порадила, обі вильяла с цинтарья деўйать голоў і приставила до жельизньяка, жебі тотó кишло. Наколі йидна голова пўгскочила, йак стаў горнець кишити, на тоді ўна йшла на двур позирати, ци йде вун. Вийшла на двур, вун ўже йде на сівум коні. Ун йуй повідать: Бері пунт себи і пунд мени перинку, сьидай і' донны на конья! Йак сїли на конья, у хмары злєтыли з ним і прийшли на тот цинтарь. Ун йуй повідать: Лысь там до тої дьірі, кадї йа вильиз. Кажі: Лысь ти ўперід, бо йа там ни знау ўходжайі. Ун пушоў ў перед, а ўна зостала. Ўзвала тоті дві перинки і тоту дьіру закрутїла, кадї ун пушоў долу, а сама гет ўтыкала, кўлько могла, великими лысома. Ў тих лысох найшла йидну хишчїну; у туй хишчїны сьа сьвітїло. Ўна там до тої хишчїни ў дух скочила. Там не бўло нікого, лем зась вўйак ўмерлий лежаў. Уна собі стала за кафлю. Тот вўйак дўраз за ньоў прилєтыў, шчо го лубила. Повідать: Пайташ, пусьть нья ў дну, бо пўдла душа нья з мїста рўшила. Ун стаў с тої пўслани, йде пушчати. А там гўрцы сьа грїли, його мїти. Уна ўзвала тот горнець, та на нього вильляла; а ун пушоў, та лых собі на ад на пўслани. Ун на дрўгий крат кліче: Пушчай нья у дну! Ун зась ўстаў, зась іде пушчати. Уна зась на нього дрўгий горнець вильляла. Ун пак ўже ни хотїў ўставати на трєтий завод. А тот с тої хишчїни верх зурваў і назад на свой мїсто пропáў. Там когўта заспївало і уна сьа схопила і тыкайі. І прибігла до свого дому і чєрез пўруг ўпала і тамой сьа росїпала.

Зап. в липни, 1896, від Петра Коваля в Збую, Землинської столицї.

Паралелї: Драгоманов, Малор. народ. пред и разск. Ст. 391—393: Не плач по мертвому. Мертвецъ в гостях у жонї; Мертвий любовник. — Чубинський, Труды, II, Ст. 411—416. Ч. 119—121. — Grimm, Kinder- und Hausmärchen. T. II. Ст. 106: Das Totenhemdchen. T. III. Ст. 109. — Ciszewski, Krakowiacy. T. I. Ч. 123. — P. Dobšinský, Prostonárodní slovenské povesti. Kn. VI. Ст. 23—30: Mrtvý Frajer. Варянт сей дуже зближений до поетичної обробки польського поета Міцкевича, п. з. Ucieczka. — Wisła. T. V. Ст. 790—791: Ułamek polskiej „Lenory“. — Chel-

chowski, Powieści i opowiadania ludowe z okolic Przasnysza. Ч. II Ст. 40—42. — Erben, Vybrané báje a pověsti národní. Ст. 107: Pláč po mrtvých. — В. Н. Добровольскій, Смоленскій этнографическій сборникъ. Т. I. Ст. 126—127: Якъ жанихъ изъ мятвухъ, съ тога свѣта, за нявѣстый приѣхаў, нявѣсту съ сабой увѣзъ и лѣдва ни стрáтилъ, да, болозе, пакойная хрѣстная матка парáила дѣўки, якъ збавитца атъ чорта. — Materiały antropologiczno-archeologiczne i etnograficzne. Т. II. 2. Ст. 21. Н. 4. — M. Federowski, Lud białoruski. Т. I. Ст. 22—23. Ч. 75: Jak czort ů młodzikowój póstaci jézdziů da dzieůki. Ст. 66—67. Ч. 196: Ab miercu jak da dzieůczyny z tahó swietu pryjechaů. Ст. 68—69. Ч. 201: Jak upor zabráů dzieůku ů mahiů. — Wisła. Т. I Ст. 740. Т. IV. Ст. 667 i 958. — Твори Степана Руданського. Т. III. Ст. 49—58. — И. Созоновичъ, Ленора Бюргера и родственные ей сюжеты въ народной поэзии европейской и русской. Варшава. 1893. — O. Kolberg, Lud. Т. XIV. Poznańskie. Ч. 41: Zmarły kawaler. — Gołebowski, Lud polski, jego zwyczaje i zabobony. Warszawa. 1830. Ст. 171. — K. Bartsch, Sagen, Märchen und Gebräuche aus Meklenburg. 1879. Ст. 142. — Archiv für Slavische-Philologie. Т. X. 1887. Ст. 356—359: Krek, Beitrag zur Literatur des Lenorenstoffes. Т. XIV. 1892. Ст. 146. — W. Bugiel, Eine Kleinrussische Version der Lenorensage. — R. Zamarski, Podania i baśnie ludu w Mazowszu. 1852. Ст. 121—132. — S. Grudziński, Lenore in Polen. Sprawozdanie Dyrekcyi gimn. w Bochni. 1890. Ст. 14—17. — Zbiór wiadom. do antrop. kraj. Т. III. Ст. 321. — Ks. Siarkowski, Materiały do entografii ludu polskiego z okolis Kielc. — Świt, Warszawa, 1885. Т. II. Dr. H. Biegeleisen: Tło ludowe Uciezki Mickiewicza. — Pamiętnik Naukowy, Warszawa. 1819. Т. I. Ст. 358—366: Lach Szyrma; Kamilla i Leon. Тамже. Т. II. Ст. 275—282 Lach Szyrma: Uwagi nad balladą Bürgera-Lenora. — Жуковскій, Вѣстникъ Европы, 1808: Людмила і Сочиненія В. Жук. Петр. 1835. Т. IV. Ленора. — J. Kallenbach, Kilka słów o balladzie „Neryna“. (Osobne odbicie z XIII. t. rozpraw i sprawozdań wydz. filol. Akad. um. w Krakowie). 1888. — Головацький, Народ. пѣсни галицкой и угорской Руси. Т. I. Ст. 83. Ч. 40. — Кіевская Старина, А. М. Старицкая, Живая могила. (1889. Т. X. Ст. 70—102. — Русскій филологическій Вѣстникъ, 1890, Т. IV. Ч. 4, 5 і 6: И. Созоновичъ, Русскіе варианты сказки „о женихѣ мертвецѣ“. — Зоря, Львів, 1893. Ч. 6. Ст. 112—113: Д. Мордовецъ, Під небом України. — Archiv für slavische Philologie. 1882. Т. VI. Ст. 243: Wollner, Der Lenorenstoff in der slavischen Volkspoesie. — В. Каллашъ, Ленора (Женихъ — или братъ мертвецъ). Библиографическіе этюды по литературѣ сказочныхъ схемъ и мотивовъ. Живая Старина. Період. изд. отдѣл. этн. имп. рус. геогр. общ. Спб. 1892. Т. II. Ст. 142—145. Там подана також бібліографія, що відносить ся до сеї теми. — Т. Шевченко, Кобзарь, Т. I. Ст. 14—20: То поля. — Записки Наукового Тов. ім. Шевченка. Т. III. Студія д-ра О. Колесса: Шевченко і Міцкевич. Ст. 61—81: То поля. —

36. Циган воїн.

Буў індэн ціган, та пөшөў ў лыс дрова готөвити ў зимі. Буў ў ньөго көник бїлий, та с тим көником пөшөў у лыс на дөрево, на верьх, та рүбать. Чоловік ідө ў хашчі так с фөйсоў, позїрать, а циганїн рүбать дөрево, горї ўлыс. Кáжи йомү: Циганїни! Шчо ти рөбїш?

А шчо рөблү?

Умрөш.

А шчи ти Бух? (по циганськи). Та ци знаїши, колї йа ўмру?

Кáжи чоловік йомү на смїх: Тогдї ўмреш, циганїни, йак ти гузїцья застїни.

І чоловік собї тот пөшөў гет. Циганїн йак стоїаў так на дөревї на стөўцї і төго стөўца пуд ногáми собї уттьáў фөйсоў і ўцаў долы; та ни ўбїў сья так, обї нараз ўмер, а лежїть на снїгү, бо то ў зимі бұло. Так сья лем ўбїў, шчо гөдин би ходїти, айбо ни ўстайї. Попїтаў сья циганїн за гузїцью, ци застїла му, йак тот чоловік казáў; гузїцья застїла му ў снїгу: Ну, типөрь йа ўмер, кáжи, бо гузїцья ми застїла!

Воўк прїйшөў, імїў конья пїсти му. Вөн позїрать на воўка, ож йїсть му конья, айбо ни ўстайї, бо ўмер. Воўк ізьзїў конья. Ідө соўгабирөў на сáнках на дрүги силө, айбо тот циганїн лежїть посирїг путї на поперөк дорөги, ож ньїкуда пөтї соўгабирөви. Соўгабирөў гөйкать: Устань, циганїни, бо көны тья змісьать!

Циганїн кáжи: Йа ни ўстану, бо йа ўмер.

Та йак ти ўмер, таї ти говориш, циганїни?

Кáжи циганїн: Гузїцья ми застїла.

Но, кить ти гузїцья застїла, та йа йї будү розогрївати, шчо ти ўстанїш! — Кáжи соўгабирөў көтышови: Йди лем му дай 25 бїгáрөў на гузїцью, то ўстани!

Көтыш так і учпнїў. Ўзлаў собї бїгáрь іс сáнок, ўлычнїў циганїнови 25 бїгáрөў на гузїцью і йак ўличвў, тодї циганїн імїў сья за гузїцью, а она йак огөнь горїть. Тодї схөпнїў сья циганїн, сгаў горї і кáжи: Йой, бодáй пан соўгабирөў на мнөго рөкөў панувáли, шчо онї минө живстөм подарувáли. Кїб буў йа ни ўмер, мөу көбїлу воўк би буў ни ззыў!

І соўгабирөў собї пөшөў, а циганїн домө пөшөў бис көбїли. Звїдать го дөма отөць му: Де көбїла йи? А, көбїлу воўк ззыў, кáжи вөтцью.

Та ти де буў, шчо воўк ззыў көбїлу?

Та йа, кажи, ўмер буў.

Та йак ти до чорта ўмер, таі ти туй? Кажи му отець.

Минэ, кажи соўтабврѡў завирнуў с того сьвіта, а йа ўже буў ўмер.

Ей, йди до чорта! ти кобілу, кажи, скитіў; йди до чорта, обіх тья ни відыў.

Вѡн сирдїтїй, йак му отець даў йїсти, та кажи, йди собі ў сьвіт — та мўхи му насыдали на страву, йак то ў цїгана дўжи мўхи суть; та зганьаў мўхи клебаном із мїски, та ўдарпў клебаном на мўхи на стѡл, убїў на рас три сто і трїцять голѡў мух. Йак ўбїў, полишїў вѡн тотѡ: Но, даду, кажи, типерь минї сабљу праў, бо йа йду на вѡйну. Йа, кажи, нашчо би бїдї кѡло тѡби відыў, колї йа за йиннїм махом убїў три сто і трїцять голѡў!

І справїў му сабљу отець, ідѡ: Убїй, даду, лўмира на сабли, йакїй йа вѡйак, кѡлько йа за йиннїм махом гѡдин нараз голѡў ўбїти!

І вѡн забрaў сьа і пѡшѡў гет іс тоў сабљѡў. Ідѡ до царьїа прѡсто. Айбо сѡнци пригрїло так ў льїты на цїганїна дўжи. Зайшѡў собі з бѡку так, таі лых пуд корчѡм ў хѡлод, а сабля на ным. Царь ідѡ на гиньтѡвї тоў дорѡгоў. Кажи царь сьвѡму кѡтышовї: Анў йди ўвїдѡ, ко спить там, попозирай!

І кѡтыш пѡшѡў, ўвїдїў, ко спить там і прїйшѡў, та повїў царевї; кажи: Присьвїтлїй царьїу! Спить, кажи, дўжи прївїлїкїй йндѡн вѡйїн; кажи таїй вѡйїн, шчо за йиннїм махом тристо і трїцять голѡў ўбїи.

Царь кажи: Такѡго би минї трѡба вѡйакa, такѡго льўбљу. Анў йди го зганьай, та кажї най йде сьудa дѡ-мнї, т царевї.

І кѡтыш пѡшѡў го зганьaти. І зганьaть го, кажи: Пан вѡйак, ўстаньти! Титўлу му дўжи дайї, бо вїдїть, ож вѡйак вїлїкїй, бо на сабли ўбїто, ож кѡлько вѡн голѡў ўбїи; а там ни йї каски, ож вѡн тѡлько мух ўбїў, а гѡлови. Устаньти, т присьвїтлому царевї, пѡйти на слѡво, на двї!

Цїганїн ни хѡчи йти. Ізганьaть го по мадьарськї — ни розумїї цїганїн тотў бѡсїду. Ізганьaть го по нїмѡцькї, ни розумїї тотѡ. Ізганьaть го рўськї, ни розумїї нїйак; цїганїн ни знайї, лем по цїганськї. Ізганьaть го кѡтыш, кажи: Пѡйти т царевї на слѡво, на двї; ѡндїка царь клїчи присьвїтлїй.

А вѡн кажи: Йди до чорта, шчо мурковїш там, та йа ни розумїу.

Но, завирнуў сьа кѡтыш упїaть, бо царь льўбїть твѡрдо тогѡ вѡйакa. Кажи: Пѡйти т присьвїтлому царевї лем на слѡво, на двї.

Но цїганїн кажи: Царь ни соўтабврѡў! — Вѡн соўтабврѡва за бѡльшого пана рахуваў. — Узьаў го царь іс собѡў, цїганїна тогѡ. Кажи йѡмў царь! Но, шчо ви хѡчїти, вѡйaку, цї грѡшї, цї крайїну, обїх вам даў йакў, цї шчо?

Йа, кажи, присьвітлий царьїу, ничь ни хóчбу, лем йичнóу хїшку.

Но, там шчо хóчити, йакóйи дорогóйи йїдынья? Царь звїдать циганїна.

Та ни хóчбу, присьвітлий царьїу, бóльши ничь, лем кáші.

Царь лем засьмїяў сьа, шчо циганїн прóсить тóго, шчо й пси пáнські ни хотьáть йїсти.

Ну, дам ти, шчо прóсиш!

Ў той чьас прийшлó цареви на вóйну йти, на бїтку. І царь іспустїў на циганїна ўшїтко, обї вóн завїдуваў вóйском. І прийшоў циганїн; прийшоў й дрúгий царь на бїтку. Циганїнови даў царь конья, ўшїтко, шчо му трéба, кáшу. Но, ўдали собї рост на пóли і там хотьáть обїдати на пóли; і тот циганїн кажи: Но, тепéрь будемé обїдати, варїти йїсти собї.

Кáжуть йомú старші, шчо май старші уд ньóго — айбо царь ўдаў рóскас так, шчобї циганїна слúхати — кажи тот циганїн: Туї будемé варїти йїсти!

Но, і варьїáть там йїсти. Айбо старші кáжуть нá-скоро: Гей, кажи, та вóн би минї рoсказаў? Йа го кидь будú бїти, то кажи, мáттири йомú пи... будé плакати.

Ну там другóго царьїа катúни трúблять ўже ставáти на бїтку. Старші йомú кáжуть: Скóро пилúйме, бо там ўже даўнó трубїть, та ставáти чьас на бїтку! — А вóн то ни слúхать. І кóны ўже розумїуть катúнські, шчо трубїть ставáти на бїтку, а вóн ни розумїїи ничь. Тодї повїў: Кить трубїть, то сїпте кáшу ў кóтли, та ў мїхи кладьїть, та на кóны, та йдемé бїти! — Айбо кáша горьїáча дúжи, но і кáша пичé, кóны скáчуть, áли мúсьять слúхати циганїна. І циганїн йак сьїў на конья і дрúгї сьїли на кóны — і на бїтку здáлику ни ставáў, а йшоў нáрас прóсто мїжи тóго ниприйáтилья, тих катúн. І мнóго там звоївваў циганїн, тóго ниприйáтилья збїў. За шчо вóн збїў? Бо горьїáча кáша пиклá, та кóны ігрáли. І дрúгий царь йомú даваў ўже пардóн, мирїти сьа із ним хотьїў, бо сам мнóго згубїў і кóны мнóго згубїли нáрода. І ўже буў би стаў на мир циганїн, айбо ни гóдин буў кóны спéрти. І ймїли циганїна дúжи просїти, обї стаў бїти сьа. І циганїн кажи: Ни минé просї, ай конья гасї!

І так йогó сьа катúни тáкой догадали, шчо кóны такú бїлú рóблять, бо пичé кáша і стручáли с кóний бесáги с кáшоў. Йак ўвїдыў циганїн, шчо мнóго звоївваў — хотьáть тотó вóйско трúплья, попрьїáтати — айбо циганїн ни хóчи так; циганїн кажи, обї тотó вéсти до царьїа ўшїтко, обї царь вїдыў, шчо збїў. Ну, і циганїна мúсьили слúхати, йак

росказуваў. Забрали на вóзи отó, мртві, і мўсыли прывести до царьїа. Привезли, царь кажи: Шчо тотó йи?

Кан: Гелдика царьїу, обісь відыў, шчом избіў, бо ти би буў ни віруваў, шчо йа такій войак.

Царь сьа с тóго засьміяў, ош такій дурній і кажи йому: На шчо ти провадиў сьудá у мóй бурк мртві льуде?

Но і царь за отó йогó ни рахуваў за ничэсного; даў тотó спрьїати, тоті льуде мртві. Но, шчо ти хочиш, вóйни, за сисе?

Та ни хочьу ничь, лем йинного конья, обі ми дали красного, та йинну сабљу, та пўшку.

Царь сьа с тóго засміяў; шчо то цареви йиден конь, сабля та пўшка? Даў му. Звідать йогó царь: Та шчо тобі с тóго?

Гей, кажи, сьагу собі на конья, а вóзьму на сьа пўшку, та сабљу, та прійду домó, обі цїгани наўчїў розума, обі відыли, ож йа пан! — І так вон ў ночі прійшоў на цїган заспаних — бо циганін по циганськи, ўсе дурнім жинé трібом. — Прійшоў вон ў ночі і напўдиў дўжи цїган і цїгани сьа схопили заспаны і кажуть йому: припан турецький. А брат му мэнший спознаў йогó, припозираў сьа на ньогó — і томў вóйиновн булó мнья Ількó — кажи тот малїй, шчо го спознаў: Дáду, тотó наш Прилиликос (то по циганськи)!

Старїй циганін сказаў сирохманóви малóму: Без (брешеш) сине! то припан турецький.

Ей, дáду, тотó наш Прилиликос.

І тот катуна ўгнаў цїган ўтти на сміх. Цїгани, йак даў Бó день, та спознали го: Но, і такім вас хотїў наўчїти обісьти нья сьа бо-йáли. Тотó царь ни хоть комў дасеть конья, кажи вон цїганом, і пўшку, таї сабљу.

Зап. в мартї, 1896, від Михайла Фотула в Стройні, Бергьскої столицї.

Паралелі: Чубинський, Труды, II, Ст. 582—583: Циган та чоловік. Ст. 635—636. Швець-богатирь. — Grimm, Märchen. T. I. Ч. 20. Ст. 103—112. Das tapfere Schneiderlein. T. III. Ст. 32—37. — Рудченко, Народныя южнорусскія сказки. T. II. Ст. 185—187: Циган великовоїн. — I. G. Hahn, Griechische und albanesische Märchen. T. I. Ст. 173—176: Herr Lazarus und die Draken. — F. S. Krauss, Sagen und Märchen der Südslaven. T. I. Ч. 94: Das Nashorn. — В. И. Добровольскїй, Смоленскїй этногр. сборникъ. T. I. Ст. 622—624: Оама — Широкая Барада — багатырь магучїй и хитрѣй.

Про те, як циган сидів на галузи і рубав її, диви: Афанасьевъ, Народныя русскія сказки. T. III. Ст. 472—473. — Рудченко, Народ-

ныя русскія сказки. Т. III. Ст. 472—473. — Рудченко, Народныя южнорус. сказки Т. II. Ст. 182—184: Циган-дурник. —

37, Казка без правди.

Та б́ули три б́ратъа, а ўсыі три б́ули пушкарі. Та ходіли на вадаску. Обночовали сѣа, та жони їм порадили сѣа, ож оні до́ма не но́чууть, та ма́уть крѣ́ўду. Та забрали уд них, обі не ма́ли огне́, крѣ́сало, пі́нку.

Ў но́чи ўві́дыли, не ма́уть огне́. Тогди́ погля́дали, не ма́ли оге́нь, та ка́жуть: Но, йдеме́ до́мі! йиде́н ка́жи.

А дру́гий ка́жи, ме́нший: Не йдеме́ до́мі, б́удеме́ но́чова́ти, а ўві́диме на го́рі оге́нь; пі́деме, та со́бі принесе́ме. До́мі да́леко ході́ти, а пушкарѣ́ви тре́ба шчи ра́но гатковати! І загна́ў йидно́го: Но, йди там, принеси́ огне́.

Тот у́йшоў на го́ру і найшо́ў ко́ло огне́ старо́го чоло́віка, шчо си́дїть. Ка́жи: Шчо то́бі тре́ба?

Тре́ба, ка́жи, ми́ны огне́.

Йа, ка́жи, то́бі дам тогди́ огне́, коли́ ти ми́ны пові́ш ка́ску бис пра́ўди.

Но, ка́жи, йа то́бі пові́м.

Айбо, ка́жи, кидь ми́ны не пові́ш, та ўде́ру ти с хри́пта́ римі́нь. Імі́ў ка́зати, айбо не ўмі́ў пові́сти.

Тогди́ го пере́вернуў і ві́драў му римі́нь с хри́пта́ і 'гне́ му ни даў. Б́ратъа му, йак при́йшоў, ка́жуть: Де оге́нь?

Не даў ми, ка́жи. І б́раты́м не пові́ў, шчо йому́ ві́драў римі́нь.

Пушо́ў дру́гий, середу́щий. Так тот при́йшоў на го́ру: си́дїть ко́ло 'гне́. Ка́жи: Да́й ми 'гне́.

Дам ти, кидь ми пові́ш ка́ску бис пра́ўди; кидь ни пові́ш, ві́дру ти с хри́пта́ римі́нь. І тому́ ві́драў римі́нь, а 'гне́ ни даў. Они́ при́йшли оба́йї, та тому́ ме́ншому не ка́жуть, ож обде́рты, лем ка́жуть, ош тот не хо́че да́ти.

Ка́жи: Йакі ви ни́потрі́бны! Ану́ йа ци ни прине́су!

При́йшоў на го́ру і ка́жи: Пома́йбі чоло́віче!

Бода́й здо́роў, чоло́віче.

Йиде́н дру́гому сѣа покло́нили. Та ка́жи: Да́й ми огне́!

Йа ти дам огне́, ка́жи старі́й, кидь ми пові́ш ка́ску бис пра́ўди. Йа то́бі, ка́жи, пові́м ка́ску бис пра́ўди, айбо кидь ти ми́ны ни пові́ш, то ти ўде́ру римі́нь, йак б́раты́м ти.

Він кажи: Їа тобі повім, айбо ўдру тобі три ременьні. Но, кажи, ци знайиш ти, коли йа свого ньанья жениў, того шчо мине сплодиў? Їа, кажи, коли ньанья свого жениў, та йа буў виликий богач — коли браў маму тоту, шчо мине родила. — Та йа пушоў, та купиў гордіў паленки, там привіз домі. Качаўйим у двірі, та ни ставало; качаў ў оболок, ни ставало; а хопиўйим ціпник, та провертыў ў одвірку дьірку, та пушоў гордіў ў тоту дьірку. — Та сыў йа ў млин рихтовати; та набраўйим на плечі, та ўсадиў конья на себи. Приходить ў йиден лыс, а ў лысы пичены потьата цыпкауть ў дупляку. Тогді йа лызу, досьагау потьата, ни мож. Пушоў йа до мельника: Позич ми фейси.

А на шчо тобі, кажи, фейси?

Ўрубати пичены шпакі із дупляка.

Кажи: Їа бих тобі фейсу позичиў, айбо моѳа фейса поросна!

Заким він са ўрубаў, а фейса сьа упоросіла (най ўбачуть). Прийшоў ў млин, уддаў мельникови шість, а йидно сокирьѳа собі спер, тай стару. Помайбі, кажи, мельниче.

Бодай здороў, чоловіче.

Ци буду йа молоти, мельниче?

Будиш чоловіче, айбо млина ни йи дома, пушоў на йагоди. Усиплеш нараз, ўбириш дорас.

Насіпаў муку, а ўбраў зерно. Ўсадиў конья на муку, іде домі. Прийшоў на воду, а ў воды купали сьа гуси. Циў би дужи води, а оно ни ланно му ісхильати сьа. Та удорваў голову с себи, та вер у воду. Заки сьа голова напіла води, а гуска знєсла 12 йайиць ў голові. Но, кажи, та добрі йи, бо змолоўйим і йайца будуть на свадьбу. Прийшоў, ісклаў муку, лем заводити свадьбу, женити ньанья; та пушоў брати платья на сьа: білойи метаў, а чорнойи браў. — І блиха росскакала сьа із білого платья, пушла ў чорнойи і перевернула гордіў с паленкою. Гордіў сьа розолььяў, а паленка 'пстала. Кажи: Ци знайиш, йак йа браў маму, шчо нья родила?

А тот старий кажи: Брешиш.

Но, кажи, добрі; типерь йа тобі ўдеру три!

Перевернуў го і ўдраў три римены іс хрипта і ўзяў собі 'гне.

Кажуть му братья: Чому ти сьа так забавиў?

Йа за вас, кажи, мусыў за обох говорити. І тогді кажи: На тобі риминь йиден за твій; другому риминь зась даў за його риминь; а, кажи, минь сесь, йакий широкий за тото, шчом сьа забавиў!

Зап. в липни, 1896, від Митра Боука в Солочині, Березької столиці.

Паралелі до різних небелиць диви: Moszyńska, Bajki. Н. 29 і 30. — Чубинський, II, Н. 85, ст. 336—337; Н. 13, ст. 517—519; Н. 143, ст. 678. — Ястребовъ. Этногр. Матеріали, 11—13: Од чого зайці куці; НН. 35—36, ст. 178—180. — Драгомановъ, Малор. народ. преданія, НН. 42 і 44, ст. 372—374. — Сборн. Харьк. И. Ф. О. VI. 171—175. — Харьк. Сборникъ, VIII. 144. — Гринченко, Этногр. Матеріали, I, НН. 176—179; II, 241—247. Ст. 334—342. — Записки о Южной Руси, I, 228—230. [Перепечатано в книжці: Веселый Оповѣдачъ, М. 1893, Н. 74]. — Дзвінок, 1890, ст. 47. — Kolberg, Pokucie. IV, Н. 73. — Grimm, Kinder- und Hausmärchen. Т. II. Ст. 117—118: Der Dreschflegel vom Himmel. Т. III. Ст. 188—190. — Азнасьєвъ, Народныя русскія сказки. Т. III. Ст. 401—421: Не любо — не слухай. Т. IV. Ст. 512—517. — Худяковъ, Великокорусскія сказки. Т. II. Ч. 74. — Труды Яросл. Губ. Статистич. Комит. Т. V. Ст. 148—149. — Даль, Пословицы рус. народа. Ст. 1095. — Wolf, Deutsche Hausmärchen. Ст. 424—425. — Haltrich, Deutsche Volksmärchen aus d. Sachsenlande in Siebenbürgen. Ч. 56. — Hahn, Griechische und albanesische Märchen. Т. I. Ч. 39 і 59. — Kulda, Moravske narodni pohádky a povesti. Т. II. Ч. 39 і 41. — Stier, Ungarische Volksmärchen. Ч. 18. — Schleicher, Litauische Märchen. — Ст. 37—38. — Valjavec, Narodne pripovjedke. Ст. 264—165 — Norwägische Volksmärchen. Т. I. Ч. 1. — Wolf, Zeitschrift für deutsche Mythologie. Т. II. Ст. 201—203: Der Märchenerzähler. — Твори Степана Руданського. Т. I. Ст. 126—136. Ч. 85. — Ciszewski, Krakowiaczy. Т. I. Ч. 194—196. — Chelchowski, Powieści i opow. ludowe z okolic Przasnysza. Ч. 6. — Kolberg, Lud. Т. XIV. Ч. 103. — Zbiór wiadom. do antrop. kraj. Т. XVI. Від. 2. Ст. 19 і 71. — Манжура, Сказки. Ст. 83—84: Брежня. Ст. 123—125: Якъ мы зъ дидомъ багатили, а батька ше на свити не було. Небелиця. — Dobšinský, Slov. pohadky. Т. III. Ст. 33—38. — J. Świętek, Lud Nadrabski. Ст. 429—431. Ч. 52. — Kolberg, Lud. Kujawy. I. Ст. 193—194: Dziwy. — Materiały antropologiczno-archeologiczne i etnograficzne. Т. II. 2. Ст. 112. Ч. 85. —

38. Казка-небелиця.

Поки ми з п'яньом газдовали, дыда не женили: ни п'ечи, ни лави. Дыдо ни хочи с п'ечи злысти без баби. Буў оден суньук, а другий комарь: то вилікі воли кишэлы і кажут: Сегень, сегень; а він йак ўкўсит, то кажи: пінь!

Пішоў ў хашчу, вімок кільконяцьять буюкіў, без йиден ни двацьять. Привіз домі, тоньчими кіньцьями пруйазаў на суньуга та на комара, ўчиніў хату виліку. Піч убіў на два чэлюсти. І пішоў, кільконяцьять, без йиден ни двацьять, міхіў йарцьу, т. й. пшеницьи, жыта і пньчого збіжа зобраў. Привіз у млин, мельник колысьа тэши, а млин пішоў на йагоди. Пішоў і зобраў кільконяцьять, без йиден ни двацьять, гордівіў

пáленки, рúму і ўсья́кого напо́ю. Приві́з домі́, комо́ра пороздопі́рана, го́ды до комо́ри зайті́. Буў і́дён цы́пнік, зарабі́ўник-све́рлик; попро-верчоваў сты́ни тым, позакáчоваў гордо́ве до комо́ри. І буў і́дён гу-ды́ўнік; у кучі́ за 17 лы́т молоко́ па́ренойе пиў. Не мож бу́ло йиго́ нийа́к ўбі́ти ды́дови на сва́дбу. Заслаў за кано́ном; із кúчоў перевер-нуў сьа, йак устрéлиў кано́н, бо і́нчак не мож бу́ло присту́піти д ньо́му. То на сьвату́ ниды́льбу билó. Увíдыла воро́на, і́міла гуды́ўніка ў ла́би, підт́агла і пу́стила на лы́д. Розчéхне сьа гуды́ўник на леду́. Зобраў сымна́цьцать лъуді́ із по́шами і ўне́сли гуды́ўніка до хиж і обхарі́ли. Йти би ми́ны лъуді́ го́стити тiх. За́йду йа до комо́ри, занесе́ бiда́ блиху́. Пáленку пови́пивáла і йак сьа ўпи́ла, і гордо́ве подимі́кала і обручі́ по-гризла́. І заходжу́ до хiжi, занесе́ бiда́ мýху. Узьме́ гуды́ўніка на крила́: не што́би гуды́ўніка́ ни ўзъáла, і кроў зализáла.

Ни пéчи, ни лáви: ды́до без ба́би ни хóчи іс пéчи злы́сти. І тогди́ што чині́ти? Бiла і́дна коби́ла; зады́ў за реми́нь топорьйá і цу, цу, цу, цу, ілú. Топорьйá відцьо́кало задóк: далéко ў мóчари пасé та пігóче за передкóм. Йа сьа лы́новаў йти; най пасé. Піду́тъяў вербу́, натторочі́ў задóк і тогди́ позазираў наза́д сэ́би: верба́ віросла до нéба. — Сьго́ ми́ны трéба. Йа йду́, бо тiльки́ кильчи́г на сва́дбу ды́дови нала-дiўйим, та́й то́му путъá не йи. Вiйшоў до нéба, ра́диў сьа, што ра́диў. Рас позазираў, верба́ ўпáла, бо коби́ла підорвáла вербу́.

Биў у нъа мiх по́пелу, а дрúгий по́лови. Стаў йа сучі́ муту́зъа с то́го: ўсе ві́рхний прирвú, а нiжний натторóчу. І зийшоў йа до по-сирид сьвiта і вiгтти скóчиў — застръйаг йим по цицькi ў зéмнью. І по-бiг домі́ по аршо́ва і ви́копаў сьа. Увiриў на боло́гы дiкого качу́ра: блага́ би ды́дови хоть на кúрицьу на сва́дбу. І ве́рег топорóм: качу́р уты́к, желы́зо спли́ло, топорiшче ўпáло на спiд. Што чині́ти? Вiломиў собi і́дно вiло, стаў боло́то вiшати по вiльшú за топорiшчем. Но ни мiг го вiвiшати, бо збiгáло долы́ вiльшóм. І стаў тогди́ з боклажкáми. Биў у нъа шва́блик: боло́то запалиў, боло́то згорiло, желы́зо згорiло, топорiшче сьа ўста́ло. Прийшоў домі́: ды́до пiшоў за ба́бу служiти ўже. Учинiў велiкий бал із фара́чагú. І тогди́ йаў им iграти на восча́нім пуда́менту. Йа ни вiдыў, што бiли мiхи попри́раны́ з водоў горi ку-то́м і запнъáўйим шарканьцьóвом і вiльъаў тотú во́ду з мiха. Стáрши сьа пу́стили і ми́не хоты́ли йми́ти, а йа ўты́к. А ды́ўку йми́ли, та верлі́ на гоф: ма́ло охромiла, айбо ни хибiло йi нич. А йа забiў сьа ў кúхню ў клóча. Каноньiри вiроковали йти стрiльати. Забiўт ми́не ў кано́н із клóчом і вiстрiльат ў вiрхсвину у йидну́ йали́цьу. Но та́й конéць. Та́й стаўйим на мiх, та туй мноў о́пiх. Та́й стаўйим на весло́, та́й туй нъа принесло́. Та́й туй йим сьiў, та́й ту ка́зку оновiў. —

Зап. в липни, 1895, від Юри Головача, в Воловѣм, Марамо-роської столиці.

Паралелі (кромі поданих при попереднім номері): Драгоманов, Малор. народн. пред. и разск. Ст. 338—339: Дурень на небі — Чубинський, Труды, II, Ст. 83—85. — Wisła. T. IX. Ст. 329—330. Ч. 12: Niepodobieństwo. — В. Н. Добровольскій, Смоленскій этногр. сборникъ. T. I. Ст. 467—470: Абъ старикѣ — „самъ на кутѣ, носъ на крюку, ноги на грядкахъ“; якъ той старикъ двумъ братамъ на паласѣ мяса изъ спины вирізау, а третій братъ старику тоя жъ здѣ лалъ. Сказка, што мяншой братъ старику баіу; у тей сказки дубъ да нибѣсъ. Ст. 663—665: А мужикѣ, што лоўка ўратъ умѣу. — Е. Р. Романовъ, Бѣлорусскій сборникъ. T. I. Вып. III. Ст. 413—418: Не любо — не слушай. — Materiały antropologiczno-archeologiczne i etnograficzne. T. II. 2. Ст. 95—96. Ч. 68. — П. В. Шейнъ, Матеріялы для изученія быта и языка рус. населенія сѣверо-западнаго края. T. II. Ст. 244—257: Не любо — не слушай (шість відмін). — Uhlands Schriften zur Geschichte der Dichtung und Sage. 3 Band. Ст. 221—229. — Вук. Ст. Караджич, Српске народне приповијетке. Ч. 44: Лаж за онкладу. —

II.

А. БАЙКИ. Б. ОПОВІДАННЯ ПРО ІСТОРИЧНІ ОСОБИ.

В. АНЕКДОТИ.

А.

1. Як медвідь боров ся з стрільцем.

Іс першú та не знáла звíрка, котра старша. Медвідь казáў, што він найстарший. Тогдi кажи лисицьа йомú: Тотó ни гóдно бути; йи нат тебе старший. А медвідь кажи: Iдýме типéрь iт пúтеви, та будеме там дивiти, тко старший.

А биў оден осéт у баби; она ни гóдна бúла зимовати, бо обóга бúла дúжи. I вiвела го так у мóчарь, хоть жий, хоть погiни, бо нé-йи чим зимовати.

I тот осéл маў úха дúже великi, та роспустиў iix, а медвідь надийшоў, та кажи: Ци ти старший, ци йа?

А осéл йимú сьак повiдайи: Йа, кажи, ни звáйу, мóжи йа старший, бо йа по христóвому рожденству Христá на сóбi носiў.

Ну, та йа, кажи, тобi й так ни вiруйу, хоть ти i носiў Христá. Ай тицéрь iдýме сьа рошчибáти.

I кажи медвідь: Йак будеме сьа брáти? Ни так будеме сьа рошчибáти, ай зогнú йа дúба однóго.

I йак iзогнуў, тогдi кажи вислóви: подержi.

Ўзваў осéл так сóбi пiд грúди (ту показуе оповiдач) держати. I тогдiж медвідь пúстит фльáтола того. А тот розмóтат вислóm, тай вéрге ў вóду. А там булó мнóго риб. I залiзут йимú ў úха: ў йиднóйи три, а ў дрúге двi. I виплиў на бéрег i сiпаў вóду з ух; а медвідь кажи: Чогó ти там ходiў?

Айбо він тогдi повiдат: На рiбум ходiў, тай ймиў рiбу. А кой ти такий хлоп, кажи медвiдьюви, та имi ти рiби.

Айбо медвідь засорóмиў сьа, тай iдé ў вóду. Забрiў ў вóду, айбо дúже затапостоваў у ту вóду. I лéдво вiтти вóлыз, бо набрáла сьа водá дúжи крiпко ў шерсть, ў лаби.

Тай тогди кажи: Ни б́уду йа ўже с тобоў бороти сьа, бо йа ни гóдин: ти і рибу іміў і вільіз звїтти, а йа ни гóдин буў і сам вільісти.

Айбо йак витпочіў на пóли, кажи лисици — бо й він собі тотó за жинú держаў: — ішче йа собі, кажи, ни вірьйу, кой йа сьа з ним ў рúки ни браў.

Кáжи му лисица: Ти тотó ни диві, аж йа малейка, айбо дúжи розумнейка. Айбо нат тэби старший йи про тóго.

Но, йа го хóчу вїдыти, хоч жийў, хоч гїну, йакий йи старший від мени.

І кажи йомú лисица: Но, сиді туй кóло дорóги, то прийдé т тóбі. А она сидыла мáло з бóку за корчóм, та дивїла, шчо він будé чинїти.

Тогдї надїхат йидін пан ў чóрній одежи, дúже шоўковій, шчо аж шрьйáкало.

Кáжи: ци отóт старший, што йдé?

Лисица йомú повїдаїи зза корчá: Ни тот, кажи: тот сьа тибé бойїт.

Айбо тогдї сидит дáлы. Іде катуна́ на патрóль і приходит на дéсьять крóкіў від ньóго. Катунá кажи: Гóльбердоў! ба повїдаїи дрúгий раз: гóльбердоў! кажи трéтий раз: гóльбердоў.

А він стаў собі сьак (оповїдач показуе), рúки розїбраў, оби сьа ў рúки ймáли.

Табó катуна́ тогдї поттьáг пúшку і стрїліў ў чолó. Айбо кúльа сьа ісхоўзлá іс чолá пóверх голови, а мидьвїдь пúстиў сьа іт катуны́ брати. А катуна́ бух! бáгнетом йогó, пробїў.

Айбо тогдї ни плáтно нич, ни коштúйи тотó мидьвѣдьови.

І вїхопит сáбльу з нїжнїў і притнѣ обї ўха, лиш такї (показуе опов.) сьа кúрты остáли.

І вїттáк ўтечé від катуны́ і так лисици кажи: Типѣрь тыкаїме, де май висóка горá, обїсме чúли вїтти, ткóби туй вїйшоў ід нам. Бо тотó істинно йи старший від мени пушкáч.

І кажи йомú лисица? Ни назрї сьа, ни ўмреш. Йа тобі б́удú носїти курчкї й гусочкї, та поїйти, та годовáти.

І йак там го відгодовáла, ўчинїў сьа дужїй оїпáть. Айбо кажи: Ішчé собі ни вірьйу, кой сьа за рúки зо мноў ни браў. Бо колї плýнуў мижѣ-очи, пáмороки ми зайшли. Айбо, кажи, колї нѣа стúснуў, (ни дивуйти) пúцькоў, пробїў нѣа на скрузь. А колї нѣа лїзнуў йазїком поверх голови, та обї ўха отпáли. Та шче, кажи, тотú фїгльо зо мноў ізробїў. Ай кобі сьа буў зо мноў хрѣста ймиў, б́улибисме сьа хрѣста рошчибáли. Ай тотó йа сьа побаловáў із ним, та ни знáйу, тко йи стар-

ший типерька, ци йа, ци він. Айбо буду сьа його типерь сокотіти, ци він дүшчий, ци йа, та бұду йти ў гүшчу, де май висока гора і там буду спати. А на його дорόгу ўже шуга ни піду, най він своіоў іде, а йа своіоў буду іті.

Йому лисіцьа кажи: Обісь нья такої нігда ни бізоваў, обісь сьа до тόго ни браў, а йди по свόму, а він по свόму.

І потόму на сумній день, де май висока гора, мидьвідь ў гүшчи лежт.

Зап. в липни, 1895 р. від Андрія Бряника, в Голятині, Мара-мороської столиці.

Паралелі: Grimm, Kinder- und Hausmärchen. Т. I. Ст. 337—338: Der Wolf und der Mensch. Т. III. Ст. 120.

2. Про вовка, що не мав нігде щастя.

Де бұло, де не бұло раз у йиннум сильі. У тум сильі бували пан превелёмны іс своіоў паньоў, та мали тако́го старого пса, шчо ўже на-ўчій сьа по мадьярськи і розумій шчо пан іс паньоў говоріли, так йак треба. Так бесідууть пан іс паньоў, ож дамé го забіти, бо ўже старий ни йи з нбо́го хусна́. А ун йак тотó ўчуў, та забраў сьа сам гет ут хіжі і пушоў ў гүшчаву. Найшоў його там воўк, та хочи його взісти; а ун кажи: На шчо би ти минé, воўчи, йіў? Йа сухій і старий.

Али воўк йому кажи: Та шчо с тобоў мау робіти?

Пес йому кажи: Та годуй нья, доки ўтиу.

Воўк дурний його послухаў, та хедить, імать молоді йагньата, ай гүсєл молоді, та так пес ўже сьа удьійу́ кóло воўка, шчо ўтиў. Ай йак ўтиў, таї співать собі. Та кажи пес воўкови: Ци знайиш шчо? У нашого папа йи малá дьітіна; та ўйдуть на загороду пан іс паньоў іт сьіну, таї дьітіну узьмуть іс собоў маленьку. Та ти воўчи йди поза терньа помалу — бо то загорода пуд льісом так, гі ў нашого папа — та тоту дьітіну ўхоп, али так, бись йі ни покусаў, та тогді несь і' до мны; а йа дүжи на тебе збрешу.

Ай пан іс паньоў ўтьамили, жи воўк дьітіну ўзяў і ўтык до гүшчави, таї бігли. Пес тогді уньняў ут воўка дьітіну, бо такú бє-сьіду мали. Йак прійшли пан іс паньоў воўк утьук, а дьітіна кóло пса, пес уньняў. Йак найшли дьітіну, та зрадовали сьа дүжи, жи ни стала сьа публыка на світы. Паны ўзвали дьітіну на рүки, а пан пса, жи буў йім ў прігоды. Та бесідууть пан іс паньоў: Бұдеме правити кристїни

туй дьітїны. Пес знаў, коли уні будўть прáвїли; та пушóў, та повїў вóўкови, жибї прїйшóў на гостїну ў тот день, коли будўть кстїни, айбо би нїхтó ни знаў, лем пес та воўк.

Прїйшóў воўк на тот день, коли му сказаў пес. Попрїхóдили панї на крїстїни, котрї булі зáзванї. Йак сьа гóстїли, таї попїли сьа панї так до потрѣби... Ай прїйшóў і воўк; та пес вóўка до пїўнїцы ўвїў, та там зїли хлїба і мнѣса; ай шчо пушчѣали вїно до мождóва, та уні сьа нахлептáли, та сьа попїли, та почьалї спївáти. Пес кáжи: Нїбóжи! помáлу спївáй, бо нас ўчьууть, та мнї нїчь ни бóди, бо йа дьітїну уннѣаў, áли тибѣ зáбїють.

Воўк кáжи псóви: Ти ў мѣни спївáў, коли йа тибѣ гóстїў, таї йа бóду.

Та тотó ўчѣла домáшнѣа чѣльадь, жи там ричїть, ни так гї трѣба; та ўйшли вон і ўзьалї собї бїгарї і кўльа і вóўка ўбїли лем лѣдва живїй утьўк, жи го ни забїли на здїхїль. І так кáжи воўк: Чикáй, кибї йа дáшчо найшóў попóви!

Ідѣ ун йиннóў лўкоў, нáйде конїну, шчо пасѣ із малїм гáчатьом. Таї ун хóчи тотó малóй гáчѣа, жи звїсть. Кáжи му кобїла: Ни слóбїдно тобї йїсти.

А ун кáжи: Чом?

Бо ў мѣни йи кóнтрат, жи ни слóбїдно.

А ун кáжи: Та де йи?

Там кóнтрат із зáду.

Ун сьа патьїгáть, де кóнтрат, а унá тоглї прас йогó путковáми ў гóлову. Воўк пушóў йак пїáний, та кáжи: Кибї йа найшóў ішчї дáшчо попóви, та йа би ни читáў кóнтрати.

Нáйде ун барáнá, шчо пасѣ на йиднўм грукў. Та кáжи йомў: Чїй ти барáн?

Ун кáжи: Йа попўў.

А воўк йомў кáжи: Дóраз будѣш готўў, йа тобї ни будў кóнтрат читáти, лем тѣа ззїм.

Барáн йомў кáжи: Ш чогó бїсь нѣа йїў помáлы? Стань собї пуд грук, та роздоймї пїсок, та сам до-тѣа скóчѣу.

Воўк дурнїй послўхаў і там. Барáн сьа рóзогнаў, та трїснуў вóўка по гóловї з рóгами. Воўк лем сьа вўвїрнуў, так го запáморочнїў. Таї ўстаў, таї пушóў у двї пўты, а барáн собї домў утьўк. Кáжи воўк: Кибї йа найшóў ішчї дáшчо попóви, ни йїў би йа нáраз, лем помáлу! Таї идѣ, таї нáйде ў пóтоку слугў, шчо готóвить дрѣвá; і кáжи йомў: Чїй ти чоловїк.

Йа пупўў слугá.

Їа тибé ни б́уду на́раз й́исти, лем помáлу; ай кóнтра́т ти ни б́уду читáти.

Кáжи му слугá: Та й́ак будéш н́а й́исти, кидь й́а шче ни м́итий?
Кáжи воўк: Та мий с́а скóро.

Та ўмиў с́а слугá і р́убать собі дóбрый бук у р́уки.

Кáжи воўк: Та ти на́шчо тотó р́убаш?

То тим с́а б́уду кет́иги; áли ни ма́у с́а ў шчо поўти́рати; киб́ись ми даў хвостá, воўчи!

Воўк й́ому подаў хвуст, жи ун с́а будé ўти́рати; а ун закрут́иў хвуст кóло р́уки ль́ивої, а ў праву ўзьяў тот бук; кой ни почьяў б́ити воўка! Од голови́ до хвостá изб́иў го.

Та воўк кáжи: Н́икда ни хóчбу собі заход́ити ис по́пами ничь!
І типéрь ни ч́увáти, жиб́и дáшчо воўк р́ушиў попóви, бо ут тогди́ с́а бойáть ўсы.

Зап. в липни, 1896, від Пилипа Опаленика в Ворохові, Унгарськой столиці.

Паралелі: Чубинський, Труды, II, Ст. 126—127: Куций вівк та кравець. — Етнографічний Збірник. Т. I. О. Шимченко. Ст. 25: Дурний вовцюга. — Аванасьевъ, Народныя русскія сказки. Т. I. Ст. 86—91 і 93—95. (Два варіанти). Т. IV. Ст. 25—31: Волкъ дурень. — Черниговск. губерн. вѣдомости. 1800. Ч. 21. Ст. 129—161: Казка про кравця и вовка. — Haupt. u. Smoler, Volkslieder der Wenden in d. Ober- u. Niederlausitz. Т. II. Ст. 161—164: Des Wolfes glücklicher Tag. — Повѣсти, сказки и рассказы казака Луганскаго. II. Ст. 459. — Библиотека для чтенія, 1836 р. Т. XIV. Ст. 133. — Отечествен. Записки, 1856. Т. V. Ст. 20—22. — Матеріалы для изученія нар. словеса. Ст. 42—47. — Valavec, Narodne pripovjedke. Ст. 267—269: Vuk-Rimljan. — Hahn, Griechische u. albanesische Märchen. Т. II. Ч. 92—93. — Wolf, Deutsche Hausmärchen. Ст. 419—421. — Gliński, Bajarz polski. Т. III. Ст. 177—191. — Рудчевко, Народныя южнорусскія сказки. Т. I. Ст. 1—13. Ч. 1—6. — Твори Степана Руданського. Т. I. Ст. 146—148: Старий вовк. — X. Sadok Barącz, Bajki, Fraszki... na Rusi. Ст. 215—219. — Erben, Vybrané báje a pověsti národní. Ст. 256—258: O hloupém vlkovi. — В. И. Добровольскій, Смоленскій этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 653—655: Якъ воўкъ хазяина заставіў кармитъ сабачку и якъ сабачка ваўка обманіў. — В. Р. Романовъ, Бѣлорусскій сборникъ. Т. I. Вып. III. Ст. 15—17: Вовкъ и собака. Ст. 18—20: Вовкъ дурень. — Materiały antropologiczno-archeologiczne i etnograficzne. Т. II. 2. Ст. 61—62. Ч. 33. — П. В. Шейнъ, Матеріалы для изученія быта и языка русскаго населенія сѣв. западнаго края. Т. II. Ст. 262—263: Баранъ и волкъ. Також ст. 344—348: Голодны воукъ.

3. Вовк і лисиця.

Раз на йинну́ свáдьбу лішка клікала воўка. Кáжи: Кúми! по́йми на свáдьбу, там свáдьба.

Йа бих, кáжи, кúмици, йшоў, айбо бóйу сьа, ож ўб́йуть. Лішка пушла́. Зайшла́ там у нну і збирáла кіркí, шчо падали, та й́ла, тай йому́ ўнесла раз, дв́чи полизáти кóстóк. Но, кáжи, кúмочку, пой й ти, бо йа ўже п́ана.

Йа бих, кúмици, йшоў, ай бóйу сьа, ож ўб́йуть.

Ни бой сьа! кáжи.

Воўк сьа ўтьах до х́жі і там йакісь кóсткі збирáў. Ў х́жі сьа ўтьáмили, та кáжуть: Воўк, воўк, воўк! І там йогó поб́ли. І в́н ўтык зв́тти і с́йў соб́ на-боцы, та сид́ть. Лішка йак тотó ўч́ула, поб́гла та покач́ала сьа ў пазды́рью, а пазды́рья сьа наб́ало на ньу.

Кáжи воўк: Ой кúмо! поќликала ти минé, а минé позв́дали, шчо гóлову ми розвал́ли.

Онá кáжи: Минé ни так поб́ли; позира́й, з мéни кóсткі лит́ать; йа ўже ж́ти ни гóнна! І потр́асé сьа, а з лéйí пазды́рья лет́ать. Кáжи: Кúмочку! йа зв́тти ни гóнна íт́.

Узбаў й́ на плéч́, та нисé. Йак й́ нисé, а онá тогд́ сьп́вайн йому́: Нисé б́тий, ниб́того; нисé б́тий ниб́того.

Шчо ти, кáжи, кúмочку, говор́ш?

Кáжи: Снить ми сьа, бо ньа д́жи поб́ли.

Ай н́т, кáжи, — кúмо, йа в́джу, ош тибé ни б́ли, та ти сьп́вайнш.

Зап. в липни, 1896, від Митра Почка в Солочині, Бергської столиці.

Паралелі: Чубинський. Труды, II, Ст. 114—118. — Рудченко, Народн. южнорус. сказки, II. Ст. 6—9. — Grimm, Kinder- und Hausmärchen. T. I. Ст. 340—341: Der Fuchs und die Frau Gevatterin. — Haupt und Smoler, Volkslieder der Wenden in d. Ober- u. Niederlausitz. T. II. Ст. 164—166: Ч. 6. — Афанасьевъ, Народныя русскія сказки. T. I. Ст. 1—16. Тамже. T. IV. Ст. 1—15 зведені відміни р́жних текстів казки про лиса і вовка (медведя, заяця, ката) — Dr. F. Krauss, Sagen und Märchen der Südslaven. T. I. Ст. 28—33: Reinekens Rache an Isegrim. — Вук Ст. Караджич, Српске народне приповијетке. Ч. 50: Лисица се осветила вуку. —

Б.

1. Про Матяша кралея.

Коли Погандзіўчи бувало ў замку ў Кам'яниці, та дужи було пудло людям на-світы. Бо коли го будували, та тогді мусили кажда газдінья нести солоткой молоко ай яйца ут курій, та с того робили вакуўку, та так дум тот іс тим муровали місто вапна і піска і води. — Тай із Вóрочова носили. Йак Мадьари прийшли з Азії, тай ўже го найшли пустій. Типерь го мало обновили, банда ходить там і пані госьтять сьа із Унївару. —

Тотó Погандзіўчи ни муг ніхто вугнати ўтти. Али Матяш-краль, шчи ніхто ни знаў, жи буди вун даколи за кралея, — служіў на Орїховиці у газди у Галайди, Руснака. Тай пушли урати на поли. Йак орьють, а хотили кралея ўбрати, коронувати. Многі сьа строїли, жи будуть за кралея. Та кажи хлопчїско газдови: Пойме, газдо, на корунацію!

А газда вапнаў істик до землы, тай кажи: Но, кить сьа тот істик розоўїи доки обуїдеме землю, та буду знати, жи з нас можи бути краль з дакотрого.

Дохла обуїшли, а істик сьа розвіў, ударіў з нього молодник. І забрали сьа тогді, пушли на тоту корунацію, де ўже кралея клали. Пустили кору́ну, обї лїгала, та на ко́го сьади, тот буди за кралея. Та лем на нього сїдять, на того хлопчїска; а дрўгі пані гнївають сьа. І триць тотá корунація була, а ўсе на нього сїдала кору́на. За тотó го ни хотили покоронувати, жи вун такий нивеликий, худобний, сироман і Руснак. Та ун пак найаў сьа до йинного ковальá служіти. І коваль його ймиў йакось і ўвїдыў йому плечі; а йому на плечох золотий хрест. Тогді коваль кажи: Йа твуй буду слугá, ни ти муї! І почьали ут того чьасу робіти іверї — йакїсь коваль мўдрїй буў — багнети, саблы, шчо трєба проти вóйни.

І так була шчи раз корунація ў вáроши. І кору́на на нього сїла. А ўже вўрус такий, гї трєба хлоп, до рóзума, до сїли. А то Погандзіўчи ўсе ў замку бувало, ніхто го ни гóдин буў ўгнати; ут приходу ід замкови канони нарóбленї були запраўленї ў стїнах — шчи й типерь такі дьїри суть — а з дрўгого бóку ни мож зайті, бо на скáлы вробленїй, на горі високуў; а хто йшоў ўтци, та його забїла; ни пустила нікого ў свїты. А Матяш краль ўже опстаў за кралея, опсáг кору́ну і почьаў с Погандзіўчом сьа борóти. І у ночї набраў кóний, набраў вóлуў, набраў свинь, набраў овець, набраў псуў, набраў гусїй, набраў курїй, набраў кашьок, мно́го людї, на ка́жду створиву ўйїзаў чинтó-

вик і запалиў; на кáжду створинú сьвiчку, а льúдьми гвiри даў понабивáти і кóло пúўночи так йти кóло тóй горi. То ўсьáкий гóлос справiў: йáкá створiнья там бóла, та кáждой iнший гóлос мáло; а льúди почбали стрiльáти і там сьá приближувати. А унá сьá ўпúдила, жи то ўсьáкий йáзик. Колiску золотú мáла, вiрла йi до стúднi. Стúднья такá глубóка бóла, кóло трiста сьáг, рúўно з горóў; і ўсьi дорогi рiчи зметáла до стúднi. — Йá там камiнья катульáў до гáти, та сьá найшóў жельiзний кирбáчь де с пúўтретья шúха буў дóўгий; мóжи тим бiла льудий, коли тотó будóвано; та ту буў ун ў нáшого чоловiка, ни знáу, ци йи; с пiятнáцять рóкуў бúди, йáк йá го вiдiў; а дзвун й типiрь йи на Орiховици, шчо найшла го Волошкiнья ў лiсьi, шчо го вúрила дiка свинья. — I тотó Пóгандзiўчи сiло собi на тáтоша і зачьалó ўтыкáти. Али Мátьаш краль зá-ним на дрúгум тáтоши. Тотi конi булi брáтьá собi. Та перiдний ўсе дочiкуваў зáднього. Али вун догонiў йiйi ў зáгунцькум лiсови, бо ў тум лiсьi дúжи жóлудь вилiка ўпáла, та кунь сьá хóўзаў на жóлуди. Та прокльáла лiс тогдi, шчо нiгда ни рóдить жóлуть по сьóму. Йáк йi доганьяў, та почбáла му сьá просiти: Ти ни мáйиш жонi, йá ни мáу тáзди, та бúдеме ў йiдно царьiувáти. А ун тотó ни позирáў, лем ўтьáг сáблью і стьяў йуў гóлову. Йáк буўби ун йуў ни стьяў, то унá булá би йогó стьялá.

Головá йi скакáла де з на три мiльi д зiмльi. I так спочiли льúди ут тóго чьáсу. Али унá булá валóўшна iс Турiшини. Та ўже ў Турiшиньi знáли, жи унá пропáла. I Мátьаш-краль забрáў сьá до Турiшини там де шчо шпiгóнити. I пушóў там до тóго царьiа турiцького. I кáжи йомú турiцький царь: Вiтки ти?

Йá з Угóршьини.

Та ци шьуў ти за Мátьаша крáля?

Ой шьуў.

Та йáкий тот буў Мáчька-краль?

Такий акурáт ги йá. — Сам так на сiби. — Али Мátьаш-краль знаў гúсти, та з гúслами до тóго царьiа пушóў і кáжи: I так знаў вадь гúсти ги йá! А то ун сам і буў; знáуть?

Кáжи йомú турiцький краль; Ой кобi ми сьá ў рúки ўпаў! Завiсиў бим го.

I путписáў на ворóтах на царьськiх, жи то вун. А сам Мátьаш-краль пустiў писмó — а вать першi наказáў сьóму вóськовнi, жибi го там чикáло на гранiци; та тим чинóм зайшóў до крáля турiцького. — Али йогó дóраз ўтьáмили пúтпис, шчо лишiў на ворóтах і йогó имiли. I царь му кáжи: Ти стьяў Пóгандзiўчи, мóйу родину?

Ой йá.

Та зóтну йá тибé, а хоть тья завiшу; йáк сам хóчиш.

Та лем нѣа завісь.

Та де тѣа вішати?

Та на граніци.

Та ўбѣрну тѣа твѣариў ў твуй край угорський; йак бѣдиш на шибеници, обісь позираў, віткись прийшѣў.

Запрѣях до вѣза кѣны турецький краль, покляли го на вуз, Мѣташ-краль, а і сам сѣў іс царіциў іті його смерть відыти. А Мѣташ-краль везѣ сѣа, тай сѣа сміи. Кѣжи йому турецький царь: А шчо сѣа сміиш?

Сміу сѣа, жи пирѣднѣу тильгу кѣны тѣагнуць, а чого зѣднѣа за нѣоў йде?

І вѣйшли там на граніцѣу і закопѣли сулак на граніци і хотѣать вішати Мѣташ-краль. Мѣташ-краль кѣжи царѣви: Слобѣдно на остѣтнум чѣсови зашчѣ попросіти собі?

Царь кѣжи: Слобѣдно.

Та Мѣташ-краль тричь задѣў у такѣ трупкѣ, йак при вѣську йи призначѣно, на свѣйих: Скѣро, скѣро, брѣта, дѣ-мнѣ, бо минѣ смерть за плѣчѣма.

Його вѣсько зрозуміло, бо блісь там бѣло і приступіли ўсѣ ў ѣколо і турецького кралья тогдѣ іміли і на гѣтовий сулак, котрий вун зладіў Мѣташ-крѣлови, та його завісили: Китѣ ти минѣ хотѣў обиртѣти твѣариў ў Угоршчину, типѣрь йа тибѣ обѣрну у Турѣшину. А за тотѣм сѣа сміаў на вѣзы, бо йа мѣсѣў іті, ѣле ти чого за мѣоў ішѣў? Та типѣрь позирай ў Турѣшину!

Тай так забрѣў сѣа до Угоршчини Мѣташ-краль з вѣськом, тай кральваў, дѣки жиў. Розбѣў зѣмок ў Хѣсты, розбѣў зѣмок ў Кѣрагѣлменцу, розбѣў зѣмок ў Серѣднѣум, розбѣў зѣмок Камѣанецький і типѣрь пустѣ стойѣть. І хтѣ би ни віроваў, та очѣма мѣгѣи увѣдыти, бо йи так. Вун тримаў рѣську віру, тримаў із нѣродом благѣстѣвим, храниў Угоршчину.

Зап. в липни, 1896, від Пилипа Опаленика в Ворочѣви, Унгарськѣи столицѣи.

Паралелѣ: Драгоманов, Малорус. нар. пред. и разск. Ст. 425—429. — Казки Игнатія зѣ Никловичь. Ст. 52—56. — Останній мотив, Мѣташ в Туреччинѣ, належить до круга опѣдань про Соломона. Пор. Етн. Збѣр. Т. III. Ст. 37—46. —

2. Про Мѣташа крѣля.

Однѣжди стѣло сѣа так у Бѣдапѣшты: йидѣн шѣстер дѣже прѣкраснѣи цѣйжми ушіў; ѣле худѣбний бѣў і дѣти маў. Али його жѣна

кажи му так: Понеси тоті цы́жми найясны́шому ца́рью́ ў подару́нок. Зна́йши, йа́кий вун ласка́вий йи, та вун тибé до́бри обда́руйи!

Послу́хаў вун жо́ну і нисé до ца́рья. Но там бу́лі три ва́рти. І ка́жи му ва́рташ: Де йде́ш?

Ун ка́жи: Ца́рью́ви несú да́рунок.

Ка́жи му ва́рташ: Та кидь ми по́ловінку з да́рунку даш, шчо ду-ста́ниш уд ца́рья, та тья пу́шчыу.

І тот му приобі́цаў.

На дру́гу ва́рту прийшо́ў, тако́жде так опста́ў. Не і́наче на тре́тью́ ва́рти. І дуйшо́ў аж ід ца́рью́ви.

Ца́рь пообза́рять да́рунок і ка́жи му, шчо жа́дять за да́рунок.

Тог отпові́дять ца́рью́: Сто па́лиць.

Ца́рь му ка́жи: Та ци ти ша́лений чо́ловік? Не лы́пше ти сто ду-ка́туў, гі сто па́лиць?

Ны́т, лем нья́й ми сто па́лиць путпі́шуть.

І ца́рь путпі́саў.

Іду́чи уд ца́рья, гва́рить му пе́рша ва́рта: Но, та дай ми, йа́кись обі́цаў, по́ловіну да́рунку.

Шу́стяр му отпові́дять: По́й да́ле, нья́й вас на́рас поды́льу. Так і дру́гу́й ва́рти по́віў. І тоті йшли за нím. Прийшли́ іт тре́тью́й ва́рти. Вийме шу́стяр ца́рьско́й письмо́ і ука́жи. Унесли де́реш і по ро́сказу ца́рья пуды́ліў ва́рташуў. Учиніў сьа велі́кий йо́йк. А ца́рь хогы́ў сьа ду́знаги, шчо за йо́йк? І даў за́клікати шу́стра т со́бі на́зад. До́віду́йи сьа уд ньо́го: Шчо ти начи́ніў?

На́ййасны́шы́ ца́рью́! по обі́цья́нцы мо́йу́й поды́ліў-йим йіх ца́рьско́м да́рунком.

Шчо ца́рью́ви ду́же по́любі́ло сьа.

Каза́ў шу́стяр: Шчо йа́бн бу́ў за хосéн маў із йіх сто дукáтами, кить тотó ми́ны на́-тройи тре́ба розды́літи ме́жи ва́рташа́ми? Так во́лы-уть у них зу́ста́ти.

А ца́рь насі́паў му по́ўны ки́щэны́ дукáтами.

Зап. в липни, 1996, від дяко-учителя Репал, в Убли, Землин-ської столиці.

Паралелі: Мотив про відступлюване ків другим особам, див. Grimm, Märchen. T. I. Ч. 7: Der gute Handel. T. III. Ст. 23. — Ciszewski, Krakowiacy. T. I. Ч. 148—150. — Kolberg, Lud. T. XIV. Ч. 76. — Jahn, Volksmärchen aus Pommern u. Rügen. T. I. Ч. 24—25. — Pauli, Schimpf u. Ernst. Ст. 542. Ч. 614. — P. Dobšinský, Prostonárodní slovenské povesti. Кн. II. Ст. 77—88: Drevená krava (лиш кінець). — П. В. Шейнъ, Матеріалы для изуч. быта

и языка рус. населенія сѣв. зап. края. Т. II. Ст. 200—203: Мужикъ и царь. — Твори Степана Руданського. Т. III. Впорядкував А. Кримський. Ст. 129—131: Свілка. —

3. Про Матяша-кюраля.

Такóжде тот власний царь йшоў чéрез йидно́й село на гентóві. А там із мліна вівергли млінський камінь на ўлицьу і так царь ізломіў тінгель до каменя. Заклікаў старшицú села і даў рóсказ: Кидь ми пут трійомá дньомá тот камінь ни удретé, нудло з ва́ми бóде!

До трéтього дня ўшіткі громадба́ни жу́рили, йак то камінь мож удéрти. Но ныйак йім до розúму ни моглó прийти. Так дúжи сьа позажу́рйували! Биріўська áле дыўка прийшла мэжи них і кажи йім: Не жу́рте ви сьа ничь, йа бóду царьйови утповідати.

На трéтій день прийшоў царь і вопрóшати сьа: Ци ўдралисьте камінь?

Зміжи ўшіткіх дыўка отвіту́йи царьйу: Наййасьныйший царьйу! у нас ничь живóй ни друть. Заріште го, то йа го ўдру.

І царьйови польубіў сьа óтвіт. Прийде домú царь і розмішльять: Йак тотó дыўцы на розум моглó прийти?

Дасьть йу́й другий во́прос прес по́сла, усе: Йи у мэни сторічної клóчья; жебі ти тотó попрьйáла на йидва́бны нитки.

Дыўка по́слом утказу́йи царьйови: Йи у нас сторічний плут. Дай ти з ньóго зрóbити золотóй веретéно, та попрьйáлу.

Царьйови сьа чúдно зрóbило. І заже́не другого по́сла д ньуй із йидним на бóцы дыра́вим кошóм, жебі опá тотú дыру́ запла́тила.

Но уна́ по́слом утка́же царьйови так: Ничь у нас з воп не пла́тауть на лице́, лем на рубі. І кажи по́слови: Несі ко́шуў наза́д до царьйá і кажи му так: Ньай вун віверне ко́шуў на лице́, та йа запла́тау.

Царь сьа чúдоваў і даў дыўку заклікати і даў за йидно́го офіцира уддати, жи так мúдрий отвіт давáла.

Зап. в липни, 1896, від дяко-учителя Репая, в Убли, Земплинської столиці.

Отсе відривок з новелі „Про мудру дівчину“, причіплений до Матяша припадково. Пор. Егн. Зб. III. Ст. 189—190.

4. Про Матяша-кюраля.

Ў 56. рóцы то бóло (1856). Та тот Матяш-кюраль зайшоў на трахтёрню до Кóшиц, та си сказаў готовати штíри йайца́. Йак ізъвыў —

там було більше панів, не він сам — та написаў цидулку, та полóжнў пут тот портóчок, жи на стóлы було. Їак писаў цидулку, та написаў: Той буў, панóве чéсьны, шчо мéжи вáми штíри йáйця іззыў, Мátьаш-краль. А йогó повíли схóпити, та забíти. А ун буў мўдрий чоловiк; та вийшоў с трахтiрны, та си купиў уд йиднóго фўрманa кáлап i йиднóй кóлесо. Та жибi буў тотó кóлесо не ныс, бўлиби спóзнали, жи Мátьаш-краль, áли жи кóлесо ныс, та: бiдний фўрман, мўсыў кóлесо купи́ти! На трьiох вáртах буў i перейшоў. Так му там мóвили: Кiдбись ни ныс кóлесо, та бўўбись Мátьаш-краль. Їак перéйшоў ўсьи три вáрти, та казаў: Хвáлаш тобi, Бóжи, хвáлаш тéбi, шчом сьа з бiди ментоваў. Їа мўдрий чоловiк буў барз i учéний, та типéрька Бóгу дяáкуу за ўсьо благойи.

Зап. в липни, 1896, від Стефана Лабанца, в Улицу, Землинської столиці.

Б. Про Йосифа II.

Ў оден час царiця хвóра була i царь даў рóскас, штóби кóло бўргу з вóзом ни ходiти. Хотыў царь увiрити сьа, ци рóскас йогó тóчно подéржаний. Сьиў на коньá, пушоў на пóле. На пóли ораў шваб з двомá воли. Кáжи швáбови царь: Кладi воли ў вуз! I вер ic сьа плáтьа, тай царь вер свóйи. Царь облéк швáбове плáтьа на сэби, а шваб царьськойи на сэби. I кáжи царь швáбови: Май гáтку на коньá, бо йа идú из вóзом ид бўргу! I даў швáбови йиден дукáт, обi гáтку маў на коньá. Сьиў на вуз, зьаў батуг у рúки i пугнаў воли ид бўргу. Там пёрша стража, во-йáк, кличи: Стуй! сьуди ходiти ни слóбудно! — Шваб не твориў сьа на тотó, гнаў воли дáле. Дрúга вáрта кáжи: Стуй! Тáкже ни твориў сьа. На трéтьой вáрти войáк побойáў сьа, што ic тóго будé бiдá. Прийшоў it швáбови, имiў за руд, i кáжи: Назáд! Но шваб ни твориў сьа. Пóчаў воли батугóm бiти. Войáк вiдыў, што ic швáбом ни мош порáдити, ўрваў йомú з рук батуг i чiтаво побiў йогó пó-плечох ремiнним батугóm. Шваб вiдыў, што сесé ни труфáлка, убернуў вуз i пушоў it томú швáбови, передáў йомú вус тай плáтьа, облéк сьа во свóйи плáтьа, сьиў на коньá i пушоў у бург. Попóлуднью даў призвáти it сóби вáрти командáнта. Росказаў йомú, штóби тотú вáрту, котра стоiála при бўргу тóйа i тóйа годiни, штóби поста́вили сьа пред царом. Онi сьа поста́вили. Царь звiдаи сьа от пёрвого: Што сьа стáле при твоiуй вáрти?

Он отвiтоваў: Прóшу пресьвiтлий царьiу, одiн шваб йшоў з вóзом з двомá воли. Кликаўим на нéго: Стуй! Ни хотыў стáти. — Кáжи

другий войак: І йа на нього клікаў, так же ни хотыў стати. — Кажі третій войак: Йа відыў, што іс сего можи велика біда бѹти; іміўйим за руд і хотыўйим обернути вуз, айбо шваб батугом биў воли і гнаў дале. Йа тогді ўрваў батуг йому з рук і чытаво набіў шваба по-плечох. Тогді шваб обернуў сѹа і пушоў собі.

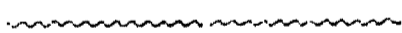
Йак царь ўслухаў усьіх трьіох войакуў, тогді вер ісь сѹа кабат, тай сорочку і показаў йому плечі — а по-плечох сьлыдно батугі. І кажі: Но, відиш сине, тот шваб йа буў. Ти йак вірний войак, точно йис подержаў росказ, ай другий раз обіс ни биў іт чоловіку такій бесчесний. — І обдаріў усьіх трьіох войакуў.

Зап. в цвѣтнн, 1896, від о. Грибовського, в Задні, Марамороської столиці.

6. Чому Кошутівці побирають пенсію ?

Чісарь Франц Йозиф догварьяли сѹа с Кошутом Лайошом: Йа ни мушу годовати твоіх жибракуў! — тих войакуў, шчо йому служіли; на них Франц Йозиф сѣрдили сѹа. — А Кошут Лайош повідали: Йа мау на своїх жибракуў гроші. Кидь ми служіли, будуть пензію брати. Капітан стүүку, гаднаць пядисьятку, фельльир дисьятку, фрайтер золотүүку. І ут того чьасу пензія йи тим, шчо живуть. І ў Березнум Великум двайі беруть. —

Зап. в липнн, 1896, від Шилпа Опаленка в Ворохові, Унгварської столиці.

В.

1. Циган у царя.

Була у царьїа принцезна йинна. І царь такий росказ даў: Ко-би оту його принцезу россмійаў, за того дасць йї. Ходьать там панї, дужи мўдри льўде, айбо ни мўжут россмійати царьськў принцезу. Найшоў сьа циганїн йиден такий, шчо вўн циганїн, айбо ни спўзнати, ож вўн такий. Йде вўн до царьїа. Айбо кушїў на сьа удьїшчїну паньськў — і зострїтиў вўн учїтилья йинного, шчо йде зо школи. Кáжи вўн: Ўтки йдетé учїтелю?

Та йду зо школи.

Та пўйти зо мноў, будетé ми товáриш.

Но, де ви йдетé?

Йа йду до царьїа, таї ви пўйти учїтелю. Будетé у мéни за іноша там ў царьїа.

Прийшли до царьїа і царь йїм даў гостїну, уже вичїрьїу. Йак повичїрьїали, царьськá принцеза лижїть ў пўстили; кóло царьськóїї принцези катуна стóйть іс сáбльоў із гóлоў. І конéць головї сьвїчка горїть, царьськóїї принцези, і конéць нўг сьвїчка горїть. Но, уже льїгáуть спáти, тот пан і тот циганїн. Айбо ў цьóго учїтель за іноша йи, у того циганїна і шчо му роскáзуйи пан тот, учїтильови, тот мўсить слўхати. І царь даў пўстыль тому пáну на нўч. Пан тот ни хóчи льїгáти на пўстыль. Росказаў свóму іношови тот пан: Унесї минї дóську на пїать мїтриў. Инош мўсьїў ўнэсти дóську: Йа на отó льяжу спáти собї, на дóську. — Та йак тот пан льяжи спáти на дóську? Так: Наладїў тот інош дóську сьак (опов. пок.: прóсто до горї) і на отó пóзїрать царьськá принцеза. Йак тот пан льяжи спáти на оту дóську, тко на тóм гóдин спáти? І вўн собї льїгáў спáти на оту дóську так, горїнїць. Іс тóїї дóськи вўн ўпаў, бо йак так, йак дóська д гóрї?

Тодї царьськá принцеза зáсьмїяла сьа на тóм, йак тот пан ўпаў в дóськи. І такú мáли мїжи собóў бéсьїду, ож колї сьа зáсьмїїи царьськá принцеза, обї тот катуна записáў отó, колї сьа зáсьмїїи. Но, кáжи, тот пан свóму іношови: Извўй нья. Но, ци знáйиш нья ззувáти?

Кáжи інош: Йа знáу.

Но, на ззувáй.

Айбо тот інош їмвў так ззувáти, ги колї ззувáуть, айбо вўн кáжи: Ни так минé ззувáти!

Айно йак?

Сьак стань, наспирéт сéби ззувáй минé, ги колї ногавїцьї стручáй.

Но, інош іміў ззувати пана того, айбо інош ни гóдин так ззўти пана і пан тот кóпнуў іноша ў гузіцьу, тай інош ўплў, тай убїў рот так на кроў. І тогдї царьськá прїнцеза на том сьа засьмїйала упїять. Катунá записаў тодї і інош того пана: Но, кáжи, тот пан іношови свóму: Напóй минé, дай ми водї!

Но, інош приньїс водї, та дайї пáну вóду. Айбо пан ни хочи брáти так вóду. Кáжи: Ци так минé пóйш?

Айно йак?

Ўльий ми ў рот, кидь йа лéжу, зальий нья.

Інош даў водї пáну, йак розкáзуваў пан. Ци напїў сьа пан? Ни напїў сьа, лем засморкнўў сьа, бо так ни гóдин напїти сьа. І на том царьськá прїнцеза засьмїйала сьа трéтий рас. Тот пан звїдатель царьськў прїнцезу: Ци мўситель катунá стоáти тот кóло вас?

Айбо она ут прїсвїтлого царьїа такў маїи бéсьїду, обї ни казáла нич, лем тóлько, обї казáла: Ньи: Звїдатель йї тот пан: Ци мўситель тот катунá стоáти кóло вас?

Она кáжи: Ньи.

Но, кидь ньи, най катунá йде собї гет! І катунá пóшóў. Звїдатель упїять: Ци мўситель свїчка горїти конéць голóвї?

Она кáжи: Ньи.

Но, пóшóў тот інош паньськїй, задўў свїчку. Звїдатель вон: Ци трéба, обї свїчка горїла конéць нóг?

Кáжи: Ньи.

Задўў вон й тотў свїчку. Прїйде пан іт прїнцезы, йак ўже сьа тёмно ў хїжї: Ци мўситель ви бўти ўкрїты?

Она кáжи: Ньи.

Но, пáнийу тодї розкрїў тот. Йак йї пан розкрїў і пóшóў ід ныў спáти; кидь ньи, то ньи.

Даў Бó день, звїдатель царь прїнцезу: Ци льўбїш ти того пана?

Льўбльу.

А ти, пáни, ци льўбїш прїнцезу?

Льўбльу.

Но, ци пóдеш ти, прїнцезо, за того пана?

Пóдў.

Ци вóзьмїш ти, пáни, мóу прїнцезу?

А йак йа вóзьму прїнцезу, кидь мóйїў жоньї мнья Катирїна? —

А то булá цїгáнка. —

Айно шчо ти хоч, пáни, за отó?

Там йї кóло нашого силá дубрóва царьськá, та най ми дадўгь тотў дубрóву на ўгльа спалїти.

Но, берї цїганїни, даў ти.

Зап. в марті, 1896, від Михайла Фотула в Стройні, Берегської столиці.

Паралелі: Про розсьмішеня царівни див. Grimm, Märchen. Т. I. Ч. 7. Der gute Handel. Т. III. Ст. 23. — G. Basile, Pentamerone. III. 5. (25). Lo scarafone, lo sorese e lo grillo. — Афанасьевъ, Народныя русскія сказки. Т. III. Ст. 86—88: Несмѣяна-царевна. Т. IV. Ст. 405—406. — Wolf, Zeitschrift für deutsche Mythologie. Т. II. Ст. 197—201. — Wolf, Deutsche Hausmärchen. Ст. 301—302. — Худяковъ, Великорусскія сказки. Т. III. Ст. 85—86. — В. Н. Добровольскій, Смоленскій этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 620—622: А царёвни Нисміяни. —

2. Про Галичанів.

Були ту трійи Польаки зза Бескїда, перейшли ту до нас. А там са тингірїца ни рóдить; та у нас йїли, далї тингірїцы йїсти варéнойі, гї ў вóсени, молодóйї. Та ў нас так йїдять тингірїцьу варéну, шчо лем зёрнѣата 'бїїдáуть, а гїчку завёржуть. Далї Польакум йїдён гóрчик тингірїцы, а ўни з гїчками поїли. Одобрáла гáздїньа гóрчик од них, та са звїдуїи од них, де гїчки. А, гáздїнько, ў нас тингірїца са ни рóдить, та ми ни знáли 'бїїдáти, тáсми думали, жи то ўшїтко зїсти.

Та нѣа са звїдовали, ци дўжи бїрúў с присѣажникома пїи. Дáколи пїуть, йа повїў, а дáколи нѣт. А ўни повїдали, жи ў них мўсїть кáждий день бїрúў пїти. Та раз, ў йїдноў рáно нїйакоїї залóги нѣ при-нѣсли з валáлу їд кóрчмі, жибї бўло зашчó пїти. Ачѣй принѣсе кирейтúў дайакїй залúх, шчо побѣре за цáрїну, абó худóбу прижѣне. Та нїчого ни бўло. Прийшóў хотáрьний, та бїрúў на ньóго кричáў, жи: За шчо са нáпїиме? Увїдыў качмарь, шчо шчось по вусьї бїлоў ходїло, укавáў бїрóвум, бїрóви на хотáрьного, жи добрі хóтарь ни довїрать, áни ни йї за шчо са добрі напїти. Пушóў хотáрьний тотó з вуўсá нагнáти, а бїрúў тимчáсом три квáрти горїўки узвáў. Ўни кáждоў рáно пáлинку пїли, та носїли хлїб у кишѣни пóзат пáлинки закúсувати. То бўла собáка. При-лúдиў йїи до качмарьїóвоўї стáннї, вер собáцы хлїба*ї бїрúў ўже му лїшиў тóїї пáлинки. Пáлинку попїли ї гвáрьїать: Хотáрьний, шчось нагнáў з вуўсá? Грицкóву собáку. — Так Польаки на йїднú собáку, шчо по вуўсї ходїла, три квáрти пáлинки вїпили.

Зап. в серпни, 1896, від Михайла Пустая, в Збуо, Землинської столиці.

3. Як Крайняки йшли на вимолот.

Йшли трійи з Крайни на вимолот на мадьярський край ў ночі за путьоў. Йдён пан са перево́жуваў з йидно́го міста на дру́гой та ўйуз с собоў начи́нъа ўсилйако́й, пу́шку, го́динку і доўгий нуш; бу́ло мно́го на ко́чі ўши́ткого. Ко́чш гнаў кўпьями, а пан ізва́ду са задрімаў, заспаў на ко́чи і од ньо́го са пу́шка с ко́ча одверну́ла, ўна́ла на зе́млю; на йидно́й місто ўна́ла го́динка і доўгий нуш. Го́динка ма́ла золо́тий ланцо́к, шчо са ў ночі світиў. Ішли молотцы́ позва́ду трійи, найшли пу́шку, али ни зна́ли, шчо тотó йи. Зна́ли пу́шку ў го́ру із зе́млі. Повіда́ть йидён дру́гому: Йака́ оде́ фу́йара. Ко́нець ціўку, так йак бу́ла дупла́шка, два ціўки, та ўзваў ціўки до піска, жи́ буде́ ду́ти, а дру́гий пальце́ома пе-ребира́ти, бо то ни така́ фу́йара кўрта, ги што уні́ бируть за ву́цьа́ми! Йидён за ко́гута́ ру́шиў на ко́минку, пу́шка бу́ла наби́та, то́му шчо дуў, та ў зу́би стрі́лило. Тот ўнаў го́рі-знач. Ра́дять са два́йи: Шчо́ буде́ме робі́ти, кидь Васи́ль ўнаў? Тоті́ йидён дру́гому гва́рьйа́ть: Ни бу́й са, Ива́ни, лем ми два́йи подьмі́! Фу́йару ве́ргли, бо то фу́йара чо́ртова. Ішли да́ле, найшли го́динку. Ци́ відиш ти, гва́рить, а́дде чо́ртова хи́шка і чо́рт ў ньуй шенче? Прусте́р ціни́ йидён, уда́риў по го́динцы, бо ду́маў, жи́ чо́ртова хи́шка, шчо чо́рта ўбиў ў ньуй. Йак биў по го́диньцы, а нуш ко́ло го́динки на пу́ті буў доўгий. У́да́риў по но́жі, нуш пу́тско́чиў ў го́ру, унаў кунце́ом Ива́нови на го́лову. І тот зу́стаў. Пан са пробудиў, ви́рниў са с ко́чишом гля́дати, найшоў живо́го ко́ло ўмерло́го. Начаў са зві́дувати: Шчо́ ту ро́биш? Ун па́нови повіда́ть: Ату́ най-шли́сьме чо́ртову хи́шку, шчо ў ньуй чо́рт ши́таў. Та йа́ гва́рниў, жи́бі́ йий лі́шити, а Ива́н ви́льиў розби́ти. Йа́ ўда́риў ціпа́ми, чо́рт пу́тско́чиў, та́й Ива́нови го́лову про́биў. Та ўже́, гва́рить, ни зна́у, шчо́ з ним чи́ніти! Пан са зві́дуи, ци́ йи да́йка́й знак і с то́йи хи́жи? Ни йи ни́ч, лем мо́тушча́. Пан си́ознаў, жи́ то з йо́го го́динки ланцо́к. А бу́льши ни́ч-йисъти ни найшли́? Аде́ йидён нуш, шчо́ чо́рт ве́рх Ива́нови на го́лову. А бу́льши ни́ч? Йидну́ фу́йару; ата́м-исъми ве́рли до ша́нцу; бо Васи́льа за́била. Указаў па́нови, де фу́йара. У́зваў пан фу́йару, Йурка́ зйазаў, по-ло́жиў до го́ча, даў го́ до ра́мгазу, же́би го́динку ви́тсе́лдыў. Та так а́ни йиде́п з вимолоту ни́ при́шоў, бо два́ тако́й зу́стали, а тре́тйй пушоў до ра́мгазу. —

Зап. в серпни, 1896, від Михай́ла Пуста́я, в Збу́ю, Землин-ської сто́лиці.

Паралелі: Чубинський, Труды, II, Ст. 578: Про трьох жидів і рушницю. — Аванасьевъ, Народныя русскія сказки. Т. III. Ст. 505—506. — Твори Степана Руданського. Т. I. Ст. 59—60: Оливо не вадить. —

4. Як Верховинець висиджував лошака.

Прийшоў індэн Вирхóвинець ў вáрош. Прийшоў ід ба́бам і ўвiдыў, шчо продаўть дiннi-гризачкi. Звiдать вiн, шчо с тóго йн; вiн ни знаў шчо с тим чинiти і ни знаў, йак сьа то зве. Звiдать вiн ба́бу, шчо тотó йн. Ба́ба йому на смiх кáжи: Отó кiнськойн йайце́.

Кáжи вiн ба́бі: Та шчо с тóго будé йайца́?

Кáжи йому ба́ба: Будé лошук.

Ну, та йак с тóго лошук будé? Ци сицьiти на ным трéба, ци йак?

Ба́ба дурнóму Вирхóвинциви кáжи: Три мiсьацы будэш сиды́ти на тыў дiни, та вiсидиш лошукá! Айбо ба́ба ни кáжи, шчо то дiнсьа; таў вiн вiрить.

Но, ба́бо, шчо ти хоч за отó йайце́ кiнськойн?

Пйáтку даш ми! кáжи.

Вирхóвинець у́ньяў пйáтку, заплатиў. Приньiс домi, тотó йайце́. Жонá кáжи йому: Шчось приньiс гáздо?

Ба, кáжи, шчом приньiс. Ге, кáжи, кiнськойн йайце́.

Шчо с тóго, кáжи, бiди Гриньу?

Ба, будé же лошук. [Йа ўже так говору, йак Вирхóвинци, Опов.].

Та йакже с тóго лошук ўйде?

Шчо миньi тотá продайўха казала? Обнх сидыў три мiсьацы, та вiсиджу лошукá!

Но й вiн так ўчиниў. А то бiло йпин ў сiнокiси, коли кiсьать траву, пáшу, гей кáжуть там. Жонá з ним сьа вáдить: Чому ни рiбнш дáшчо?

Вiн кáжи: Ньiйак миньi рiбити дáшчо, бо лошук застiдить сьа, та шчо з нéго бiди?

Но сидыў одэн мiсьаць, жонá дiжи з ним вáдить сьа, косачiў наiмать собi, бо вiн нычi не рiбить, йак мiсьаць, фурт сидыў, нiгда ни йшоў. Сидыгн би шче два мiсьацы. Жонá з ним вáдить сьа: Чоловiчи! хоть йди на пiли сидi собi, та хоть бiдиш вiдыти, шчо рiбiтники рiблять. Возьмi с собiў на пiли отó йайце́.

Вiн ўзьаў на пiли, там сьiў; та сидiть на динi. Ба, дiнсьа ўже гнiйi, а дурнiй Вирхóвинци сидiть. Кáжи жонá: Дурнiй чоловiчи! Йди собi до чiрта, ни сидi туй на дiни. Ко чуў, обi ўсидыў коньá чоловiк?

Но вiн ўстаў, та зачáў йi доганьáти, бiти за отó. А то бiло пут хáшчоў на пiли. Йак ун ўстаў, дiнсьа искачала долы берéгом і ударила собiў до корчá. А там зáйаць ў корчi спаў і напiдиў сьа дiнсьа і почáў ўтыкати. I Вирхóвинци ўзрiў на тотó і зачáў бiгнути iс пiрид зáйаца

і почаў гоїкати на жонú своú: Но, кажи, кóлько ми ни мно́го сидіти бúло, та ўже би буў лошúк буў, та ўтык. Ци вiдиш? І здоймiў клéбан і iмiў гоїкати на ньóго: На сóнька, на! Ну, кажи, вiдиш жонó прокльáта! Нiгда би жонú ни слúхати, бо жонá зводiтиль; бо ўже ў два рóки бúў бих тóго конлá ўпрiгáў, шчо ўтык уд нья. Типéрь, кажи, колiсь так учвнiла, то спраў хоть минi тако́го конья, йак ўтык.

А онá кажи: Хибá с тобоў спраўльу.

Зап. в мартi, 1896, вiд Михайла Фотула, в Стрoйнi, Березькоi столицi.

Паралелi: Чубинський, Труды, II, Ст. 571 - 573 (перша половина): Жиди та мужик. — Твори Степана Руданського. Т. I. Ст. 44—46: Що то мати, що то дiги. — Ciszewski, Krakowiacu. Т. I. Ч. 168. — Манжура, Сказки. Ст. 116. — Иваницкiй, Матер. по этногр. Вологодской губ. Ст. 218. Ч. 45. — Jan Świątek, Lud Nadrabski. Ст. 443—445: Jak góral kupiul banię za kobyle jaje. — Жите і Слово. Т. IV. Ст. 193. Ч. 8. — Wisla. Т. IX. 1895. Ст. 325. Ч. 3, b: Jak błazen djabelski jajko zajęcze wysiadyje? — Манжура, Сказки. Ст. 116—117: Дурный жидъ. — В. Н. Д. Бровольскiй, Смолнскiй, этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 708—709: Баринъ — яму мужикъ нараiў — лашадей сабѣ пзъ тыквъ высиживаў. — Materyaly antropol. archeolog. i etnogr. Т. II. 2. Ст. 79. Ч. 49. —

Б. Цигани юсарi.

Буў йидéн пан, таi наймаў кóсьцыў кóсiти, та найаў цiгани. Цiгани пришли до ньóго на фрiштик, даў пан фрiштик цiганом, зыли цiгани фрiштик, кажи йидéн тодi циганин: Ци знаiйти шчо, пани? У́же нам даiти й полуденок, та ўже кóсiти до вéчера будемé. Зыли полуденок, тодi дрúгий циганин опiать кажи: Пани! даiти нам ўже й вичэрьйу, та ўже iнесь сьа до нас ничь ни творiть! Айбо цiгани зыли вичэрьйу, таi шчи сóнци ни зойшлó. Кажи йидéн тодi iд дрúгому: Фэрку, ци кóсiў ти по вичэри даколи?

А Фэркó кажи: Угú, ньяньо мóй ни кóсiў нiгда, таi йа ни будú. Тко чьуў по вичэри кóсiти?

Польгаáli цiгани, сплвать цылиий день, нич ни рóблвать. — Дрúгий рáно пóшли цiгани кóсiти, ни вiсé пан iсти. Ни йи ни фрiштика, ни обiда, цiгани голóнны. Айбо пан попóлушньу ў пiать часóў ўзьаў собi клиш iс сiром, таi кóсу, таi пришоў iт циганом. Приiде, а цiгани дúжи йóйкауть, такi голóнны, шчо... Пан ўзьаў кóсу, пóчьяў кóсiти i кажи т циганом: Йакóсь мáрга рóбить, таi iс травóў жийi; аву байлúйме й ми пáсти траву!

Почытали пасти. Цігани траву мнуть, а пан ўзяў кнш пур плечэ, шчо ўкусить кншá, схилить сьа, ож вөн траву пасэ, а вөн кнш йісьть. Цігани думають, шчо й пан траву пасэ і кажуть: Ей, паночку, ми ни гонни с сим жыти!

А пан кажи: Ба, мины прийайи.

Йак ізыў кнш пан, напій сьа воді, та ўзяў косу, та косить.

А цігани ходять гі пйаны.

Кажи пан: Но, цытты цігани, йду йа домó, та зажену за вами кочиша з возом, обі вас скóро домó привіс.

Пушоў пан домó, розказаў кочишови, шчэби чиніў. Кочиш упрыйаг коны і прийшоў іт ціганом і ўбернуў там коло дуба, а кош приязаў ід дубови. Цігани посыдали ў кош; Кажи кочиш: Ци ни кивати коны?

Циганин кажи йиден: Кам май скóро жени.

А другий циганин кажи: Помалу, помалу, бо дүшу з нья ўжиниш.

Рүшиў кочиш коны, а цігани опстали с кошом. Бйуть того, шчо казаў обі скóро гнаў коны; убйли того на смерть. Ёже тот ўмер, та шче мертвому кажуть: Ге, де кочиш, та там бұли би ми ўже булі.

Прийшли там цігани ў двөр піші, зайдуть до хйжі до пана, та й мати йим з ним, циганка. Айбо дві слўжницы занесуть йинну тешу пасулы ціганом. Цігани йидьаьт. Айбо за тим занесуть кисто. Цігани кажуть: Ей, пани, ваши сокачки знали варити, ай ни знають, йак на стоў давати. Нам наўперши бұло дати кисто, а потому пасулу. За кистом занесуть мьясо. Цігани би ййли, ай ўже ни бирүүть; айбо йидьаьт на-силу. Йак ізыли мьясо, занисэ пан скльанку с палинкоў. Цігани сьа дүжи насёрдили: Ви, пани, ни знайти йак давати на стоў! Цігани пйуть і палинку, ўже за йидыньам, айбо похворіла йим сьа мати. Кажи йиден циганин сину собі: Бйгай скéро до попа, та й кажи, обі прийшоў матыр ўсповідати, та наўцйльу му топóр!

Прийде циганин до попа, ступить у двэри, а пөп кришить сир. Циганин, шчо маў сьа поклонити, а вөн кажи: Бриндзйй пани!

А шчось прийшоў?

Ужем забүү; чим йим сир увидыў, дóраз йим забүү.

Ўрйзаў му пөп скйбу сйра: Ну, ўже знау, чом прийшоў типерь. Так наш ньяньо наказаў, обйсьти прийшли топóр ўсповідати, та ньяньо вам маму наўцйлить.

Пөп ўхопиў кошчур, нагнаў циганина. Прийде циганин домó, звй-дать циганин сйна, отець му: Ци йде пөп?

Айде!

Та йакись казаў?

Так ги ти казаў, обі прийшоў топор ўсповідати, та му маму наўцэлиш.

А старій сьа россёрдиў: Ци йа тобі сьак казаў? Ўзьаў клепаць, бий циганіна.

Типёрь ўже мама ни ўміраць; йак йі спрыячеме, тоді пёду опіаць, та іньчак скажу, кажи циганін; йа ни годин кождому ўгóднн.

Зап. в марті, 1896, від Николи Проця, в Дусині, Бергськой столиці.

Паралелі: Аѳанасьевъ, Народныя русскія сказки. Т. III. Ст. 473—476. — Твори Степана Руданського. Т. I Ст. 68—69. Ч. 36. — Рудченко, Народныя южнорусскія сказки. Т. II. Ст. 191—192: Про цигана (а, в). —

6. Циган у манастири.

Буў йидён циганін. Дорадиў сьа так, шчо вон йде ў манастирь, та стáни за черцьа. Прийде ў манастирь: Пан гўмен! прийміть минé за черцьа, бо йа робіти ни гóден, а тáким чьуў, ош черцьам дўжи дóбри: робіти ни трéба, йісти, пíti йи, та йа б́уў би тот.

Гўмен кажи: Та йа тьа прийму. — Завéде йогó ў йинну́ возáрнью: но, сисé твоá хіжа будé! Зáмкне циганіна ў возáрни за три нни. Трéтього нья понаўдвичір óксло чотіри чáси попóлуннью прийде гўмен, отвóрить возáрнью, а циган стóйить с́ирет возáрнн, та жве тріску ў рóты, голóден. А шчо ти, цигáни, рóбиш?

А шчо, пáночьку? Ге, жву тріску, обім ни заб́уў йісти. Ой, кажи, йду йа собі гет, ни хóчьу йа черцьом б́ути.

Ўйшоў вон тóго силá циганін, а йидін йáгир видé йинно́го пса старóго, хóчи го зáбити с п́ушки, бо старій.

Кажи циганін: Ой, пáночьку, де ви тóго пса ведете?

А, хлóпи, де го вед́у? Вед́у го гень там на пóли, та ўб́у го с п́ушки.

А циганін кажи: Прóшу вас, не б́йте го, не б́йте; ав́уш поведы́ть го ў манастирь, та там самій зѓне з гóлоду; ни трéба го б́ти.

Так циганіна най́ла б́дá там, ож м́рковáў, шчо й пес там здóхне з гóлоду.

Зап. в марті, 1896, від Николи Проця, в Дусині, Бергськой столиці.

Паралелі: Етнографічний Збірник. Т. II. М. Дякарів. Ст. 22:
Циган монах. — Афанасьєвъ, Народныя русскія сказки. Т. III. Ст.
478—479. —

7. Як циган свою маму ховав.

Пушоў циганін на роботу ў полі, найшоў зайацьа ў пасулі, пры-
ныс до пана: Паночьку, купіть ў нья зайацьа!

Та штоби ти хотыў за зайацьа?

Два золоты.

А де йа тобі дам два золоты! Сэрце, будь здороў, йди собі гет!
Ўйди циганін вонка: Ба што тотó мины пан казаў: сэрце? Йакóйи то
слово? Вэрне сьа зьвідати. Паночьку великомóжний! Тотó знау, шчóсти
ми казали, будь здороў, ож обíх буў здорóвий, ай онó тотó ни знау,
йакóйи то слово: сэрце.

То, хлóпи, велікойи слово. Отó такóйи слово, гейбим ти йидён зо-
лотый даў.

Ага! кажи циганін, онтипёрь йа пан! Йде путьом, та ўсе лічить —
сэрце: кóлько сэрцёў повісьть, тóлько золотíх. Типёрь ни бóду ро-
біти нич!

Раз ўмре ў циганіна ма́ти. Пóдэ циганін клікати на опровóд, по-
грíбати ма́му. За пйадисьа́ть золотíх опровóд.

Ци ў тебе суть грóші, циганіни? зьвідать сьа пан.

Ви за грóші ни зьвідайти, ў мени дóста грóший!

Пóшли, ўправили опровóд за пйадисьа́ть золотíх. Іду́ть ўтгам, про-
сить пан грóші.

Йа пáну учітелеви май пёрше дам. Пáне учітель! Шчо йа вам
доўжен за опровóд?

Пйать золотíх.

Йа вам ни пйать дам, ай сым золотíх, бо йа сьа з ва́ми ни
токмíў.

Уличíў сым золотíх. А вам, паночку, кóлько?

Та ти знайиш кóлько.

Дёршти долóны.

Циганін ймпў за рúку: Сэрце, йидён золотый; сэрце — два, три,
так дáле; пйадисьа́ть і два наличíў і тоді кажи: Айно, кажи, два ми
ўберны́ть на́зад, бо передáўйим вам. Та загнуў гóлову, та пóшоў.

*Зап. в марті, 1896, від Николи Проця, в Дусині, Бергськой
столиці.*

Паралелі: Твори Степана Руданського. Т. I. Ст. 70: Циганський похорон. —

8. Як циган заробив шатя і до церкви пішов.

Другий циган зась такий буў, зась прийшоў до пана: Паночьку! кидь би ми купили червѣны нагавицьи, червѣний лайбик, червѣны чизми, червѣну шапку, та сто палиць бим ўтримаў! Пан повіў, жи кўпить. За чьяў пан трепати цигана. Утрипаў му 90 палиць, циган утьўк. Йак сьа загойїў, циган назат прийшоў: Паночьку! тотó жим казаў, та би ми купили, та ўтримау сто палиць!

Но, тадь казаў йим ти, жи кўпїу, лем трїмай. Так пан ўбиў 99 на цигана палиць. Циган сьа схониў, та ўтьук. Йак сьа загойїў циган де ў мїсьаць, прийшоў назад до пана. Шчо ту циган прийшоў?

Тать тотó, шчѡм казаў, знауть, жибї ми купили; та прийашти минѣ, паночьку, мотузом, бо йа зась ўтечьў.

Йак цигана пан приязаў, ўтрїскаў сто палиць, та тогдї пустиў го: Но, пой зо мноў до сабова! — То ў вѣроши десь бўло. — Та ўбраў собї циган такой шатя, йак би лем ўросло на ньум і забраў сьа до церкви. Увойшоў до церкви тогдї, коли пуп нѣсли чьяшьу, а льўди тогдї кѣждий кльакнуть, бо так приписано; а циган дўмаў, жи то пїрид ним так кльакли льўди, та кѣжи: Льўди, нї кльакѣйти, йа ни ўсе такий паном буў!

Ут тогдї цигана почѣали льўди закликѣти: Ти дурний.

Зап. в липни, 1896, від Филипа Опаленика в Вороховї, Унгарської столицї.

9. Як циган з паном обїдав.

Йидѣн пан дўжи буў лукавий; нїхто д ньóму ни муг увойтї, бо кѣждого ўгнаў вон. Йидѣн циган задўмаў собї там прийтї до того пана. І утвориў двѣри, таї пан його ўзрїў: А шчо циган?

Йой, паночьку, шчо би то сьа стоїало такий дѣраб зóлота, йак йидна цѣгла?

Пан сьа зрадоваў, жи ў цигана йи зóлота, ай ни казаў пан, жи: Укажи циган зóлота! — лем сьїў іт столóви пїти, йїсти с циганом

зачьаў з радості. А барз бриткій буў цїган і цўндравий. Ёак цїган сьа найїў, напїў і тогдї пан кажи цїганови: Укажї сьсє зóлото!

Та ў мєни, паноцьку, ни йи, йа лем сьа прїшоў довідувати, жи шчóби сьа стоїало, кїдьби бóло.

Так? Ну, чєкай.

Тогдї собї ўзьаў пан карікаш, двєрї заригльуваў, обї цїган не ўтьук; тогдї трїсни по цїганови. Шчо маїи цїган йóйкати, а вун лем скóчить, та крїкне: Ей гó! Пан побїгне у дрўгу закўтїну, там трїсне цїгана карікашом; цїган скóчить, та зась загóйкать: Ей, гó! Да с пїать-дїсьаць карікашўў ўтрїпаў пан на ньóго, аш с цїгана кроў тїклá: обї ти знаў цїган, йак йти іт панови брехáти! А чїльаць панова думали, жи й пан сьпїваць с цїганом, та пан сьа тим ганьбїў, шчо с цїганом йїў такїм бриткїм; та утворїў двєрї, кóпнуў цїгана, таї ун пушоў.

Зап. в лїтнї, 1896, від Пїлїпа Опалєнїка в Ворочовї, Унгварськóї столицї.

Паралелї: Чубинський, Труды, II, Ст. 647. Мужик і пан. — Житє і Слово. Т. III. Ст. 70. Як то циган штукаю наїв ся. —

10. Пан і циган на ловах.

Йидєн пан пóшоў на задáску на заїацьї. Аїбо іпен де заїацьа найшоў, там і цїганїн буў. Пан стрїлиў ў заїацьа, та ўбнў заїацьа с пўшки. А цїган вер вїлами ў заїацьа. Цїган думаў, шчо вон вїлами забнў заїацьа, а то пан с пўшки. Бирє пан заїацьа, аїбо цїганїн ни дайї. Огó, ни так дýло. Йа заїацьа ўбнў з вїлами! цїган кажи.

І пан кажи: Кить так дýло, ти кажиш, шчо ти заїацьа ўбнў, та ни так чиньїм. Пої до мєни, та заїацьа опчїстїме, йа дам заїацьа краснó спечї, та на рáно котрóму сьа маї краснó будє снїти, тогó будє заїаць.

Пан пóшоў, та лыг, та спить. Аїбо цїганїн ни спить. Ўсе позїраць, ци дóраз заїаць іспечєний. Ёак сьа заїаць іспїк, цїганїн ўнбаў заїацьа, таї зьїў, таї лыг снáти. Рáно поўставáли, ўстаў і пан і цїганїн. Кажи пан: Но шчо цїган, шчо тобї сьа снїло?

А йа ни кажу наўперш; онї най наўпєрше кажуть. І пан: Хлóпи, минї сьа снїло, шчо йа буў на нєбї.

Но, таї минї сьа так снїло, гєйби йа вас вїдыў на нєбї. Йа собї подумаў, шчо пан дєби ўже із нєба зóйшли заїацьа йїсти? Йа зьїў заїацьа! Таї загнуў гóлову таї пóшоў.

Зап. в марті, 1896, від Николи Проця, в Дусині, Березької столиці.

Паралелі: Oesterley, Gesta Romanorum. Ст. 436 - 438: Quod est vigilandum contra frandes diaboli, ne nos decipiat. — Petr. Alphons, 20, 1—8, Schmidt, ст. 63; 17, ст. 120. Paris. — Vincent. Bellovac, spec. mor. 1, 1, 26, ст. 100. — Bromyard, E. 8, 14. — Scala celi, 73 b. — Hist. Jeschun Nazaren. ed. Huldsich, 1705, ст. 51. — Luscinus, 161. — Camerar. 212. — Nugae doctae, 146. — Demierit. ridens, 1689, ст. 187. — Enxemplos, 27. — Ysopo coll. 5. bl. 152. — Scelta di facezie, 112. — Giri Cinthio, Hecatomm. 1, 3; вім. 1614, 12. — Facezie del Gonella, 1616, 28. — Coctoiement, ст. 127. — Le Grand, 1, 322. — D' Ouville, 2, 353. — Facéties et mots subtils, 24. — Nouv. contes à rive. 273. — Facét. journ. 152. — Boner, 74, Zürich, 1757, app. 4. — Selentroitt, 97 b. — Dunlop. Liebr. 280 — Sindibad nâneh, 35, ст. 175. — Mesnevi, Kairo, 1835, ст. 705, 2, 288. — Hammer, Rosenöl, 2, 303, Ч. 180. — Benfey, Pantschatantra, 1, 493. —

11. Чому цигани не сповідають ся?

Индѣн цѣган ни хотьѹ съа нѣколи сповѣдати, бо ун доганьѹ, жи пан мѣленько даѹть причьѣстьѣ. Загнаѣли пан церкуѹникѣ, жиби вун приѣшоѹ съа сповѣдати: вѣце дадѹть пан, гѣ дрѹгим льѹдьом, тобѣ.

Тот ѹзьяѹ с собѹѹ хлопчѣска такогѣ с сѣм рѹчьного, жиби ѣ того сповѣдати. І так пан росказѣли церкуѹникѣви нарисильувѣти хрѣну і вуцтѹ сѣльного ѹсѣпати там і папрѣга. Їак приѣшли причьѣстьѣ брати льѹди, а цѣган ѣшоѹ найзаду льѹдѣ. А ѹ дрѹгум булѣ зготѣванѣй про цѣгана, ни там де льѹдьом. Пѣзад цѣгана ѣшоѹ хлопчѣсько ѣгогѣ; та ѹже ѣак принѣсли тотѣ цѣганѣви причьѣстьѣ, та дѣбѣру лѣшку нарихтовѣли, ви-лѣку; аѣ так му пан сказѣли, наскоро прожѣрти, бо грѣх плѹнути. Цѣган скѣро прожѣр; ѹ грѹдьох спеклѣ: хрѣн, оцѣт, папрѣга — ни гѣдин прогварѣти, лѣм отѣк рѣбитѣ по грѹдьох (онов. показуѣ: тре съа), жи пичѣ. Колѣсь нѣколись прогварѣнѹ, жи ни трѣба тѹлько малѣму хлопчѣскови датѣ гѣ ѣомѹ, бо го съа ѹраг ѣмитѣ. Потѣму цѣгани ни хотьѣть вѣце причьѣстьѣ.

Зап. в липни, 1896, від Пилипа Опаленки в Ворохові, Унгварської столиці.

Паралелі: X. Sadok Baracz, Bajki, Fraszki i т. д. на Rusi. Ст. 36: Cygany. —

12. Піп і дяк.

Ссёрдиў сьа пöп із дьакóм. Пöшóў дьак читáти апóстол на слúжбi. Пöп гóйкать: Ни тот апóстол! Дьак чítать. Опйáт пöп: Ни тот апóстол. I дьак тодi обёрне сьа i кáжи д льúдьом: Но льúде чéсьны, ци ни сесь наш апóстол? — Чítать дáле. Кáжи пöп: Переступi. Вöн чítать. Опйáт пöп: Переступi! I тодi дьак на зéмльу апóстол, перестúпить ногóў. Но, льúде чéсьны, ци ни переступiў йим? А то бúло ни так переступiти, а йидён пунт úлишити, та дáле читáти. Дúмать собi дьак: Чекай, наúчы йа й тибé.

На дрúгий тiждень úнайшоў пöп собi йивангéлийи i пöшóў кадiти цёркоў; а дьак пöшóў, úньяў зáлошку с кнiги, переклáў дáле. Прийшлó читáти йивангéлийи, а оно ни там зáлошка, де вöн поклáў. Пöп гльáдать, та ўсе кáжи: Речé Гóсподь! — Перевёртать ў кнiзьи, та ўсе: Речé Гóсподь. А дьак заклiче ic крилóса: Тать най ўже речé, шчо мáйи!

Зап. в мартi, 1896, вiд Николы Проця, в Дусинi, Берегськóй столицi.

Паралелi: Драгоманов, Малорусскiя народн. пред. и розказы, Ст. 166 Ч. 52

13. Піп і посестра.

Ходiў пöп до однóйi посестри, до Марiйи. I ходiў так ўсе на ныч д ныў. I такú бéсьиду мáли: Шчобiсь дóти ни йшоў до хiжi, дóки йа ни úйду воп, бо мóжи гáздá будé кóло мéни. I мáли бéсьиду, дéби стоiаў пöп, йак прiйде. Кóло хiжi булá близ колiшньа: Но, там обiсь стоiаў, пóпи, дóки йа т тóби ни прiйду. Но, вöн стоiаў пуд колiшньоў. А там кúри ночувáли на пóдины. I унá д ньóму ни úйшла, бо гáздá буў дóма. I пöп сьа на ньу твёрдо прогнiваў; Но, йак йiў датi знáти, ож йа там буў? Но, прiйшла нидыльа, прiйшла попóва посестра до цёркви, а вöн зачáў сьцiвáти так, обi йогó посестра розумiла, ож вöн там буў, i кáжи:

Йа стоiаў пуд дáхом,
А минi сьа ни ўтворáхом,
Минé кúри присирахом!

А она́ стить сѣа: Во і мѣа́ Отца́ і Сина́:
Гриць буў дома́, Гриць буў дома́.

Зап. в марті, 1896, від Михайла Фотула в Строїні, Березької столиці.

Паралелі: Chełchowski, Powieści i opowiadania ludowe z okolic Przasnysza. Ч. I. Ст. 233—234. —

14. Піп і невіста.

Прийшла йидна́ невістка сповідати сѣа. Ёшиткі грѣхі́ пѣну сказа́ла, но шчи за йидѣн грѣх зна́йи, айбо ни ка́жи пѣну, бо ганьбить сѣа каза́ти. Ка́жи пан: Ци сказа́лась ёси́ грѣхі́?

Ка́жи: Па́ночку! шчи ма́у йидѣн грѣх.

Та йа́кій ма́йиш грѣх? Пові́ж, ни ганьби́ сѣа. На спові́ди мош хоть шчо пові́сти. Ти дурна́, пові́ж.

Ка́жи: Па́ночку! Ё́ночі сѣа ёсика́у.

У, дурна! йа́ нира́з пе́рдну ё́це́ркви, та́й ни́тко ни зна́йи.

Ка́жи: Па́ночку! Йа́ йім існѣ́у кошѣ́льу за ото́, оби́ ні́кому ни по-ві́ли, ож йа́ сѣа ёсика́у ё́ночі.

Ци́ть, ка́жи, ни пові́м ні́кому.

Но че́кать пан йидну́ видѣ́льу за кошѣ́льу, айбо ни йи. Че́кать і дру́гу, но, че́кать і тре́тьу, кошѣ́льи ни йи, шчо она́ оби́ца́ла. Айбо ла́дить сѣа ё́це́ркви сѣ́пѣати на слѣ́жбі йі́у. Прийшла́ она́ до це́ркви на слѣ́жбу, а пѣ́п зача́у сѣ́пѣати так, оби́ сѣа догада́ла:

Сика́уля, сика́уля! Де мо́я кошѣ́льа?

А она́ йому́: Во і мѣа́ Отца́ і Сина́...
Ти прокля́тий пса́рьіу!
Хо́диш і перди́ш по олта́рьіу.

Зап. в марті, 1896, від Михайла Фотула, в Строїні, Березької столиці.

15. Я́к ба́ба спові́дала сѣа.

Ни спові́дала сѣа йинна́ ба́ба за сі́м ро́коў. Назбира́ла за сі́м ро́коў сі́м золотѣ́х. Но, йде́ она́ на спові́дь, йак назбира́ла. А ё́́ том си́лы ни

бу́ле попа́, де она́ бу́ла. Їде она́ на дру́ги силó так гíби типе́рь піри́д вилікодним. Руба́ть чолові́к жерд́ья на городі́ну. Ка́жи: Де ти йдеш, ба́бо?

Їду́ сьа спові́дати.

Ба́тко, ни йди́ ти, йа́ ўспові́дау тибé.

Ка́жи ба́ба: Ци́ ўни́ тотó, пан привилéбний, шпові́дау́ть?

Ой йа́, ба́тко, спові́дау, йа́; бо ўйшо́ў туй жерд́ья руба́ти, тай ко-
трóйи йде́ чилба́днья, тай йа́ ўспові́дау, обі́ ни фара́длува́ло до це́ркви
і́ти ў силó.

Ци́ ўни́ тотó пан привилéбний, даў би́ йім Бó блага́?! Йа́ нажи́-
ра́ла па́ну привилéбному́ сі́м го́льдї́ў о́ддика на спóвїдь.

Па́ну ні́гда сьа́ за спóвїдь ни́ платі́ть, ай́бо ба́ба дурна́ була́, та
нажи́ра́ла по́пови́ сі́м золоті́х на спóвїдь. Ка́жи тот́ чолові́к, бо вóн ни́
бу́ў пан, а́ чолові́к прóстий: Ану́ ба́бо, де оті́ сурь гро́ші? Най́ йа́
по́лічу!

Ба́ба ўнба́ла гро́ші, дала́ йому́ по́лічіти і́ вóн ўзба́ў і́т со́бі. Шчо́
вóн тогди́ ўчині́ў? Пóшоў і́ віруба́ў со́бі жерд́ь йинну́; жерть то́та була́
ивóва. Но, по́й сьуда́, ба́бо, буду́ тья спові́дати! Найшо́ў йинно́го гра́ба:
За сьóго гра́ба і́мі сьа́, ба́бо, руко́ў, йа́ то́бі буду́ прова́діти, а ти обі́сь
говори́ла за мно́ў. Но, говори́ сьуда́ ба́бо: Жерд́ь ивóва, ба́ба зми́йóва.
Спові́дала сьа́ ба́ба ко́ло зилéного гра́ба. Спові́даў́ йі́ пóп Го́рка, сі́м
золоті́х ни́ двóрка. Жерд́ь ивóва, ба́ба зми́йóва.

А́ ўсе тогди́ ба́бу у́тне́ жерд́ьоў. До́ сі́м раз йі́ў прова́діў за сі́м
золоті́х. Ка́жи: Спові́дала сьа́ ба́ба ко́ло зилéного гра́ба. Спові́даў́ йі́
пóп Го́рка, сі́м золоті́х ни́ двóрка. Жерд́ь ивóва, ба́ба зми́йóва!

І́ пóшла ба́ба до́мó с спóвїди́ то́йї. Дў́жи тья́шко пóшла, бо ба́ба
хво́ра, по́біта. Зві́датель ма́му донька́: Ма́мко, шчо́ вам йи́, шчо́ ви такі́
хво́рі?

І́ди, ка́жи, пэ́сьа ды́ўко, ци́ ти ни́ зна́йиш, коли́ ти сьа́ спові́дала?

Ба́ба легла́ со́бі на пóч хво́ра, кре́кни дў́жи. Зайшла́ ко́ло не́йї
донька́, чось тра́ йі́ў бу́ло на пі́ч; дотулі́ла сьа́ до не́йї: Йой, ка́жи,
пэ́сьа ды́ўко, йди́, шчо́сь сьа́ до сьато́го ты́ла дотулі́ла? Бо ты́ло бо-
льа́шчейи, ни́ дотуля́й сьа́ до нья́, бо йа́ сьата́.

Ни́ зна́ли за ба́бу, йака́ она́ сьата́. Зві́датель сьа́ донька́: Ну, ма́мко,
де ви сьа́ спові́дали?

І́ди, пэ́сьа ды́ўко, ци́ ти ни́ зна́йиш, коли́ ти сьа́ спові́дала,
йака́ ти?

Йаќ була́ ла́скава, тогди́ ўказа́ла ды́ўцы, йаќ она́ сьа́ спові́дала.
І́ так ды́ўка зна́ла, йаќ сьа́ ўспові́дала і́ почьала́ сьа́ з не́йї на-
сьміва́ти.

Зап. в марті, 1896, від Михайла Фотула, в Стройні, Берегської столиці.

16. Як дівки молять ся в осени.

Коли прийде Покрови, тогди наші дьїккі так мольать ся Бóгу: Ой ти сватїй Покрòвеньку, покрїй мóйу голòвеньку. О ви сватї апòстоли! Коби йа спала с свóйїм гáздиком на пòстили. Ви, кáжи, сватї! Коби йа вїтци ўзьатá. І ти сватїй Пилїп! Коби йакїй до нья прилїп!

Зап. в липни, 1896, від Митра Бочка в Солочинї, Берегської столиці.

Паралелї: Grimm, Kinder- und Hausmärchen. Т. II. Ст. 219
Dat Mäken von Brakel. Т. III. Ст. 215—216.

17. Проворний візник і пан.

Буў йиден пан іс пánьоў, та пánьї пушла до кúпельуў, бо щось хвóра бóла, а пан дóма опстáли. Та повідать кóчїшови:

Кóчїш, приведь ми йиднóу невїсту.

Даў йомú пїать золотúвок, шчóби му приўйўў йиднóу шúмну невїсту, а кóчїшови двáццать грeцáруў. Али кóчїш дúжи жаловаў за пїаткóу. Буў лем рад, киби нивїсты двáццать грeцáруў, а йомú опстáла тотá пїатка. І повідать:

Мáрїю, óдде пан загнáли двáццать грeцáруў. А ўна йогó вїганьбила і йогó спровáдила гет. А вун йшóў, та ўже жúрить са: Ни даў-им нивїсты пїатку, та мúшу пánови виддати! Ідe за путьóу, та са жúрить. Зустрїтиў барe стару цигáнку, бриткú і чóрну.

Де ви ходїли кóчїш?

Ходїў-им глбáдати пánови невїсту.

А цигáнка повідать: Ци ни ўзьяў бись менe?

Та кúлько нивїсты пан обїцьяў?

Двáццать грeцáруў.

Тай йа за тúлько пúйду. Али так повїшти пánови, шчобї лáмпу не палїў; а йа мáленько почeкау, йак са дúжи стемнїйи, та на бїзóўно прїйду.

Прийшóў кóчїш т пánови: Но, ци будe даштó? Ци узьалá Мáрїя пїатку?

Ўзбалá.

Прийде на бизоўно?

Прийде, лем мáло почекайце, бо ма́йи дому́ робóту.

Зáрас са стемнýло, утворíў кóчiш двéрi i пустíў цигáнку. Пан са зрадоваў, хóпiў i верг нью́ до пóстелi. Учинíў свой дýло i опцы́ловаў Мáрiю, чéйби дрýгий рас прийшла. Запалíў пан лáмпу, увiдыў Мáрiю: то цигáнка така, йак чорт.

Ўбiх до маштáльнi пан кóчiша бiти. Кóчiш повíў, кидь го рас пан удáрить, та повiсьць пáни, жи пан iс цигáнкоў дýлаў. Пан са вит тóго напýдиў, повiдать: Мiшку, фрас би тибé у́лапíў за мо́йу пiáтку. Ни слугá ти му́й, лем до рáна. На дрýгий день заклiкаў пан слугý: На тобi тво́йi грóшi, а йди гет.

Узбаў Мiшко грóшi, пушоў iт пáни до кúпельуў.

Шчо ту рóбиш Мiшку? пiтать го са пáны.

Ужé нýа удогнаў гет пан.

Та шчо за причiна, же ти ўже три рóки ў нас, а ти шче хiбу ни маў áни рас.

Казáли ми пан, шчобi-м йiм купíў малóй кúрча на пóлиўку, а йа йiм купíў стáру кúрку.

Шалéний тот пан. Ки' бýла йа дóма бýла, обi йа му тотú кúрку приладiла, тáби маў i на два рáзи йiсти, а в малóго кúрчати лем на раз. Туй будь Мiшку кóдо мéни, ти iшчi про тотó ни пýйдиш од нас.

Прийшоў пан за пáньоў до кúпельуў: Цо ти ту рóбиш?

Ни крич, му́й пáни, ни йи за шчо кричáти. Ун тобi, пáни, добрi учинíў, а ти йомú зле. Ун нам вiрно служíў, а ти го гет прогнаў. Ти йомú даў двáдцать грeцáруў, жебi ти купíў малóй кúрьiа, а ун тобi купíў велiку кúрку. Тотá виновáта, шчо варiла, бо зле приладiла. Йак йа будú дóма, йак йа тобi приладжý, ни бúдиш ти Мiшку бiти.

Праўду ма́йиш мо́йа пáны.

Пристаў пан на тотó, жебi Мiшко шчи служíў, бо Мiшко добрi зна́йи брeхáти i од пáна грóшi брáти.

Зап. в липни, 1896, вiд Михайла Пустая в Збую, Землин-ськой столицi.

18. Парафраза гласiв.

I.

I. Ци йа ни булá газдiнвa, ци ни господiнвa? Три заградi, однá дiнвa. Цýлó лыто поливалa, йиннú дiнву ўкохалa. А свинвa сьа запи-калa i тотú ў нvа дiнву здемiкалa.

II. Ци чуйиш ти, Ів́ани, йак тво́я́ жона́ сьпівайи? Озьмі собі тот прут, шчо із ним мак тругь, та нажені йійі ў ты́сній кут.

III. А кидь би хоты́ла ўме́рти, намочи́ти мо́тус, та тре́ба йий поте́рти.

IV. Сидіть коза́к над водо́йу, трима́ть па́ху пуг тримо́йу. На кози́цы прорива́йи, до́лю сво́йу прокли́найи. До́ле мо́я́ нишча́сна́я, жо́на у нѣа ни́кра́сна́я. Чужі жо́ни йак ласто́ўки, мо́я йак жидо́ўка. Дала́ йісти биз обру́са, сама́ сы́ла йак за́куса. Дала́ йісти, дала́ пи́ти, сама́ сы́ла ўши́ біти. Уби́ла вош на вары́ўсы, замі́шала ка́шу ў мисы́. Льу́де гва́рьйать, ош то сви́нѣа, а оно́ ото́ чо́ртова га́здинѣа.

V. Стр́итиў черч ба́бу на леду́, попи́таў ба́бу с пе́реду. Дѣа́куу ти па́ни че́рче і тво́йиму до́ўгому живо́ту, шчось ми́не попи́таў та́ку ми́зе́рну сироту́.

VIII. Го́споди мо́й, Го́споди, а́шчи ўзи́йду на гроб мо́й, там уви́жду дом мо́й. О грóби ти мо́й грóби, землі́ци, ти до́ме мо́й. Ка́менийи сосы́ди мо́йи; трави́цьѣа, ти одѣ́ждо мо́я, а чирва́чки го́сьты мо́йи.

Поді́бну пі́сню, як ся, сьпівая́ють у нас на похоро́нах.

Зап. в марті, 1896, від Нико́ли Про́ця, в Дусині́, Берегсько́ї столи́ці.

2.

I. Ци чуйеш ти Ів́ани, йак ти жі́нка в ко́ршмі сьпівайе? Ай, возьмі ти до́вгий прут, та нажені сво́йу жі́нку ў вузькій кут. Ци ни га́здинѣа, ци ни госпо́динѣа? Пу́пуд турна́ц [хі́жу] вода́ тикла́, поза́д води́ хлы́ба ни пикла́. Хлы́биць йуй са не здава́ў, пу́пуд ку́рку ма́зур бі́гаў.

II. Стоі́т коза́к над водо́йу, де́ржит козу́ пуд собо́йу. Над козо́йу рубайе́, до́лю сво́йу прокли́найе: До́ле мо́я́ нешча́сна́я, ў ме́ни жо́на ни́кра́сна́я. Дала́ істи биз обру́са, сама́ сы́ла ги по́куса. Йа гада́ў же то сьві́нѣа, а то мо́я́ госпо́динѣа.

III. У́же трі́-дни, три неды́лы, йак ми жі́нку синьугі́ (кома́рі) розйі́ли, та́й го́разд ўчи́нили, што́ біду́ зайі́ли. Коли́ ўмира́ла, та отка́зува́ла; на по́па вузд́у, на дѣа́ка пизду́, а на гро́маду то́то, што́ зга́ду.

VII. Бо ти го́ро висока́я, ка́меньу, лупа́й сѣа;
 Дала́ж ма́мка за нильу́ба, сьві́ту корота́й сѣа.
 Дала́ж ма́мка за нильу́ба, сьвіто́к ми коро́тат:
 Ми́не га́зда шу́ганит, ни бйе́, лише́ напо́лошит.

VIII. Ішоў чэрнец з монастир'я, стрітуў йго другий чирнец: Откўду ти брати чэрчи гр'ядэш? Чи ма́ти ти ўме́рла? Ужé тво́я ма́ти чэрчи даўно ўме́рла.

Зап. в липни, 1895, від Юри Химчука, в Голятині, Марамо-роської столиці.

Гласів не зазначених тут (I, 6, 7; II, 4, 5, 6); оповідачі не пригадували собі.

А П О С Т О Л.

Премудрость! Ныйакого Апостола чтенийи. Воньмім!

Братіи, не ході по хамнічу, не дері шматіи, бо йак тотó по-дереш, чорта собі збереш. Пушла синіця до попады на мучицьу, попады ўзяла польиця: пек синицьу по колыицьу. Синиця полетыла аж до самого мур'я. Там піп, йак бобовий сьніп: очи з пудорами, зуби з нашчоками. Буў йим у Рімі, буў йим у Будині: так ми сьа видит, што не буду пасти гольатицьскі свіны.

Мір ти. Аллилуйя.

Зап. в липни, 1895, від Юри Химчука, в Голятині, Мара-ської столиці.

Посьміховини.

I.

Буў пөп Васілик, маў кобілу сіву; поїхаў на страсті, Божитибé, кажи, кобіло прости. Кобіла ўме́рла, копитами двэри путперла. Льуде гадауть, ош тотó миньі шкода, а тотó миньі виліка нагорода. Из занных нөг бандомети, а с пиренних пістолети; с хвоста сито, из гузицы трумбита, ис шкатулюў окулари, ис копит драбинки, ис гиндяха цысарський бубен, ис кишки попови на кадилницю, из голови лампу, из ух війачки, из очий годінки, из рота верша, из зубоў торники, из йазика попади на пранник.

II.

Дячи, кажи, дячи! А што попи? Ци пригнаў ти, кажи, дробні бегегé? Ни обих пригнаў, кажи, дробні бегегé, а йишчи опстали ваши

вилікі бигігі. А ва́ші сино́хи повішо́хи на дубо́хи. Йой, ка́жи, побі́ў би вас Бөг, дья́чи.

Пор. Zbiór wiad. do antr. kr. T. VIII. Ст. 234. 1. Pier zlodij. —

III.

Коли́ Харха́ліна Оле́на ўмира́ла, три кúпи догану́ пожада́ла; сім попіса́роў зглода́ла; хма́рами її гони́ло, лысі́ ломі́ло. Пано́ви, ка́жи, кура́торо́ви утказа́ла шчо на коли́бі, шчо пут коли́боў, шчо ў коли́бі. Хто ду́ў, хто ни ду́ў: Харха́ліна Оле́на ўсе нибо́шка ду́ла.

IV.

Бу́ла Мандалі́на Калі́на, буў у не́йі син Да́вйт. Цошо́ў ў ха́шчы, ўда́риў сьа ў пра́вий бо́к, там лежа́ў за ро́к. Дочьу́ли сьа скору́ши, прине́сли йому́ окру́ша. Дочьу́ли сьа сини́цы, прине́сли йому́ води́цы. Дочьу́ли сьа дзя́пки, прине́сли му́ дзя́мки. Дочьу́ли сьа со́йкі, ўда́рили ў йойкі́. Дочьу́ли сьа воро́ни, ўда́рили ў усё́ дзвони́. Дочьу́ли сьа со́ро́ки, прине́сли йому́ мо́лока́.

Пор. у Головацького, Нар. піс. Галицької і Угорської Руси. Т. II. Ст. 564—566, зо звістною піснею: Гукнуло, пукнуло в лісі, комарь з дуба повалив ся...

V.

Ішо́ў йим чы́риз лы́с, дубро́ву, найшо́ў йим ша́пку і ривере́нду по́ву. Стаў йа, то́то облы́к, попозира́ў горі́ собо́ў, до́лы́ собо́ў: бу́ў би з ме́ни пёп. Голова́ диньана, но́с огирко́вий, зу́би часнико́ві, о́чи цибулько́ві, пúци́на ў ньо́го ги чирва́к, ни́гда во́н на чоло́віка ни пах.

Пор. у Головацького, Нар. піс. Гал. і Уг. Руся, Т. II. Ст. 485—486, з піснею: Їхав Ляшок морквяний, а кінь бураковий...

Зап. в марті, 1896, від Івана Русина в Дусині, Берегської столиці.

ДОДАТОК.

Випускаючи в світ I. том „Материялів“ зазначив я, що деякі паралелі подам в додатку до II. тому, а власне такі, що їх дібрав я вже по надрукованю відповідних чисел. Наводячи їх понизше, зазначую, що крім наведених вже збірників (I, XVI—XX) порівнав я свої „Материяли“ ще з отсими двома новійшими збірниками:

LVII. *Materyały antropologiczno-archeologiczne i etnograficzne wydane staraniem komisji antropologicznej akademii umiejętności w Krakowie. Tom II. 1897. Dział etnograficzny.*

LVIII. *Lud białoruski na Rusi litewskiej. Materyały do etnografii słowiańskiej zgromadzone w latach 1877—1891 przez Michała Federowskiego. Tom I. Wiara, wierzenia i przesady ludu z okolic Wołkowyska, Slonima, Lidy i Sokółki. W Krakowie. Nakładem Akademii umiejętności. 1897.*

Т. I. Легенди.

Ч. 1. В. Н. Добровольскій, Смоленскій этнограф. сборникъ. Т. I. Ст. 229—231. Ч. 8—9. — Е. Р. Романовъ, Бѣлорусскій сборникъ. Выпускъ IV. Ст. 1—10. —

Ч. 2. В. Н. Добровольскій, Смол. этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 224—226: Вражда Саваоха и Саваула, свѣтлаго и темнаго духа. — В. Ст. Караджич, Српске народ. приповијетке. Ст. 93—95: За што у льуди није табан раван.

Ч. 3. В. Н. Добровольскій, Смол. этногр. сбор. Т. I. Ст. 237—239: Ибъ Нои Правиднымъ.

Ч. 7. В. Н. Добровольскій, Смол. этн. сбор. Т. I. Ст. 147: Фараоны аднаглазы-людаѣды. — М. Federowski, *Lud białoruski*. Т. I. Ст. 109. Ч. 336: Faraonki, Faraony. Ст. 231. Ч. 1096—1098. — Н. Тихонравовъ, Памятники отреченной русской литературы. Т. I. Ст.

233—253: Исходъ Моисеевъ. — Пыпинъ, Пам. стар. рус. словесности. Т. III. Ст. 49—50: Сказаніе о переходѣ чермнаго моря. —

Ч. 10. А. Веселовскій, Славянскія сказанія о Соломонѣ и Китоврасѣ. Ст. 106—110; 209—212. —

Ч. 11. В. Н. Добровольскій, Смол. этн. сборн. Ст. 258—266: Абъ Саламонѣ. —

Ч. 12. В. Н. Добровольскій, Смол. этн. сборн. Ст. 245—257: Объ царѣ Саламонѣ. —

Ч. 13. Буслаевъ, Христоматія. Ст. 718—721. — А. Веселовскій, Слав. сказ. о Сол. и Китов. Ст. 220—244. —

Ч. 14. А. А. Schott, Walachische Märchen. Ст. 115—121. Ч. 7: Der Teufel im Fasshahnen. — В. Н. Добровольскій, Смол. этн. сборн. Ст. 388—389. —

Ч. 15. В. Н. Добровольскій, См. эт. сб. Ст. 246. — Е. Р. Романовъ, Бѣлор. сборн. Т. IV. Ст. 186: Праведная судья. —

Ч. 17. Кулѣш, Записки о Южной Руси. Т. II. Ст. 60. —

Ч. 19. Grundtvig, Dänische Volksm. Т. II. Ст. 147—160: Die stumme Königin. —

Ч. 21. Вук Врчевич, Српске нар. приповијетке. Ст. 45. Ч. 103: За што су Србљи најспромашнији. — Вук Стеф. Караджич, Српске нар. приповијетке. Ст. 289. Ч. 5: За што су простади сирوماхи. — Erben, Vybrané báje a pov. národní. Ст. 66—73: Osud. —

Ч. 24. В. Němcové, Národní báchorky a pověsti. Т. II. Ст. 294—295: O Pánu Bohu. — Е. Р. Романовъ, Бѣлор. сборн. Т. IV. Ст. 64—66: Убогій и коваль. — М. Federowski, Lud białoruski. Т. I. Ст. 11. Ч. 21: Jak Pan Jezus użyłáły umierłych. — П. В. Шейнъ, Матер. для изуч. быта и языка рус. населенія сѣв. зап. края. Т. II. Ст. 144—145: Коваль, чортъ и панъ. —

Ч. 28. В. Н. Добровольскій, Смол. этн. сб. Ст. 291—292: По какому поводу дана была когда-то власть женщинамъ и отнята у нихъ (за грубое обращеніе одной женщины съ апостоломъ Петромъ). —

Ч. 29. 1) М. Federowski, Lud białoruski. Т. I. Ст. 10—11. Ч. 20: Czámu Būoh zrabii muzyká starszym nad žyónkaju. — П. В. Шейнъ, Матер. для изуч. р. н. с. з. к. Т. II. Ст. 370—371: Богъ, попъ и Микола. — Perger, Deutsche Pflanzensage. Ст. 117. — 2) L. Aurbacher, Ein Volksbü hlein. Ч. I. Ст. 85—86: Sanct Peter mit der Geige. — F. S. Krauss, Sag. u. Mär. der Südsl. Т. II. Ч. 60: Gott und der heilige Petrus. — В. Němcové, Národní báchorky a pověsti. Т. II. Ст. 295—296: O Pánu Bohu. — 3) Wisła. Т. IX. Ст. 116—117: Legiendar o św. Piotrze i podkowie. — 4) В. Němcové, Nár. bách. a pow. Т. II. Ст. 297—299: O Pánu Bohu. — Wisła. Т. IX. Ст. 102—103. XI.

Grzyby. — Lud. T. II. Ст. 19—20. — Zbiór wiad. do antr. kraj. T. VI. Ст. 256. — 5) В. Н. Добровольскій, Смол. этн. сб. Ст. 269—276. Ч. 34: Абъ Андреи Критскимъ. Ч. 35: Ибъ Андреи Привазваннымъ. Ч. 36: О Купчихѣ, пустившей по обѣщанію сына своего на воду. — И. Я. Порфирьевъ, Апокр. сказ. о новоз. лицахъ и соб. п. рук. Сол. библи. Ст. 231—235: Сказаніе объ Іудѣ предателѣ. —

Ч. 30. Рудченко, Нар. южнор. ск. Т. II. 153—156: Безщасный Данило і розумна жона. —

Ч. 31. В. С. Караджич, Српске народ. приповиј. Ст. 81—84. Ч. 14: Ко мање иште, више му се даје. — В. Н. Добровольскій, Смол. этн. сб. Т. I. Ст. 242—244. —

Ч. 34. Е. Р. Романовъ, Бѣлор. сбор. Т. III. Ст. 330—334: Церква восковая. Т. IV. Ст. 45—46: Доля. — F. S. Krauss, Sagen u. Mär. des Südsl. T. II. Ч. 73: Glück im Alter. — В. Н. Добровольскій, Смол. этн. сбор. Ст. 267—269: Купецъ увозитъ прачку на караблѣ. Яе мужъ и сыны шукали яе, да разблудились па разнымъ вастравамъ. Ст. 530—532: Ибъ Ивани Миласернымъ.

Ч. 36. П. В. Шейнъ, Мат. для изуч. быта и яз. рус. нас. сѣв. зап. края. Т. II. Ст. 159—161: Купецкія дѣти и бѣда. — Рудченко, Нар. южнор. сказки. Т. I. Ст. 161—163: Богач та біда. —

Ч. 37. В. Ст. Караджич, Српске нар. приповијетке и заг. Ст. 73—81: Усуд. —

Ч. 38. П. В. Шейнъ, Матер. для изуч. быта и яз. Т. II. Ст. 167—168: Шавецъ и рыбаць. — Erben, Vubr. báje a pov. nář. Ст. 73—75: Štěsti a neštěsti. —

Ч. 39. Е. Р. Романовъ, Бѣлор. сбор. Т. III. Ст. 312—317: Бѣднякъ и мертвецы. —

Ч. 43. А. Веселовскій, Слав. сказ. о Сол. и Кит. Ст. 107—108 і 324. — M. Federowski, Lud białoruski. T. I. Ст. 230. Ч. 1093: Aniāl smierci. —

Ч. 44. В. Н. Добровольскій, Смол. этн. сбор. Т. I. Ст. 323—325: Разсказъ объ аднэй жэнщины. —

Ч. 47. Gebr. Schott, Walachische Märchen. Ч. 15: Der Versöhnungsbaum. — В. Н. Добровольскій, Смол. этн. сбор. Ст. 157—161: Вьюнушъ дабыванть кальцо, што яго мать атдала чорту. — Е. Р. Романовъ, Бѣлор. сбор. Т. III. Ст. 307—312: Юда разбойникъ. Т. IV. Ст. 162—163: Андрей Крицкій. — Materjaly antr. archeol. i etnogr. T. II. 2. Ст. 98—99. Ч. 71. — Шейнъ, Матеріялы. Т. II. Ст. 371—373: Великій грѣшникъ. —

Новелі.

Ч. 1. Gebr. Schott, Walachische Märchen. Ч. 22: Bakála.

Ч. 2. Gebr. Schott, Wal. Mär. Ч. 43: Die Botschaft vom Himmel. — Е. Р. Романовъ, Бѣлор. сбор. Т. III. Ст. 418—422: Дурные люди. — Mat. antrop. arch. i etnogr. Т. II. 2. Ст. 18—20: Durna Chima. Ст. 87—88. Ч. 57. — F. S. Krauss, Sag. u. Mär. d. Südsl. Т. II. Ч. 106: Die Mutter u. ihr dummer Sohn. — В. Němcové, Nár. bách. a pov. Т. II. Ст. 338—340. — Pauli, Schimpf u. Ernst. Ч. 205. — П. В. Шейнъ, Матер. для из. быта и яз. Т. II. Ст. 180—184: Мужикъ и панъ. — В. Ст. Караджич, Српске нар. прип. и заг. Ст. 309—311. Ч. 28: Еро с онога свијета. —

Ч. 3. Mat. antr. arch. i etn. Т. II. 2. Ст. 38—39. Ст. 96—97. — Вож. Němcové, Nár. bách. a pov. Т. II. Ст. 341—343: Půjčka za oplátku. — Till Eulenspiegel, Die fünfundvierzigste Historie sagt, wie Eul. zu Eimbeck ein Brauerknecht ward und einen Hund, der Hopf hiess, statt Hopfen sott. —

Ч. 4. П. В. Шейнъ, Мат. для изуч. быта и языка. Т. II. Ст. 36—42. Ч. 19: Ослокъ работникъ и попъ. Ст. 331—332: Мужикъ, цыганъ и нѣмецъ. —

Ч. 5. П. В. Шейнъ, Материалы. Т. II. Ст. 213—219: Казка про попа и дзяка. Ст. 304—306: Дѣдъ воръ, баба вирожитка. — В. Н. Добровольскій, Смол. этн. сборн. Ст. 673—676. Ч. 2: Якъ старуха съ сынымъ деньги зарабатывала; сынъ чужии вещи хуваить, а старуха схову атгадаить. Ч. 3: Якъ попъ съ дяканымъ дянгю наживали: дяканъ чужея вещи хуваль, а попъ атгадываль. — L. Aurbacher. I. Ст. 107—108: Die guten Tage. —

Ч. 11. В. Н. Добровольскій, Смол. этн. сб. Ст. 696—700. Ч. 12. — Mat. antr. arch. i etnog. Т. II. 2. Ст. 36—38 i 50—51. —

Ч. 12. Е. Р. Романовъ, Бѣлор. сбор. Т. III. Ст. 383: Цярехъ. — П. В. Шейнъ, Материалы. Т. II. Ст. 184—193: Мужикъ, его жена и панъ (4 варианты). — Рудченко, Народ. южнор. ск. Т. I. Ст. 185—190. Ч. 71—72. — В. Н. Добровольскій, Смол. этн. сборн. Ст. 355—357: Якъ дваровый чилавѣкъ вѣрнысть свей жонки спытываль. — Mater. antr. archeol. i etn. Т. II. 2. Ст. 67—68. — Victor von Andrejanoff, Lettische Märchen. Ст. 72—74: Dumm-Liese. —

Ч. 15. Tuti-Nameh, Das Parageienbuch. Т. II. Ст. 96—102: Geschichte der treulosen Neme-Nâz. —

Ч. 16. В. Němcové, Nár. báchorký a pověstí. Т. II. Ст. 323—326: Tři rady. —

Ч. 24. Горскій и Невоструевъ, Описание. Т. IV. Ст. 682. Ч. 326. В. Н. Добровольскій, Смол. этн. сбор. Ст. 253—254. — А. Веселовскій,

Слав. сказ. о Сол. и Китовр. Ст. 96—97. — Пышинъ, Памят. стар рус. словесности. Т. III. Ст. 57—59: О третьей притчѣ царя Соломона и о премудрости его и каковы бысть судъ отца его, царя Давыда, судима дву мужей. —

Ч. 26. В. Němcové, Národní báchorky a pověsti. Т. II. Ст. 282—292. —

Ч. 27. 1) Grimm, Kinder- u. Hausmärchen. Т. II. Ст. 44—47: Die kluge Bauerntochter. — В. Н. Добровольскій, Смол этн. сборн. Ст. 253. — Е. Р. Романовъ, Бѣлор. сборн. Т. III. Ст. 390—392: Два братья. Ст. 392—396: Семилѣтка. — Grundtvig, Dänische Volksmärchen. Т. II. Ст. 161—168: Die kluge Königin. — П. В. Шейнъ, Матер. для изуч. быта и яз. Т. II. Ст. 197—199: Кацяррына. — Uhlands Schriften zur Geschichte der Dichtung und Sage. 3. Band. Ст. 212. — 2) В. Н. Добровольскій, Смол этн. сб. Ст. 359—361: Упирливкая дѣвка; якъ Иванъ Бѣдный жиніў ся зъ ею, потѣмъ яе атхадіў. — Е. Р. Романовъ, Бѣлор. сб. Т. III. Ст. 387—388: Празьнишная жонка. —

Ч. 29. В. Н. Добровольскій, Смол. этн. сбор. Ст. 381—383: Какъ на охоту Петръ (I) ѣздилъ. —

Ч. 30. П. В. Шейнъ, Матеріалы. Т. II. Ст. 203—208: Хитрый воръ. — Куліш, Зап. о Южной Руси. Т. II. Ст. 59—60 (лиш дещо спільне). —

Ч. 31. Mat. antrop. archeol. i etn. Т. II. 2 Ст. 75—76. Ч. 45. Ст. 99—101. Ч. 72. — F. S. Krauss, Sagen u. Märchen d. Südsl. Т. I. Ч. 55: Vom Burschen, der sich auf Zigeunerstreiche verstand. —

Ч. 32. В. Ст. Караджич, Српске нар. прип. и заг. Ч. 46: Ко уміје, ньему двије. — Е. Р. Романовъ, Бѣлор. сбор. Т. III. Ст. 410—413: Михей Кравецъ и Мартинъ шавецъ. — П. В. Шейнъ, Матеріалы. Т. II. Ст. 120—127: Клишко. (Має спільні мотиви також з новелею ч. 33). Ст. 208—210: Честный воръ. Ст. 247—249: Клишко воръ и черти. —

Ч. 33. В. Н. Добровольскій, Смол. этн. сб. Ст. 681—686. Ч. 7. Ст. 686—690. Ч. 8. Ст. 693—696. Ч. 11. — В. Ст. Караджич, Српске нар. припов. и загон. Ч. 47: Два новца. — Е. Р. Романовъ, Бѣлор. сборн. Т. III. Ст. 403—409: Шутъ. — Mater. antrop. arch. i etn. Т. II. 2. Ст. 62—64. Ч. 34. — П. В. Шейнъ, Матеріалы. Т. II. Ст. 300—304: Мужикъ Романъ и жида. —

Ч. 35. В. Н. Добровольскій, Смол. этн. сборн. Ст. 376—377: А шемакинымъ суди. — Е. Р. Романовъ, Бѣлор. сборн. Т. III. Ст. 396—400: Судья праведная. —

Ч. 36. Е. Р. Романовъ, Бѣл. сбор. Т. III. Ст. 319—320: Два брата. Ст. 320—321: Чортова маць. Ст. 321: Богатый братъ и бѣдный. Ст. 322—327: Правда и Кривда (три варианты). — Mater. antrop. archeol. i etn. Т. II. 2. Ст. 24—26. — Victor von Andrejanoff, Lettische Märchen. Ст. 44—47: Was sich die Hexen in der Johannisnacht erzählten. — F. S. Krauss, Sagen u. Märchen d. Südsl. Т. I. Ч. 95: Morgentau.. — Чубинський, Труды. Т. I. Ст. 185—186. —

Том II. Казки.

Ч. 1. Шейнъ, Матеріалы. Т. II. Ст. 151—154. —

Ч. 6. Mater. antrop. archeol. i etn. Т. II. 2. Ст. 112—114. — M. Federowski, Lud bialoruski. Т. I. Ст. 91—93: Jak czaraŋnik chłorca wúuczuy. — Шейнъ, Матеріалы. Т. II. Ст. 57—60: Хитрая наука. —

Ч. 7. M. Federowski, Lud bialoruski. Т. I. Ст. 196. Ч. 747: Ab miedźwiedziu szto żyŋ z babaju jak z żyónkaju. Також ст. 110—113. Ч. 338 i 339; ст. 132—135. — Шейнъ, Матеріалы. Т. II. Ст. 86—91: Кацигорошыкъ. Ст. 102—110: Сучкинъ сынъ. Ст. 110—116: Ивашка-Барашка Мядѣжья Вушко. — Malinowski, Na dziś. Т. I. Ст. 307. —

Ч. 38. L. Aurbacher. I. Ст. 134—136: Ei so lüg.

Для показу, як в 60-их роках записували казки Угорські Русини, наводжу тут одну без найменших змін в оригіналі. Її записав о. Олександр Митрак, автор російсько-мадярського словаря, але де і від кого, невідомо мені.

Жона пірвана шарканьом.

Бовъ де не бовъ еденъ царь, та вженився, та взявъ одну принцезу, а тота принцеза не мала анѣ у тридцять рокѡвъ сына. Найшовся еденъ хлопець у 30 рокѡвъ, та якъ тотъ хлопець пѡдрусь, та дали го до ошколы. Мати му така была, што кибы была уйшла на двѡръ коли солнце ўцѣрклося — восходѣ — та шарканы ѣ узяли бы были. Хмарнось было, та другѣ царѣ ходили по кишкертѣ, а вѡнѣ увойшовъ до хижѣ та каже: ой, другѣ царѣ ходять, проходжувуться, пой, теперь солнце ачей не ўцѣркнесь. Пѡшовъ изъ невѣ проходжоватися; солнце изыйшло, ўцѣрклося, та шарканы хопились та понесли. А вѡнѣ пакъ каже: Эй Боже мѡй, каже, кедь бивѣ емѣ знавѣ, якъ ми казала, та не вѡвѣ бы вонѣ ѣ, най бы былися другѣ водици. А ей сынѣ бовѣ уво

школѣ, та не знавъ тото ничь. Якъ пришовъ изъ ошколы, та каже: Эй няньку мой, што вамъ едно воко смутное, а едно веселое. Едно воко за тото веселое, што тебе виджу; а другое смутное, што матѣрь не виджу. — Ий! Няньку мой, та деся мама наша дѣла. — Увѣвъ емъ ѣ вонъ, та сонце зыйшло, та ѣ шаркань взяли. — Идѣть лемъ ви минѣ няньку мой, приженѣть еденъ мѣнешь кони, най я собѣ уберу такого коня, обыхъ я годенъ изъ тимъ свою мамку найти. Пушовъ овѣнъ, загнавъ отецъ му слуги, та пригнали мѣнешь кони. Якъ пригнали, у двѣрь нагнали, а вѣнъ собѣ убѣратъ. Не годенъ бовъ собѣ убрати, и не убравъ межи тымъ мѣнешомъ. Та каже: Няньку теперь вы минѣ приженѣть тотъ мѣнешь, што май пущій. — Загнавъ отецъ слуги, та пригнали тотъ май пущій мѣнешь. Якъ пригнали, повязали въ машталнѣ, та пѣшовъ сынъ, та наравъ одного потягнувъ за хвѣстъ. Якъ го потягнувъ, каже му кѣнъ: иди, та кажи вѣтцю, обы зметавъ зѣ пода вѣтцѣву саблѣю, пушку та канчугъ та сѣдло. Принеси та мене ввяжи, та пѣйдемъ. Якъ на нього ввязавъ, та каже: Якъ изъ тобовъ ити, ци по пудъ хмары, ци вѣхромъ? Вѣнъ каже: Якъ ти дяка, такъ иди, якъ май лѣпше. Овѣнъ ся пустивъ вѣхромъ, та не неставъ, онъ пудъ еднымъ лѣсомъ. Та каже: теперь иди, бо мы съ твоимъ дѣдомъ много тутъ бѣды наробили. Иди, тамъ у лѣсѣ еденъ шаркань е, та прѣдешь идъ ньому, та поклонися та кажи: Ци не чули вы дагде за мою маму? Шаркань каже: Я не чувъ, хѣба мой гиньде май середушій братъ. Хлопецъ му каже: Дай Боже вамъ добру нѣчь. А шаркань му каже: Стой сыне мой любый, нейди нигде а й тутъ, каже, до рана переночуй; рано пѣйдешь до мого май середушого брата, на дамъ ти свои боканчѣ сесѣ, та понесуть тя онъ тамъ до мого брата, та оберни боканчѣ сюда пысками, та назадъ сюда прѣйдутъ вни самѣ. Пѣйди до хѣжи та поклонися: Дай Боже добрый вечѣръ, та кажи: ци не чули вы, ци не видѣли вы за мою мамку. — Я не чувъ и не видѣвъ, хѣба гиньде мой найстаршій братъ. Утклонився та каже: но теперь я иду гетъ. А шаркань му каже, — нейди нигде, переночуй тутъ, та я ти дамъ свои боканчѣ. Якъ пѣйдешь тамъ до мого старшого брата, та оберни боканчи пысками сюда и поклонися и кажи: Ци не чулисьте ци не видѣлисьте дагде за мою мамку. Ой я, каже, чувъ, и видѣвъ за твою мамку, теперь лемъ иди у авонтотъ городъ, што отъ хмаръ на ланцу висить. Тамъ пѣйдешь, де шаркань материнъ ти, што взявъ ти матѣрь, та пѣйди тотъ шаркань, што держить пѣдъ собовъ сѣмъ мѣль земли. Якъ шаркань пѣйде на сѣмъ мѣль, звѣдай за ёго силу матѣрь и кажи матери собѣ: де його сила е? Та якъ ти повѣсть, узьми ёго силу, узьми собѣ и матѣрь на тоты боканчѣ та пѣйди зѣ матѣровъ, прѣйди сюда до мене, я тобѣ повѣмъ, та пѣйдешь просто идъ тому коньови, тамъ за лѣсѣ,

десь го лишивъ. На того коня сядешъ та пѣдешъ та кѡнь ти буде ка-
зати: Кибы бовъ есь лемъ мало не пришовъ, та бы бовъ емъ пошовъ
гетъ, бо вже 7. рокѡ неѣвемъ, непивемъ. Сѣвъ на коня, та пѡшли
вѣхромъ онъ до свого вѡтця. Отець ся зрадовавъ, обцѣловався зъ ма-
тѣровъ собѣ. Ий, каже, жѡнко моя люба, де ты была, што я тебе 7 рокѡ
не видѣвъ? — Газдику мѡй любый, де быхъ была, тамъ быламъ, што
ня шарканѣ узяли; бо я тобѣ кавала, ожъ я найду, бо сонце може ся
уцѣркнути, та мене шарканѣ возьмутъ та понесутъ.

ПОКАЗЧИК МОТИВІВ.

Т. I—II.

(ЕТНОГР. ЗБІР. Т. III—IV.)

Л е г е н д и.

1. Про початок світа і перших людей. Бог творить різні світи, в кінці землю. За нею посилає диявола на дно моря. Диявол виносить її аж за третім разом. — Далше творить Бог чоловіка, Адама, а з його ребра жінку, Еву. Диявол зводить перших людей так, що вони їдять заборонені яблука. Адамови стає яблуко в гортанці, від чого й до нині лишив ся слід у мужчин. — По Адамовій смерті находять пастухи przypadково його голову. Люди присипують її, чим хто має, в наслідок чого повстає на тім місци гора Голгофта. Хрест Адамів.

2. Борба св. Михайла з Люцифером. Люцифер захотів зрівнати ся з Богом, але не успів, бо ангели струтили його з неба. Михайло злітає за ним на землю і підступом відбирає від нього прекрасні ризи. — Люцифер творить собі нових ангелів і підносить нову борбу проти Бога, але поконаний, паде на віки до пекла.

3. Про Ноя. Ной робить корабель. Чорт впоює, при помочи жінки, Ноя горівкою і довідує ся, що буде потоп. З злости розносить корабель. Ной будує його на ново. Опис потопу. Горівка.

4. Лот і його жінка. Христос виводить Лота з Содоми і Гомори. Жінка Лотова стає стовпом соли.

5. Про Содому і Гомору. Початок Содоми. Гріхи в ній. Содому замикають для прихожих і обмуровують докола. Три найбільші содомські богачі сперечають ся з собою, хто з них має в Содомі царювати. Содомляни окликають всіх трьох царями. Пожар в Содомі. Голод. Лот ратує декого. Содома відновляє ся. Нове право для прихожих. Арешту-

вання бідного чоловіка. Кара над ключаревою служницю, що арештанта тайно годувала. Ангел виводить Лота з Содоми; вона западає ся.

6. Про Йосифа прекрасного. Брати продають Йосифа, а перед батьком кажуть, що його вовк з'їв. Йосиф у царя (в Єгипті). Його арештування. Цареві сні. Йосиф відгадує їх. Цар іменує його своїм наслідником. Голод. Йосифові брати приходять до Єгипту за зерном. Йосиф пізнає їх. Срібний пугар. Йосиф дає себе пізнати. Яків приїздить з родиною до Єгипту.

7. Жиди і цигани за Мойсея і Фараона. Мойсей виводить жидів з Єгипту, викликавши вперед різні чудеса. Жидів заходить в дорозі великдень. Циганський царь, Фарайон, жене за ними. Перехід жидів через море. Фарайон з войськом гине. Звідки взяли ся цигани в нас. Жиди з Мойсейом в пустини. Смерть Мойсея.

8. Про Самсона. Батько йде з Самсоном в старости. Самсон вбиває медведя в дорозі. Від дівки дістає відмовну відповідь, за що мстить ся на ній так, що спалює всім Філістиянам збіже. Філістияни бажають дістати його в свої руки. Два рази не вдає ся їм се; за третім разом, коли його любовниця відтяла йому ангельські волоски, спіймали його і осліпили. В пів року Самсон прийшов до давньої сили. В часі великого балю у цїсаря Самсон розвалює цїсарську палату і гине під її розвалинами враз зі всіми гістьми.

9. Коли Давид писав псалтирь? Давид викопує колодязь, щоби в нїм брата свого згубити, а з жоною його оженити ся. З причини ангела впадає в нього сам. Каючи ся за грїхи, починає писати псалтирь, через що виратовує ся. Жаба розсерджена на Давида змушує його вписати її в псалтирь.

10. Соломон дитиною, парубком, царем. Соломон дїтваком дає ради старим людям. Давид проганяє його за те. Соломон пасе свинї. Давид жалує за сином і висилає за ним своїх офіцирів. Соломон вгадує, де сніг стоїть на Петра. Оцінює золотий плуг. Вертає з великим майном до батька. Давид іменує його наслідником і видає гостину. Соломон пописує ся на ній своїм знаням. Видає приказ мудрій королївні і чортови ставити ся перед собою. Королївна висилає йому намість себе тисячку дівчат, але Соломон відсилає їх назад. Чорт не хоче прийти — але його Соломонові офіцири впокують і спроваджують насильно. Приходить по ньому також мудра королївна. Соломон справджує, чи вона така людина, як другі. За чортовою порадою вводить Соломон в себе звичай, щоби жінки не дивили ся ніколи на чоловіків. — Соломон впливає ся. Чорт кидає його на 400 миль землі далеко від столиці, а сам намість нього царює. Соломон вертає аж по двох роках. Чорт утікає перед ним.

11. Соломон від дитства до смерти. Давид боре ся з слоном (Голіятом) і поконує його, в наслідок чого царь Македон іменує його своїм наслідником. Син Давида, Соломон, семилітнім хлопцем засуджує вужа, що вкусив хлопця, на оббитя. Притча Соломона про те, що батько Давид не буде видіти добрих діл його, які він по Давиді буде творити. Соломон важить женський розум. Цариця-мати проклинає його, Соломон онімює на час. Коли однакж зробив з лави скрипку і заграв, проговорив на ново. — Соломон мірить небесну висоту і морську глибину. Соломон жебраком. Соломон оцінює золотий плуг, клочану і шовкову одежу, а відтак чоботи і постолі. Соломон купцем продає цариці перстїнь і іде з нею спати. Рано дає ся її пізнати. Цариця вмирає, а Соломон стає царем. Суди його; столець; смерть. Адам записує сатані людий. Христос виводить з пекла душі, лиш Соломона лишає; Соломон визволює ся сам із пекла.

12. Соломон і його жона. А. Соломон мірить висоту і глибину. Важить женський розум. Стає німим, та владивши з стола скрипки, проговорює. Поган-царь умовлює ся з Соломоною жоною, щоби її викрасти. Усипляє її штучно, а міністри думаючи, що вона вмерла, ховають її в неприсутности Соломона. Соломон вернувши, не дає віри жоні, щоби вона вмерла і каже горячим дротом пробити її руку. Колиж вона не рушає ся, Соломон дає їй спокій. Тепер Поган-царь викрадає царицю, оживлює і стає з нею жити. Соломон висилає своїх людий, перебраних за купців, щоби відшукали його жону. Вони віднаходять її. Соломон виїздить з трьома полками війська до Поган-царя. Лишивши військо в поблизькому лісі, сам перебраний за жебрака, приходить на царський двір. Поган-царь пізнає його і каже його повісити. Зо стричком на шиї трубить Соломон в свою трубку. Укриті його полки прибігають, Соломона здоймають з шибениці, а Поган-царя вішають. Жону свою каже Соломон розірвати кіньми.

13. Соломон і його жона. Б. Йосиф (Соломон) запомагає бідного маляря, за що той змальовує йому портрет прекрасної женщины. Йосиф віднаходить її і женить ся з нею. На весілю познакомлює ся молода з турецьким башою і обіцює з ним жити. Баша в часі неприсутности Йосифа уводить його жону, підійшовши перше вояків штучкою, що становили сторожу її. Йосиф збирає три полки і іде з ними до турецького краю. За горою лишає військо, а сам удає ся до баші. Баша пізнає його і каже повісити. Однакж в рішучій хвили прибігають Йосифові полки і завішують башу в полюбовницею. Йосиф жиє далше з жоною баші.

14. Соломон і чорти в бочці. Соломон замикає всіх чортів в бочку, з виїмком одного, і вкопує її під престіл в церкві в думці, що вони звідти ніколи не вийдуть. Незамкнений чорт перебирає ся за наймита,

стає на службу у попа, в котрого церкві закопано чортів, а переконавши його, що в бочці під престолом гроші, намовлює, видобути їх. Піп викопує бочку і розбиває її. Чорти виходять з неї і поривають з собою ще й попа.

15. Соломон розсуджує жебраків. Соломон розсуджує двох жебраків, що посварили ся за лоша, не знаючи, кому воно належить, чи тому, що мав кобилу, чи тому, що мав віз.

16. і 17. Про пророка Йону. Йона не слухає божого приказу і їде через море. В часі бурі його вкидають в море; кит поликає його, але по трьох днях викидає знов на беріг.

18. Про Анну пророчицю. Розказана тут історія хрестного дерева. З яблука, що його захотів Адам перед смертю, але не з'їв, виростало велике дерево. Чорти, помагаючи будувати Соломонови сьвятиню, принесли його на матерпял, але ремісники зіпсували його. Тоді учинено з нього кладку. Колиж Христа вели на смерть, казали жида зробити з кладки хрест і на ньому Христа розп'яти.

19. Богородиця і її служанка. Служниця Богородиці діткнула ся, проти закау, студні з золотою водою, вза чого оден палець став в неї золотий. Вона завинула його, а на питання Богородиці, що йому бракує, не хотіла відповідати. Богородиця викинула її за се в неба. Оден царевич найшов її і оженив ся з нею. Але вона доти не завнала щастя, доки не признала ся, що стало ся її в палець. Від тоді жила спокійно.

20. і 21. Як Бог роздавав народам долю. Колись роздавав Бог всім народам долю. Тим, що скорше зголосили ся до нього, дав що ліпше: Жидови фіглі (купецтво), Кальвінови (Мадярови) добру землю, панови, чого той захотів, Циганови ковальство, а Русинови заробітки. Так і до нині воно є.

22. Христос, Петро і Павло молотільниками. Христос навчає газдиню молотити. Про се довідує ся пан і запрошує Христа з Петром і Павлом, щоби й йому помолотили збіже. Христос пристає. В ночи запалює збіже, а таким чином вилучує ся зерно від полови і соломи так, що на рано всьо готове. Рано пан хоче заплатити за роботу, але Христос не приймає заплати. Се обурило Петра і Павла. Вони покинули Христа і наймили ся окремо молотити. Запалили збіже, як Христос, та не знали як угасити. Колиб Христос не прийшов на час і не виратував їх, булиб їх люди з гніву забили.

23. Христос і Петро молотільниками. Коротша відміна попереднього.

24. Христос лікар і жид. Христос уздоровлює хору дівку таким способом, що рубає її на кавалки, а потім на ново складає. Жид, що ходив

з Христом і видів, як він і що робив, не діставши ані гроша за уздоровлення дівчини — бо Христос не приймав заплати — покинув його і почав лічити так само на власну руку. Він порізав одну графиню на кавалки, але не потрапив її оживити; колиб Христос не привів її до життя, жида були би повісили.

25. Христос з Петром при перевозі. Христос додає богачеві, що не хотів його і Петра перевезти через воду до одної пари волів ще чотири, кажучи, що богачеве царство лиш на сьому сьвіті; бідному-ж, що перевіз їх, відбирає й тоті одні, обіцяючи йому за те царство на другім сьвіті.

26. Сьв. Петро в горальни. Сьв. Петро випиває в горальни кілька пугарів горівки, а не маючи чим заплатити, попадає в прикре положення. На щастя чорт, що давав йому горівки, впадає до котла і там гине, а Петро тимчасом втікає.

27. Христос і коваль. Христос кує коні тим способом, що вперед відтинає їм ноги, а потому прибиває підкови і приліплює ноги назад на своє місце. Коваль хоче його наслідувати, але се не вдає ся. Ковалю хотять вішати, та Христос виратовує його.

28. Як сьв. Петра уперед жона, а відтак п'яниці у коршмі побили. На просьбу сьв. Петра дав Христос, що жона стала розказувати мужови. Колиж одна оббила сильно Петра на нічлігу, він став просити, щоби муж розказував на ново жоні. Христос зробив так і так є до нині.

Петро пішов до коршми проти волі Христа. За те Христос зробив йому на плечах скрипки. В коршмі зажадали п'яки, щоби їм Петро загравав; колиж він відпекував ся, п'яки оббили його.

29. Христос і сьв. Петро та Павло. Петра бє баба на нічлігу, а відтак п'яниці в коршмі. Петро збирає черешні з пороху на дорозі, а відтак краде колач, з котрого повстають гриби. Юда. [Про кровосумішника]. 1) Жона бє Петра на нічлігу (як висше). 2) Петра і Павла бють п'яки в коршмі за те, що не хотять їм грати (як висше). 3) Петро не хоче підняти на улици крейцаря. Христос піднімає і купує за нього черешень. Ідучи дорогою опускає по одній черешни на землю, а Петро, голодний, схиляє ся за кожною, підносить і з'їдає. 4) Петро краде в перекунки колач, але не може його з'їсти, бо що вкусить, Христос заговорить до нього, і колач треба виплювати. З виплюваних кавалків виростають гриби. За радою Христа Петро збирає гриби, пече і їсть, а люди наслідують його в тому до нині. 5) Пекарь не хоче видати Христови купленого хліба, за що Христос проклинає його так, що його син „буде йому на проклятя, а Христови на проп'ятя“. Пекареви родить ся дійсно син Юда. Пекарка не хоче Юди і пускає його в кошику на воду. Юду

притримує мельник і виховує. Юда довідує ся, що він не син мельника, покидає його і йде шукати свого батька. Припадком він вбиває свого батька, не відаючи кого, а женить ся з матерію, не знаючи з ким. Довідавши ся про се він удає ся до Христа з питанєм, чи буде йому гріх відпущений. Христос приймає його за свого ученика.

30. Христос сватом. Христос висватає молодого парубка Петра з прекрасною дівчиною. Царь спостерігає її і намагає ся її від Петра відобрати. Він приказує Петрови через ніч ліс вирубати, викорчувати, засіяти виноградом і рано принести з того винограду вина: коли сього не зробить, то жінка не його; Петро виконує однакож сю задачу. Царь задає йому другу: виставити за ніч красний дім як царський і зробити коло нього срібний міст, срібні дерева, срібних пташків. Петро виконує. Царь каже йому виліпити з глини корову і принести від неї молока. Христос помагає Петрови і в сьому, через що жінка його остає ся при ньому.

31. Христос, вдова і її сини. Христос з Петром ночують у вдоволиці, що мала трьох синів. Кожному з них Христос щось дає: найстаршому млин, середньому коршму, наймолодшому гавдівство. По році відвідує Христос всіх трьох перебраний за старця; два старші не хотять його погостити, за що Христос карає їх таким способом, що вони западають ся зо всім майном під землю. Наймолодший не лиш угощує Христа, але власну дитину кидає в піч, щоби лиш тим способом Христа, ніби то хорого, уздоровити. За се Христос благословить його і дає так, що дитині в печі нічого злого не стає ся.

32. Про Василя і Евладия. Один вояк (Евладий) записав ся чортам на те, щоби вони помогли йому оженити ся з царівною. Чорти довели справді до того. Раз підглянула служниця, як він молив ся дяволу, а на роспятя плював і донесла царівні. Царівна сказала цареві. Царь прикликав до себе тоді сьв. Василя і порадив ся, що йому робити. Сьв. Василь забрав Евладия з собою до церкви і молив ся доти, доки чорти не вирекли ся його. Від тоді мав Евладий спокій.

33. Про графа Теофіста. Поганський граф Теофіст відбирає християн від офіцера-жида, що провадив їх на суд, і оселює в своїй посілости. Згодом переходить він сам на християнство; за те грозять йому погани смертю, через що Теофіст мусить з родиною утікати. Він плине через море. Капітан корабля залюбує ся в його жоні, увозить її з собою, а Теофіста з двома синами викидає на остров. Тут пориває Теофістови одного сина вовчиця, а другого лвиця; Теофіст дістає ся до селянина і стає в нього на службу. По п'ятнадцяти літах вибухла війна в родинній землі Теофіста. Царь висилає двох вояків, щоби віднайшли Теофіста, бо без нього він нічого не вдіє. Вояки віднаходять його; він стає на чолі армії і побиває ворога. Оба вояки, що віднайшли Теофіста, згово-

рюють ся з собою і показує ся, що вони сини Теофіста. Віднаходить ся також їх мати, що сповнювала при армії функцію маркетанки. Ціла родина заживає знов щасливо, але лиш коротко, бо царь дізнавшись, що Теофіст християнин, каже його з родиною спалити. —

34, 35 і 36. Чи ліпше за молоду, чи на старість каміне гризти? Чи ліпше за молоду, чи на старість в гаразді жити? Чи ліпше за молоду, чи на старість мати щастя? Отсе варіянти попередньої легенди, але значно від неї відмінні. Спільні в них отсі мотиви: Двоє молодять побирає ся і жиє якийсь час в гаразді. Нараз тратять вони майно, вибирають ся в сьвіт, розлучують ся з собою і з дітьми, переходять ріжні житєві події, зходять ся на ново, і збогачені заживають, хоч коротко звичайно, але щасливо.

37. Про розділюванє щастя. Оден чоловік, що не мав щастя, пустив ся в сьвіт, щоби найти його. Він віднайшов діда, що розділював щастя; приглянув ся його роботі і примусив його вказати йому долю. Та хоч дід зробив те, він не з'умів покористувати ся долею.

38. Щастя і Нещастя. Два графи пустили ся в сьвіт. Вони здибали бідного мотузаря, що сукав мотузя з клоча і постановили йому помочи, хоч не в однаковий спосіб. Оден з графів дав йому двіста золотих з умовою, що ними має доробити ся і по році капітал звернути. Мотузарь взяв гроші, але вони не принесли йому хісна. По році другий граф дав мотузарьови лиш крейцарь — але з нього так мотузарь розбогатів, що покинув ремесло, переніс ся до міста і став зовсім безжурно жити. На ньому сповнила ся проте приповідка, щастя — то гроші.

39. Доля богача і бідака (Бідак богатіє через розбійників). Доля богатого брата каже бідному братови шукати своєї долі між розбійниками. Бідний брат находить її, забирає в розбійників гроші і страшно богатіє. Богатий дізнає ся про все і йде собі до розбійників за золотом, але його там убивають. Пізнійше вилапують розбійників і вішають.

40. Про три віри руські. Троякий характер жіночий виводить оповідач від трьох доньок дідових, що походять від дівчини, свині і суки. По особистим прикметам можна їх завсїгди розпізнати.

41. Кальвін прикликаний на сей сьвіт руським попом. Розгніваний князь, що руський піп сьмів зле говорити про Кальвіна, наказує йому прикликати Кальвіна з того сьвіта, інакше відбере йому життя. Піп приликує, а ся сцена так глибоко вривує ся в душу князя, що він приймає руську віру.

42. Чому Кальвіни ходять з квітками до церкви? У Кальвінів помер піп. Його вложили до желізної трумни і занесли до церкви. В церкві магнесове склепління притягло трумну до себе, а Кальвіни ду-

маючи, що їх піп сьвятий, пішов до неба, розійшли ся до дому. Коли однакож піп заповітрив так церкву, що до неї наверхнути ся не було можна, викинули вони сьвятого попа за порадою руського єпископа з церкви і стали тоді її на ново уживати.

43 і 44. Ангел на службі у попа. А. Ангел на службі в монастири. Б. Ангел прогнаний з неба за несповнення божого приказу стає на службу у попа. Дивним своїм захованям звертає на себе увагу. Їдучи по при коршму, він хрестить ся, в церкву-ж каміням кидає. Коли піп замовлює собі чоботи, він сьміє ся... Запитаний про причину сього, пояснює її і вертає назад до неба, відбувши свою кару.

45. Піп ручить ангелови за душу свого парохіянина. Піп молить ся за бідного парохіянина, і Бог дає йому таке майно, що він купує в місті посілість і заживає спокійно. Розбогатівши стає однакож гордим так, що колишнього свого добродія попа викидає за двері. За те карає його Бог так, що робить його знов убогим і каже звертати ся за помочію до того попа, з котрим так негарно обійшов ся.

46. Про рицаря і смерть. Богатий лицарь хоче бороти ся з смертю, дуфний в свою силу і богатство, та смерть скошує його, не зважаючи ні на погрози, ні на пізнійші просьби.

47. Про Мадея. Батько записує сина чортови, не знаючи, кого записує. Коли син підріс і дізнав ся про се, вибрав ся до пекла, щоби відобрати свій запис. По дорозі здібає розбійника, що вбив сто дві душі і прирікає йому розвідати ся в пеклі про його муки. Відобравши запис, сповідає розбійника, задає покуту, а сам їде до Риму і стає попом. По сімох літах переїздить знов попри розбійника і переконує ся, що він сповнив покуту. Розбійник в місци росипає ся порохом.

Н о в е л і.

I. Про Якима псотника. Яким, як німецький Аїленшпігель, виправляє різні збитки. Грає на сопівку так, що піп в терню танцює і до чиста обдирає ся; попадає знов танцює в бочці на стриху, паде звідти і убиває ся. Каже держати за себе вербу, що скрипала, щоби ніби то не впала в жито. Судії каже тримати бабу намість уля з медом. Від молодого відмовлює молоду, а сам за неї перебирає ся; на весілю їсть добре і пє, а в ночі лишивши на своїм місци барана, втікає. Його гонить шість парубків; Яким на місци мельника, що через нього втопив ся, приймає їх в млині на ніч і вистроює їм такого збитка, що вони ще в ночі втікають від нього.

2. Дурна баба. Баба дає гончареві бесаги грошей за горшки, намість збіжа, а дідови сало, думаючи, що він весна. Увидівши гній на осетникови, дивує ся, як він там дістав ся. То розлюблює так її сина, що він йде в сьвіт шукати ще таких дурнів; коли найде, то бабі за ті дурниці нічого не скаже; коли не знайде, то її вбє. В одній коршмі передає йому жидівка для свого Чміля на другий сьвіт їду, одєжу і гроші. Жидівчин син дізнавшись про те, хоче від бабиного сина забране відобрати, але ще й сам тратить коня, на котрім їхав. Бабин син полишає стару при житю, бо знайшов дурнійших від неї.

3. Дурний піп і його наймит. А. Піп приймає наймита і дає йому такі неточні прикази, що той виконуючи їх дословно, лиш шкоду робить попови. Він зарубує йому воли і перекидає через браму; ссипає гній у воду, намість вивезти на поле; варить пса, що звав ся Петрушка, а дитину ріже і вішає на клинок; через нього піп запалює свою хату, а сам утікає з попадею; але наймит не попускає ся його і топить попадю на нічлігу, а попови видирає ремінь з хребта.

4. Дурний піп і його наймит. Б. Попівський наймит ріже дитину, втоплює на нічлігу попадю і йде з попом на вандрівку. В часі її поводить ся з попом так, що вкінци видирає йому з хребта ремінь.

5 і 6. Дяк злодій і піп ворожбит. А. Б. Піп і дяк не маючи доходів, постановили якось інакше на хліб заробити. Умовили ся, що дяк буде красти, а піп ворожити; який дохід з того прийде, будуть ділити ся. Через якийсь час вело ся їм добре; колиж попа завізав богатий пан (або царь), щоби йому виворожив, хто закрав у нього гроші, тоді зробило ся і попови і дякови дуже горячо. На щастя з'уміли вони не лиш видобути ся з біди, але ще й заробити тільки грошей, що давали їм спроможність жити дальше без ворожбитства.

7. Мужик з жидом в спілці. Мужик зарізав корову і половину сховав для себе, а з половини зробив обід, на котрий запросив багато газдів. Тоті поприходили з псами і коли вони гостили ся в хаті, пси рознесли другу половину корови. Мужик пішов з тої причини до царя на скаргу. Коли її вчула царівна, що здавна не сьміяла ся, розсьміяла ся, що не можна її було здержати від сьміху. За се призначив царь для мужика нагороду. Він вибрав на неї для себе триста палиць і розпродав їх військовим сторожам і жидкови, а сам дістав справдішню нагороду від царя.

8. Пан і жид. Від богатого, бездітного пана хотів жид видерти гроші. Він підмовив другого жида, щоби пана зарізав; коли той згодив ся, вложив його до скрині, завіз до пана, сказав, що то його гроші, та що він їх мавби охоту переховати у пана, бо вибирає ся в далеку дорогу, а не має їх кому повірити. Пан згодив ся, але як зчудував ся,

коли його пес скавулів доти при скрині, доки її не отворено і знайдено в ній намість грошей жида! Справа вийшла на верх і жидів покарано.

9. Убійники рідного сина. Вояк, що вислужив в війську і зложив собі там кілька крейцарів, вернув до дому, але не дав ся пізнати родичам, лиш впросив ся до них на ніч. Родичі думаючи, що то якийсь чужий вояк, злакомили ся на гроші, його убили, а гроші взяли. Рано видало ся всьо; сина поховано, а родичів забрано до криміналу.

10. Як пес уратував життя панови. Пес утік від попа тому, що його раз піп набив. По кількох роках їхав піп на соборчик, запізнив ся і заїхав до коршми на ніч. До його кімнати вихав ся пес і що він лиш бажав заснути, пес перешкоджував йому. Нараз почув він, як постіль стала з ним рушати ся. Він вискочив через вікно, побіг до міста і вернув звідти вже з жандармами. Вони обступили коршму і вилапали всіх опришків, що в ній своє гніздо мали. Пан взяв пса назад до себе.

11. Випарений піп. Внадив ся піп до Марійки, що хоч мала вправді мужа, але він ніколи дому не тримав ся. Жона в неприсутности мужа приймала завсїгди попа, а щоби відвернути від себе підозріння, що забагато сидить дома, вдавала з себе хору. Коли раз вона з попом гостила ся, прийшов незамітно до хати циган і сховав ся під постіль. По часі приїхав несподівано і господарь. Піп не маючи де подіти ся, вліз також під постіль. Тут вимантив циганин від нього погрозами одержу, виліз з під постелі, вийшов і ввійшов знов незамітно до хати і заявив господареві, що як осьвятить йому хату і вижене чорта, його жона буде все здорова. Господарь пристав. Циганин вигнав попа окропом з під постелі, кажучи, що то чорт, взяв заплату і пішов.

12, 13 і 14. Жоні правди не казати. А. Б. В. Чоловік находить (або краде) гроші, а щоби їх спровадити до дому, бере до помочи жінку. Знаючи однакж, що жінки незвичайно слизькоязикі, забезпечує ся всіми способами проти можливої зради жінки. Він виймає з ріки дику курку, вкинецу там скорше, і каже, що він її тепер там встрілив, як воду пила. Завішує риби на вербі і каже, що вони там пасуть ся. Розкидає колачі по надвірю і каже, що се була колачова туча. Вкладає гроші до пазухи, а вдає, що кладе їх до бочки з капустою. Крик вчинений в селі — пояснює, що то судю бють цигани за те, що закрав ковбаси і т. д. Жінка всьому вірить і тримає через якийсь час при собі, але по першій сварці з чоловіком видає тайну. Чоловік заперечує, мовби він мав які гроші, а на доказ наводить, що його жінка дурна і не знає, що говорить. Судя з допитів переконує ся справді про невинність мужика і жінку карає. —

15. Про чоловіка, що служив за розум. Парубок служить в пана за розум. При кінци року пан, нім відправив його, прикликав до себе,

подарував пушку і дав такі три ради: Коли почувеш де в лісі, що біда, біжи там з пушкою і клич других за собою, хоч будеш лиш сам. Не бреди ніколи в воду, коли не знаєш, як глибока. Де тебе ніч зайде, там ночуй. Де прийдеш на ніч і найдеш молоду жінку, а старого, чоловіка там не ночуй, бо там біда. Парубок пішов від пана з тими радами, тримав ся їх і добре на тім вийшов.

16. Не подумавши не починай. Купець дає своїому помічникови три ради: вечірній гнів відкладати на рано, новою дорогою не ходити, і не почувати в коршмі, де молода коршмарка. Помічник запам'ятує їх, а се виходить йому лиш в користь.

17. Робиш, що робиш, усе посмотри на кінець. Оден царь їздив по своїх країнах, щоби навчити ся розуму. За винагородою висказує йому бідний дід таку сентенцію: Робиш, що робиш, посмотри на кінець. Царь запам'ятує сентенцію, а застосувавши її в практиці, виратовує ся від нехибної смерти.

18. Чудова машина. Оден майстер видумав таку машину (фонограф), що мала заступити пона і дяка в церкві. Люди могли з того лиш тішити ся, бо через таку машину зменшили би ся їх видатки. Поніс майстер машину до газетяря, щоби її описати, а потому разом з ним до царя. Через газетяря машина наговорила тільки неприємних слів цареві, що він хотів майстра за те повісити. Країна виратувала одначе його.

19. Добре заробив. Властитель кавярні, у котрого захорував пан і зажадав сповідника, прикликав сам духовного, щоби лиш не дати заробити слугі пять золотих за дорогу, що пан визначив. Та який жаль мусів його огорнути, коли з прикликаним духовним заложив ся на дві сотки і програв їх!

20. Виграв! Ішов пан з панею містом. За панею тягла ся сукня по землі. Офіцир з неваги, став на сукню і роздер. На жаданя пана офіцира арештовано і випущено аж за інтервенцією капітана, що за сукню зложив сто золотих. Капітан зажадав одначе, щоби пані зараз віддала йому заплачену вже сукню. Пані не могла того зробити, а капітан не хотів відступити від жаданя. Скінчило ся на тім, що пан мусів заплатити капітанови дві тисячі золотих, а тоді той пішов собі без сукні.

21. Покаране зло. Учитель правує ся в суді з мужиком, а потому з судією, головно за образу чести і остаточно виграє.

22. Дурний дає, мудрий бере. Посварили ся братя над коровою, не можучи нею поділити ся, і стали правувати ся. Адвокат, що боронив рівночасно обох братів, казав обом заплатити по шістьдесят золотих за оборону, та ще й корову забрав. Брати остали з нічим.

23. Піп і владика. Піп, пообіцявши владиці лапове, остав ся нерушений на парохії, на якій хотів бути.

24. Як жид Русина правотив. Бідний газда, їздячи по зарібках, з'їв у знакомого жида двоє яєць, обіцяючи заплатити пізнійше. Уплило вісім літ. Газда став тимчасом заможнішим; тому зажадав жид, щоби йому заплатив тепер, та вже не за двоє варених яєць, але за всі кури і яйці, які могли з двох яєць за вісім літ бути. Газда не хотів платити, тому жид запізвав його до суду. Через дотеп цигана, що підняв ся боронити газду, виграв той процес.

25. Як прийшов богач на біду. Два сусіди, Дзвонарчик і Мікула, посварили ся в коршмі; по довгих процесах сварка закінчила ся арештом Мікули. Коли він відсиджував кару, його сина взяли до війська, а жона умерла. Мікула, вийшовши із арешту, трафив як раз на похорон, котрим заняв ся найбільший його ворог, Дзвонарчик. Поховавши жінку підпалив Мікула замість Дзвонарчикової хати свою, а сам пішов в сьвіт за прошенням хлібом. По кількох літах вертає до села і не пізнає своєї давної хати; вона відновлена, мурована. Він поступає до неї і довідує ся, що хату збудував його синови Дзвонарчик, віддавши за нього свою доньку. Він позбуває ся свого гніву до Дзвонарчика і жне в свого сина до смерти.

26. Як царівна зійшла на біду, та знов панию стала. Один царевич приказав маляреви вималювати себе як найбридше. З готовим портретом вислав він старостів до прекрасної царівни. Тога звидівши на портреті, який він гарний, не хотіла за нього йти, кажучи, що навіть не дала би йому свої черевики вичистити. Розгніваний царевич перебрав ся за голяря і став на службу у батька царівни. Підступом пішов з нею спати. Вона пізнавши, що зле зробила, згодила ся з ним втікати до його родини. Царевич робить її по дорозі всякі прикrostи; сидить з нею в арешті, не маючи ніби чим заплатити за себе в гостинниці; каже їй йти босо, а відтак везти ся на ослі; каже їй продавати горівку, потому горшки, а рівночасно приказує воякам горівку вилляти, а горшки побити; доводить вкінци до того, що вона його батькови чистить черевики. По сьому доперва дає ся їй пізнати і женить ся з нею.

27. Цар, пан і царівна. Царь хоче дати свою доньку за того, що прийде до нього на кони і не на кони, вдітий і не вдітий, і принесе йому дар і не дар. Находить ся такий дійсно і царь віддає за нього доньку.

Молода царівна не хоче однакож нічого робити. Муж змушує її до роботи голодом. Се так старого царя радує, що він обіцяє дати зятеви все, чого той лиш захоче.

28 і 29. Русин-вояк і царь. Вояк і царь. Царь заблудивши в лісі здібає ся з вислуженим вояком (дезертиром) і приходить разом з ним

до розбійників. Розбійники наміряють побити їх, бо боять ся, щоби не донесли про них властям. Вояк спостерігає се і задумує випередити розбійників. При вечері запитує їх, чи вміють пити вино по малярськи, помішане з солюю і кипуче як окріп. Коли розбійники дали відмовну відповідь, він обіцяє показати їм. Заварює вино, каже стати розбійникам в колесо, хватає котел в руки, обертає ся швидко і виливає вино їм в очи. Розбійники падають на землю, а він відтинає їм голови. Царь повернувши до дому нагороджує вояка за те, що виратував його від смерти.

30. Царевич злодій. Одного царя син не хотів вчити ся в школі, та учив ся за те дуже радо всяких ремісел. Між иньшим вивчив ся він добре ковальства і стельмаства. На доказ своєї здібности зладив при численних гостях прекрасний віз для царя і окував такі коні, до яких крім конюхарів, не міг ніхто приступити. Царь похвалив його зручність. Користаючи з сього виеднав він у царя дозвіл учити ся ще одної роботи, якої не знає, а яку здалоб ся знати. Коли царь дозволив, тоді він виявив, що хоче вчити ся злодійства і при його помочи добути доньку у сусідного царя. Зібрав ся про те, пішов в світ і почав свою практику.

Він краде в різника ялівку в білий день, на гладкій дорозі, задуривши його грудкою золота. Заробює пів кірця гороху, дає його міщанинови за сніданок, а вечером йде з міщанином красти в царя гроші. Приносить їх два міхи самим сріблом. Другого вечера вибирає ся знов там. Міщанин паде в яму з смолою; царевич не маючи надії виратувати його, стинає йому голову, а сам набирає знов срібла і вертає до міщанки. Третьої ночі наставляє царь желіза на злодія; царевич випає в желіза кіл, а сам знов набирає грошей. Царь завішує міщанинового трупа на стовпі за містом в надії, що хтось буде за ним плакати і в той спосіб видасть себе і сільників. Коло трупа ставить сторожу з 24 вояків. Царевич споює вояків і перебирає за попів, а трупа здоймає з стовпа і закопує. Царь йде до коршми, висипає таріль грошей і дивить ся: хто буде збирати, той злодій. Царевич виліплює смолою подешви, збирає на них всі гроші, а царь не находить злодія. Царь дозволює бавити ся кожному з своєю донькою, хто хоче, а її намовлює назначити ляпісом того, хто в неї буде. Царевич виходить назначений від царської доньки і значить ляпісом так само пняних міщан. Царь наказує виконати під сходами яму: хто піде до його доньки, впаде там і його злапають. Царевич впав, але запалив в ямі солому; люди почали бічи гасити, щоби дім не згорів і не знаючи, що під сходами яма, попадали до неї. Царевич вирвав ся з ями, а міщан полишив в ній. Царь оголосив вкінци амнестию для злодія, зажадав однак,

щоби зголосив ся до нього. Царевич зголосив ся і оженив ся з царською доцькою.

31 і 32. Піп і злодій Шоловка. Про злодія Данка. Злодій (Шоловка, Данко) краде в попа барана з рук, а навіть попову одежу. Та попови сього не досить; він хоче ще ліпше переконати ся про зручність злодія. Він заставляє його вкрасти в себе поочередно коня зо стайні, стереженого кількома парубками, вола від плуга (або всі плуги), вкінци свою жону. Злодій краде все по мистецьки, а попадю продає навіть чортам; на просьбу попа відбирає її однакож від чортів, настрашивши їх, що збудує в неклі монастирь.

33. Як немудрий мудрих одурив. Один бідак оженив ся з графинею. Коли не стало їм хліба, забрав він жінчині сукні і поніс на продаж. Три рази ходив на торг, три рази продавав сукні жидам братам, кожний раз иньшому, три рази оциганили вони його. Вкінци порішив ся він оциганити так само жидів. Одному продав коня за тисячку, кажучи, що він наплодить йому срібла. Другому продав медведя за тисячку на пастуха до волів. Третьому продав вовка за тисячку на пастуха до овець. Кінь понищив сукні, стелені під нього, медвідь побив волів, вовк подусив вівці. Жиди рішились забити за се бідака. Та той не лиш вспів від них викрутити ся, але ще продав їм пофарбовану палицю, що віби то мала перемінювати стару жону на молоду, коли нею добре по голові вдарило ся. Жиди як почали відмолоджувати жони, то побили їх на смерть і аж тоді зрозуміли, що бідак обдурив їх.

34. Як вояк паном став? Було двох братів; оден господарював другий служив в війську. Вислуживши приписаний час вертав до дому. По дорозі вступив до коршми. Коршмарева донька залюбила ся в нього на перший вид і за дозволом батька вийшла за нього за муж. В якийсь час по вінчаню забажав вояк відвідати свою родину в дома. Коли був вже в дорозі, ввидів девятьох убитих людей. Він казав візникам забрати їх на віз і їхати далше. По якомусь часі попав на 12 розбійників. Трунами зумів їх так застрашити, що вони дали йому девять міхів грошей, а труни приобіцяли поїсти. — В дома не застав вояк брата, лиш братову, що прогнала його гет, скоро пізнала, бо не терпіла його. Вояк поїхав до бідної сестри. Шурич заставив зараз пилу і сокиру, котрими зарабляв на хліб, і угостив вояка як знав. За те постановив вояк його винагородити. Як раз продавав тоді властитель село. Вояк купив його для сестри і віддав її в посідання, а сам вернув до жони. На дорозі здібав ся знов в розбійниками і вимусив на них ще девять мішків золота. Від тоді розбогатів так, що не було понад нього.

35. Про бідного чоловіка і судию, що любив хабарі. Богатий брат вислав бідного в неділю орати. Ледви той зачіпив плугом, з'явила

ся перед ним смерть і запитала, що він волить: Чи най його брат вмере, чи братів син, чи воли най поздыхають? Бідний вибрав останнє і воли зараз здохли. Довідав ся про се богач і пішов позивати бідного брата до суду. По дорозі вступив з бідним до коршми. Богач сів при столі і почав їсти. Бідний виліз на піч, здрімав ся, впав на землю і забив дитину, що жидівка купала в коршмі. Іде і жид позивати бідного. Бідний думає: Однак мені смерть! Скочу з моста в воду і втоплю ся! Подумав, скочив Під мостом ловив чоловік рибу; бідний скочив йому на карк і скрутив вязи. Йде й сей позивати бідного. Прийшли до суду, розказують як що було. Судя позирає на бідного, а той все щось підтягає під пахою. Думає судя, що то добрий хабарь для нього і розсудив прихильно справу для бідного: старший брат, по присуду, мав дати йому ще чотири воли на власність, жид мав дати корову, а третій мав дати два коні. Питає вкінци судя, що бідак тримає за пазухою? А той витягає цеглу і каже: Якби ви були мене засудили, був би я нею вас забив.

Як бідний правотив ся з богачом. Сей нумер складає ся з двох частин; перша ідентична майже з попереднім нумером, друга єсть казкою. Оба брата, богач і бідак вертають з суду до дому. Бідак просить в богача хліба. Той дає йому, але рівночасно вибирає очи, заводить його під шибиницю і там лишає. В ночі прилітають під шибиницю чорти. З їх розмови довідує ся він, як пустити в одному місті воду, що чорти за-тримали, як уздоровити хору царівну і як привернути собі зір. Він виконує все те, женить ся з царівною, дістає багато грошей від міста і вертає домів. Старший брат, богач, розвідує його про все і каже вибрати собі очи та завести себе під шибиницю. Чорти, що чекали вже на нього, роздирають його.

Ю а в ю и.

I. Баронський син в Америці. Баронський син виїздить з трьома сотками людей до Америки. По трьох місяцях подорожи виходить їм пожива; вони старають ся з тої причини як найскорше прибити до берега. Магнесова скала притягає в одному місці їх корабель до себе. Сто люда з між них видрапує ся по шнурах на беріг. Там находять оочеві дерева і живять ся. Заспокоївши голод йдуть дальше в гллуб краю. Спостерігають дім і заходять до нього. Великан, високий на три сажні, втручує їх до середини і годує турецькими орїхами. По часі вибирає з між них трьох, вбиває на рожен і пече. Всі живі тим перестрашені. Приходить родина великана і приглядає ся добичі. По її відході

великан пече знов трьох людей на вечеру і кладе ся спати. Баронський син виймає тоді патрони, що мав при собі, вкладає великанови в уха і підпалює. Вони вибухають і приголомшують великана. Баронський син з товаришами вибирає йому очи, вбиває і втікає на корабель. При повороті величезний гад пожерає ще трьох людей. Інші вбивають самі себе на кораблі і їдять з голоду одні других. За радою баронського сина вибирає ся кілька човнів шукати поживи. На невеличкому острові знаходять величезне яйце; кладуть коло нього огонь, печуть, наїдають ся самі і набирають, що можуть, для товаришів. Птах, що зніс яйце, ввидів людей, як його яйце поїдали: він кинув ся на них і два човна з людьми затопив, інші втікли. Незадовго збирають ся вони з чужим кораблем і прибувають за ним до сухої землі. Мужики дістають там землю і осідають на ній, баронський син женить ся з царевою дочкою — хоч мав в краю жону — і стає наслідником трону. Несподівано його жона вмирає. По краєвому звичаю мусить і баронський син дати себе поховати разом з нею. Він набирає з собою золота, хліба, ліків і дає себе спустити до склепу. Того самого дня умирає царський огородник; його ховають разом з жоною. З нею здибає ся отже баронський син і починає роздумувати, якби вийти звідти. Вкінці знаходять отвір, виходять ним, всідають на корабель і вертають до Європи. Баронського сина жона приймає огородничку у себе і вони живуть в згоді. Баронський син не може ніяк забути про свої пригоди і аж по два рази денно їх розказує.

2. Модний „Робінзон“. Богатого купця син пустив ся на море шукати щастя. Однакж корабель, що на ній плив, потонув, а його буря викинула на остров. Там приучує він малпу до послуг і живе з нею. По якомусь часі з'явили ся на острові дикуни, що хотіли їсти наших людей. Купецький син почав стріляти до них з револьвера; вони повтікали, а одного раненого полишили. Купецький син навчив його своєї мови і зробив своїм товаришом. Йому удалось також виратувати з рук людоїдів молоду дівчину; він женить ся з нею і чекає лиш на нагоду, як видерти би ся з острова. Нагода не трапляє ся; тому він збиває човен з товаришом, накладає на нього срібла, якого мав подостатком на острові, пускає ся на море і щасливо прибуває до Англії.

3. Про Франца. Францко пропиває весь маєток одідичений по батьку і наймає ся до чорта на службу. Чорт дає йому що ночі тисячу золотих і каже всі пропити. Францко так добре словнює службу, що ще понад тисячку пропиває. В остатній день служби завиває його чорт в шкіру і висилає в ній на неприступну гору по золото. Пізнійше обіцяє і по нього вислати шкіру. Францко словнює приказ. Чорт не посилає по нього нікого. Цеславель, властитель гори, знаходить його, да-

рує йому життя, а навіть хоче зробити своїм наслідником. Та Францко сумує проте ненастанно. Ісоглавець женить його з заклятою дівкою. По трьох роках родинного життя вибирає ся Францко в відвідини до матери. Там накупує собі маєтків і господарює. По якомусь часі вибирає ся на лови. В часі його неприсутности жона утікає з дитиною від нього. Францко шукає її. При помочи миші, воробця і льва, котрих з'умів дуже добре поділити паршивим конем, находить її, дістає ся назад на Ісоглавцеву гору і там остає на завсїгди.

4. Про двацять чотирох братів і про Палирожу. Одному газді вродило ся нараз двацять чотирох хлопців. Пунорізка зібрала їх до коша і понесла топяти. Ніп, що їхав тоді дорогою, відобрав в неї діти і виховав у себе. Як вирости вони на парубків, стали в одного царя на службу. В нього заслужили собі і грошиї подостатком і по коневи дістали. Як вернули до дому, вислали батька в старости, бо задумали женити ся. Батько найшов попа, що мав двацять чотири доньки, порозумів ся з ним, вернув до дому, забрав синів з виїмкою наймолодшого, що лишив ся на господарстві і виїхав з ними на свадьбу. Коли по свадьбі вертали ся до дому, чорт перемуровав їм дорогу за те, що відпочивали в тіни його грушки, а не лишили для нього крейцаря в нагороду і не пустив їх доти, доки не записали йому того, про що не знали в дома. Вони згодили ся, бо забули про наймолодшого брата і вже дальше поїхали без перешкоди. Наймолодший син дізнавшись про все, вибрав ся в дорогу, щоби ставити ся перед чортом. Чорт висилає його по прекрасну Палирожу, жону чорта Гордова. Перша жона Гордова, Мишбаба, помагає йому в власнім інтересі украсти Палирожу. Викрадена Палирожа приобіцює знов вирвати його від чорта, якому записано його. Вона їде з чортом на весіля на склянну гору. Він висмарований молодильною мастию, перебраний за офіцера, здоганяє чорта на своїм віщій коні і грає понад його головою. Чорт міняє ся з ним за коня. Віщій кінь розносить чорта, а він з Палирожою вертає домів.

5. Крікус-Какус. Два вояки, що втікли з війська, найшли в великій лісі пивницю, а в ній повно бочок. Розбили одну бочку, а в ній друга меньша; розбили тоту, а в ній ще меньша. Вкінці дійшли до такої малої як оріх. Розбили й тоту, а там паперець. Скоро лиш письменний вояк вимовив імя написане на картці, зараз став перед ним чорт Крікус-Какус і заявив, що достарчить йому всього, чого він забажає. Вояки гостять ся порядно, а потому приладжують обід для цілого війська, за що цісарь звільняє їх від служби. Вояки розходять ся тепер: письменний бере дрібну сплату за свої претенсії до карточки, письменний карточку. При її помочи він, вернувши до дому, женить ся у багатого пана. По весілю відпускає від себе на кілька днів Крікус-Какуса;

та той пориває з собою й карточку, а вояк стає ще бідніший як був. Тесть забирає свою доньку до дому, а його каже привязати до стовпа і тримати, доки не згине. Воякови удає ся відшукати назад карточку. Він стає знов богатим і жону бере назад до себе.

6. Гонихмарник і його вішчий слуга. До гонихмарника наймив ся на службу бідний хлопець. Коли гонихмарник видалив ся з дому, хлопець заглянув через дірку від ключа до одної комнати і ввидів там великі чотири золоті букви; як глянув на них, зараз пізнав, що де в сьвітї діє ся. Він зробив собі такі самі букви з золотої маси, що стояла під лавкою і втік до дому нім вернув гонихмарник. Щоби родині своїй приспорити гроша на житя, перекинув ся він раз в золотого барана, раз в бика, то знов в коня і казав батькови продавати себе: коли батько взяв гроші, він втікав від того, що його купив. Два рази удала ся штука, та третього разу купив його гонихмарник, перебраний за пана, разом з уздечкою, через що він не був в силі утечи. Гонихмарник бажаючи пімстити ся на нім, повів його до коваля і казав підкувати. Та нім він вийшов з кузнї, ковалева дівчина зняла з коня уздечку; кінь пропав, а гонихмарник остав ся в дурнях.

7. Медвідь Іванко, Товчикамінъ-Печиколачі, Сучи-мотузок. Одна баба мала від медведя сина, Медвідь-Іванка. Коли він підріс, пішов на улицю і ввидів, як дванайцять возів попало в болото, а не могло ніяк видобути ся з нього. Він прирік витягнути вози, коли йому дадуть на мізільний палець желіза. Люди згодили ся. Він звязав всі вози разом, зачіпив на мізільник і витяг. Йому дали сто сотнарів желіза; з них казав Медвідь-Іванко скувати собі палицю і пішов з нею в сьвіт. На дорозі здибав Товчикаміня і Сучимотузку; вони подружили ся з ним і пішли разом. Живили ся так, що двох йшло на лови і било дичину, а оден лишав ся в дома і варив обід. В часї готовлення обіду звук був появляти ся малий дідок і поїдати, що було. Так видер обід Товчикаміневи і Сучимотузкови, ще й їх побив. Коли одначе прийшов до Медвідь-Іванка, той пірвав його за бороду, заніс до ліса, розколов дерево, вклав в щіливу бороду діда і пішов до дому. Та як здивував ся, коли вернув з товаришами на те місце і не ввидів ані дерева, ані діда. По слїду пізнав він, що дід пішов під землю, тож вибрав ся за ним на другий сьвіт. Там відбиває від шарканів три дівчини, привязує до линви і каже витягати товаришам на сей сьвіт. Вони витягли дівчата, але його не схотїли. Зжурений Медвідь Іванко накриває орлята своїм плащем в часї огненного дощу і виратовує їх від загибели. За се виносить його орел на сей сьвіт. Він віднаходить виратовані дівчата, а товаришам, засудженим на смерть за зраду, дарує житя.

8. Сучкир Янко і його подвиги. Неплідній цариці радить вожжя з'їсти рибу з одного ставу, а буде мати певно дитину. Цариця з'їла, але рівночасно покушала риби також служниця, а ости пооблизувала сука. По девяти місяцях породили всі три по синові. Царь віддав їх до школи; найліпші поступи в науці робив завсїгди сучин син, прозваний Сучкир-Янком. Як хлопці подоростали, вибрали ся всі три шукати сонця, місяця і зьвізд, що пірвали були шаркані. За вказівками свого стрійка найшли шарканів; по тяжкій борбі поконав їх всіх трьох Сучкир Янко, відобрав сонце, місяць, зьвізди і пустив в воздух. Шарканьовими кіньми розділили ся брата. Коли вони вертали до дому, поступив Сучкир Янко, перемінений в ката, до Гинджібаби, теці шарканів і підслухав, як тотя видавала прикази донькам, щоби позбавити життя братів. Тому на дорозі розтинає він красну хустку, грушку з смачними овочами, керницю з студеною водою, в які попереминювали ся три сестри, і убиває їх. Гинджібаба жене ся тепер за братами, щоби пімстити ся на них за зятів і доньки. Брати втікають щасливо на подвіря стрійка; тут удає ся їм Гинджібабу зловити і перемінити в коня, на котрому мав їздити Сучкир Янко. По сьому вертають брата до дому. Нараз заступає їм дорогу малий чоловік, Лакцібрада, брат Гинджібаби, відбирає її в Сучкир Янка і від'їздить. Сучкир Янко виправляє братів до дому, а сам пробує дістати назад Гинджібабу. Силою не удає ся йому се; тоді вступає він на дорогу угоди. Коли Сучкир Янко привезе з сьомого краю для Лакцібради царську доньку, він віддасть йому коня з Гинджібаби. Сучкир Янко годить ся на умову і їде по царівну. По дорозі добирає собі чудесних помічників: одного, що був все голоден; другого, що скоро ходив; третього, що далеко кидав; четвертого, що далеко видів; пятого, що все було йому зимно; шестого, що вмів багато пити; сьомого, що вмів багато їсти. Вони помагають йому виконати всі праці, задані царем і дістати царську доньку. Лакцібрада відбирає її у Сучкир Янка, а кобили — Гинджібаби не дає. Сучкир Янко видячи, що силою не поконе Лакцібради, підмовлює жону, щоби довідала ся, де його сила і йому повіла. Жона довідала ся: Сучкир розбив яйце, в котрому остаточно находила ся сила Лакцібради і убив його. Жону забрав з собою і вернув до дому.

9. Про царя Ворона і його вояків: Голода, Мороза, Студінь, Теплоу. Царь Ворон воює по сьвіту з вояками Голодом, Морозом, Студінею і Теплою. Вони нищать все, нічо не сьміє їм оперти ся. По повороті на родину замикає їх царь в арешті, дає їм їсти певні страви, а по році каже їх зарізати, щоби переконати ся, що кому найліпше хіснувало. Досліди свої подає до публичної відомости.

10. Як Коньтюфіть дістав сонце і місяць. Коньтюфіть іде з двома братами на склянну гору до Гинджібаби, щоби відобрати в неї сонце і місяць. По дорозі боре ся з трьома шарканями і убиває їх. По сьому дістає ся до Гинджібаби і забирає в її неприсутности сонце і місяць. Гинджібаба спостерігає крадіж і кидає ся в погоню. Вона перекидає ся то в керницю, то в ягоду, то в грушку, думаючи звести Коньтюфітя, але се не вдає ся, Коньтюфіть вбиває її. В дорозі відбирає від Коньтюфітя сонце і місяць малий чоловічок, Рукомнять, і обіцяє віддати їх тоді, коли Коньтюфіть приведе йому доньку царя Златокридлика. Коньтюфіть дістає царівну при помочи чудесних помічників (Голода, Мороза і т. д.), передає її Рукомнятьови, забирає сонце і місяць, прибуває домів і женить ся з донькою свого царя.

11. Як руський кральович з великим Янком сватав царську доньку. Один Русин став при помочи багатой Американки царем. А було в нього трьох синів. Доки сини були малі, вчили ся добре, доти й царь був доволений; колиж сини підросли і не хотіли вчити ся, почало в царя одно око плакати. Та ніхто не знав, яка сьому причина. Захотіли сини вже й женити ся. Набрав один гроший, поїхав; промарнував гроші, мусів стати наймитом в жида. Другому повело ся так само. Поїхав третій. На дорозі заплатив за великого Янка гроші, викупив його з неволі: за те пішов той з кральовичом і поміг добути йому чудесний плащ, капелюх і шаблю, а при їх помочи, царівну. Руський кральович женить ся з царівною; батькове око перестає в наслідок того плакати.

12. Про трьох царевичів і царівну на Ясінській горі. Трьох царевичів вибирає ся один по другім за ліками для батька. Двох перших вкидають за довги до арешту і засуджують на шибеницю. Третього заносить лис на ясінську гору; він набирає там води слабой, сильной, молодой, спить з царівною і вертає до дому. На дорозі викуплює братів від смерти. За те крадуть вони в нього сильну і молоду воду, а лишають слабу. Він дає її батькови, батько ще гірше слабне від неї. Старші брати уздоровлюють його другими водами. Батько думаючи, що наймолодший син наставляв на його життя, приказує його убити. Стрілець дарує йому в лісі життя, а на доказ ніби то смерти царевича приносить його палець і з заяця серце. Тимчасом царівна на ясінській горі породила сина і видала приказ, щоби батько дитини ставив ся перед нею. Обидва старші брати поставили ся, та вона вкинула їх до арешту; третій, що мав вже женити ся з купцевою донькою, довідав ся, що за ним шукають, покинув купця, ставив ся перед царівною і оженив ся з нею. Старші брати померли в арешті.

13. Три брати : Вечеря, Північник, Зоря. Трьох братів постановило принести з заклятого міста води для свого батька; колиб нею вмився, перестало б його око плакати. Два перші не дійшли до заклятого міста, бо промарнували гроші і мусіли за довги свині пасти. Третій не лиш дістав води, але приспав ще з заклятою царівною хлопця. З поворотом до дому викупив своїх братів, та вони відобрали від нього воду, а його самого вкинули в глибоку студню. Вмив царь своє око водою — перестало плакати. Тимчасом царівна з заклятого міста породила сина і видала приказ ставити ся тому перед нею, що там був. Два старші поставили ся, але не змогли царівни одурити. Поїхав третій, що видістав ся зі студні, вернув до батька і став був в нього за візника. Царівна пізнала його і вийшла за нього за муж.

14, 15, 16. Чудесний млинок, баранець і палиці. Чудесний столик, коза і палиця. Про барана, порток і палицю, що Бог дарував чоловікови. Бідний чоловік, не знаючи як прожити, йде до Бога на скаргу. Його завертає хтось (Бог) на дорозі і дає йому обрус (столик, млинок), що видає з себе найліпшу поживу, та барана (козу), що висипає с себе тільки гроший, кілько властителеви треба. Властитель (бідак) не вміє з подарками поводити ся; їх викрадає в нього жидок, звичайно на нічлігу. Бідак жалує ся знов Богови. Бог дає йому палицю (одну або більше), що сама вміє бити. Бідак випробовує наперед її на собі, а потому відбирає при її помочи від жида викрадені подарунки. Він приносить їх до дому і заживає щасливо. В деяких відмінах випробовують ще силу палиці на собі пан (або сусід) та цікава жінка.

17, 18. Про пушкаря, що розумів бесіду усякої животини Про чоловіка, що розумів бесіду звірів. Чоловік виратовує царевича-гада з огню (або убиває шарканя) і в нагороду за те дістає дар розуміти бесіду всіх звірів. Через те удає ся йому відкрити скарб; він багатіє і заводить у себе велике господарство. Раз довідує ся, як старий, прогнаний пес стереже його добра, а як молоді песики дозволяють його нищити. Він вибирає ся з жоною в гостину. На дорозі сьміє ся з кобили, що оправдує ся перед конем, чому поволи йде, та ще й шпотає ся. Жона допитує ся, чого він сьміє ся; він не признає ся, бо колиб виявив тайну, мусів би умерти. Жона не зважає на те, і натискає на нього чим раз більше, щоби лиш заспокоїти свою цікавість. Муж купує трумну, лягає в неї і наміряє вже виявляти тайну. Нараз почуває розмову пса з когутом. Когут сьміє ся зі свого господаря, що має одну жону і не годен з нею дати собі ради, а він хоч кілько їх має, всеж потрафить з ними упорати ся. Се порішає його судьбу. Він зриває ся з трумни, бе жону доти, доки тій не відхочує ся відкриття тайни, і живе спокійно дальше.

19. Як Кудлош Янош був псом. Стрілець убив заяця. Заяць віджив і відіслав стрільця до Кудлоша Яноша, від котрого мав про більше чудо довідати ся. Кудлош Янош став розказувати стрільцеві, як був колись псом. Він був богатим господарем. Його жона залюбила ся в наймиті, перемінила Кудлоша на пса, прогнала його від хати, а з наймитом стала жити як з мужем. Пес заблукав ся між вівчарів; тоті по часі продали пса панови за добрі гроші. У пана поривав чорт новонароджені діти. Тепер мала бути знов у нього дитина, тому приставив він пса стеречи паню. Пес достеріг справді. Він відкрив печеру чортову, завів там пана і виніс йому аж троє його дітей. В пів року покинув пана і вернув до свого села. Його пізнала давна служниця, ударила його зачарованим прутом і він став знов чоловіком. Колиж його давна жона повернула з наймитом з коршми, він перемінив їх в пару ослів і нагнав, а сам оженив ся з колишньою служницею і став знов господарювати.

20. Про Немтуду. Бідний чоловік наймає ся на службу в чорта. В неприсутности чорта дотикає ся пальцем золотої студні, від чого стає в нього золотий палець. Щоби чорт не довідав ся про його непослух, відтинає палець. По якомусь часі маючи змити коня, обливає його водою з золотої студні. Кінь був віщун. Він приказав себе і другого коня обляти в цілости золотом і втік з парубком, що також обляв ся золотою водою, чим змога скорше. Чорт гонить за ними. На приказ коня кидає парубок поза себе раз згребло, другий раз покровець, в наслідок чого повстає гора і море. Чорт тоне в мори. Парубок пускає коні, а сам наймає ся на службу перше в царського візника, потому у огородника. Коні обіцюють на його зазив завсїгди ставити ся. В одно сьвято прикликує парубок прозваний Немтудою, тому що вдавав німого, коні, скидає з себе бідну одіж і золотий проїздить ся по городі на золотих конях. Царівна спостерігає його, тому відмовлює руки аж трьом царевичам, а виходить за нього за муж. Царевичі підносять ззатого війну проти царя. Немтуда побиває всіх на своїх конях чудесною шаблею. Його ранять, а царь завиває рану своєю хусточкою. По війні справляє царь велику гостину і прикликує на неї вперве свого зятя з гусячої хати. Зять не хоче йти. Підглядають, що він той золотий лицарь, що воював з ворогами. Царь перекоує ся також, що се правда, тому приймає його до своєї ласки.

21. Про сімох братів гайворонів і їх сестру. Одна мати заклала в злости своїм синам, щоби поставали гайворонами. Сини полетіли зараз в ліс і там стали жити. По них вродила ся матери дочка. Як піросла, пішла шукати своїх братів. Вітер заносить її до них. Вона ховає ся від них, та брати відкривають її і приймають до себе дуже радо. Якась

баба задумує звести її зо світа. В неприємности братів дає коралі, що дусять її, та брати відратовують її; другий раз дає її яблуко; сестра давить ся яблуком; брати не можучи її відратовати, вкладають її до скляної скрині, вішають в корчах, а самі стріляють ся. Молодий царевич находить її в скрині, відратовує і женить ся з нею. Та мати доти грозить йому всякими способами, доки царевич не згодив ся її стратити. Він відводить її в ліс, та з жалю відтинає лиш руки і пускає, а пса убиває, виймає очи і серце та приносить матери на показ, що послухав приказу. Царевичова жона дістає ся аж на місце, де жила з братами. Її відростають руки і родять ся два хлопчики. По батьковій і материній смерти віднаходить її царевич і забирає до себе.

22. Про царя, що мав діти срібноволосі. Один царевич женить ся з дівкою, що обіцяла йому породити двоє дітей з срібним волосям. По весілю йде на войну. Царівна родить хлопчика і дівчину, але пупорізка пускає їх на воду, а під царівну підкидує двоє щенят. Старий царь каже її за те закидати гнойом аж до шиї. — Діти ловить один чоловік і виховує. Як вони вирости, покидають його, заходять в великий ліс і там осідають на житя. Брат женить ся з дівчиною з Чорногори, що подібна цілком до його сестри. На ловах здібає ся з своїм батьком царем. Батько запрошує його до себе на обід. Він йде з сестрою і жоною. При дорозі здібує свою матір, замуровану вже в слуп: він обчищує її і цілує. При обіді в царя починають оповідати собі казки. Жона молодого царевича висвітлює всю правду. Царь приймає діти і невістку до себе, жону каже відмурувати зі стовпа і справляє велику гостину.

23. Як царевич вирвав царівну у чорта. Молодий царевич, увидівши випадком у свого батька портрет царівни, в котрій любив ся чорт, постановив віднайти її і оженити ся з нею. Він вибрав ся в дорогу з одним слугою. На дорозі дістає слуга підступом чудесну одіж, палицю, чоботи, книжку. З ними прибуває до царівни. Вона задає дві задачі царевичови: принести з її пальця перстень і з її любовника-чорта голову. Царевичів слуга виконує задачі. Царевич женить ся з царівною і стає по батькови царем.

24. Про хлопця, що сім літ у колодязи сидів. Їхав цар улицею, а газда бив свого сина за те, що не хотів йому оповісти свій сон. Царь забрав хлопця до себе. По якомусь часі зажадав, щоби хлопець йому розказав свій сон. Хлопець не схотів. За кару казав його царь закопати в глибоку студню. Як його закопували, молода царівна, що полюбила хлопця, казала викопати потайно підземний хідник для себе і коли хлопця кинули до порожньої студні, вона ходила до нього попід землю і годувала повних сім літ. По тім часі прислав поганський царь до

її батька три качілки: батько мав відгадати, де в них грубший кінець. Дальше прислав три однакові коні, щоби царь відгадав, котрий з них старший. Вкінці кинув до нього величезною кулею і зажадав, щоби її хто відкинув, інакше розпичне війну. Хлопець, що сидів в студні, порадив, як що зробити; до виконання третьої задачі його витягнули навіть зі студні. Поганський царь невдоволений, що так справа пішла, зажавав видіти того, що кинув до нього кулею. Хлопець ставив ся, але ще з двома такими товаришами, що поганин не міг пізнати, котрий з них витязь. Годі визвав його поганин на поєдинок. Хлопець убив його, а з царською донькою оженив ся. Перед вінчанем признав ся також, що йому в батька снило ся.

25. Про царського похрестника. Газді родить ся син в часі, коли в нього царь ночує. Царь стає йому кумом. Як хлопець виріс, іде до хрестного батька-царя. Розбійник переймає його в дорозі і змушує признати себе царським похрестником. Царь приймає похрестника радо з слугою. Похрестник-розбійник старає ся всякими способами позбутися слуги, але йому не вдає ся. Вкінці висилає його до сусідного царя сватати за себе дочку. Царь задає йому три тяжкі задачі, але він при помочи мурашок, риб і птиць виконує їх, забирає з собою царівну і вертає домів. Похрестник-розбійник вбиває його в пивниці; царівна оживлює його і виходить за нього заміж. Розбійника вішають.

26. Марко багатий і подорож до сонця. Царь довідавши ся, що з його донькою має оженити ся мужицький син, купує його в батька і кидає в воду. Хлопця витягає з води перевізник і виховує в себе. Царь здибає його випадком і висилає до цариці з листом, щоби його казала повісити. Баба перемінює на дорозі лист і цариця женить хлопця з своєю донькою. Царь висилає його до другого царя в надії, що він в дорозі згине. Він тимчасом не лиш не згинув, але за те, що пустив молодильну воду з керниці, обконав грушку, що родила молодильні грушки, зібрав великі гроші і вернув з ними до дому. Тесть захотів і для себе дістати тільки майна, та при перевозі перевізник втік, а він став на його місце перевозити.

27. Янко чарівник. Слуга мстить ся на газді за те, що віддав за иньшого, а не за нього доньку так, що виставляє молодята на сьміх, а попови, дякови, бабі, що хотіли молодятим помочи, робить неприємні збитки. За порядним окупом звільнює всіх від своїх чарів.

28. Чорт наймитом. Чорт краде в бідака кусник хліба. За те мусять в нього служити цілий рік. Він вимінює за кози (чорти) воли для свого газди, а в дідича забирає на посторонок всьо збіже для нього. Бідак стає богачем, а чорт вертає до цекла.

29. Чорт шибеник. Бідак продає корову і за отримані гроші викупує від смерти чорта. Чорт служить йому за те. Він краде в багатого брата свого газди, що може, та носить до себе. Вбиває бабу в богача, робить з нею різні фіглі і вимагає на богачу, що той дає йому воли, коли бабу поховає. Збогативши так газду, відходить.

30. Про нечисте місце. В князівській палаті появляють ся щоночи чорти. Князь не знає, як позбутися їх, тому покидає палату і переносить ся на инше місце.

31. Чому громи бють? Стрелець вбиває сьвяченою кулею чорта і за те дістає нагороду від чорнокрижника, що гонить хмарами.

32. Звідки бере ся град? Чорнокрижники заморозують воду, розбивають лід на кавалки, підносять з собою до гори і в формі граду скидають його в долину.

33. Як бідний забогатів через кумову шкіру. Один богач записав ся чортам. Перед смертю порадив своєму сусідови, щоби не дав його шкіри чортам на цвинтари, за що дістане бочку грошей. Бідний послушав і таким способом розбогатів.

34. Як вийшов піп на гостині у чарівниць. Один піп вибрав ся в гостину до чарівниць. Коли на ній поблагословив страву, зірвала ся буря, чарівниці звикли, а піп опинив ся в глибокому лісі. Трийцять літ блукав ся, заки віднайшов чарівницю, що його на гостину запросила була. Чарівниця пізнала його і відіслала до дому.

35. Попада і її мертвий коханок. При помочи чарів прикликала попада свого мертвого любка. Він увіз її з собою, та коли казав її лізти в отвір, що вів до його помешканя (гробу), вона настрашила ся і втікла. Вправді не вдало ся йому її назад зловити, але ціла прогулька не вийшла її на добре, бо по повероті до дому зараз вмерла.

36. Циган воїн. Циган паде з гілі, котру рубав сидячи на ній і думає, що вмер. Судия каже дати йому 25 буків. Циган відживає. Батько проганяє його з дому. Він вбиває купу мух і каже вибити собі на шабли, що за одним махом 330 голов вбиває. Царь здибає його і бере до себе, думаючи, що він великий герой. Зчиняє ся війна. Циган обіймає начальство над військом. Горячою кашою припікає так коні, що тоті летять просто на ворога і всьо тратують. Циган відносить побіду, бере від царя в нагороду коня, пушку і шаблю та вертає до дому.

37, 38. Казка без правди. Казка - небелиця. Обі відміни тої самої казки розказувані умисно так, щоби всьо було в них неправдоподібне.

А. Байки. В. Оповідання про історичні особи.
В. Анекдоти.

А. 1. Як медвідь боров ся з стрільцем. Медвідь боре ся раз з ослом. Не вміючи ловити риб, як осел, не хоче з ним другий раз брати ся. По сім пробує бороти ся з вояком, та спіймавши доброго облизня, втікає в ліс і більше з нього не показує ся.

2. Про вовка, що не мав нігде щастя. Піп нагнав від себе старого пса, що був вже йому непотрібний. Пес побіг до ліса і підмовив вовка, щоби вхопив попову дитину; він відбере її від нього і з того будуть мати оба хосен. І справді піп взяв пса назад до себе. Пес запросив з вдячності вовка на хрестини, та його там оббили. Вовк постановив помстити ся на попі. Він хоче з'їсти попову конину, барана, наймита; та йому не лиш не вдає ся намір, але він ще дістає таку научку, що рішає ся раз на все не заходити собі з попами.

3. Вовк і лисиця. Вовк вибрав ся з лисицею на весіля. Лисиця погостила ся на нім добре, вовка-ж лиш оббили.

Б. 1. Про Матяша краля. Матяш король служив спершу в їазди в Оріховици, в Русина. Раз пішов він з їаздою орати; на поли дочув ся, що вибирають нового короля і захотів також там йти. Ѓазда заяв истик в землю: коли б він розвив ся, то се бувби знак, що один з між них може бути король. Истик розвив ся дійстно, вони пішли на коронацію. Не вибрали Матяша. Став він в коваля на службу, а як прийшов другий вибір, удав ся там. Його вибрали королем. Став він зараз воювати з Погандзівчом, поконав його і вбив. По сьому вибрав ся в Туреччину. Турецький царь пізнав його і постановив повісити, та Матяш заграб на сопівку, войсько прилетіло, його висвободило, а турецького царя повісило. [Сей мотив взятий з оповідань про Соломона].

2. Про Матяша краля. Поніс швець Матяшови дарунок, та сторожа доти не хотіла його пустити, доки не приобіцяв поділити ся з нею нагородою. Швець зажадав в нагороду від Матяша сто палиць і розділив їх між сторожу. На крик вояків вибіг Матяш на двір, дізнав ся про все і обдарував шевця щедро.

3. Про Матяша краля. Матяш приказує облупити камінь, попрясти сторічне ключа на шовкові цитки і залатати діравий кіш. Мудра дівчина каже відповісти Матяшови, най він заріже камінь перше, най зробить з сторічного плота золоте веретено, най виверне кіш на виворіть, тоді прикази його будуть в цілости виповнені.

4. Про Матяша краля. Матяш визволює ся з біди таким способом, що перебирає ся за візника і з колесом на плечах утікає з міста.

5. Про Йосифа II. Вояк оббиває Йосифа II. на сторожі за те, що він перебраний за шваба хотів переступити приказ і переїхати попри царський дворець возом.

6. Чому Кошутівці побирають пенсію? Кошут казав дати своїм воякам тому пенсію, щоби їх не називав ніхто жебраками.

В. І. Циган у царя. Циган розсмішує царівну через те, що кумедно кладе ся спати, та не воду і роззуває ся не так як люди. В ночі спить з царівною і дістає за те від царя велику дуброву на вугля.

2. Про Галичанів. Поляки не вміють їсти вареної кукурудзи. В коршмі пють на пса, думаючи, що то худобина.

3. Як Крайняки йшли на вимолот. Трьох крайняків знаходить на дорозі пушку, ніж і годинник. Один гине від ножа, другий від пушки, третій дістає ся до арешту за те, що потовк годинник.

4. Як Верховинець висиджував лошака. Верховинець одурений бабою сидить на дини, думаючи, що висидить лошака. Ще більше набирає тої певности, коли диня скочує ся з гори і виполошує з корча заяця.

5. Цигани косарі. Цигани наймають ся за косарів. Наївши ся одного дня, не хотять косити. За те на другий день косять голодні. Аж в вечер дає господар їм їсти, тай то що ліпше лишає на остаток, з чого очевидно цигани невдоволені. Хора мама циганська.

6. Циган у монастири. Циган вступає до монастиря, думаючи, що там не буде нічого робити, а буде добре їсти. Та ігумен замикає його до стодоли і морить голодом. Циган думаючи, що всі монахи так голодують, втікає з монастиря і ще й другим дає відповідну науку.

7. Як циган свою маму ховав. Циган каже ховати свою маму парадно, а попови і дякови намість грошей каже тільки раз „серце“, кілька золотих мав заплатити.

8. Як циган заробив шатя і до церкви пішов. Циган за буки дістає шатя і йде до церкви. Люди почали як раз тоді клякати. Циган думаючи, що то перед ним, каже: Люди, не клякайте, я не все таким паном був.

9. Як циган з паном обідав. Пан думаючи, що циган має велику груду золота, запрошує його до себе на обід. Коли переконав ся, що то неправда, оббиває цигана.

10. Пан і циган на ловах. Циган вбиває ніби то разом з паном заяця, кладе ся з ним спати, а кому красший сон присниться ся, той з'їсть заяця. Очевидно з'їдає циган його.

11. Чому цигани не сповідаються? Одному циганови дав піп намість причастя хрину з оцтом і паприкою. Від тоді цигани не сповідають ся, бо думають, що то все причастя таке недобре.

12. Піп і дяк. Піп кричить на дяка в церкві. Дяк робить йому збитки за се і сьміє ся з нього.

13. Піп і посестра. Піп дізнає ся в церкві, чому не вийшла до нього коханка, задаючи її питання намість богослужебних слів.

14. Піп і невіста. Піп і невіста, знаючи одно другого тайну, перемовляють ся в церкві словами так, що ніхто їх не розуміє.

15. Як баба сповідала ся. Баба платить мужикови за те, що її оббиває, думаючи, що платить попови за сповідь. Лиш припадком виходить всьо на верх.

16. Як дівки молять ся в осени.

17. Проворний візник і пан. Візник спроваджує панови стару циганку намість молодої невісти і вміє паню так підійти, що за її впливом пан полишає його в службі, хоч вже перед тим прогнав був.

18. Параффраза гласів (самогласних) і апостола. Гра слів.

СЛОВАРЕЦЬ УГОРСЬКО-РУСЬКИХ МІСЦЕВИХ ВИРАЗІВ.

А. а — і, а;
а́лде — тут, отут; сюди;
а ж — як, коли; скоро;
а́йбо — але; але бо;
а́й — але;
а́йно — еге, егеж, ая;
акура́т, акура́тнѣи — лат.
accurate — як раз; ага,
ого;
ала́ш — мад. állás — ста́йня;
широкі сѣни; руштованя;
алдомáш, олдомáш — мад.
áldomás — мого́рич;
альо́ — ано; і;
анга́рїя — кварта́л;
анта́лак — мад. Antalag — ба-
ривочка; бочечка;
а́по — мад. apa — ба́тько;
атту́ — тут;
аче́й — че́й, може;
Б. ба́грїти — збивати дзвони
в колесї;
ба́гро — дзвін в колесї;
бага́жїя — нім. Bagagewagen
— тягаровий віз;
ба́йловáти — мад. bajlódni —
глядати; шукати; змучити;
мучити ся;
ба́лега — відхід, останок;
Dreck;
ба́лта — мад. balta — топір,
сокира;

ба́нда — мад. banda — музика;
оркестра;
ба́нкоўка — мад. bankó — зо-
лотий;
ба́новáти — мад. bánni, bán-
kódni — жалувати; тужити;
ба́пка — ковало, кова́дло;
ба́ра́чки — мад. baraczk —
бросквинї;
ба́ра́нья — ягня;
ба́ратоўство — мад. barátság
— побратимство;
ба́рбі́р, ба́рбі́ль — нім. Bar-
bier — голярь;
ба́рз — слов. дуже;
ба́рта — мад. balta — сокира;
ба́сама кў́йон теремтете,
ба́сама кў́тья, ба́сом
ти дў́шу — брідкі про-
клони мадярські; (пор. мад.
baszni);
ба́тальїа — колотівка; мішаль-
ник;
ба́течко — кум; нанáшко;
бе́зды́ткинья — бездітна
жона;
бе́зіўша́к — мад. biztosság —
заклад; кавця;
бе́зно — бездна; пропасть; глу-
бина;
бе́зпло́днї — безплонї, без-
тілеснї;

бизува́ти — мад. *bizni* — спускати ся на кого; віршити кому;
 бизі́ўно, бизо́ўно — мад. *biztosan* — на певно; дійсно; справді;
 бизі́ўний — мад. *bizonyos* — певний; дійсний;
 билъшо́ў — мад. *bölcső* — колиска; гоїданка;
 бирéшити — мад. *béreskedni* — служити;
 бирéш — мад. *béres* — слуга; наймит; волярь;
 бир — мад. *bűri* — кладка; місток;
 бирувáти — мад. *birni* — мочи; мати силу;
 биро́ўка — мад. *biróné* — війтиха;
 биро́ўство — мад. *biráskodás* — війтівство;
 биро́віў — мад. *biróé* — війтівський;
 бирі́ў — мад. *biró* — війт; говорять ще: біроў, биро́ў, биро́ў;
 бирі́ўський — мад. *biróé* — війтівський;
 бірфа — мад. *bérfa* — складова частина воза; стоїть на левчі (люшні);
 биса́га — торба;
 бітка — війна; борба;
 біти — бути, бути;
 бицкі́ — бички, волики;
 бичалувáти, бічалувáти — мад. *becsülni* — шанувати; поважати;
 бичилóвати — оцінити: отаксувати;
 бичéльний лист — оцінка, таксація;
 бичилу́нок — оцінка;
 бібльйáш — учений жидівський; біглий в біблії;
 бігáрь — патик; кій; палиця;
 біжáлмо — турецьке яблуко; з нього виїдають середину, а шкірку відкидають;

білогрáд — дорогий камінь (ізмараїд?);
 біра́ки — таксатори; пор. мад. *biral* — осуджувати, критикувати;
 біриш (біреш) — парубок до волів;
 бірто́к — мад. *birtok* — майно; посілість;
 бісері́ — коралі;
 біта́нга, битáнг(а) — мад. *bitang* — лотр, лайдак; гунцвот;
 бішти́ — бічи;
 бля́шка — мірка на горівку; децилітер;
 блисьцьі́ — близнюки;
 бога́ч(ь), бога́жь — мад. *rogácsa* — хліб; малай; печений пиріг;
 божéкати са — кричати: Боже, Боже; призивати Бога на поміч;
 божі́ти сьа — присягати (привінчаню); бóжена жонá — присягла, правна жона;
 бока́нчї — мад. *bakancs* — черевики;
 бóрати са — бороти ся;
 бóти — чоботи;
 боўд (боўт) — мад. *bolt*, крамниця, sklep; боўдовáнья, боўт — склеплїня; прм. в церкві;
 боўшо́йи — буле; те, що було; минуле;
 боцóк — бузько;
 боч(ь)кóри — мад. *boskor* — обуве; канці; ходаки;
 бра́дло — слов. — стирта; стїжок;
 бра́на — слов. — брама;
 брéка — брика; віз;
 брї́твати — голити;
 брить — бридь, бридота;
 брост — молоді галузки;
 бувáти — мешкати, жити;
 бугі́льáрь — мад. *bugyeláris* — шкатулка; пулярес;
 буж́нья — божниця;
 бурбі́ль — мад. *borbély* — голярь;

бурк — нім. Burg — замок;
 бурок — палата;
 бучний — бічний; побічний;
 бутурья — мад. butor —
 обрус; скатерть; мебель;

В. ваг — вага;
 вагом — поволи; вільно;
 вагнелійи — євангеліє;
 вадасити — мад. vadászni —
 полювати;
 вадаска — мад. vadászat —
 лови;
 вадас — мад. vadász — ловець;
 вадити сьа — сварити ся;
 вадь (вать) — мад. vagy — або;
 вайцак — оґерь;
 вакуґка — мад. vakolat — це-
 мент;
 ваньґровати — нім. wandern
 — подорожувати; йти в сьвіт;
 валал — слов. — село;
 валоґ — мад. vályu — корито;
 жолуб; мішок;
 валоґшній — мад. valós —
 належний; в. бґти —
 походити звідки;
 вармедь, вармїя — мад.
 vármegye — повіт, політич-
 ний округ;
 варовати сьа — пильнувати
 ся; стеречі ся;
 вароська баба — пупорізка;
 вароський — мад. városi —
 мїський;
 варош — мад. város — місто;
 варошани — міщани;
 варошкапітан — бурмістр;
 посадник міста;
 варташ — нім. Wárter — сто-
 рож;
 ватага — старшій над пасту-
 хами (вівчарями), що сидить
 в салашу і займає ся мо-
 лочним господарством;
 вацок — мад. vaczok — ква-
 тира; загорода; нічліг;
 вашар — мад. vásár — ярма-
 рок; торг; тижневий торг —
 heti vásár;

векати — блювати;
 велький — слов. — великий;
 вера — певно, напевно; справді;
 вербуґкош — парубок, що дав
 ся звербувати до войська;
 вередїти — шкодити; перери-
 вати урядованя;
 вец — слов. — річ;
 веце, -й — слов. — більше;
 вецьурки — вечерниці;
 вївила — вивила (вивити);
 вїдати сьа — вибрати ся (в до-
 рогу);
 вїжля — мад. vizsla kutya —
 песя;
 вижиґльїня — їда, пожива;
 вїзмик — сак; крошня;
 вїкламати — видурити;
 вїкопати очі — вибрати очі;
 випроваджай — наставник;
 учитель; інструктор;
 вїфраскати — вибити;
 вїцьцьї — відси;
 вїган — мад. víganó — сукня;
 плащ;
 вїдля — по; від. біблїї
 — по біблїйному оповіданю;
 віко — міра; наша дїжка, ге-
 летка;
 вїшчити — знати наперед;
 возарня — возівня;
 войїмський, войїмський —
 войськовий; вояцький;
 вон, вонка — на двір, на дво-
 рі, з на двору; поза;
 воробель — воробець;
 ворожїля — ворожка;
 ворожїльник — ворожбит;
 ворожки — чари; ліки;
 ворох — мішок; ґворосьї —
 разом;
 вусьї, по вусьї (овес) — по
 вїсї;
 вушлавїй — вушивїй;
Г. гаднаць — мад. hadnagy
 — поручник;
 гайдґк — мад. hajdu — гро-
 мадський слуга; палицей;

гайіў (гайóў) — мад. hajó, човен, корабель;
гайóвик — човенець;
гайóш-капітан — мад. hajóskapitány — корабельний капітан; начальник корабля;
галáс — мад. halász — рибарь;
галáсити — мад. halászni — рибарити;
гальіў — мад. háló — сак;
гамішний — мад. hamis — грішний, проклятий, злий;
гаткувáти (гад.) — уважати;
гаўба — нім. Halbe — пів літра;
гаўран — слов. — гайворон;
гаўранча — слов. — молодий гайворон; гайвороня;
гача, гаш(ь)а — лоша;
гачнік, гашнік, гáсьньак, гáшьньак — вочкур;
гачур-(гáча) — лошак;
гварити — говорити;
геньтóт — отой; отсей;
герб — гордість;
гербовáти — гордувати;
гёрцик, гёрциг — нім. Herzog — князь;
герцигінья — нім. Herzogin — княжна; княгиня;
геў — тут, сюди;
ге — а вот; а ось;
гейльата — ангели;
гид — гад;
гиньтóў (-іў, -óў) — мад. hintó — віз, бричка;
гирбувáти — гордувати;
гир(ь) — мад. hír — вість; новина; чутка;
гёрька — тузок; гулька;
гі — гей, як;
гідеш — мад. hidas — пором, корабель; човно;
гійабá — мад. hiába — хибаж, хиба що; щож;
годінка — годинник;
гóдина — погода; (наша година — час);

годóванець, годóванок — вихованець;
годóўнік, годіўнік — тучена свиня;
гóйдзати са — трясти ся;
гойдати ся;
гóйкати — кричати; галасувати;
гóльбердоў — нім. halt, werda — стій, хто там (вояцький сигнал);
голосніцьа — горло; гортанка;
голоўнік — вош; убийник;
голоўніцтво — убийство;
гóньці — горшки;
гордóў, гордіў — мад. hordó — бочка;
городіна — пліт;
горшчáрь, горчáрь — мад. gögöncsér — гончарь;
госьть — горстка; жменя;
гоўгóль, гоўгёрь, гоўгёрь — мад. hóhér — кат;
гоф — нім. Hof — подвіря;
грáти, ігрáти — гуляти; танцювати; бавити ся;
грáцька (=градська дорога) — мурована дорога, гостинець;
грéблица — згребло; (Kratzbürste);
грішний, грóшний — грошовитий чоловік, богач;
грожина — гложина; глій;
грун-ик — горб, гора;
грушний — грішний;
гублик — нім. Nobel — струг; гибель;
гудáк — музика; музикант;
гудá — музика; ігра;
гунья, гуньяча — верхня одяжина з вовни; рід сердака;
гунцьуг — нім. Hundsfott — лайдак; падлюка;
гусльі — скрипки;
густі — грати на скрипки;
гусош — мад. huszas — давний гріш; 35 кр.

гуто́ни́ти — говорити; згадувати;
 гу́шчава — корчі; лісок;
Г. га́зда — мад. gazda — господарь;
 гарáдичі — мад. garádics — сходи;
 гарга́ла — слов. — коновка;
 гатѝі — мад. gatyá — штани;
 гвалт — нім. Gewalt — насильство;
 ге́йрок, гѝйрок — кабат; сурдут;
 гешѝфт — нім. Geschäft — купно; інтерес; торговля;
 гѝриг — мад. görög — грек; купець;
 гирѝнда — мад. gerenda — сволок; трам;
 гіне — руша́й ся;
 гланáрня — шпихлір;
 гльі́д — нім. Glied — ряд;
 го — ку, ік, ід; до;
 го́йда — дудка, фуяра;
 го́йдати — грати на дудку;
 голѝд — золотий; нім. Gulden;
 го́мба — куля;
 го́мбичка, го́мбиця — мад. gomb — гузик;
 го́тиш — дика курка;
 го́ўдош — мад. koldus — бідний, жебрак;
 гра́циѝа — лат. gratiae — ласка;
 гроўѝф (гроѝф) — мад. gróf — граф;
 гроўѝфкѝня (гроѝфка) — графѝня; гроѝфський — графський;
 губáня — мад. guba — верхня одіж; гуня; рід сердака;
 гу́ля — мад. gulya — корова;
 гульáшити — мад. gulyás-mesterséget üzni — пасти корови, воли;
 гульáш — мад. gulyás — пастих до коров; волів; во-

лярь; гульáшка — жона гуляша;
Д. да́где — де, на яким місци;
 дакадѝ — куди; декуди;
 дамшѝфа — нім. Dampfschiff — паровець; пароход;
 да́раб — мад. darab — кусник (хліба); пачка (тютюну); кавалок (поля);
 да́ти ісклі́кати — казати скликати; скликати;
 да́хто, да́шчо (да́тко, да́што) — дехто, дешо;
 два крáти — два рази;
 де́ймант — мад. gyémant — диямант;
 де́рево — трумна;
 де́реш — мад. deres — стовп; слуп; лавка;
 де́тко — дехто; хтось;
 дз(ь)áма — бевка; гоїданка;
 дз(ь)верѝдло — зеркало;
 дзѝнькати — дзвонити;
 дѝйѝта — нарада; сойм;
 дѝркнути — ударити;
 дѝшкурѝвати — лат. discurrere — говорити; розговорювати;
 дѝшька — дичка, дика грушка;
 ді́ля — долина; земля; підлога;
 дѝáбол — ді́лько; чорт;
 дѝаглоў (дѝалоў) — мад. gyalu — гибель (нім. Nobel);
 дѝіверь — шурин;
 дѝл — пасмо гір;
 длѝство, доўѝство — довг;
 догáн (дугáн) — мад. dohánu — тютюн;
 до́йка — мад. dajka — мамка;
 до́йчити — плекати;
 докоснѝти сѝа — діткнути сѝа, доторкнути сѝа;
 долгáсичок — алькер; кімната;
 доми́кати — отворювати; відмикати;

дорахувати — подумати;
 досокотити — достеречи, до-
 пильнувати;
 доўство — довг;
 доходити — ставати; недохо-
 дити — не ставати;
 доходок — платня; дохід;
 драшка — доріжка; стежечка;
 древо — бук; дручок; кій; де-
 рево;
 дугде — десь;
 дуйник — дійниця; скопець на
 молоко;
 дукош — богатирь; дукач;
 дуплашка — пушка з двома
 цівками; дубельтівка;
 дупляк — дупло;
Ж. жéб — мад. zseb — ки-
 шеня; т. с. жéбня;
 жебі(и)валóўка — мад. zseb-
 belі — хусточка до носа;
 хустка;
 жéнська — жона; невіста;
 живáнський — опришківський;
 живáн мад. zsivány — опри-
 шок; розбійник;
 жідка — жидівка;
 жідльік — келішок; пугарчик;
 жінчóўка — жіночка;
З. забóўдóваний — засклеп-
 лений;
 завалловати — згодити;
 завоньіти — засмердіти;
 заганка — загадка;
 загартуніти — задусити;
 загнати — післати;
 загнўти са — запасти ся;
 загорода — город;
 загурити сьа — забавити ся;
 затримати ся;
 задар — за дармо;
 задворіти — засьміяти ся;
 закнати собі;
 заденьчіти — задвити, за-
 крити бочку дном;
 зайда — торба;
 закапчати — завязати;
 заклья — нім, занім; заки;

зальўштаній — захляпаній;
 заломіти сьа — запасти ся;
 залошка — закладка;
 залўх — застав;
 замішка — лемішка; кулеша;
 заобрісти — заслужити; роз-
 добути;
 запніти — запнути;
 запрéний — запертий;
 запрьйáтати — сховати; по-
 ховати;
 запрітїти ў кóго — заказати
 кому;
 зармўток — з слов. — смуток;
 зась — знов;
 застава — хоругва; фляга;
 заставити сьа — заложити
 ся;
 застапостовати — затонути;
 затоўжки — завгрубжки;
 зато — тому;
 заўшницьі — ковтки;
 заўгурити сьа — забавити
 ся;
 зафїтькати — засвістати;
 заць — заяць;
 зашчо — чого, чому;
 зéльи — зіля; зелене, ярина;
 збати — дбати;
 збїти — вибути; витримати;
 ни збїти ў сьóго пáна;
 збїзувати сьа — мад. bízni,
 rábizni — спустити ся на
 кого, повірити кому;
 збір — гал. соборчик; нарада
 попів з деканату в церковних
 справах;
 збольікати са — роздягати
 ся до нага;
 збруй — зброя;
 звідати — питати; допитувати
 ся;
 звокáтьіти — зробити великі
 очи; здивувати ся;
 здріти — дивити ся;
 земнъáн — селянин; мужик;
 земнъáнка — селянка;
 змаганья — розжиток; на-
 жїва;

золоту́йка (злату́йка, злато́ука, златий) — 1 fl.
з'охабі́ти — занехати; поли-
шити;

зра́дити сьа -- урадити;
з'унувати — знудити ся; нав-
тямити ся;

И. і́зир, е́зер — мад. ezer —
тисячка;

і́наш (інош, інаш) — мад. inas
(юноша) — слуга; чура;

і́ншакі́й — иньший;

і́пен, і́пньі, і́пен — мад.
épen — власне, як раз,
саме;

і́стинно (і-) — справді;

исчалува́ти — зчарувати; о-
дурити, оциганити;

і́цьа — гарнець; (4 літри);

И. йа́гнїли — ангели;

йі́дло — їда;

йо́, йо́ — вираз подиву, зачудо-
ваня: ай ай; ой йой;

йти на коні́ — їхати конем;

йуга́с — мад. juhász — па-
стух; вівчарь;

йуга́сити — мад. juhászkodni
бути пастухом; вівчарити;

И. і́згой́кати — скричати;

і́знебу́ти сьа — позбути ся;

і́зоў — кнороз; також: конда;

і́зрихтова́ти — нім. ausrichten
— зладити;

і́зрозмі́ли — зрозуміли;

і́зудо́йміти — відобрати;

і́гра́ти — гуляти; танцювати;

і́йин — мад. éljen — най живі;

і́мити — стати, почати;

і́нґедова́ти — мад. engedni —
дарувати; попускати;

і́нош, і́нош — юноша; пан-
ський козачок; нім. Page;

і́сказі́ти — зломити; зіпсувати;
розбити;

і́сцоркони́ти — ссунути ся
так, щоби чути було шелест;
зашелестіти;

і́сно — істинно; дійсно;
справді;

і́ті — їхати; Уг. Русини не мають
слова їхати; тому кажуть:
і́ті на жельзі́знику́, на коні́,
на ші́фі, на ко́чу; і́ті за
пу́тьом — іти дорогою;

И. каве́йга́з, кавельга́з —
мад. kávéház — каварня;
кофе́йня;

каве́йга́зник (кавельга́з-
ник) — властитель каварні;

ка́виль — мад. kávé — кава;

ка́лап — мад. kalap — капе-
люх;

кама́к — пень з пчолами; улей;

кама́ра́ство — нім. Kamerad-
schaft — товариство;

кама́рад — нім. Kamerad —
товариш;

кана́льіш — канал;

канти́на — шинк для вояків
при касарни і склепик;

канти́ньа́ш — шинкарь і скле-
парь заразом;

канца́ла́рня — канцелярия;

капу́ра — мад. kapu — брама;
ворота;

капуца́ни — кантарі; уздечки;
поводи;

кари́й — чотирокутник утворе-
ний вояками для оборони;

кари́ка — мад. karika — огни-
во ланцуха; сам ланцух;
перстень; обруч; колісце;

кари́ка́ш — мад. karikás —
ланцух;

каси́ново — мад. kaszinó —
касино;

катуна́, катона́ — мад. ka-
tona—вояк; кату́нський
— мад. katonai — вояцький;

ка́фля — піч;

кашт(ь)і́ль, касьт(ь)і́ль —
лат. castellum — замок;

кварты́ль — нім. Quartier —
кватира, хата;

квас — квасне тісто, що дають під розчин; також: розчин; розчинене тісто;
 квасни́на — незвичайно квасне молоко, переховуване через кілька місяців в бочках; у Гуц. гуслянка;
 ківати — рушати; тікати;
 кидь — колиска;
 кигі́нья — княгиня; так титулюють на Уг. Русь попадю; також молоду, що віддає ся;
 кий — коли;
 кійби — коли би;
 кильтува́ти — мад. költeni, költekezni — видавати;
 кильчик, кильчи́г — мад. költség — видаток; кошт;
 кильухі́ — кишки;
 кимштовáти — практикувати;
 киндири́ця (тингіри́ця) — кукуруза;
 кіпинь (-ень), кипеньяк — мад. köpeny — верхня одіж, тільки що: сідрак, бунда; плащ;
 кирельо́ў — мад. kerülő — польовий; побережник;
 кири́тьїу (кере-) киріто́ў — мад. kerülő — польовий;
 кири́то́вити — мад. kerülői tisztet viselni — бути польовим;
 киришкіді́ў -- мад. kereskedés — торговля; мад. kereskedő — купець;
 кирта, кирть, кирт — мад. kert — город; киртовий — городовий;
 кірті́в, кірті́с — мад. kertész — огородник;
 кірті́с(з)ити — бути огородником;
 кірті́ска — мад. kertészné — огородничка;
 кистиме́нь (кестеме́нь) — сукно; хустка на голову або в руки дівчині;

кити́фійк, кити́фій — мад. kötélfék — повід, обру-
 тянка;
 кишéлий — мад. kese, kesely — сорокати́й; перісти́й;
 кі́фа — мад. kefe — щітка;
 кі́йань — молот;
 кі́кля — кабат;
 кіма́кпчул — пень пчіл;
 кіша́сонья, кіша́сонка, кіса́сонка — мад. kisasszony — панночка; дівчинка;
 кі́фльік — колачик; булочка;
 кла́сти са — торгувати ся;
 клеба́н — мад. plébános — латинський духовний;
 клеба́н — капелюх;
 клепа́ч — мад. kalarács — молот, -ок;
 кльіпа́йка — кліпка;
 кльі́ть — комора;
 кльу́ка — ключка; гачок;
 кльуку́ська — рід дерева; гал. колокічка;
 ко́бель, -блик — міра; наш корець;
 кобирльува́ти — коверзува́ти; зводити кого;
 кова́льня — кузня;
 ко — хто;
 кой — котрий, хто;
 коль, кой — коли;
 ко́льра — холера;
 ко́льшня — возівня;
 комані́ця — конюшина;
 комеші́я — візваня з суду;
 кондохто́ри — кондуктори;
 конда́шити — мад. — пасти свині;
 конда́ш — мад. kondás, kondász — свинарь; пастух до свиний;
 кондашка — мад. kondásné — свинарка;
 ко́ндрат (контра́туш) — контракт;
 кондумáцьїя — поверх;

коньуха́рь — пастух до коний;
 конюх;
 коно́уля — коновка;
 конте́са — пані;
 ко́нчик — кінець;
 ко́пань — в горах на викорчу-
 ванім місци, незоранім, сі-
 ють збіже; воно зве ся:
 ко́пань або па́сыка;
 копа́ч(ь) — патик; кій;
 корба́ч, кирба́ч — мад. kor-
 bás — батіг; нагайка;
 ко́рда — мад. kard — меч;
 ко́руні — коніруа; платня, яку
 попи побирають від уряду;
 корч(ь)а́га — фляшка;
 ко́ст — нім. Kost — проживок;
 їда; стравунок;
 костовати́ — нім. kosten —
 годувати; стравувати;
 ко́ўдош — мад. koldus — же-
 брак; ко́ўди — жебри;
 ко́ўдошка — koldusas-
 szony — жебрачка; ко́ў-
 доський — жебрацький;
 ко́чіш, ко́чиш, ко́тьш, ко-
 тьуш — мад. kocsis —
 візник;
 коч(ь), кочі́я — мад. kocsi —
 віз, бричка;
 коч(ь)а́л — зба́нок;
 кох — місце, де в коваля зси-
 пає ся вугля;
 кошáр — мал. kosár — кіш,
 кошик;
 кра́тцьі — крадом; покри-
 йому;
 кре́кнути — стогнати;
 кре́лик — клерик; богослов;
 крем — без;
 кре́плик — угол; кусник (поли);
 т. с. вуглик;
 кре́стьян кральо́ўна —
 християнська королева;
 кри́цьа — сталь;
 кри́пта — гробниця;
 кропе́йі — кроплі;
 кружі́лка — колесо;

ксти́ни — хрестини;
 ксти́ти — хрестити;
 ку́ля — кіля;
 кумунці́я — зерно;
 купі́нка — муравлиско;
 ку́пчити — купувати;
 куренці́ — гончі листи;
 ку́ринц — письмо; куренда;
 обіжник;
 ку́рицьа — курка;
 ку́ртий — мад. kurta — корот-
 кий;
 ку́рцьі — кірці;
 кустьа́, кусьдьа́ — кістки;
 кости;
 ку́тлик — кітлик, котел;
 ку́чма — мад. kusma, sarka —
 зимова шапка, зроблена зви-
 чайно з овечої скіри;
 ку́шчик, кушчі́чко, ку́шчок
 — мало, трошки, небагато;
Л. лаво́рвир — револьвер;
 ла́гир, ло́гир — нім. Lager —
 табор, обоз;
 ла́да, ла́дичка — скриня;
 скринька; кошик;
 ла́зиво — драбина;
 ла́йбик — нім. Leibrock — ка-
 бат; кафтан;
 ла́манка — ломана пушка, ру-
 шниця;
 ла́ти — заприсягати кого; про-
 клинати;
 ла́ўка — кладка;
 ла́шчати — гласкати;
 леву́ц — лев;
 ле́гінь — мад. legény — па-
 рубок;
 ле́ўч(ь)а — люшня (при возі);
 линга́рь — бідак;
 ли́нія — границя;
 личі́ти — числити; рахувати;
 літча́ник — зільниця; бочка,
 де золить ся шатя;
 лова́с — мад. lovász — конюх;
 сторож при конях; доглядач
 коний;

лóдик — човно, човенце;
 лоній — торічний; з минулого року;
 лóсний — власний;
 лóсно — власне;
 лукта — лікті;
 лúшка, -и — ліжка;
М. мадзільний — мізильний;
 ма́жа — мад. mázsa — сотнарь;
 майорша́г, майора́нь — мад. majorság — гавдівство;
 майно; посілість;
 ма́рга — мад. marha — товар;
 худоба;
 Ма́ренець — син Марії, Христос;
 ма́точка — чарівниця;
 матрóўци — нім. Matrose — моряк;
 ма́ч(ь)ка — мад. macska — кітка;
 машта́льня — стайня, шопа;
 мельдова́ти са — нім. sich melden — зголосити ся;
 появи́ти ся;
 ментова́ти — мад. kimentni (ment, mentő) — вилучити;
 визволити; освободити;
 ме́сель — мад. meszely — гавнець;
 іця; (4 літ.);
 мйасáрня — мад. mészárszék — ятка; різниця;
 мйасáрош — мад. mészáros — різник;
 мистирші́г — мад. mesterség (Meisterstück) — архитвір;
 мйчити — микати; торгати (за волося);
 мінис, мінисш (мінеш) — мад. ménes — стадо;
 мінискóни (коло 200 штук коний);
 міркува́ти — нім. merken — думати; уважати;
 місто, місьто — місце;
 мньинтова́ти, ментова́ти — хоронити; заховати; визволити;

мо́дзок — мозок;
 мо́и — мо́же;
 мождóў — мад. mosdó — макітра;
 умивальниця; красновироблена посудина;
 молотч(ь)а́к — веселість;
 мотова́ти — зревідувати, переглянути;
 моўть — тихцем; мовчки;
 му́ргати — моргати;
 му́рник — мулярь;
 му́сай — мад. muszáj — мусить ся;
 конечно; треба;
 Му́ска — мад. muszka — Москов. царь;
 Москов. царь;
Н. над — тростина; надóвий — тростинівий;
 на́каз — проповідь;
 на́кой — наколи; коли;
 накса́м — мад. — заробіток;
 на́міт — насип;
 нані́кати сьа — надивити ся;
 напозира́ти сьа — надивити ся;
 нарисильува́ти — мад. geszelni — натерти, настругати;
 наўгу́л — разом; загалом;
 наўцелі́ти — слов. — настелити;
 наўхте́ма — на віки; на все;
 наца́бати — намацати; найти; злапати;
 недьі́тї — нестати; (н. гостини, напою);
 низбоже́нний — нечислений; великий;
 нікади — нікуди;
 нікати — дивити ся; глядіти; уважати;
 нікус — ані трохи; ані на хвильку;
 нисирéньча — нещастя; недоля; лихо;
 нітко — ніхто;
 ньáньо — батько, тато;
 ньі — них, їх;
 ньірьйова́ти — мад. puerni —

добути бариш; позискати;
 мати прихід;
 ніжні́ — похва;
 но — лиш;
 новина́, нові́нка — газета;
 новинка́рь — газетярь;
 носі́ти са — бороти ся;
О. обиста́ти, обіста́ти —
 обступити;
 о́блак, о́болок — мад. ablak
 — вікно;
 оболоченья́ — одіж;
 обрѣ́тити — обголити;
 овѣ́н — він;
 о́гласки — оповіди, заповіді;
 ож, ош — що;
 о́крем — без;
 ольля́та — орлята;
 омаші́ще — муж. стид. член;
 онь — аж;
 опста́ти — пристати;
 опрека́ти — заперечувати;
 опровѣ́д — похорон;
 опша́цовати — оцінити; ота-
 ксувати;
 опші́тош — вислужений вояк
 (пор. нім. Abschied);
 оринда́ш — орендарь;
 о́рьйа́пка — дика курка;
 ороу́ша́к — мад. orvosság —
 лік;
 орса́г — мад. ország — край;
 також дорога; тому: граць-
 кий орса́г (országút) —
 краєва дорога; гостинець;
 ослѣ́н — довга лавка;
 остро́ка, устро́ка — кутас;
 китиця;
 о́строу́ — драбина;
 остро́у́ка — драбинка;
 отка́пчати — відв'язати;
 оха́біти — слов. — покинути;
 лишити; зіставити;
 ошали́ти са — ошаліти;
 ошко́ла — мад. iskola — школа;
П. па́лінка — мад. pálinka —
 горівка;

па́н — звичайно значить: сьвя-
 щенник, піп; з прикметником:
 превелѣ́бний па́н —
 завсї́ди — піп; без прикмет-
 ника може значити: пан;
 па́йташ — мад. pajtás — това-
 риш, приятель;
 па́ндлички (пантльі́чки) —
 мад. pántlika — стяжки;
 кавальчики; т. с. пантльі́-
 ча́та;
 па́нькати са — кланяти ся;
 говорити через „пан“;
 парі́на — мад. paripa — ко-
 била під сідло; римунда;
 парла́ш — дошка;
 па́тор — латин. духовний;
 пашче́гі і пашче́га — пащека;
 переби́рувати — мад. elbirni
 — перемочи;
 пере́же — скорше; вперед;
 перекла́дувати — роздуму-
 вати;
 переста́ти — перейти кого на
 дорозі;
 перецьі́но́вий — магнесо́-
 вий (?);
 перст — палець;
 пец — слов. — (masc. і fem.)
 — піч;
 пі́лья — біля; т. с. попи́ля, по-
 пи́ля; пі́ла;
 пі́саний — мальований;
 пи́цок, пецо́к — піч;
 підьі́нтер — нім. Bediente —
 слуга;
 пі́готати — іржа́ти;
 пі́яц, пйа́ц — мад. piacz,
 нім. Platz — площа серед
 міста, ринок;
 пі́книця́, пі́тниця́ — ков-
 баса;
 пі́па, пі́пка — мад. pipa —
 люлька; пі́поса́р (-а) —
 мад. pipaszár — цибух;
 пі́тний — власний;
 пі́шка́ти — пісяти; залагоджу-
 вати природну потребу;

пішнік — стежка;
 планьіта — волоцюга;
 планки — яблука;
 плантьўга (планьіта) — во-
 лоцюга; пройдиьвіт;
 плахта — верета; простирало;
 плаца — плата;
 плекоторі — мамки;
 поать — поють;
 побагати — вибагати; вишу-
 кувати;
 побідити — поваляти;
 побій — дах;
 побожити — запрягнути;
 побратім — любас, коханок;
 повересо — перевесо;
 повіновати са — послухати;
 погрейтка — мад. bokrota —
 китиця, букет;
 подамент, падімент — під-
 лога;
 подбиўка — сос;
 подлаш і поллаш — мад.
 radlas — підлога; поміст;
 подьячти сьа — сподобати
 ся;
 подимкати — побити;
 подрашпати — подрапати;
 пошкробати;
 поенгидувати — мад. enge-
 dni — подарувати;
 позврати що — приглядати ся
 чому;
 позвідати — позвідати, пости-
 нати;
 показіти — побити; потовчи;
 покальанити — збрукати;
 зваляти;
 покарбульати сьа — поко-
 тити ся;
 покїртити — поломити; роз-
 бити; (покринити);
 покладувати са — закладати
 ся;
 покля — поки; доки;
 покльонкати — запукати;
 полата — мад. palota, нім. Pa-
 last — палата;

полиўка — росіл; зупа;
 польівіти — помочи;
 польіка — лік;
 польо — поле;
 польовачка — лови;
 полóўка — половина;
 полудити — повести;
 пометенья — сьмітя;
 помóўчейки — потихеньки;
 понаудвичір — понад вечір;
 поньус — поніс; понести;
 понос — мад. panasz — жало-
 ба; скарга;
 поносовати — мад. panaszolni,
 berpanaszolni — вносити жа-
 лобу, скаргу;
 пофрштквати — нім. früh-
 stücken — поїдати;
 пописар, -а — мад. pıraszár
 — цибух;
 поїцувати — поплескувати;
 поїтати — помацати;
 поперіти — поперчити;
 пороньч (поручити) — мад.
 parancs — приказ;
 пороскапчовати — пороз-
 пинати; повідвязувати;
 порташ — дверник; портіер;
 портік, портók — прости-
 рало; обрус; скатерть;
 порцьіа, порцьіа — пор-
 ция; частина призначена
 для кого з їди; 2) податок;
 3) міра; келішок;
 построкóшити са — поста-
 вити ся до кого; зробити
 міну, що не боїть ся нікого;
 посьудовати сьа — здиву-
 вати ся; зчудовати ся;
 посукати — поломити; побити;
 поть, подь, пої — піди, ходи;
 потья, потьятко — птиця;
 пташка;
 потїрмати — потрясти; по-
 термосити;
 походіти — поступити; по-
 вести ся кому;
 поцанати — помацати;

пóшва — похва;
 пошивáти сьа — обшивати ся;
 прáвити — робити;
 правотíти — правувати;
 превелéбний — поважаний;
 превелéбний пáне — так титулує селянин сьвященника в розмові;
 прéтцьай — прецінь; одна-кож;
 прéчік — прецінь;
 прéшпонт — вози (послані на приказ уряду); у нас: форшпан; підвода;
 при́спонне, приспíд — дно моря;
 прикáпчати — мад. bekarcsolni — привязати;
 приклéт, при́кльаць — сїни;
 приобрі́тí — набути;
 припéкати — принести з трудом; притаскати;
 присеренíти — напосісти ся на кого; примусити; приневолити;
 при́тцьа — прецінь;
 при́у́нува́ти — знудити ся кому; обриднути;
 приші́ковати — віддати; звернути;
 принц — нім. Prinz — князь;
 принзéзна, принцýзна — нім. Princessin — княгиня;
 пробаловáти — мад. próbálni — пробувати; (про́уба-лува́ти; про́уба — проба);
 пробу́ўнік — пробівник; той, що когось (щось) пробує;
 прода́йўха — перекупка;
 прола́ти — проклясти;
 промі́тнік — ворожбит;
 промі́тувати — ворожити;
 промі́тніцтво — ворожбитство;
 промкнóти — проликнути;
 проны́міти — промовити по

німоті; перестати бути ні-мим;
 пропáсник — чорт;
 пропíаньчити са — витве-резити ся;
 прохóт — прохід;
 про́шчава — люди;
 псик — песик;
 пúдло — підло, зле;
 пульáк — мад. pulyka — ін-дик;
 пунт — пункт;
 пúслань — ложе; постіль;
 пустатíнья — пустиня, пуща;
 путь (masc. і fem.) — дорога;
 пúтній — подорожний;
 пу́ўгилéтница — міра, 16—20 літрів;
 пухли́нна — пухлина;
 пúцир — нім. Putzer — слуга, що чистить річи;
 пушка́ч — стрілець;
 пúшчий — гірший;
Р. рамга́з — мад. — арешт;
 ра́ньіцко — раненько;
 рапкíнья — рабня, невіль-ниця; служниця;
 ра́нтом — лат. rapim — нагло, несподівано;
 рахíтльа — картач;
 рева́ти — плакати;
 ре́мплик — пугарь; келішок;
 ренде́рь — мад. rendőrség — палицей; поліція;
 решт, рещч — арешт;
 рі́бник — став;
 рі́гиль — нім. Riegel — за-сувка; засув;
 Рíмський — папа римський;
 рит — bagno; болото;
 ри́шникці́я — далековид; люнета;
 рíаф — мад. rőf — міра, дов-готи 78 центим.
 рі́вес — перевізник; (пор. мад. rév — перевіз);
 рі́зánки, рі́занцьі — краєне тісто;

роздѣньч(ь)ати — розіткати;
 отворити;
 роздонѣрти — отворити;
 розумáк — дуже розумний;
 рокáш — мад. rakás — купа,
 громада;
 рокувáти — нім. rücken —
 виходити; виступати;
 рокáпчати — розщипити;
 роспóренути са — розпук-
 нути ся; пукнути;
 рост — нім. Rast — віддих;
 відпочинок;
 рошчибáти сьа — бороти ся;
 руд — мад. rúd — динель;
 рудíна — мад. rúd — жер-
 дюка; жердь; динель;
 рúжна — рожни;
 рúх, руг — rüg;
 ршчѣний — хрещений;
С. сáбов — мад. szabó —
 кравець;
 саг — сьаг;
 сáлаш — мад. szállás — стадо
 овець; вівчарська колиба;
 фільварок;
 санувáти — жалувати;
 сáра — мад. szág — холява;
 сарвáшка — назва корови;
 сáркань — мад. sárkány —
 смок;
 саўтíрьйа — псалтир;
 саш — мад. sás — тростина;
 самóдругий — двох разом;
 самóтрить — трьох разом;
 сарьйаний — скіряний;
 свадлívий — сварливий;
 свербíгуска — дика рожа;
 світúвець, вос. світúўцу —
 пройди́світ; при́блуда;
 зайда;
 серѣнча — мад. szerencse —
 щастя;
 серенчлívий — мад. szerenc-
 sés — щасливий;
 серсáм, серцáма, сарсѣн,
 сáрсам, сíрсам — мад.

szerszám — знаряди; на-
 чиня;
 снї́нь, снї́ньáтко — мад.
 szégyen — бідний, сарака;
 снї́нь ле́гїнь — szegény
 legény — бідний парубок,
 чоловік;
 сиквистувáти — секвестру-
 вати;
 симбрíльа (сембрельа) —
 плата; нагорода;
 сирѣньчньий — мад. szeren-
 csés — щасливий;
 сї́рик — сѣред, посеред;
 сирохáн — бідак; сїромаха;
 сисакї — ягнята;
 сьакїй — подібний;
 сьáмньаний — порядний; до-
 брий;
 сьівешний — мад. szives, szí-
 vélyes — сердечний, щирй;
 сьідик — сідло;
 сівора — папіроски;
 сїрка — назва коня від сїрка-
 стої барви;
 скильтовáти — видати; з'у-
 житкувати;
 скиргитловáти — мад. ker-
 getni — прогнати;
 скльанчанїй — склянний;
 скрузь(сь) — скрізь; через;
 смольанїк — смолоскип;
 снóчи — вчора в вечер;
 со — із; з;
 сокотїти — стережи; пильну-
 вати;
 сокáчка — мад. szakácsnő —
 кухарка;
 собольáнка, собоїáнка —
 мад. szobalyány — служ-
 ниця; покоївка;
 сомáрь — мад. szamár —
 осел; сомарїха — осли-
 ця;
 соўгабї(и)роў, (-іў, -öў) —
 мад. szolgabíró — судя;
 адюнкт суд.

спаласувати — подерти;
 спилати — набирати; черпати;
 сприйятати — поховати (вмерлого); сховати (річ);
 ссипанець — шпихлір;
 стітисья (також рстітисья) — хрестити ся;
 стьати — зарізати;
 стьісвїти (сьт.) — збідніти;
 столаш — мад. asztalos — столярь;
 столош — столярь; див. столаш;
 столица — судиї;
 stránка — сторона, сторінка;
 стром — слов. — дерево;
 студнік — студня;
 студничка — студня;
 студничок — студня;
 стўйка — сотка;
 сулак — слуп; шибениця;
 суньугі, (-к) — мад. szunyog — комарь;
Т. табля, табла — мад. tábla — лан; поле; риза;
 тадь — таже;
 таді — туди;
 тайстріна — мад. tarisznya — торба; дзьобинка;
 талпа — мад. talp — подешва; стопа;
 тамой — там;
 танья — місце, де сидять розбійники;
 таньїстра — нім. Tornister — торба;
 таплўка — торбинка; пулярес; мошонка;
 татош — мад. tátos — кінь поганських Мадярів;
 ташка — мад. táska, нім. Tasche — торбинка через плечі; гуцул. дзьобінка;
 твёрдо — mocno, сильно;
 тєлицья — терлиця;
 тєпша — мад. tepsi — сковорода; ринка;
 тильїгашка, тильїга — мад.

talyiga — візок; тильїшка — візочок;
 тінгель — мад. tengely — вісь;
 тиметьї — мад. temető — цвинтарь; кладбище;
 тьїст (тіст) — мад. tiszt — офіцер; т. с. тішт;
 тко — хто; ткось — хтось;
 ткось — трохи; мало;
 това, тоўа — мад. tó — озеро; став; багно;
 то́кма — згода, умова;
 то́кмити — годити; умовляти ся;
 топáнки — мад. topánka — черевики;
 то́равий — паршивий;
 трўпа — нім. Truppen — воїсько;
 трудній — змучений; ослаблений;
 труфáлка — мад. tréfa — забавка; жарт;
 туй, тўйки — тут;
 тўрмін — термін;
 тўрнья — нім. Thurm — вежа;
Ў. ўгруміти са — взлостити ся; погнівати ся;
 ўдьячно — радо; радітно; з приємністю; з охотою;
 ўкратцьї — крадцем;
 ўкусїти із чого — вкусити чого;
 ўсáгди, ўсьáгди — всюди;
 ўсловїти — пустити поголоску, вість;
 ўхапушчóх — на прихапци; на скорі;
 ўходжай — вхід;
 ўчєрти — потерти; шаркнути (сірником);
 ўшїток — увесь;
У. у вóросьї — разóm; в куші;
 угромїти са — розгнівати ся;
 удабáти са — подобати ся;
 ўдьян, ўдьян — правда; як раз; досить; добре;
 удьїщина — одїж;

у лоні́ — минуло́го року;
 у нир'їова́ти — вивести в по-
 ле; обдурити;
 у́н'яти ви́йти;
 у нну́, у ўну, у дну́ — в се-
 редину (хати); в середині;
 уна́с — пояс;
 унаса́ти — опадати (про
 воду);
 ур'фій — мад. urfi — панський
 син; панч;
 успіхова́ти — зробити; спра-
 вити;
 учи́тель — дяк, учитель; в Уг.
 Руси учителі́ суть заравом
 дяками — хоч не все; —
 селяни титулюють їх зви-
 чайно „пан учитель“; —
 уші́ник — рубець;
Ф. фа́йно — нім. fein —
 красно, гарно; добре;
 фа́йт — мад. fajta — порода;
 фа́лат -ок -чик, фа́лата —
 мад. falat — кусник, кавалок;
 штука;
 фа́ра — слов. — попівство;
 фа́рар — слов. — піп;
 фа́радний — умучений;
 фа́раллований — мад. fágadt,
 змучений;
 фа́рачак — мад. farádság —
 умучення; спрага;
 фа́тьоў (іў, о́л) — мад. fattyú
 — хлопець;
 фе́йса — мад. feisze — сокира;
 фе́львер, фе́льбир — мад.
 fegyver — револьвер; зброя;
 фе́льльир — низший степе́нь
 військовий;
 фи́соўгабі(и)роў — мад. fő-
 szolgabíró — судия;
 фі́йакрїти — возити фіякром
 людей;
 фі́льїа́рь — село прилучене
 до парохїї; філія;
 фі́шка́ріш, фі́шка́льїш —
 адвокат;

фі́рталь — нім. Viertel —
 чверть;
 фля́тол — дуб; дерево;
 фогадо́во — мад. fogadó —
 гостинниця;
 фот — стадо; фот свині́ —
 стадо свиний; (около 200
 штук);
 ф́оштір, ф́орстір — нім.
 Förster — лісний;
 ф́раї́р — нім. Freier — ко-
 ханок;
 ф́раї́рка — коханка;
 ф́раї́ці(і)мірка — покоївка;
 ф́рас — чорт; дідько; лихо;
 ф́ріштік, ф́рішчик — нім.
 Frühstück — сніданок;
 ф́риштікува́ти, ф́ришчіку-
 ва́ти — нім. frühstücken —
 снідати;
 ф́ундуш — поле, маєток;
 ф́урма́ньош — мад. fuvaros —
 візник;
 ф́урма́н — візник;
 ф́урт — нім. fort — все; даль-
 ше;
Х. ха́б — філя; глибина;
 ха́ли — булки, колачі;
 хаша, хашья, хашча, хашч
 — ліс;
 хві́ля — погода;
 хворі́ти — хорувати;
 хиба́ль — хїба;
 хї́жа — хата; хїжний —
 хатний, домашній;
 хосно́вати — уживати;
 хо́тар — мад. határ — село;
 обшар одного села; границя,
 що відділює село від села;
 поле;
 хота́рний — польовий;
 хо́тиль — озеро;
 хотьї́ти — мати; хотьїў
 бу́ти день — мав бути
 день;
 хре́сник — похрестник;

х удóбний — слов. chudobný — бідний, убогий;

Ц. цѐнт — сотнаръ;
цен — луп, тріс (про удар);
церкуўнік — гал. старший брат; паламаръ;
церу́за — мад. szereza — оловець;
ципільна пáлица — палиця з ціна; ціпильно;
ципнáрь — чоповий; чопнаръ (що точить напій з бочки);
ці́ркиль, ці́ркиль — нім. Zirkel — колесо; коло;
цигльáнка — кавалок; штука; кусник;
ці́дулка — мад. czédula — записка; карточка; письмо;
ці́век — мад. czóvek — кіл; кілок; тичка; цвях;
ці́мерман — нім. Zimmermann — тесля;
ці́ме(и)рмáнський — теслярський;
ці́пнік — тоненький сверлик; грабельник;
ці́пóво — мад. szipó — білий хліб; булка;
ці́ха — нім. Zeichen — значок;
цѐ́тка — кропля;
цѐ́льце — вибране, дібране щось;
цѐ́льувáти — мірити, примірювати; ціляти;
цѐ́мрѐйа — нім. Zimmer — кімната; хата;
цѐ́мбóра, цѐ́мбóра, цѐ́мбóра — мад. szimbora — товариш;
цолѐ — нім. Zoll — цаль (міра; 12 цалів = локоть);
цѐ́ндрaвий — обдертий;
цѐ́рaвий — подертий;
цѐ́рук — нім. zugŕuck — взад;
цурѐ́кнути сá нáзат — поступити ся взад;

Ч. чaловáти — мад. csalni — чарувати; зводити; циганити;
чáмнѐаний — порядний; грубий; замашистий;
ч(ѐ)ап — лап, хватъ;
чac — година;
чѐкaнѐа — засідка (на ловах);
чѐпáк — чѐпець;
чѐрлѐний — червоний;
чѐ́га — мад. csiga — мотуз; посторонок;
чильáднѐа — кухня;
чим — наколи; скоро;
чѐ́тавий — великий; сильний; красний; смачний; здоровий;
чѐ́жми — мад. csizma — черевики;
ч(ѐ)инá — ціна;
ч(ѐ)ѐнѐчері — кайдани; ланци; желіза;
ч(ѐ)удовати сѐа нa когo — дивувати ся;
ч(ѐ)умі́ѐ — пачка;
чѐ́гáш — мад. csikóz — парубок до коний;
чѐ́коѐ — мад. csikó — лошак;
чкóда — шкода; чкóдовáти — жаліти; шкодувати;
чотиріч — чотири рази;
Ш. шaй́тний — власний;
шáлькa — нім. Schale — мисочка;
шáницѐ — нім. Schanze — окопи;
шáркaнѐ — мад. sárkány — смок;
шaркaнѐцѐ́ви — мад. sarkantyú — остроги;
шáтѐа, шáти — одіж;
шaхі́тки — штахетки; ґрати;
швáблик — сїрник;
швaк — хап;
шѐзмері́цький край — край, неозначений ближше; далекий;

шéнги — гонти;
 шéсть — слов. — шість;
 шíбенъ — шибениця;
 ширíнка, ширíночка —
 хустка; хусточка;
 шíфа — нім. Schiff — корабель;
 шíрбок — сторож; вартівник;
 шмíтня — нім. Schmiede —
 кузня;
 шор — мад. sor — ряд, поряд-
 док; за шором — по по-
 рядку; один за другим;
 шпагáт, шпагúт — тонкий
 шнурок;
 шпáрга — мотуз, посторонок;
 шпáцьір — нім. Spaziergang —
 прохід;
 шпикулáнт — нім. Speculant
 — промисловець;
 шпикувáти — нім. specu-
 liren — роздумувати над
 осягненем чого;

шпíгóнити — шпíгувати;
 шпунт — нім. Sprund — чип;
 затичка;
 штáнцьіа, штáнцьіа —
 письмо;
 штінк — смердюх; так жици
 прозивають селян;
 шток — нім. Stock — поверх;
 штроф — нім. Strafe — кара;
 шúбіська — нім. Schuhwichse
 — чорнило до чобіт;
 шуг, шук — сят;
 шумній — красний, гарний;
 шúпати сьа — мацати сьа;
 гладити сьа;
 шúстїр — нім. Schuster —
 швець;
 шчалувáти — одурити; оци-
 ганити;
 шчíпкáрь (чíпкáрь) — по-
 хатник, міняйло;

Друкарські похибки.

Стор.	Вірш.	З гори.	З долини.	Надруковано.	Має бути.
16	15	—	»	ліста	міста
»	1	—	»	полéтыли	полéтыли.
17	18	—	»	іс сво́йоу	і с сво́йоу
28	12	—	»	ніа́нъа	нѣа́нъа
29	1	»	—	ѣ	а
32	1	»	—	голови́ка	чолови́ка
46	15	»	—	Лекцібра́да	Лакцібра́да
61	13	»	—	го́дна	го́дин
69	18	»	—	ку́пѣти	купѣти
70	10	»	—	лы́ка	лыкі́
71	20	—	»	та	на
»	4	—	»	по́чау	пóчау
72	9	—	»	ва́роша	ва́роши
73	6	»	—	так.	так,
»	5	—	»	Аи	Ай
76	14	—	»	тре́ба	тре́ба
»	13	—	»	йду.	йду,
»	9	—	»	бра́те.	бра́те,
82	15	—	»	с то то́го	с то́го
85	20	—	»	тато́	тото́
»	»	—	»	по́мѣч	по́моч
86	21	—	»	на́рь	ца́рь
90	6	»	—	чолови́чд	чолови́че
»	9	»	—	Бо́же :	Бо́же,
93	19	»	—	напи́у	напи́у
97	2	—	»	панкі́	псикі́
104	11	»	—	ўгва́рьѣаны́	ўтвáрьѣаны́
110	6	—	»	ліні́у	ліні́у
113	13	—	»	крам	крем
118	13	—	»	ми	му
122	3	—	»	стау́	стау́
123	21	—	»	ўши́тко	ўши́тко

Стор.	Вірш.	З гори.	З долини.	Надруковано	Має бути.
126	6	”	—	тотé	тотó
133	17	”	—	вiдиш	вiдлт
135	17	—	”	гнiá	гндá
151	17	—	”	на áд	назáд
”	5	—	”	Т	Т.
152	23	—	”	entografii	etnografii
”	13	—	”	(1889.	1889
154	21	—	”	цáрьйу	цáрьйу
”	10	—	”	го	по
155	3	—	”	вóйско	вóйско,
156	1	—	”	Рудченко, Народныя	
157	1	”	—	рускiя сказки. Т. III. Ст. 472—473	—
169	17	”	—	Парале і:	Паралелі:
174	9	—	”	1996,	1896,
181	9	—	”	кóia,	кóча,
184	12	”	—	кóш;	кóш.

11/08

КНИГАРНЯ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА

у Львові, ул. Академічна ч. 8

має на складі меж иньшими отсі книжки :

Байда П. (Ніщинський) Гомерова Одиссея 2 томи	2.20 зр
Верхратский Ів. — Начерк соматології	1.50 „
Грушевський М. — Віймки з жерел до історії України-Руси, ч. I, до пол. XI в.	1.00 „
— Останні романи Г. Сінкевича	—20 „
— Вступний виклад з історії давньої Руси	—10 „
— Розвідки й материяли до історії України-Руси ч. I і II	2.00 „
Драгоманов М. — Листочки до вінка на могилу Шевченка	—10 „
— Старі хартиі вільности	—30 „
Етнографічний збірник т. I, II, III і IV по	1.50 „
Жерела до історії України-Руси, т. I. — Люстрації королівщин в землях Галицькій і Перемишльській	2.00 „
— т. II Люстрації королівщин в землях Перемишльській і Сяноцькій	2.00 „
— т. IV Галицькі акти з р. 1648—9	2.00 „
Житє і Слово, вістник літератури, історії і фольклору, рік 1 і 2 по 5, р. 3	2.50 „
Заклинський Ром. — Чи можна Федьковича Косованом звати?	—20 „
Заневич — Знесене панщини в Галичині	—50 „
Записки наукового товариства імени Шевченка т. I—XXII по 1.50 зр.; комплети I—XX по	24.00 „
Збірник фільольогічної секції т. I: Т. Шевченко, хроніка його життя, т. I., нап. О. Кониський, 1.50 зр., на лїпшїм папері	2.00 „
Збірник математично-природописно-лікарської секції, т. I і II по	1.50 „
„Зоря“ письмо літературно-наукове р. III, V, VI без Бібліотеки по	3.00 „
„ „ „ „ р. VIII, IX, X і XI по	5.00 „
„ „ „ „ літературно-наукове ілюстроване р. XII, XIII, XIV, XV, XVI і XVII по	6.00 „
Руська історична бібліотека :	
т. I. С. Качала — Коротка істория Руси	1.20 „
т. II М. Костомарова — Дві рус. народности, Федеративні засновини, Нарис народ. історії	2.00 „
т. III і IV Д. Іловайський — Княжий період України-Руси	3.40 „
т. V М. Смирнов — М. Дашкевич — І. Шараневич Монографії до історії України-Руси	1.50 „
т. VI Антонович Вол. і Іловайський Д. — Істория великого князівства литовського	1.60 „
IX—XII М. Костомарова — Богдан Хмельницький	6.40 „
XIII — Гетьманованє Виговського і Ю. Хмельницького	1.60 „
XIV—XVI — Руїна	4.20 „
XVII—XVIII М. Костомарова Мазепа і Мазепинці, В. Антоновича Останні часи козачини на Правобережі	3.30 „
XIX Розвідки про народні рухи на Україні-Руси в XVIII в.	1.80 „
Калитовський Ом. Др. — Материяли до літератури апокрифічної	—35 „
Кельнер Л. Др. — Істория педагогії	—60 „

Ціна

25-00

Бп 12670-4/2

Колесса Ол. Др. — Шевченко і Міцкевич, порівнююча студія	1-00 зр.
— Юрий Косован-Федькович	—30 "
Костомарів М. — Руська історія в життєписах ч. II і III по	—30 "
Левицький Нечуй І. — Сьвітогляд українського народу	—30 "
Левицький К. Др. — Німецько-руський правничий словар	3-50 "
— Руська Правда	—50 "
Літературно-науковий Вістник, річна передплата за р. 1898 (без 1-ої книжки, що становила осібну цілість)	7-50 "
Метлинського А* — Думки і пісні	—30 "
Миколаєвич Я. — Опис каменецького повіту	1-00 "
Огоновський Ом. Др. — Історія руської літератури т. II. 3 зр. т. III. 4 зр. т. IV :	1 00 "
— Studien auf dem Gebiete der ruthenischen Sprache	1-50 "
Онишкевич Г. — Руська бібліотека т. III	1-50 "
Памятки українсько-руської мови і літератури, т. I. Апокрифи старозавітні	2-00 "
Павлик М. — Про читальні	—50 "
— М. П. Драгоманов, его ювілей і похорон	2-00 "
Партицький О. — Старинна історія Галичини	3-00 "
— Словянська держава перед двома тисячами літ	—10 "
— Провідні ідеї в письмах Т. Шевченка	—35 "
— Скандинавщина в давній Русі	—20 "
— Слово о полку Ігоревім	—80 "
— Темні місця в Слові о полку Ігоревім	1-40 "
Правнича часопись, річник IV—V по 3 зл., VI і VII по	1-00 "
„Правда“ письмо літературно наукове з 1873, 76, 77, 79, 89—96 по	2-00 "
— з р. 1878 1 зр., річн. XIII з доповненем	1-50 "
Руданський С. — Твори т. I—IV	1 80 "
Студинський К. Др. — Лірники, студія	—20 "
— Пересторога, історично-літературна студія	1-00 "
Томашівський С. З життя галицько-руських соймаків 1648—1649 р.	—35 "
— Народні рухи в Галицькій Русі 1648 р.	1 00 "
— Перший зазивний лист Хмельницького	—10 "
— Податкові ухвали за Казимира Ягайловича в Польщі	—50 "
Уманець і Спілка — Словар російсько-український т. I, II і III по	2-50 "
Учитель, орган Руского товариства педагогічного з р. 1890, 91, 92, 93, 94, 95 і 96 по	2-00 "
Франко І. Др. — Жіноча неволя в народних піснях	—35 "
— Нарис історії філософії	—30 "
— Наші коляди	—20 "
— Іван Вишенський	1-00 "
— Варлаам і Йоасаф	1-00 "
Целевич Ю. Др. — Історія скиту манявського	1-20 "
Шевченко Тарас — Кобзар, 3 томи з пересилкою	7-00 "
Шекспір — Драматичні твори, пер. Куліша т. I	1-00 "
Щурат В. Др. — Пісня про Роланда	—50 "
— Чернеча республіка на Афоні	—10 "
— „Чернець“ Т. Шевченка, студія	—10 "

Ціна 3 корони.

108/9

K2/р. 8